

Latgales stratēģija 2030

Latgales programma 2017

3.pielikums Latgales reģiona raksturojums

PASŪTĪTĀJS:

Latgales plānošanas reģions

Reģ. Nr. 90002181025

Adrese: Atbrīvošanas aleja 95, Rēzekne, LV 4600

Tālr. 65428111, fakss 65421211, e-pasts latgale@latgale.lv

IZSTRĀDĀTĀJS:

SIA "Grupa 93"

Reģ. Nr. 50103129191

juridiskā adrese: Kr. Barona iela 3-4, Rīga, LV-1050

Tālr.67217043, fakss:67217045, e-pasts: info@grupa93.lv

grupa93

01.12.2010, Daugavpils

Saturs

Ievads.....	3
Saīsinājumi	5
Termini 6	
Augstāka līmeņa politikas un attīstības plānošanas dokumenti.....	7
1. Latgales plānošanas reģiona VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS	10
2. Latgales plānošanas reģiona APDZĪVOJUMA STRUKTŪRA	13
3. Latgales plānošanas reģiona LAUKU VIDE.....	21
3.1. Vispārīgs raksturojums.....	21
3.2. Dabas vide, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas	32
3.3. Lauksaimniecība.....	39
3.4. Meži	45
3.5. Pierobeža	47
3.6. Pakalpojumu pieejamība.....	50
4. Latgales plānošanas reģiona PILSĒTVIDE	53
4.1. Vispārīgs raksturojums.....	53
4.2. Pierobeža	56
4.3. Zaļās zonas.....	56
5. Latgales plānošanas reģiona CILVĒKRESURSI	59
5.1. Demogrāfiskais raksturojums.....	59
5.2. Nodarbinātība	64
5.3. Veselības un sociālā aprūpe	70
5.4. Izglītība, kultūra, sports.....	81
5.4.1. Iedzīvotāju izglītības līmenis	81
5.4.2. Izglītības pakalpojumi.....	83
6. Latgales plānošanas reģiona PRODUKTĪVAIS SEKTORS	94
7. PAKALPOJUMI	100
8. RŪPNIECĪBA.....	103
9. TŪRISMS.....	108
10. INVESTĪCIJU PIESAISTE	112
11. UZ ZINĀŠANĀM BALSTĪTĀ EKONOMIKA	114
12. Latgales plānošanas reģiona INFRASTRUKTŪRA	117
12.1. Transporta infrastruktūra.....	117
12.2. Sakari un komunikācijas.....	123
12.3. Energoapgāde	124
13. Latgales plānošanas reģiona SADARBĪBA.....	127
13.1. Sadarbība reģiona līmenī	128
13.2. Sadarbība nacionālā līmenī	129
13.3. Sadarbība Eiropas Savienības līmenī	130
13.4. Sadarbība pasaules mērogā	130

Ievads

Šis sējums ietver Latgales plānošanas reģiona esošās situācijas raksturojumu, kas izmantots Latgales stratēģijas 2030.gadam un Latgales programmas 2017.gadam izstrādei. Latgales stratēģija un Latgales programma izstrādāta Latgales plānošanas reģionam, gatavojoties nākamajam ES finanšu periodam 2014-2020.

Stratēģija un programma izstrādāta projekta „Latgales plānošanas reģiona (Latvija) un Pleskavas apgabala administrācijas (Krievija) reģionālās attīstības veicināšana caur attīstības vidēja termiņa un ilgtermiņa dokumentu izstrādi, balstoties uz līdzsvarotas pārrobežu sadarbības un labas partnerības pieeju/ ENTERPLAN” ietvaros laikā no 2010.gada 27.jūlija līdz 2010.gada 30.novembrim.

Latgales stratēģijas un Latgales programmas izstrādē tika pielietota komunikatīvā plānošanas metode, t.i. maksimāli iesaistot reģiona uzņēmumus un organizācijas plānošanas dokumentu izstrādē un vienojoties par ieviešanas modeli. Latgales stratēģijas un programmas izstrādi vadīja SIA „Grupa 93” un pieaicinātie eksperti, balstoties uz Līgumu ar Latgales plānošanas reģiona administrāciju.

Latgales plānošanas reģiona vidēja termiņa un ilgtermiņa dokumenti sastāv no šādiem atsevišķiem sējumiem:

- 1) **Latgales plānošanas reģiona ilgtermiņa attīstības stratēģija 25 gadiem** (tekstā – Latgales stratēģija 2030);
- 2) **Latgales plānošanas reģiona attīstības programma 2010-2017.gadam** (tekstā – Latgales programma);
 - Ieviešanas uzraudzības kārtība (1.pielikums);
 - Telpiskās plānošanas dokumenti un politikas principi (2.pielikums);
 - Latgales plānošanas reģiona esošās situācijas raksturojums (3.pielikums);
 - Valsts un pašvaldību pakalpojumu nodrošinājums (4.pielikums);
 - Reģiona ekonomikas profils. Esošā situācija (5.pielikums);
 - Reģiona ekonomikas profils. Perspektīva (6.pielikums);
 - Izmantoto datu avoti (7.pielikums);
 - Pārskats par Latgales plānošanas reģiona attīstības programmas 2010-2017.gadam izstrādi un sabiedrības līdzdalību (8.pielikums);
- 3) Vides pārskats, kas sagatavots stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējuma ietvaros.

Materiāli ir pieejami arī Latgales plānošanas reģiona mājas lapā www.latgale.lv.

Latgales reģiona raksturojums ir informatīvs ziņojums, kas atspoguļo sociāli ekonomisko situāciju Latgales plānošanas reģiona pašvaldībās, prognozē situācijas attīstību nākotnē un, balstoties uz Latgales stiprajām pusēm un iespējām, sniedz rekomendācijas Latgales stratēģijai un Latgales programmai. Esošās situācijas raksturojumā pamatā izmantoti iepriekšējie pētījumi, kā arī jaunākie pieejamie statistiskie un valsts un pašvaldību dati. Esošās situācijas raksturojumā izmantots arī Latgales plānošanas reģiona ekonomikas profils (sagatavots 2010.g.).

Latgales plānošanas reģiona ilgtermiņa attīstības stratēģija 25 gadiem (turpmāk – Latgales stratēģija 2030) ir politikas dokuments un nosaka Latgales plānošanas reģiona teritorijas ilgtermiņa attīstības prioritātes un telpisko perspektīvu. Termiņš noteikts līdz 2030.gadam, lai atbilstu Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas termiņam.

Latgales plānošanas reģiona attīstības programma 2010-2017.gadam (turpmāk – Latgales programma 2017) nosaka vidēja termiņa prioritātes un to īstenošanai nepieciešamo pasākumu kopumu. Latgales programma ietver esošās situācijas kopsavilkumu, stratēģisko daļu, ieviešanas sistēmu un rīcības plānu, kas sastāv no desmit darbības programmām. Programmas darbības termiņš 2010-2017.gadi noteikts atbilstoši paredzētajam projektā „ENTERPLAN”; tas nosaka, ka daļa pasākumu tiek plānoti periodā 2007-2013. un daļa – nākamajā 2014-2020.

ieviešanas uzraudzības kārtība nosaka rādītājus, kas raksturo mērķu sasniegšanu ilgtermiņā (stratēģiskos rādītājus) un vidējā termiņā (programmas rādītājus), kā arī ieviešanas uzraudzības un novērtēšanas kārtību (atbildīgos, ziņojumus un sabiedrības līdzdalību novērtēšanā).

Pārskats par Latgales stratēģijas un Latgales programmas izstrādi un sabiedrības līdzdalību sagatvots atbilstoši Ministru kabineta 2009.gada 25.augusta noteikumiem Nr.970 „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā”. Pārskatam pievienoti sanāksmju protokoli, priekšlikumi, programmas izstrādes komunikatīvās plānošanas metodes apraksts, paziņojumi, u.c..

Vides pārskats ietver informāciju atbilstoši likumam Par ietekmes uz vidi novērtējumu un Ministru kabineta 2004.gada 23.marta noteikumiem Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”.

Par Latgales plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentu ieviešanu atbildīgi iekšējā kārtībā izvēlēti atbildīgie partneri (pašvaldības, valsts iestādes, Latgales plānošanas reģions). Latgales attīstības plānošanas dokumenti pauž reģiona politiku un ir platforma Latgales pašvaldību kopējo interešu pārstāvēšanai nākamajā ES plānošanas periodā 2014-2020.

Latgales stratēģijas un Latgales programmas galīgā redakcija ir apstiprināta 2010.gada 1.decembrī Latgales plānošanas reģiona Attīstības padomes sēdē (Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija vēl sniegs atzinumu par attīstības programmas atbilstību Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijai un Nacionālajam attīstības plānam).

Svarīgs izstrādes procesā panāktais rezultāts – izstrādes procesa gaitā panāktā dažādo interešu grupu vienošanās par turpmāko ieviešanas procesu, reģionālā dialoga un ideju radīšanas procesa turpinājumu pēc apstiprināšanas.

Ar plānošanas dokumentiem var iepazīties mājas lapā www.latgale.lv sadaļā Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta projekti un mājas lapā <http://www.latgale.lv/>.

Saīsinājumi

AM	Aizsardzības ministrija
AS	akciju sabiedrība
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DAP	Dabas aizsardzības pārvalde
DP	darbības programma
DPA	darbības programmas apakšprogramma
DUS	degvielas uzpildes stacija
FM	Finanšu ministrija
IKT	informācijas un komunikāciju tehnoloģiju nozare
IS	informācijas sistēma
IT	informācijas tehnoloģijas
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
KM	Kultūras ministrija
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAF	Lauku attīstības fonds
Latgales programma	Latgales plānošanas reģiona attīstības programma 2010-2017.gadam
Latgales stratēģija	Latgales plānošanas reģiona attīstības stratēģija 2030
Lattelecom	SIA „Lattelecom”
LG	AS „Latvijas gāze”
LGA	Latvijas Garantiju aģentūra
LHVB	Latvijas Hipotēku un zemes banka
LIAA	Latvijas investīciju un attīstības aģentūra
LIAS 2030	Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030
LM	Labklājības ministrija
LMT	SIA „Latvijas mobilais telefons”
LPR	Latgales plānošanas reģions
LPRAP	Latgales plānošanas reģiona Attīstības padome
LR	Latvijas Republika
LVC	AS „Latvijas valsts ceļi”
LVĢMC	Latvijas vides ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs
LVM	AS „Latvijas valsts meži”
MK	Ministru kabinets
MVU	Mazie un vidējie uzņēmumi
NAP 2007-2013	Nacionālās attīstības plāns 2007-2013.gadam
NVO	Nevalstiskais sektors (sabiedriskā labuma organizācijas, biedrības)
RAPLM	Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija
SM	Satiksmes ministrija
SVID	Stiprās puses, vājās puses, iespējas un draudi
TELE2	SIA „Tele 2” sakaru tīkls
TRIATEL	AS „Telekom Baltija” sakaru tīkls
UR	Uzņēmumu reģistrs
VeM	Veselības ministrija
VIF	Vides investīciju fonds
VI	Veselības inspekcija
ViM	Vides ministrija
VMD	Valsts mežu dienests
VNĪA	Valsts nekustamo īpašumu aģentūra
VRAA	Valsts reģionālās attīstības aģentūra
VZD	Valsts zemes dienests
ZF	Zivju fonds
ZM	Zemkopības ministrija

Termini

1. **Aglomerācija** – pilsētkopa, kura izveidojusies, vienlaidu veidojumā saplūstot vairākām pilsētām un citām apdzīvotajām vietām (arī lauku mājām un ciemiem), tai raksturīga kopā saplūstoša apbūve, cieši ekonomiskie un kultūras sakari¹.
2. **Attīstības centrs** – apdzīvota vieta, kurā koncentrējas izaugsmes resursi (tai skaitā cilvēkresursi), sociālā un ekonomiskā aktivitāte un pakalpojumi, kas veicina apkārtējo teritoriju attīstību.
3. **Attīstības programma** – vidēja termiņa plānošanas dokuments, kurā noteiktas attiecīgās pašvaldības attīstības prioritātes².
4. **Attīstības virzītājspēks** – apdzīvotas vietas, kuru izaugsme labvēlīgi ietekmē arī apkārtējo teritoriju, konkrētā plānošanas reģiona un visas valsts sociālo un ekonomisko izaugsmi.
5. **Integrēt** – iesaistīt kādā kopumā, veselumā, apvienot elementus, daļas, lai izveidotu vienu veselu kopumu, sasaistīt vienā veselumā ar ko citu³.
6. **Pašvaldības funkcionālā ietekmes zona** – pašvaldības apkārtējā teritorija, kurai ar pašvaldību ir izveidojušās ciešas sociālās un ekonomiskās (funkcionālās) saiknes. Pašvaldības funkcionālā ietekmes zona tiek noteikta plānošanas reģiona un vietējo pašvaldību telpiskās plānošanas procesā. (Plašāks jēdziens nekā „aglomerācija”).
7. **Ekonomikas profils** – teritorijas ilgtermiņa ekonomiskās attīstības raksturojums, kas atspoguļo perspektīvos uzņēmējdarbības attīstības virzienus un priekšnoteikumus to attīstībai infrastruktūras, pakalpojumu, cilvēkresursu u.c. jomās.

¹ Svešvārdu vārdnīca

² Reģionālās attīstības likums, Attīstības plānošanas sistēmas likums

³ Svešvārdu vārdnīca

Augstāka līmeņa politikas un attīstības plānošanas dokumenti

Galvenie **starptautiskie** politikas plānošanas un attīstības plānošanas dokumenti, kas ņemti vērā gatavojot Latgales plānošanas reģiona ilgtermiņa un vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentus ir:

- Stratēģija „Eiropa 2020” un Latvijas nacionālās reformu programmas „ES 2020” stratēģijas īstenošanai” projekts;
- Eiropas Teritoriālās attīstības perspektīva (ESDP), Eiropas Komisijas priekšlikumi teritoriālās kohēzijas ietvaros un Eiropas Komisijas Piektais ziņojums par ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju (publicēts 2010.gada novembrī);
- ES Stratēģija Baltijas jūras reģionam (ko izstrādāja VASAB, 11 Baltijas jūras reģiona valstu starpvaldību sadarbība telpiskās plānošanas un attīstības jautājumos);
- Pārrobežu sadarbības programmas;
- Starptautiskās vienošanās ar Krieviju un Baltkrieviju.

Galvenie **nacionālie** politikas plānošanas un attīstības plānošanas dokumenti:

- Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam;
- Nacionālais attīstības plāns 2007.–2013. gadam un darbības programmas un to papildinājumi - "Cilvēkresursi un nodarbinātība", „Uzņēmējdarbība un inovācijas”, “Infrastruktūra un pakalpojumi”, t.sk. hirizontālā prioritāte „Policentriskā attīstība”;
- Latvijas stratēģiskās attīstības plāns 2009-2013.gadam, kas koriģē Nacionālā attīstības plāna 2007.–2013. gadam ieviešanu

Latgales plānošanas reģiona līdzšinējie politikas plānošanas un attīstības plānošanas dokumenti, kas ņemti vērā, gatavojot Latgales plānošanas reģiona ilgtermiņa un vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentus ir:

- Latgales attīstības plāns (2000.g.);
- Latgales pilsētu attīstības stratēģija (2001.g.);
- Latgales plānošanas reģiona SVID analīze un prioritātes 2007-2013.gadam;
- Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006-2026.gadam;
- Latgales plānošanas reģiona sociālo pakalpojumu attīstības programma 2010-2017.gadam;
- Latgales reģiona ekonomikas profils. Perspektīva;
- Latgales plānošanas reģiona mūžizglītības attīstības rīcības plāns 2007.-2013.gadam;
- kā arī pašvaldību attīstības plānošanas dokumenti un vietējo iniciatīvu grupu (partnerību) izstrādātās stratēģijas līdz 2013.gadam Lauku attīstības programmas Leader ass aktivitātes ietvaros.

Plašāks izklāsts par politikas un attīstības plānošanas dokumentiem dots 2.pielikumā „Telpiskās plānošanas dokumenti un politikas principi”. Šeit analizētas Latgales reģiona intereses Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķu sasniegšanai.

LIAS 2030

2010. gada 10. jūnijā Latvijas Republikas Saeima apstiprināja „Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam”. Saskaņā ar Attīstības plānošanas sistēmas likumā noteikto, stratēģija ir hierarhiski augstākais valsts attīstības plānošanas dokuments un tajā izvirzītie valsts ilgtermiņa mērķi, attīstības prioritātes un telpiskās attīstības perspektīva tiek īstenota, realizējot pakārtotu nozaru un teritoriju attīstības politiku. Līdz ar to „Latvija 2030” ir valsts galvenais attīstības plānošanas instruments un pilda arī nacionālā plānojuma funkciju nacionālā līmenī.

Latgales plānošanas reģionam ir nozīmīgas visas LIAS 2030 definētās prioritātes; it īpaši:

LIAS 2030	Latgales intereses
Prioritāte: „KULTŪRAS TELPAS ATTĪSTĪBA”	Latgaliskās materiālās un nemateriālās kultūras saglabāšana (amati, māksla, literatūra, u.c.) un popularizēšana; Radošās industrijas; Kultūras pasākumi, gan liela mēroga pasākumi starptautiskai atpazīstamībai, gan vietējie pasākumi kultūras telpas saglabāšanai Latgales laukos

LIAS 2030	Latgales intereses
Prioritāte: „IEGULDĪJUMI CILVĒKKAPITĀTĀ”	Nodarbinātības un apmācību programmas; Pašvaldību stiprināšana un reģiona valsts iestāžu filiāļu stiprināšana pakalpojumu kvalitātes un pieejamības uzlabošanai; Sociālās integrācijas programmas; Sociālā uzņēmējdarbība; Uzņēmēju izglītošana; Jaunās paaudzes uzņēmēju audzināšana, uzņēmības kā vērtības nostiprināšanās sabiedrībā. Latgales plānošanas reģiona sociālo pakalpojumu attīstības programmas 2010-2017.gadam ieviešana
Prioritāte: „PARADIGMAS MAIŅA IZGLĪTĪBĀ”	Augstākās un profesionālās izglītības sasaiste ar vietējo ekonomiku, uzņēmumiem; Jaunās paaudzes uzņēmēju audzināšana, uzņēmības kā vērtības nostiprināšanās sabiedrībā, uzņēmējdarbības mācīšana skolās; Reģiona piedāvātās izglītības pakalpojuma kvalitātes paaugstināšana Piegušo izglītība - nodarbinātības un apmācību programmas.
Prioritāte: „INOVATĪVA UN EKOEFEKTĪVA EKONOMIKA”	Saistīt augstākās izglītības un profesionālās izglītības iestādes ar reģiona uzņēmumiem, kopīgi strādājot pie jaunu produktu izveides un inovācijām, Sociālās inovācijas un sociālā uzņēmējdarbība kopā ar LEADER ass projektiem; Uzlabot pilsētu infrastruktūru uzņēmējdarbības vajadzībām; Atbalstīt esošos eksportspējīgos uzņēmumus, Atbalstīt jaunu uzņēmumu veidošanos un investīciju piesaisti; Mācīt uzņēmību jau no bērnības, skolās, bērnudārzos; Sakārtot industriālās teritorijas; Stiprināt uzņēmējdarbības atbalsta institūcijas; Attīstīt Daugavpils lidostu un starptautiskos savienojumus. Attīstīt jaunus enerģijas projektus, iesaistot Rēzeknes Augstskolu un Daugavpils Universitāti; Mācīties prasmes un ieviest energoefektivitātes pasākumus komunālajā saimniecībā, mājāsaimniecībās.
Prioritāte: „DABA KĀ NĀKOTNES KAPITĀLS”	Integrēt tūrisma un dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu reģiona ekonomikā; Tirgus instrumentu izveide; Ilgtspējīga dzīvesveida veicināšana; Attīstīt jaunus enerģijas projektus, iesaistot Rēzeknes Augstskolu un Daugavpils Universitāti.
Prioritāte: „TELPISKĀS ATTĪSTĪBAS PERSPEKTĪVA”	Attīstības virziens: Sasniedzamības uzlabošana Samazināt laika distanci starp attīstības centriem reģiona iekšienē un līdz Rīgai; Modernizēt transporta koridoru Ziemeļu-Dienvidu virzienā, vienlaikus uzlabojot kustību starp Daugavpili un Rēzekni; Laba sakaru kvalitāte un pārklājums; Attīstīt pierobežas ceļu tīklu un nokļūšanu līdz reģiona nozīmes pilsētām; Atbalstīt sabiedrības izglītošanu un līdzdalības procesus multikulturālajā Latgales reģionā; Nodrošināt uzņēmējdarbības atbalsta pakalpojumus laukos, veicināt uzņēmumu tīklojumu, kooperāciju, ražošanas ķēdes Attīstības virziens: Apdzīvojums Stiprs iekšējais pilsētu tīkls. Attīstības centru – Daugavpils, Rēzeknes, Preiļu, Ludzas, Krāslavas, Līvānu un Balvu pilsētu izaugsme un mijiedarbība pilsētu funkcionālajā tīklā;

LIAS 2030	Latgales intereses
	Pilsētu un lauku mijiedarbība; Pilsētu starptautiskā darbība; Mazpilsētu un novadu lielo apdzīvoto vietu atbalsts vietējo teritoriju un pierobežas teritoriju attīstībai; Papildināt Latvijas piedāvājumu ar Latgales kultūras, sporta, izglītības, veselības, atpūtas pakalpojumiem, un piedāvāt izdevīgu investīciju teritorijas; Reģiona izglītības un zinātnes potenciāla stiprināšana. Attīstības virziens: Nacionālo interešu telpas Lauku attīstības telpa (lauku un pilsētu autoceļu savienojumi, sabiedriskais transports, lauku uzņēmējdarbības stiprināšana, pakalpojumu pieejamība lauku iedzīvotājiem); Austrumu pierobeža (Pāternieki-Gribovščina robežkontroles punkta izveide, Vientuļi-Ludonka robežkontroles punkta modernizācija), apdzīvojuma saglabāšana pierobežā, autoceļu attīstības projekts „Austrumu stīga”, reģiona nozīmes attīstības centru – Ludzas, Krāslavas, Balvu pilsētu attīstība un mazpilsētu attīstība, starpvalstu vienošanās pierobežas bezvīzu režīma ieviešanai, uzņēmējdarbības veicināšana, īpašie uzņēmējdarbības atbalsta un finanšu instrumenti, alternatīvās enerģijas projekti, izglītības un zinātnes potenciāla stiprināšana. Izcili dabas, ainavu un kultūrvēsturisko teritoriju areāli (Daugavas loki, Augšdaugava, Rāznas nacionālais parks, u.c.).

1. Latgales plānošanas reģiona VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS

Latgales reģiona novietojumu raksturo atrašanās pie **ES Austrumu robežas** un blakus esošie Krievijas Pleskavas apgabala un Baltkrievijas Vitebskas apgabala reģioni. Daugavpils ir 100 tūkstošu iedzīvotāju tuvākā lielpilsēta aptuveni 155 tūkst. Lietuvas daļas iedzīvotāju. Ērti ES nozīmes autoceļu un dzelzceļa savienojumi Latgales lielākās pilsētas Daugavpili un Rēzekni savieno ar Rīgu, Pleskavu, Viļņu, Pēterburgu, Varšavu, Vitebsku, Maskavu, kā arī iekšēji reģionā - savā starpā.

Latgales reģiona kopējā platība ir 14 549 km².

Iedzīvotāju blīvums 2010. gada 1. janvārī bija 23,4 iedzīvotāji uz 1 km², savukārt, novadu teritorijās bez republikas pilsētām- 13,9 iedzīvotājs uz 1 km². Latgales lauku teritoriju iedzīvotāju blīvums ir lielāks, nekā Kurzemē un Vidzemē, bet jūtami atpaliek no Rīgas un nedaudz arī no Zemgales reģiona (Reģionu attīstība Latvijā 2009).

1. attēls. Latgales reģiona pilsētas starptautiskajā pilsētu tīklā

Dati: SIA „Grupa 93”

Pēc Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datiem, **iedzīvotāju skaits** 2010. gada 1. janvārī Latgales reģionā bija 339 965, tai skaitā novados- 201 063, republikas pilsētās- 138 902.

Iedzīvotāju skaits samazinās Latvijā kopumā, bet visstraujāk tas noticis Latgales reģionā - 2005.–2010. gada periodā iedzīvotāju skaits saruka – par 6,4 %, jeb par 24,3 tūkstošiem. Gada laikā kopš 2009. gada 1. janvāra – par 3,4 tūkstošiem (Reģionu attīstība Latvijā 2009).

Latgale atrodas Latvijas austrumu ES ziemeļaustrumu daļā un vienlaikus ir arī ES robežreģions. Reģions austrumos robežojas ar Krievijas Federāciju, dienvidaustrumos ar Baltkrievijas Republiku un dienvidos ar Lietuvu. ES Austrumu robeža vēl funkcionē kā barjera ar ierobežotu robežas pārejas un no Latvijas puses neizbūvēto muitas kontroles punktu skaitu, stingru kravu un pasažieru plūsmas kontroli. Pārrobežu saimnieciskās saiknes iegrožo vīzu režīms ar Baltkrieviju un Krieviju. Tās pagaidām vairāk īstenojas kā sadarbība kultūras jomā. Vienlaikus, robežreģiona situācija satur lielu attīstības potenciālu reģiona nozīmes centru sadarbībai ar lielajām reģionālajām pilsētām kaimiņvalstīs, piemēram Pleskavas pilsētu Krievijā, Vitebsku Baltkrievijā u.c.

Reģionu šķērso trīs nozīmīgi starptautiskie transporta koridori, kas nodrošina Latgalei tiešus sakarus ar kaimiņvalstu lielākajiem centriem – Maskavu, Vitebsku, Smoļensku, Kauņu, Viļņu, Varšavu, Pleskavu un Sanktpēterburgu. Latgales lielākā pilsēta - Daugavpils kalpo par komercpakalpojumu centru arī Lietuvas ziemeļaustrumu teritorijas daļai ar apmēram 150 tūkst. iedzīvotāju, jeb aptuveni tikpat cik Latvijas teritorijas daļā. Īstenojot Daugavpils lidostas izbūvi un attīstību, paveras plašas iespējas, t.sk. saiknē ar reģionālajām lidostām Kauņā un citām, Latgales lielākajai pilsētai var izveidoties plašāks pārrobežu saimnieciskās sadarbības tīkls un saimnieciskās lomas pieaugums starptautiskā telpā.

Latvijā Latgales plānošanas reģions ziemeļrietumos robežojas ar Vidzemes plānošanas reģionu un rietumos – ar Zemgales plānošanas reģionu. Latgale ir integrēta saimnieciskajā un Latvijas pakalpojumu tīklā, ko raksturo reģiona lielo pilsētu – Daugavpils un Rēzeknes saiknes ar Rīgu. Būtiska nozīme ir Rēzeknes –

Daugavpils – Jēkabpils (Zemgales reģiona centrs) funkcionālajām saiknēm, bet Ziemeļlatgales telpā reālas funkcionālas saites izveidojušās Balvu pilsētai ar Alūksni un Gulbeni Vidzemes reģionā. Ar Vidzemes reģiona pilsētām Madonu, Cēsīm, Gulbeni, Alūksni un Valmieru Latgali saista attīstīts ceļu tīkls.

Latgales plānošanas reģions kopš 2009.gada 1.jūlija sastāv no 19 novadu pašvaldībām- Aglonas, Baltinavas, Balvu, Ciblas, Dagdas, Daugavpils, Ilūkstes, Kārsavas, Krāslavas, Līvānu, Ludzas, Preiļu, Rēzeknes, Rugāju, Riebiņu, Vārkavas, Viļānu, Viļakas un Zilupes un divām republikas pilsētām- Daugavpils un Rēzeknes, līdz tam Latgales reģions sastāvēja no sešiem rajoniem⁴ un divām republikas nozīmes pilsētām, un 145 vietējām pašvaldībām.

2. attēls Latgales Plānošanas reģiona pašvaldību administratīvais iedalījums

Dati: Valsts reģionālās attīstības aģentūra

⁴ Balvu rajons- Balvu novads, Baltinavas novads, Rugāju novads, Viļakas novads, Daugavpils rajons- Daugavpils novads, Ilūkstes novads, Krāslavas rajons- dagdas novads, Krāslavas novads, Aglonas novada Grāveru pagasts, Kastulīnas pagasts un Škeltovas pagasts, Ludzas rajons- Ciblas novads, Kārsavas novads, Ludzas novads, Zilupes novads, Preiļu rajons- Aglonas novada Aglonas pagasts, Līvānu novads, Preiļu novads, Riebiņu novads, Vārkavas novads, Rēzeknes novads- Rēzeknes novads un Viļānu novads.

Latgales reģiona saražotā iekšzemes kopprodukta (IKP) īpatsvars Latvijas IKP 2007.gadā pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem bija 8,2 %, tas ir 1 219 612 tūkstoši latu. Uz vienu iedzīvotāju IKP bija 3 471lati.

Latgales reģiona IKP īpatsvara rādītājs daudz neatšķiras no citu reģiona IKP rādītāja, Vidzemes reģionā- 6,7%, Zemgales reģionā 8,0%, Kurzemes reģionā 10,3%.

1.tabula. Iekšzemes kopprodukts statistiskajos reģionos (2007.g.)

	Pavisam, tūkst. latu	Pavisam, īpatsvars procentos	Uz vienu iedzīvotāju, latos
LATVIJA	14 779 810	100.0	6 493
Rīgas reģions	8 036 228	54.4	11 163
Pierīgas reģions	1 818 255	12.3	4 826
Vidzemes reģions	990 399	6.7	4 143
Kurzemes reģions	1 517 697	10.3	4 979
Zemgales reģions	1 180 164	8.0	4 154
Latgales reģions	1 219 612	8.2	3 471

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Latgales reģiona teritorija aizņem 22.5% no valsts kopējās platības. Iedzīvotāju īpatsvars valsts iedzīvotāju skaitā ir 15,1%. Latgales reģiona bezdarbnieku īpatsvars valsts kopējā bezdarbnieku skaitā 2009.gada beigās bija 19,9%. Ieguldītās nefinanšu investīcijas Latgales reģionā 2008.gadā sastādīja 5,9% no valstī kopējām nefinanšu investīcijām.

2.tabula. Latgales reģionu raksturojošie sociālekonomiskie rādītāji

Sociālekonomiskie rādītāji	Latgales reģionā	Latvijā	Īpatsvars, %
Platība, km ²	14 549	64 559	22,5
Iedzīvotāju skaits uz 01.01.2010.	339 965	2 254 653	15,1
Iedzīvotāju blīvums uz 1 km ² , skaits/km ² uz 01.01.2010.	23,4	35,0	-
Bezdarbnieku skaits 2009.gada beigās	35 587	179 235	19,9
Bezdarba līmenis 2009.gada beigās, %	21,1	16,0	-
Nefinanšu investīcijas 2008.gadā (2008.gada sal.cenās; milj.Ls)	285,4	4 874,9	5,9
Kopējais IKP 2007.gadā, tūkst.Ls	1 219 612	14 779 810	8,2
IKP uz vienu iedzīvotāju 2007.gadā, Ls	3 471	6 493	-
Kopējā pievienotā vērtībā 2007.gadā, tūkst.Ls	1 077 671	13 059 711	8,3

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

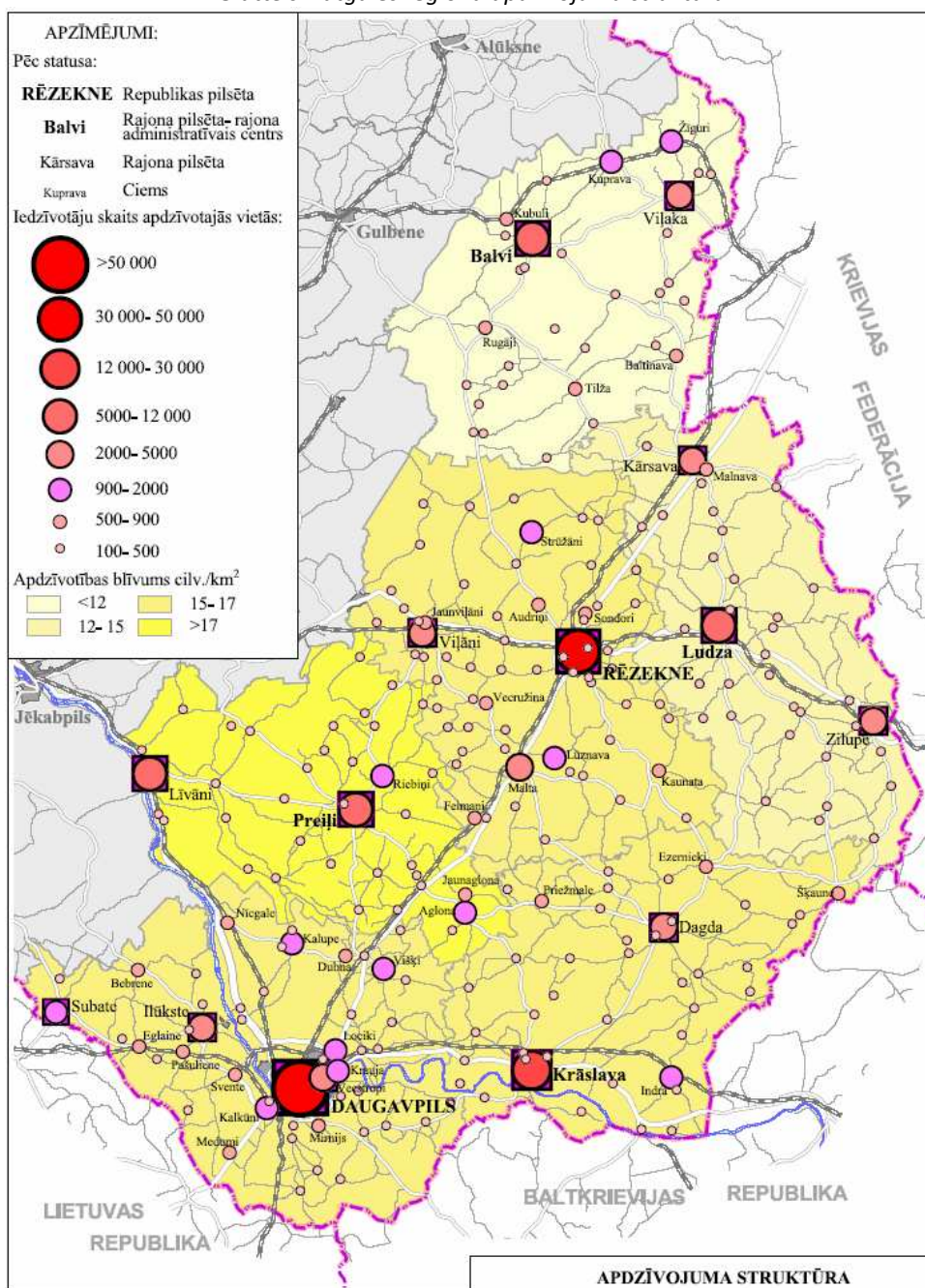
2. Latgales plānošanas reģiona APDZĪVOJUMA STRUKTŪRA

Apdzīvotās vietas

Reģiona apdzīvoto vietu tīklu veido pilsētas, lielie ciemi, mazie ciemi un lauku viensētas. Reģiona apdzīvojuma struktūras raksturojumā šeit tiek skatītas pilsētas un lielākie ciemi. Mazie ciemi un lauku viensētas vienlaicīgi ir gan apdzīvojuma, gan lauku teritoriju struktūras elements, kas tiek raksturota 3.nodaļā „Latgales plānošanas reģiona lauku vide”.

Latgales reģiona apdzīvojuma struktūras pamata komponents ir pilsētas. Kopā ar lielajiem lauku ciemiem tās veido Latgales reģiona urbāno tīklu un ir apdzīvojuma galvenie centri, kuros koncentrētas galvenās funkcijas- mājoklis, biznesa aktivitātes, atpūtas iespējas, tirdzniecība un dažādi pakalpojumi, nodrošinot arī apkārtējo teritoriju iedzīvotājiem darba, izglītības atpūtas un arī kvalitatīvas dzīves vides iespējas (skat. 3. attēlu).

3.attēls. Latgales reģiona apdzīvojuma struktūra

Dati: Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006-2026

Apdzīvojuma veidošanās vēsture

Latgales reģiona apdzīvojuma struktūra veidojusies ilgstoši un tās tipoloģisko daudzveidību noteikušas vēsturiskās ietekmes, kā arī dažādu plānotu un pašattīstības notikumu kopums.

Esošā apdzīvojuma struktūra Latgalē izveidojusies, mijiedarbojoties tradicionālajam apdzīvojumam un padomju laikā īstenotajai ekonomiskās plānošanas un lauku apdzīvojuma politikai. Apdzīvojuma struktūrā saglabājušās gan vēsturiskās pilsētas un apdzīvotās vietas, gan 20. gadsimta otrajā pusē mākslīgi veidotie dažādu līmeņu centri.

Apdzīvojuma struktūras galvenās komponentes – pilsētu tīkla – veidošanās Latgalē aizsākusies jau agrīnos viduslaikos, ko visspilgtāk apliecina pilsētu vēsturiskie centri.

No 17. līdz pat 20. gadsimta sākumam Latgales reģions attīstījās atšķirīgi no pārējās Latvijas teritorijas, un rezultātā Latgalē veidojās vien tai raksturīgs apdzīvojums. Lielākā iedzīvotāju daļa mita laukos, piemēram, 30. gados tikai 18% no visiem Latgales iedzīvotājiem dzīvoja pilsētu teritorijās. 19. gs. otrajā pusē Latvijā aizvien lielāku nozīmi ieguva dzelzceļš, un tas ievērojami ietekmēja dažādu apdzīvotu vietu izaugsmi arī Latgalē 20. gs sākumā.

Būtiskas iezīmes Latgales apdzīvojuma struktūrā atstājis posms, kad Latvija bija PSRS sastāvā. Tolaik reģionālā un pilsētu plānošana tika pakļauta centralizētai saimnieciskajai plānošanai. Ekonomiskās pārstrukturizācijas procesā vietējās rūpniecības nozares tika pievienotas PSRS centralizētajam industriālajam kompleksam, Latgalē tika izvietotas vairāku rūpnīcu filiāles. Šajā laikā izteikti pieauga urbanizācija: ja 1959. gadā pilsētās dzīvoja 30% Latgales iedzīvotāju (37,4% Latvijā, neskaitot Rīgu), tad 1989. gadā jau 59,4% (vidēji 55,1% Latvijā, neskaitot Rīgu).

Realizējot lauksaimniecības kolektivizācijas politiku, radikāli tika pārveidota lauku teritoriju telpiskā struktūra. Tika izstrādāts apdzīvojuma sistēmas modelis (ar stingru, hierarhiski pakārtotu centru sistēmu), kas dalīja lauku centrus perspektīvajos un neperspektīvajos. Tāpat kā citur Latvijā, arī Latgalē tika realizēta plānveidīga iedzīvotāju pārvietošanas politika no viensētām un mazajiem ciemiem uz jaunajiem ciematiem ar daudzdzīvokļu mājām. Koncentrējot ražošanu lielsaimniecībās, radās lieli lopkopības kompleksi, mehāniskās darbnīcas un ražošanas ēkas, kas bieži tika iebūvētas skaistākajās vietās – vēsturiskajos muižu centros, upju un ezeru krastos. Lauku ciematos pārsvarā tika būvētas standartizētas daudzdzīvokļu dzīvojamās, retāk būvēja individuālās mājas.

Kopš 50. gadiem un līdz pat 80. gadu beigām pilsētās tika īstenota tā laika plānošanas politika, kas paredzēja veidot strikti norobežotas monofunkcionālas zonas. Pilsētu struktūrā radās jaunas industriālās zonas ar pievadceļiem, standartveida daudzstāvu dzīvojamo ēku mikrorajoni un sabiedriskās ēkas. Neatbilstošo mērogu un zemās arhitektoniskās kvalitātes dēļ tie krasi atšķīrās no vēsturiskās pilsētvides.

Pēc neatkarības atgūšanas 90. gadu sākumā gan laukos, gan pilsētās bija vērojama krasa ražošanas samazināšanās. Bankrotējot uzņēmumiem un likvidējot kolhozus, strauji palielinājās bezdarba līmenis, tas sevišķi asi bija izjūtams Latgales laukos – ļoti daudz iedzīvotāju devās uz lielākajām pilsētām. Tas radikāli ietekmēja arī Latgales apdzīvojuma struktūru, – strauji samazinājās darbaspējīgo iedzīvotāju skaits laukos, daudzi mazie ciemi un sādžas zaudēja darbaspējas vecuma iedzīvotājus.

Apdzīvoto vietu struktūra šodien saglabā aprises, kādas tās izveidojās padomju laikos. Centralizētā industriālā kompleksa sabrukums radījis nozīmīgas izmaiņas Latgales reģionā, galvenokārt pilsētās.

Kopš 90. gadu sākuma apdzīvoto vietu tīkls Latgalē nav būtiski mainījies – saglabājušās visas pilsētas un lielie ciemi. Taču pilsētās un lauku apdzīvotajās vietās mainījušies attīstības virzieni un ar to saistītās izmaiņas nodarbinātības struktūrā. Rezultātā notikusi darbaspējīgo iedzīvotāju aizplūšana uz lielākiem centriem, uz ārzemēm, un iedzīvotāju skaits lauku teritorijās būtiski samazinājies. Tādā veidā ievērojami pavājinājies mazo lauku apdzīvoto vietu attīstības potenciāls. Mazo lauku apdzīvoto vietu un viensētu skaits kopumā būtiski nav mainījies, taču daudzi mazie ciemi ir uz izzušanas robežas, daudzi ir arī pamesto viensētu. 1999.-2008.gados bija vērojama diezgan strauja savrupmāju būvniecība, īpaši ainaviski pievilcīgās vietās – upju un ezeru krastos, kā arī piepilsētu tuvumā. Tas ienesa Latgales apdzīvojumam jaunu raksturu.

Pašlaik skaidri iezīmējas to pilsētu un apdzīvoto vietu priekšrocības, kam ir izdevīgāks transportģeogrāfiskais izvietojums, labāka pieredze, augstāks cilvēkresursu līmenis un spēja ātrāk pielāgoties jaunajiem ekonomiskajiem apstākļiem. Latgales apdzīvoto vietu attīstību būtiski ietekmē sasniedzamība – transports un satiksmes iespējas.

Likumā noteiktais apdzīvoto vietu iedalījums

Saskaņā ar Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu, Latgales reģionā ir 14 pilsētas, to skaitā divas republikas pilsētas – Daugavpils un Rēzekne – 12 pilsētas kā novadu atsevišķas teritoriālā iedalījuma vienības – Balvi, Preiļi, Krāslava, Kārsava, Viļaka, Viļāni, Ludza, Subate, Ilūkste, Zilupe, Dagda, Līvāni.

Apdzīvoto vietu iedalījums LIAS 2030

Latvijas ilspējīgas attīstības stratēģijas 2030 Telpiskās attīstības perspektīva Latgales apdzīvojuma struktūrā notiprina Latgales pilsētu attīstības centrus.

3.tabula. Latgales reģiona pilsētu iedalījums saskaņā ar Latvijas ilspējīgas attīstības stratēģiju 2030 (Telpiskās attīstības perspektīva)

Baltijas jūras reģiona līmeņa attīstības centrs	Daugavpils
Nacionālās nozīmes attīstības centri	Daugavpils, Rēzekne
Reģionālās nozīmes attīstības centri	Balvi, Ludza, Krāslava, Preiļi un Līvāni
Novadu nozīmes attīstības centri	Novadu centri un Daugavpils novada un Rēzeknes novada lielākās apdzīvotās vietas
Vietējas nozīmes attīstības centri	Nosaka reģiona un vietējā līmeņa teritoriju attīstību plānošanas dokumentos

Daugavpils potenciāls ir pietiekams, lai tā (tāpat kā Ventspils un Liepāja) nostiprinātos kā konkurētspējīgs partneris Baltijas jūras reģiona valstu pilsētu tīklā, pildot starptautiskas nozīmes attīstības centru lomu transnacionālajā un pārrobežu sadarbībā. Daugavpils potenciāls uzņēmējdarbības un izglītības jomas, daudznacionāla sabiedrība un ģeogrāfiskais novietojums, ka arī īpaša loma austrumu-rietumu sadarbības veicināšanā ir priekšnoteikums Daugavpils kā multikulturālas, multiethniskas un multifunkcionālas pilsētas, pārrobežu ekonomiskās attīstības un pakalpojumu centra izaugsmei. Daugavpils nozīme pārsniedz reģiona un valsts robežas, piešķirot Daugavpilij starptautiskas nozīmes tranzītvirzienu krustpunkta lomu.

Reģionālās nozīmes attīstības centri ir pilsētas, kas ir nozīmīgi reģiona kultūras un/vai ražošanas centri ar attīstītu sociālo infrastruktūru un daudzveidīgiem pakalpojumiem – **Balvi, Preiļi, Līvāni, Ludza, Krāslava**. Šo pilsētu potenciāls ievērojami pārsniedz pārējo mazo pilsētu potenciālu. Nākotnē reģionālās nozīmes attīstības centriem jāturpina specializēties, attīstot savstarpēji papildinošu sadarbību, tādējādi sasniedzot nacionālās nozīmes attīstības centriem līdzvērtīgu cilvēkresursu un ekonomiskās aktivitātes pievilksanas spēku.

Mazajām pilsētām un atsevišķos gadījumos **lielākajām lauku apdzīvotajām** vietām ir jāpilda novadu nozīmes attīstības centru loma, sniedzot apkārtējo teritoriju iedzīvotājiem pakalpojumus un nodrošinot darba vietas. Novadu nozīmes attīstības centriem ir jāiekļaujas kopējā nacionālās un reģionālās nozīmes attīstības centru funkcionālajā tīklā. Tāpēc novadu nozīmes attīstības centros ir jākoncentrē pakalpojumi, kas nodrošina pievilcīgu dzīves vidi un priekšnoteikumus ekonomikas attīstībai. Novada nozīmes attīstības centrus nosaka pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentos.

Latgales attīstības centru funkcionālā tīkla atbalsta karkasu jeb pilsētu „smaguma centru” veido galvenās Latgales reģiona ekonomiskās izaugsmes virzītājas **Daugavpils, Rēzekne** un Jēkabpils. Daugavpils attīstīsies kā nozīmīgs pārrobežu zinātnes, ekonomiskās attīstības un pakalpojumu centrs, Rēzekne veidosies kā kultūras un izglītības, inovatīvas uzņēmējdarbības centrs, savukārt Jēkabpils būs tranzītcēļu krustpunkts. Šīs pilsētas kopā funkcionēs kā Latgales reģiona ekonomiskās attīstības dzinējspēks un vārti starp austrumiem un rietumiem. Funkcionālā tīkla konkurētspēju papildinās reģionālās nozīmes attīstības centri – Preiļi, Līvāni, Krāslava, Ludza un Balvi, nodrošinot reģiona integrāciju pārrobežu sadarbības tīklos.

Apdzīvoto vietu iedalījums Latgales reģiona teritorijas plānojumā 2006-2026.gadam

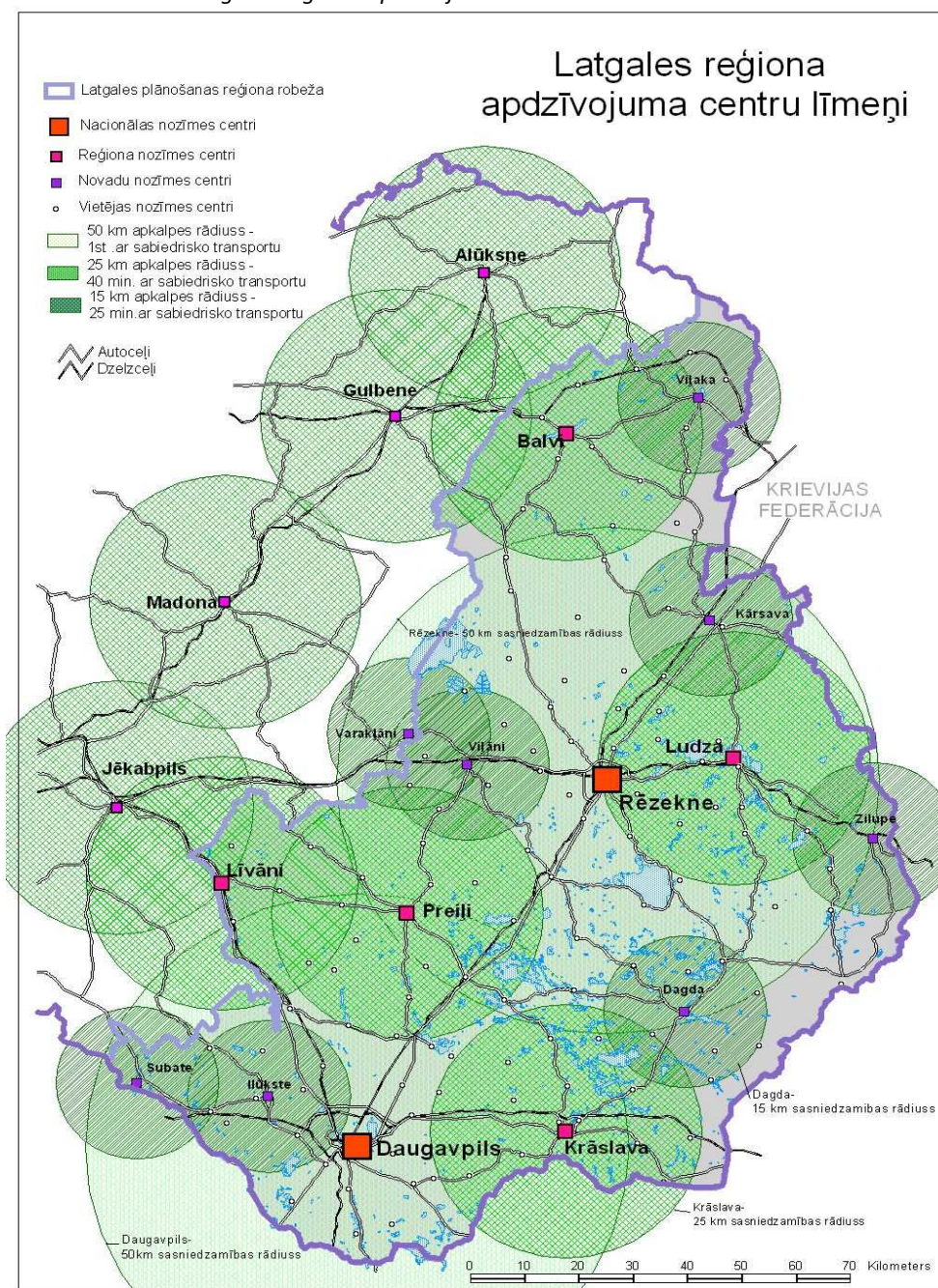
Kā galvenos kritērijus izmantojot apdzīvoto vietu lielumu un funkcijas, Latgales reģiona teritorijas plānojumā reģiona apdzīvojuma centri ir noteikti 4 līmeņos: nacionālās nozīmes centri, reģionālās nozīmes centri, novadu nozīmes centri un vietējas nozīmes centri. Tiek paredzēts katram līmenim nepieciešamais minimālais pakalpojumu klāsts, minimālais labiekārtojuma līmenis un funkcijas. (skat. 4. tabulu)

4.tabula. Latgales reģiona apdzīvojuma centru iedalījums, saskaņā ar Latgales reģiona teritorijas plānojumu 2006-2026

2. līmenis	Nacionālas nozīmes centri:	Daugavpils, Rēzekne
3. līmenis	Reģionālas nozīmes centri:	Balvi, Ludza, Krāslava, Preiļi un Līvāni
4. līmenis	Novadu nozīmes centri:	Dagda, Ilūkste, Kārsava, Subate, Viļaka, Viļāni, Zilupe
5. līmenis	Vietējas nozīmes centri:	lauku apdzīvotās vietas – ciemi

Saskaņā ar reģiona teritorijas plānojuma nostādnēm, Latgales pilsētu un lauku apdzīvojuma centru tīklam jāveido vēlāmās apdzīvojuma struktūras un urbānā tīkla pamats. Pārējās lauku apdzīvotās vietas – vidējie, mazie ciemi, viensētu grupas un viensētas – veido lauku teritoriju apdzīvojuma struktūru.

4. attēls. Latgales reģiona apdzīvojuma centri un to sasniedzamības rādiusi

Dati: Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006-2026

Urbanizācijas procesi

Saskaņā ar ANO prognozēm, 2050. gadā vairāk nekā 70% pasaules iedzīvotāju dzīvos pilsētās. Pēdējos 50 gados urbanizācijas procesi visstraujāk ir attīstījušies Āfrikā, Āzijā un Latīņamerikā, bet arī Eiropā palielinās pilsētu iedzīvotāju skaits un sarūk lauku reģionu īpatsvars. Vienlaicīgi ar iedzīvotāju koncentrāciju metropolēs notiek telpiskā polarizācija, veidojas spēcīgi centri un mazattīstītas perifērijas.

Urbanizācijas pakāpe 2010.gadā Latgales reģionā ir 59% jeb gandrīz 200 tūkstoši iedzīvotāju, no tiem 70% dzīvo Daugavpilī un Rēzeknē.

5.tabula. Iedzīvotāju skaits pilsētās

Pilsēta	Iedzīvotāju skaits	Mazpilsēta	Iedzīvotāju skaits
Daugavpils	103053	Dagda	2502
Rēzekne	34912	Ilūkste	2856
Krāslava	10160	Subate	749
Ludza	9575	Kārsava	2420
Balvi	7906	Viļaka	1525
Preiļi	7818	Viļāni	3468
Līvāni	8934	Zilupe	1745
Pilsētās kopā	182358	Mazpilsētas kopā	15265
% no reģiona	54%	% no reģiona	59%
iedzīvotāju kopskaita		iedzīvotāju kopskaita	

Kopā pilsētās – 197623

Iedzīvotāju skaita īpatsvars pilsētās – 59%

Dati: CSP, 01.07.2010

Pilsētās, tāpat kā visā reģionā, kopš 1991.gada samazinās iedzīvotāju skaits. Tomēr šis process nav tik izteikts kā lauku teritorijās, bijušo rajonu teritoriju nomalēs un pierobežā. Tam pamatā ir negatīvā iedzīvotāju dabiskā kustība un negatīvais migrācijas saldo. Latgali biežāk pamet jauni, izglītoti cilvēki, pārceloties uz Rīgu vai izbraucot darba meklējumos ārpus Latvijas. Daugavpilī un Rēzeknē situācija ir salīdzinoši labvēlīgāka, kaut arī vairāku lielo uzņēmumu slēgšana 90. gadu sākumā un Krievijas krīze 1998. gadā Daugavpilī, Rēzeknē, Līvānos jūkami ietekmējusi to saimniecības struktūru.

Turpmāk prognozējams, ka ekonomiskās un sabiedriskās dzīves norišu rezultātā pilsētas izvirzīsies kā galvenās dzīves vietas. Proporcija starp lauku un pilsētu iedzīvotāju sadalījumu pastāvīgi pieaugs pilsētu virzienā. Pilsētas būs reģiona galvenie nodarbinātības centri, jo šeit atrodas lielākie uzņēmumi un pilsētas ir nozīmīgākie pakalpojumu centri. Latgales reģionam tas nozīmē dažu spēcīgu centru attīstību (Daugavpils, Rēzekne), kas veicinās visa reģiona attīstību.

Urbanizācijas gaitā, mainīgas ekonomikas un mobila darbaspēka situācijā arvien lielāka loma ir starptautiskā, nacionālā un reģionu mērogā specializētām pilsētām un teritorijām. Latgales pilsētu specializēšanās it tikko sākusies, transformējot padomju laika mantojumu zināšanu ekonomikā. Daugavpils un Rēzekne nākotnē var kļūt par Baltijas mēroga zināšanu un ražošanas centriem.

Stipras pilsētas ir garants lauku attīstībai. Iedzīvotāju mobilitātei pieaugot, arvien plašākas kļūst lielo pilsētu piepilsētu telpas.

Apdzīvoto vietu tīkls

Balstoties uz *Latgales pilsētu attīstības stratēģijas* un *Latgales telpiskās struktūras plānu* (2001.g.), kurā raksturotas pilsētu funkcionālās saites un pieejamo pakalpojumu savstarpējā papildināmība, Latgales reģiona teritorijas plānojumā iezīmēti Latgales pilsētu funkcionālie areāli.

Daugavpils un Rēzeknes funkcionālie pilsētu ietekmes areāli veido monocentrisku struktūru un tiem kā reģionālajiem centriem ir noteicošā loma apkārtējo teritoriju darba vietu nodrošinājuma ziņā.

Pilsētu pakalpojumu ietekmes areāli ir relatīvi nelieli, īpaši tas attiecas uz pamatpakalpojumiem, kurus iedzīvotāji parasti saņem savā teritorijā. Nozīmīgu funkciju lielās pilsētas veic saistībā ar specializētiem pakalpojumiem - izglītība, veselības aprūpe, kultūra, specializētas preces, tirdzniecība, pasta un finanšu iestādes, apkalpojot visas apkārtējās pilsētas un novadus. Sava līmeņa pakalpojumu centru lomu pilda pārējās pilsētas, piemēram, Ilūkste kalpo par pakalpojumu centru novadā. Preiļi ir kā pakalpojumu centrs arī pāri novada robežām. Iedzīvotāji pēc komercpakalpojumiem, izglītības un kultūras pakalpojumiem vēršas arī ārpus Latgales, visbiežāk – Rīgā, Jēkabpilī, Gulbenē, Madonā un Jelgavā.

Latgales ziemeļu daļas pilsētām – **Balviem un Viļakai** – reģionā ir izteikti periferiāls izvietojums, ko pastiprina lielais attālums no galvenajiem Latgales centriem. Balvi atrodas tuvāk Vidzemes reģiona pilsētām Gulbenei un Alūksnei, starp kurām ikdienā notiek biežāka kustība (tas pats attiecināms arī uz Viļaku). Balvu kā lielākā Latgales Ziemeļu daļas centra apkalpes areāls ietver bijušo Balvu rajona teritoriju – Rugāju, Baltinavas, Viļakas novadus.

Katrai pilsētai ir centra loma attiecībā pret apkārtnes teritorijām, taču Latgales reģionā to ietekmes zonas ir samērā mazas – gan pakalpojumu, gan nodarbinātības ziņā. Tādēļ nedarbojas reāls pilsētu funkcionālais tīkls, kas liek domāt par jauna veida pilsētu sadarbības tīklu nepieciešamību ilgtspējīgai Latgales reģiona attīstībai.

Latgalē ir vairāk nekā 3840 **lauku apdzīvoto vietu**, kurās mīt aptuveni 40% lauku iedzīvotāju⁵. Latgales apdzīvotuma raksturīga iezīme – ļoti daudz mazo ciemu un viensētu grupu, dažās no kurām dzīvo mazāk nekā 10 cilvēki. Salīdzinājumā ar pilsētām, lielākajās lauku apdzīvotās vietās pieejams ļoti ierobežots pakalpojumu skaits – ļoti bieži tajās ir tikai pasts, sākumskola vai pamatskola, baznīca, daži veikali un daži uzņēmumi.

Latvijā nav vienotas un vispārpieņemtas lauku apdzīvoto vietu klasifikācijas. Vadoties pēc klasifikācijas, ko izstrādājuši J. Turlajs un G. Milliņš (pētījums „Apdzīvotās vietas Latvijā. Klasifikācija, kritēriji, apdzīvoto vietu saraksts, kartes”), visas Latvijas lauku apdzīvotās vietas var iedalīt ciemos (blīvi apdzīvotas vietas) un izkaisītās apdzīvotās vietās (atsevišķas viensētas un to grupas).

Latgalē ir deviņas lauku apdzīvotās vietas, kur iedzīvotāju skaits pārsniedz 1000, tajās bez pamata funkcijām un pirmās nepieciešamības pakalpojumiem pieejams plašāks pakalpojumu klāsts, kā arī dominē pilsētas struktūrai raksturīga apbūve, taču pēc apdzīvotuma tipa tie ir ciemi (6. tabulā – šo ciemu īss raksturojums).

6. tabula. Lielie ciemi un to galvenās funkcijas

Apdzīvotā vieta	Galvenās funkcijas
Malta	Rēzeknes novada lielākais ciems pēc iedzīvotāju skaita, transporta mezgls (E262), vidusskola, mūzikas skola, ambulatorā veselības aprūpe un neatliekamā medicīniskā palīdzība, kultūras nams, bibliotēka, muzejs.
Kalkūne	Daugavpils novada pakalpojumu centrs, sociālās aprūpes centrs.
Višķi	Daugavpils novada pakalpojumu centrs, Višķu profesionālā vidusskola
Strūžāni	Rēzeknes novada pakalpojumu centrs, kūdras pārstrādes fabrika, poliklīnika, pamatskola, kultūras nams.
Aglona	Aglonas novada administratīvais centrs, starptautisks reliģiskais centrs.
Indra	Novada pakalpojumu centrs, transporta mezgls un dzelzceļa robežpārejas punkts.
Lāči (Lociki)	Lidosta, praktiski saplūdusi ar Daugavpils pilsētu.
Krauja	Sezonas ciems, apbūve saplūdusi ar Daugavpils pilsētu.
Vecstropi	Apbūve saplūdusi ar Daugavpils pilsētu, nozīmīga pilsētas atpūtas vieta.

⁵ Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006-2026. Telpiskās struktūras apraksts.

Reģionā ir gandrīz 60 lieli ciemi ar iedzīvotāju skaitu no 400 līdz 1000, un tajos dzīvo gandrīz 30% lauku iedzīvotāju. Lielajos ciemos mēdz būt vidusskola, pasts, veselības punkts, kas parasti izvietoti līdz 5 km rādiusā no ciema centra, bet visbiežāk tajos atrodas arī novadu pakalpojumu centri.

Latgalē ir vairāk kā 200 **vidējo ciemu** ar iedzīvotāju skaitu no 100 līdz 400, un tajos dzīvo arī gandrīz 30% lauku iedzīvotāju. Vairums no tiem – vietējie novadu pakalpojumu centri un tajos atrodas vismaz kāds no uzskaitītajiem objektiem: pamatskola vai sākumskola, pasts, pašvaldības administrācijas iestāde un baznīca. **Mazie ciemi** veido pēc skaita lielāko lauku apdzīvoto vietu grupu Latgalē, kurā ietilpst vairāk nekā 3,5 tk. ciemi, kur iedzīvotāju skaits ir mazāks par 100, un tajos mīt aptuveni 45% lauku iedzīvotāju. Tajos ir ļoti mazs pakalpojumu klāsts – parasti tikai pirmās nepieciešamības preču veikals. Taču, kā tas raksturīgi Latgales reģionā, ir ļoti daudz arī tādu mazu ciemu (aptuveni 3300), kuros dzīvo mazāk nekā 50 cilvēku.

Stipro pušu, vājo pušu, iespēju un draudu analīze: Latgales reģiona apdzīvojamums

Stiprās puses: ES ārējā sauszemes robeža. Laba satiksme ar lieliem centriem kaimiņvalstīs; laba starptautisko tirgu sasniedzamība. Vairāk kā 60% iedzīvotāju dzīvo pilsētās un citos urbānajos centros. Saglabāti novadu pašvaldību pakalpojumu centri bijušajos pagastos.	Vājās puses: Maz apdzīvota perifērija un pierobeža, noliektas lauku ceļu tīkls, Ekonomisko problēmu novājinātā pilsētu infrastruktūra; Darba vietu trūkums apdzīvotajās vietās;
Iespējas: Pilsētu „dzinēj spēka” lomas iegūšana un pieaugums, veicinot jaunu izaugsmi apkaimju teritoriju un visa reģiona ekonomiskās un sociālās attīstības jomās; Specializētu pilsētu vienota savstarpēji papildinoša tīkla attīstība - policentriskās attīstības struktūra; Mērķpasākumi uzņēmējdarbības attīstībai un pakalpojumu nodrošināšanai lauku teritorijās.	Draudi: Iedzīvotāju skaita samazināšanās līdz līmenim, kas padara infrastruktūras u.c ieguldījumus vēl „neizdevīgākus”; Atsevišķu teritoriju iztukšošanās, neapsaimniekoto meža un lauksaimniecības zemju platību palielināšanās; Nelabvēlīga demogrāfiskā un sociālā situācija; Mazapdzīvotas teritorijas pierobežā pasliktina valsts drošības stāvokli, apgrūtina valsts robežas apsardzību.

3. Latgales plānošanas reģiona LAUKU VIDE

3.1. Vispārīgs raksturojums

Zemes izmantošana un lauku apdzīvojuma veidošanās

Latgales plānošanas reģionā ir iekļauta ne tikai Latgale tās vēsturiskajā izpratnē, bet arī daļa no cita Latvijas kultūrvēsturiskā novada, kam ir atšķirīga vēsture. Vēsturiskās attīstības ietekme vērojama vēl joprojām.

Robeža starp kultūrvēsturiskajiem novadiem gāja pa Daugavas upi. Ziemeļos no tās atradās t.s. Poļu Vidzeme jeb Inflantija, kas līdz 1772. gadam bija Polijas lielvalsts sastāvā, bet pēc tam – Krievijas Vitebskas guberņas sastāvā. Savukārt dienvidos no Daugavas līdz 1795. gadam atradās Kurzemes un Zemgales hercogiste, pēc tam – Kurzemes guberņa.

Kurzemes guberņā dzimtbūšanu atcēla jau 1817. gadā, bet Vitebskas guberņā – 1861. gadā, kad to izdarīja visā Krievijā. 44 gadu atšķirība (kas ir vienas paaudzes laiks) ietekmēja gan pašus cilvēkus, gan saimnieciskos un dzīves apstākļus. Kurzemes guberņā zeme piederēja gan privātmuižām, gan *kronim*, turklāt daļa no īpašumiem bija iznomāta zemniekiem (t.s. *zemnieku zemes*), bet daļa pastāvēja kā muižas apsaimniekotais īpašums. Jau 19. gadsimta vidū zemnieki varēja izpirkt zemi *par dzimtu* un veidot savas saimniecības. Tas, kā to parāda pēc Latvijas valstiskās neatkarības iegūšanas īstenotās zemes reformas materiāli, būtiski ietekmēja gan vecsaimniecību un jaunsaimniecību skaita attiecības, gan saimniecību vidējo lielumu (bijušās Kurzemes guberņas teritorijā tas ir lielāks nekā *īstās* Latgales apriņķos).

Arī *īstajā* Latgalē pastāvēja gan privātmuižas, gan kroņa muižas. *Īstās* Latgales apriņķos muižu skaits pārsniedza 300, un to lielākie centri vēlāk izveidojās kā biezi apdzīvotas vietas, miesti vai ciemi, kas pastāv vēl šodien kā pilsētas, mazpilsētas un ciemi.

Latgales apriņķos esošo muižu atšķirība no Kurzemes muižām ir tāda, ka to zemju teritoriālo struktūru veidoja tieši muižas apstrādātās zemes, un muižām piederīgo ciemu jeb sādžu (šis vārds iesakņojās 20. gadsimta zemes reformas laikā) zemes. Zemes lietošanas skatījumā ciems/sādža ir teritoriāls veidojums un vienlaikus – apdzīvojuma struktūra, centrs kā sādžas iedzīvotāju dzīvesvieta. Sādžu platības bija dažādas – gan robežās līdz 50 desetīnām, gan lielākas par 200 desetīnām un pat vēl vairāk. Saglabājoties nemainīgai sādžas platībai, laika gaitā mainījās tajā esošo saimniecību skaits un iedzīvotāju skaits. Pirmās ziņas par to atrodamas Latvijas valsts vēstures arhīvā un attiecas uz 1870.-80. gadiem, kad notika vispārējie muižu inventarizācijas un mērniecības darbi. Tajā laikā uzskaitīja tikai *vīriešu dvēseles*, tādēļ nav ticamu sākotnējo ziņu par kopējo iedzīvotāju skaitu. Ticamas ziņas attiecas uz 19. gadsimta beigām, kad notika tautas skaitīšana, un tās atrodamas 1906. gada izdevumā.

Daži piemēri no 2010. gada rudenī apsekotajām sādžām etalonvietās (skat. 7. tabulu).

7. tabula. Ziņas par apsekotajām sādžām

N. p.k.	Pagasts	Sādža	Platība, ha	Sētu skaits		Iedzīvotāju skaits	
				19. gs.	20. gs.	19. gs.	20. gs.
1.	Rikavas pag.	Baltiņi	266,1	8	30	144	47
2.	Rikavas pag.	Kolnasāta	235,2	9	30	103	56
3.	Ambeļu pag.	Guta	248,9	12	28	90	?
4.	Susāju pag.	Kravaļi	255,6	8	44	184	87
5.	Susāju pag.	Ilziņi	357,8	7	32	149	60

Dati par 19. gs.: Vitebskas guberņas apdzīvoto vietu saraksts, dati par 20. gs. – ziņas zemes reformas nobeigumā

Pēc pirmās Latvijas valstiskās neatkarības iegūšanas notika zemes reforma, kuras galvenais patoss bija muižnieku varas pārtraukšana un muižu zemju sadalīšana, muižnieku īpašumā atstājot nelielas platības (100 un 50 ha). Agrāk izpirktās zemes ieguva *vecsaimniecību* statusu, bet atsavinātās muižu zemes ieskaitīja valsts zemes fondā – tas bija zemju rezerve *jaunsaimniecību* veidošanai.

Taču *īstās* Latgales apriņķos zemes reforma notika atšķirīgi, jo atšķirīgas bija pārmantotās zemes īpašumu tiesības. Galvenā atšķirība bija tā, ka sādžu zemes tika sadalītas starp tās agrākajiem īpašniekiem (to noteica Vitebskas guberņas likumi), nosakot pāreju no šņoru lauku izmantošanas uz viensētu saimniecībām. Lai to panāktu, bija jāmaina arī apdzīvojuma veids. Proti, no sādžu centriem uz citām vietām sādžas robežās tika pārvietotas sētas, veidojot izklaidus apdzīvojumu. Vēsturiskajās sādžu centru vietās palika apmēram 20% no sētām. Tādēļ kādreizējie centri vēl joprojām ir pietiekami labi atpazīstami vizuāli (kā sētu rindas, ja bija viens ceļš, vai sētu grupa, ja ceļi krustojās) un ir Latgales ainavas īpatnība.

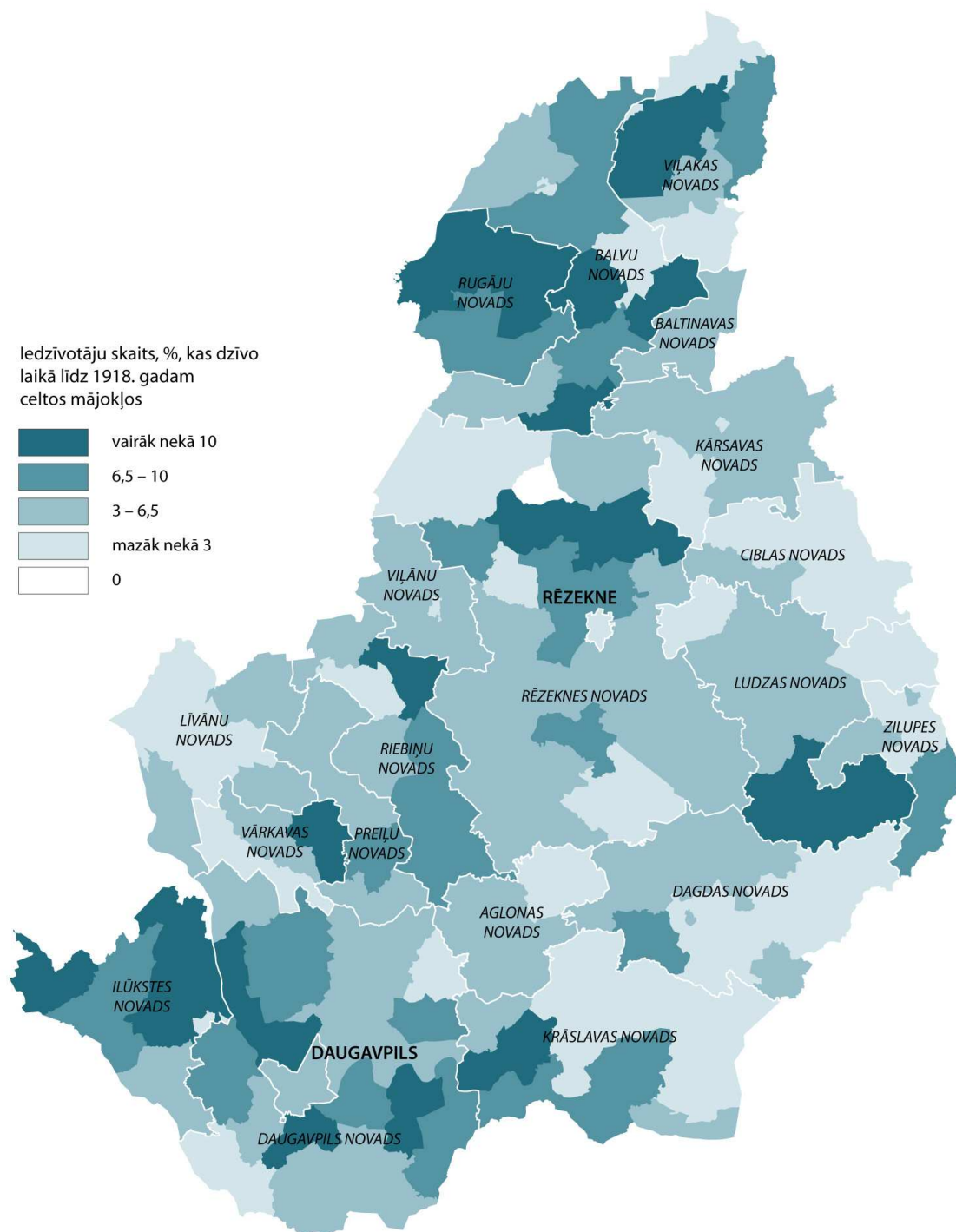
Latgales saimniecību lielākā daļa uzskatāmas par vecsaimniecībām, un tā tas atspoguļojas arī zemes reformas noslēguma dokumentos. Proti, *īstās* Latgales apriņķos bija vairāk par pusi no visas Latvijas vecsaimniecībām – 58,92% (1936. gada dati). Savukārt Ilūkstes apriņķī, kas pašreiz pieskaitīts Latgales plānošanas reģionam, bija tikai 3,9% no visām Latvijas vecsaimniecībām.

Muižu zemes Latgalē, tāpat kā citur Latvijā, sadalīja jaunsaimniecībās. Starp visiem Latvijas apgabaliem *īstajos* Latgales apriņķos bija mazākais jaunsaimniecību skaits – vien 18,19%, turpretī Vidzemē – 32,81%. Ilūkstes apriņķī bija 4,8% no jaunsaimniecību kopskaita.

Zemes īpašuma vidējā platība *īstās* Latgales apriņķos bija ļoti maza – pārsvarā 9-12 ha, dažos pagastos vēl mazāka. Salīdzinājumam – Ilūkstes apriņķī pārsvarā bija zemes īpašumi ar platību 24-30 ha.

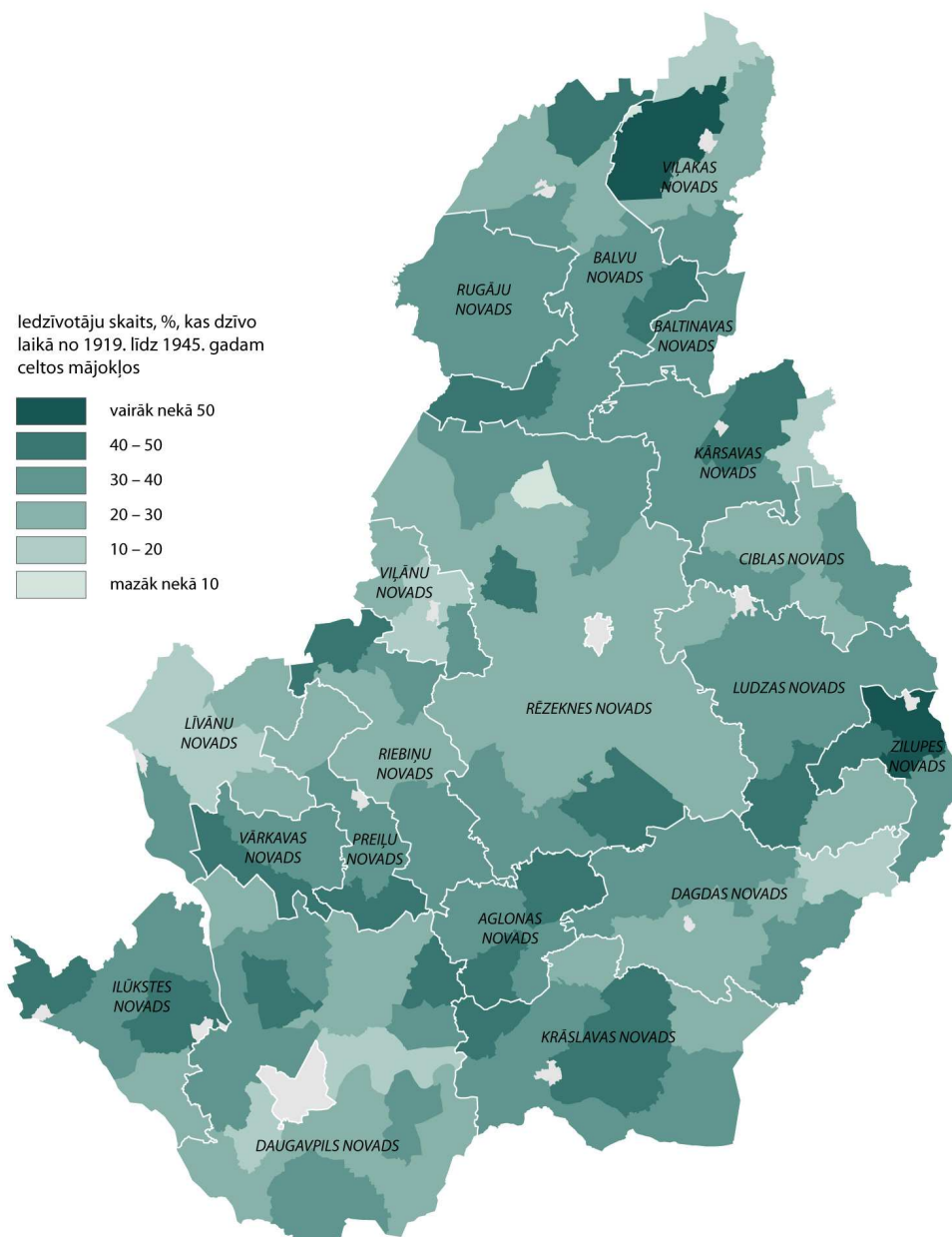
Zināmu ieskatu par to, kā 20. gadsimta 20.-30. gadu zemes reforma ietekmēja lauku apdzīvojumu, un kā šī ietekme saglabājusies līdz mūsu dienām, sniedz divas kartes, kas sastādītas, izmantojot 2000. gada tautskaites datus. Viena no tām (skat. 5. attēlu) parāda to iedzīvotāju īpatsvaru, kas dzīvo līdz 1918. gadam celtajās mājās, bet otra (skat. 6. attēlu) – no 1918. līdz 1945. gadam celtajās mājās. Ja pirmā karte ļauj spriest par saglabājušos vecsaimniecību īpatsvaru un lokalizāciju, tad otrā – par apdzīvojuma pārveidojumiem pēc zemes reformas, tajā skaitā – par jaunsaimniecībām.

5. attēls. Iedzīvotāji, kas dzīvo laikā līdz 1918. gadam celtos mājokļos

Dati: 2000. gada tautas skaitīšanas materiāli

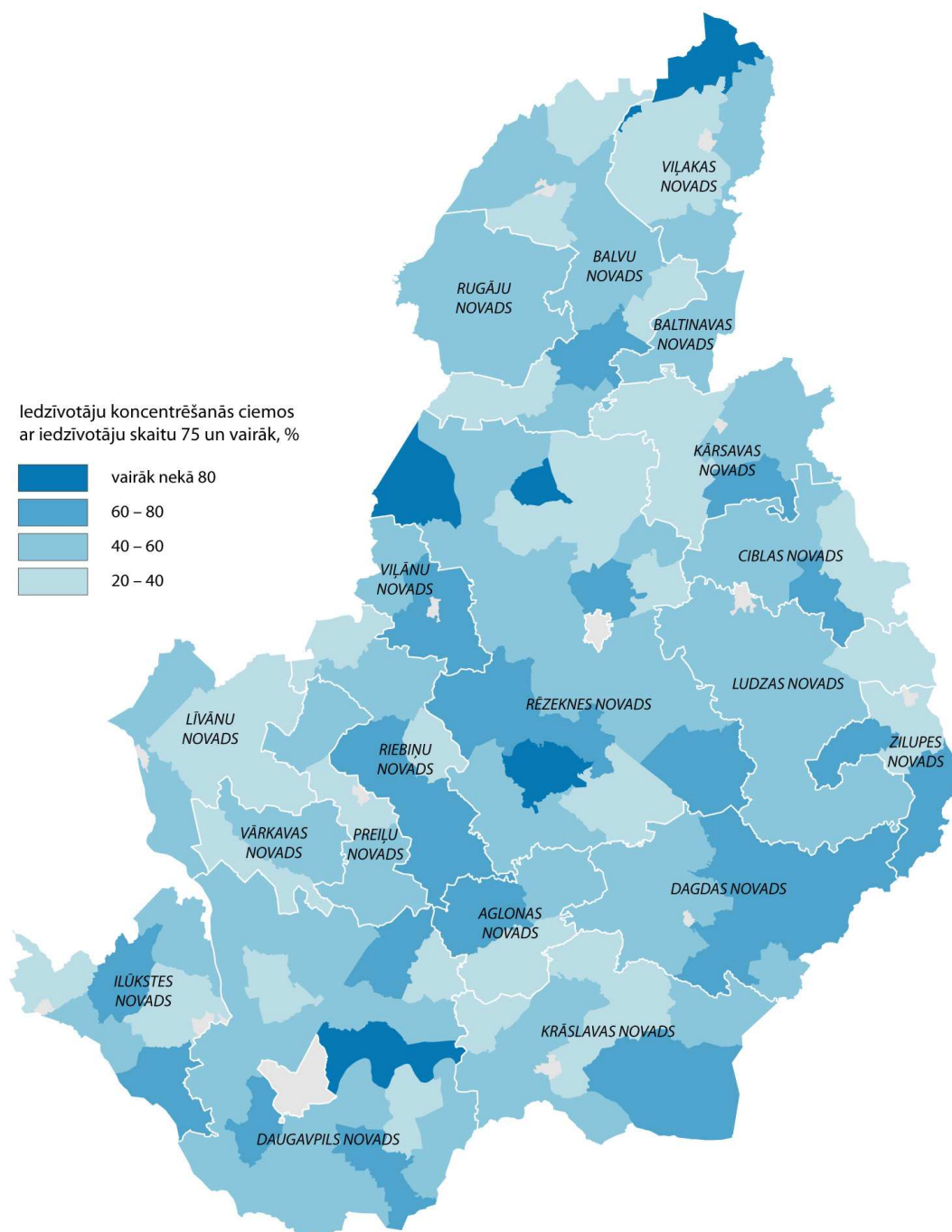
6. attēls. Iedzīvotāji, kas dzīvo laikā no 1919. līdz 1945. gadam celtos mājokļos

Dati: 2000. gada tautas skaitīšanas materiāli

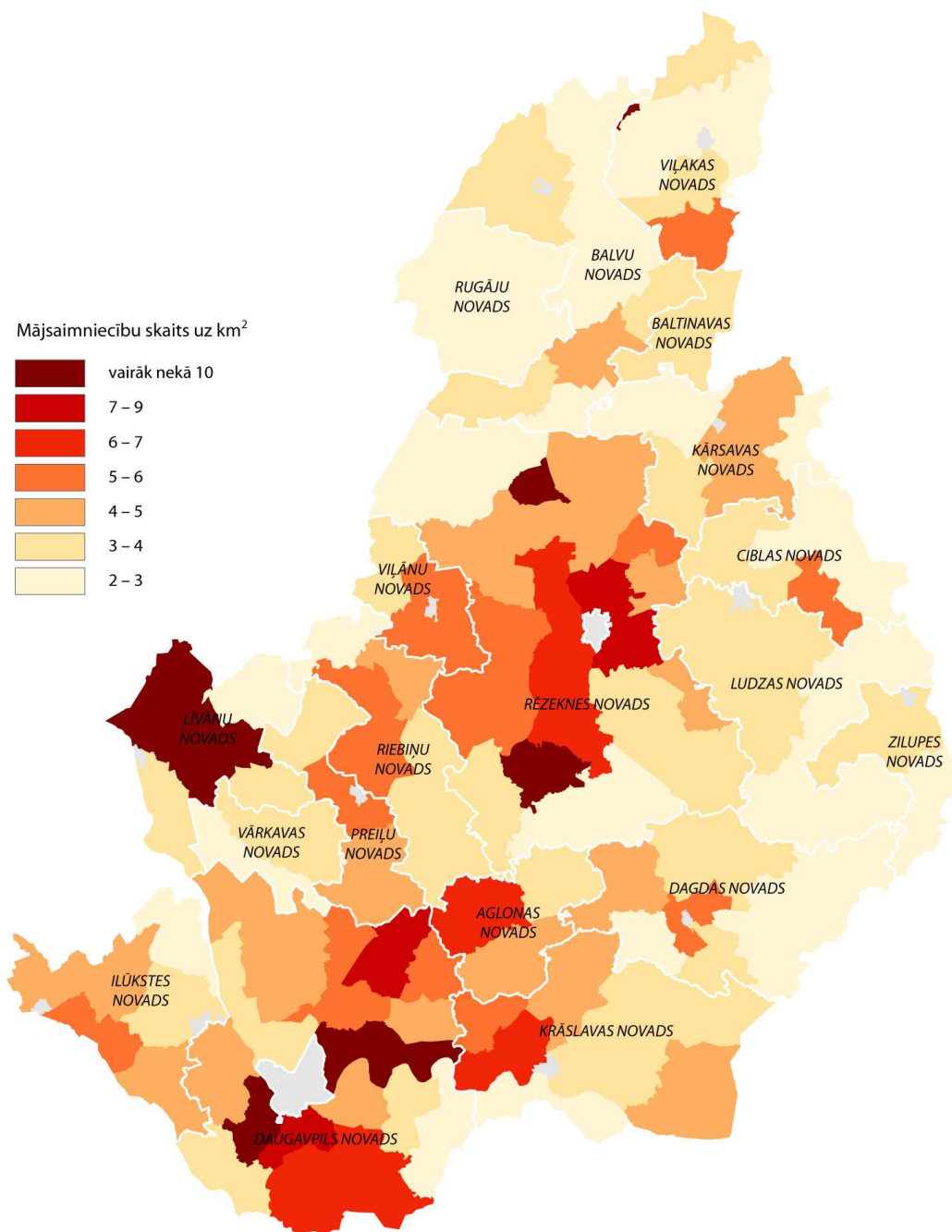
Krasas izmaiņas zemes apsaimniekošanā un apdzīvojuma struktūrā notika pēc Otrā Pasaules kara, kad Latvijā nostiprinājās padomju vara. Šajā laikā zemes tika nacionalizētas, izveidoti kolhozi un sovhozi. Politisku apstākļu motivēta darbība bija lauku apdzīvojuma mērķtiecīga pārveidošana – viensētu likvidēšana un ciemu veidošana. Virspusēji raugoties, varēja likties, ka Latgalē notiek atgriešanās pie agrākajos gadsimtos ierastā dzīvesveida sādžās/ciemos. Taču patiesībā apdzīvojums tika atrauts no zemes. Pēc pagājušā gadsimta 90. gadu ziņām, centros dzīvoja vairāk par 50%, dažos rajonos – pat 70-80% iedzīvotāju, un tikai nelielos to īpatsvars bija ap 40%. Priekšstatu par iedzīvotāju koncentrēšanās pakāpi ciemos ar iedzīvotāju skaitu 75 un vairāk Latgales pagastos sniedz karte (skat. 7. attēlu). Savukārt apdzīvojuma blīvumu laukos papildus raksturo karte 8. attēlā, kas parāda māsaimniecību blīvumu.

7. attēls. Iedzīvotāju koncentrēšanās ciemos ar iedzīvotāju skaitu 75 un vairāk

Dati: J.Turlajs, G.Millīņš. „Latvijas apdzīvotās vietas”, 1998. gads

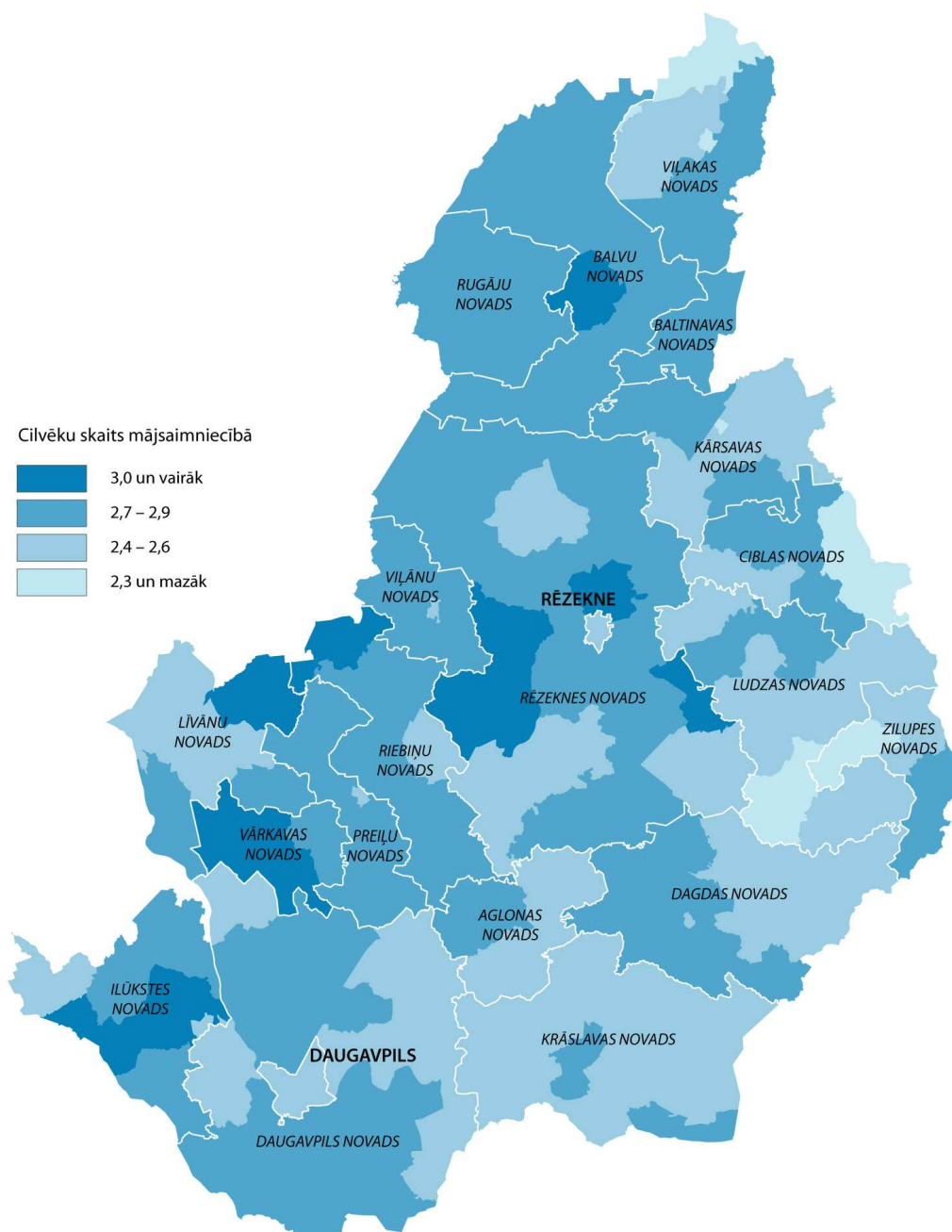
8. attēls. Mājsaimniecību blīvums

Dat: 2000. gada tautas skaitīšanas materiāli

Pēc vēsturnieka H. Stroda datiem, laikā no 1950. līdz 1985. gadam lauku sētu skaits Latvijā samazinājās par 54% (vēl vairāk, ja ņemam vērā Otrā pasaules kara postījumus). Konkrēts piemērs: Rudzātu pagastā 1940.gadā bija konstatētas 634 viensētas, bet 2010. gadā – tikai 260 (A. Samulēvičas dati).

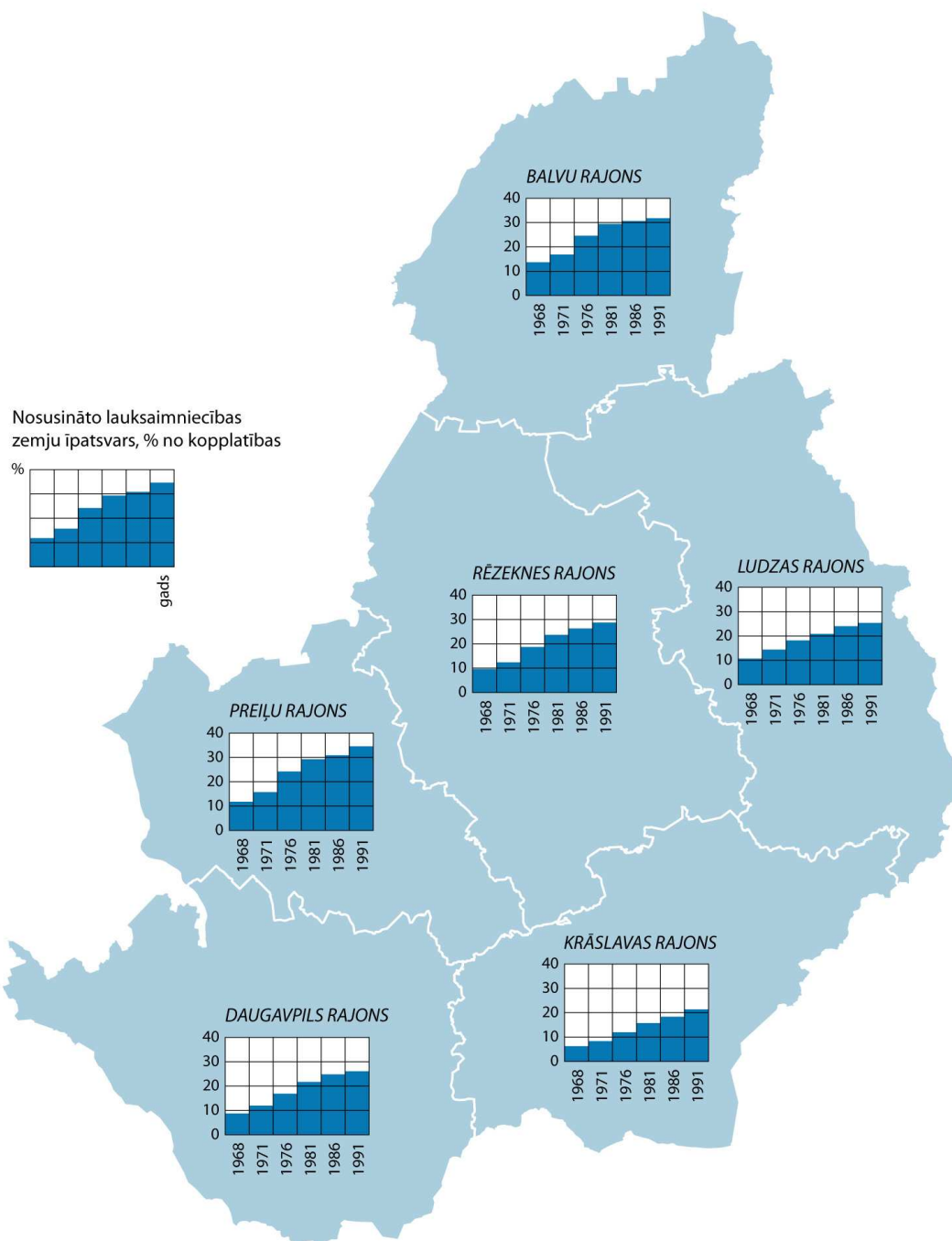
9. attēls. Cilvēku skaits mājsaimniecībās

Dat: 2000. gada tautas skaitīšanas materiāli

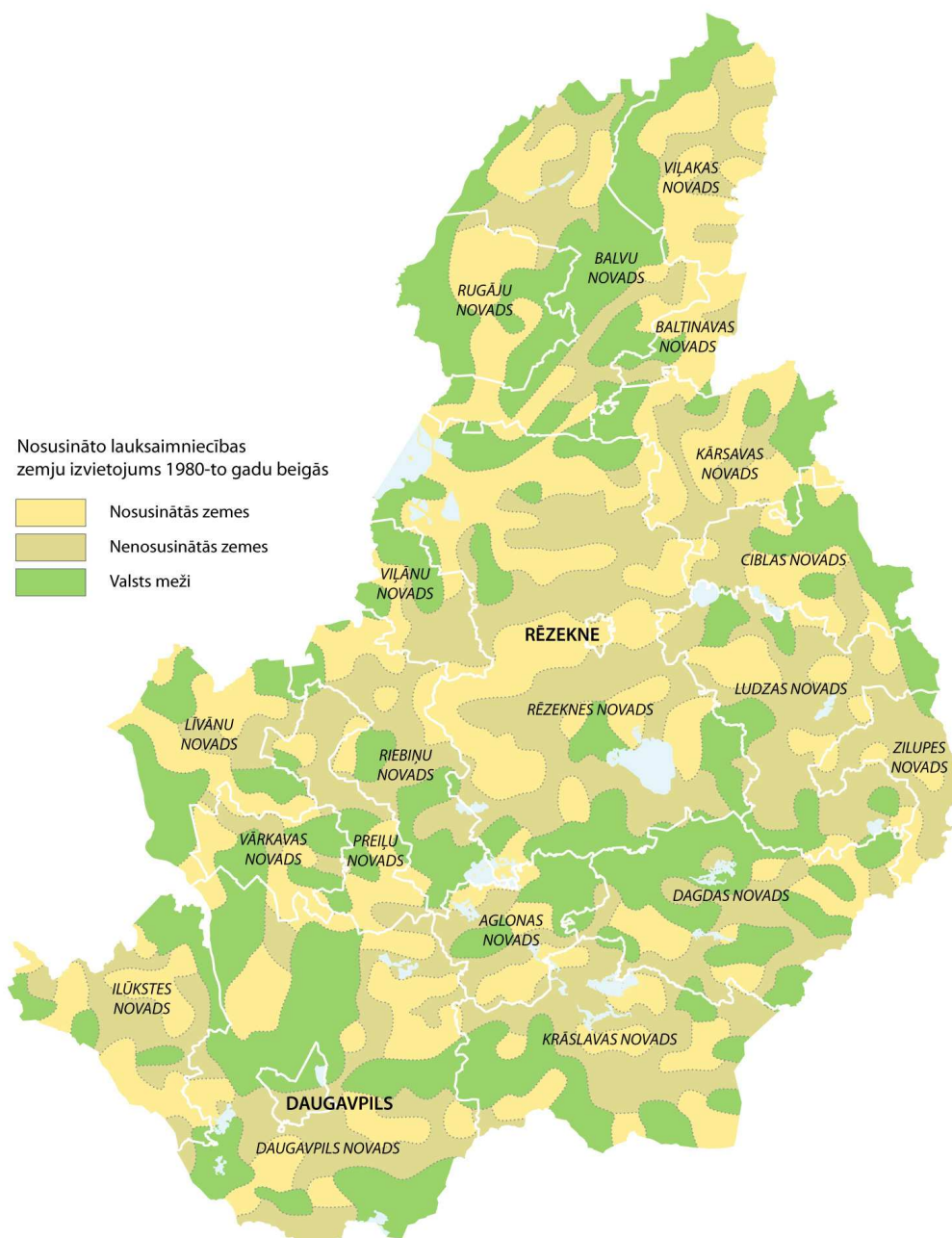
Vienlaikus ar apdzīvojuma pārveidošanu notika vērīnīga lauksaimniecības un **meža zemju meliorācija**, sevišķi pagājušā gadsimta 70.-80. gados. Jāsaka gan, ka Latgalē šis process bija gausāks nekā citur Latvijā, un tādēļ uz 90. gadu sākumu vēl bija palikušas nemeliorētas platības. Priekšstatu par meliorācijas darbu apjomiem sniedz 10. attēls, bet par teritoriālo izvietojumu – 11.attēls.

10. attēls. Nosusināto lauksaimniecības zemju īpatsvars

Dati: VSIA „Meliorprojekts”

11. attēls. Nosusināto lauksaimniecības zemju īpatsvars

Dati: VSIA „Meliorprojekts”

Pēc Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanas, **1991. gadā sākās jauna zemes reforma**, kuras mērķis bija atjaunot kādreizējās īpašumu tiesības. Šī zemes reforma izrādījās ļoti sarežģīta, jo īstenojās uz padomju varas gados notikušo pārvērtību fona. Tajā skaitā jāmin iedzīvotāju koncentrēšanos pilsētās, un it sevišķi – Rīgā un Latvijas centrālajos apvidos. Šī iemesla dēļ lielākais zemes pieprasījumu skaits nāca tieši no Rīgas iedzīvotāju puses. Attiecībā konkrēti uz Latgali bija vērojamas šādas īpatnības:

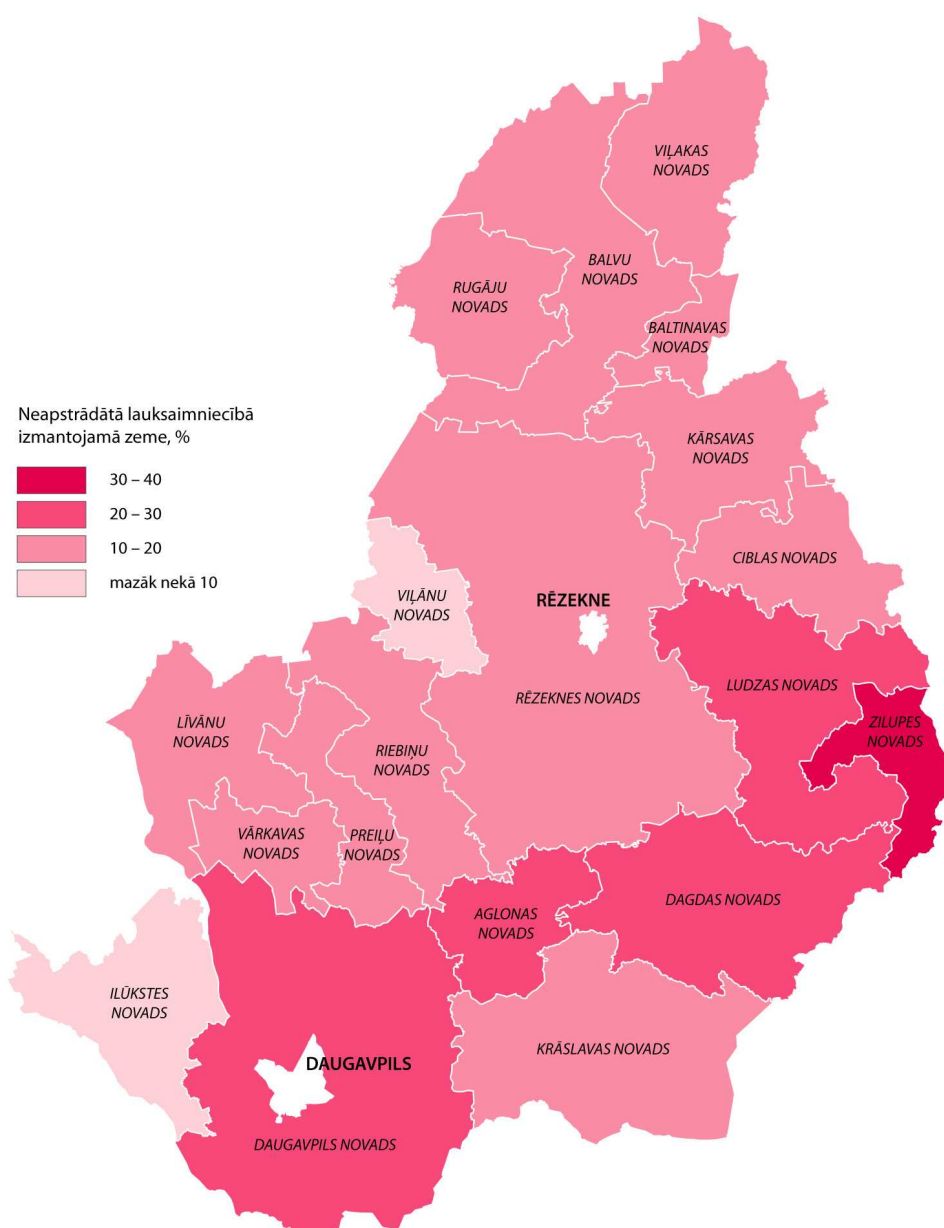
Pirmā – liels īpašumu atgūšanas pieprasījumu skaits zemes reformas sākumā (1995. gada dati). Piecos Latgales rajonos (Krāslavas, Ludzas, Rēzeknes, Daugavpils un Preiļu) pieprasījumu kopskaits pārsniedza 20 tūkstošus katrā (maksimālais – 28,9 tūkst. Krāslavas rajonā). Nākamais lielākais pieprasījumu kopskaits bija 19 tūkstoši, un tas attiecas uz Rīgas rajonu un sesto Latgales rajonu – Balvu rajonu. Pārējos Latvijas rajonos zemes pieprasījumu skaits bija mazāks (minimālais – 5,4 tūkst. Ventspils rajonā).

Otrā īpatnība ir tāda, ka Latgales rajonos (un pagastos) vairāk par 30% no pieprasījumu skaita bija kompensācijas pieprasījumi. Tas nozīmē, ka bijušie zemju īpašnieki vai to mantinieki neplānoja atgriezties Latgalē.

Trešā īpatnība – relatīvi liels vispār nepieprasīto zemju īpatsvars, it sevišķi pašos pierobežas apvidos.

Minētās īpatnības vēlāk ietekmēja gan zemes izmantošanas, gan zemes tirgus procesus. Īpaši jāatzīmē salīdzinoši lielais neizmantoto zemju īpatsvars. 2001. gada lauksaimniecības skaitīšanas laikā lielākās neizmantoto zemju platības bija Ludzas (28,7%) un Madonas (23,5%) rajonos, bet 2006. gadā – Rīgas (35,4%) un Ludzas (30,6%) rajonos. 2010. gada dati liecina, ka Latgales plānošanas reģionā vislielākais neapstrādāto lauksaimniecībā izmantojamo zemju īpatsvars ir Zilupes novadā (37%), Ludzas novadā (29%) Dagdas novadā un Aglonas novadā (pa 24%), bet vismazākais – Ilūkstes novadā (7%) un Viļānu novadā (3%) (skat. 12. attēlu).

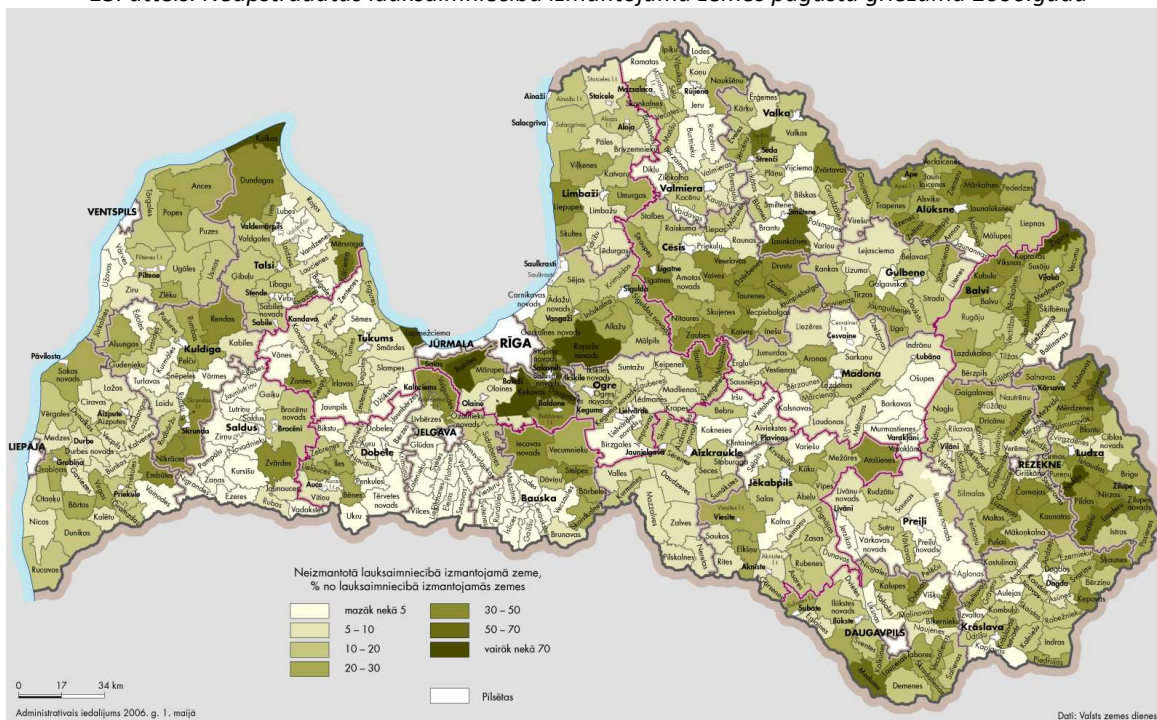
12. attēls. Neapstrādātās lauksaimniecībā izmantojamā zemes novadu griezumā

Dati: 2001. gada lauksaimniecības skaitīšanas

Vienlaikus notiek lauksaimniecības zemju transformācija citiem zemes izmantošanas mērķiem. Starp tiem izplatītākie ir izmantošana apbūvei un mežu stādīšanai (apmežošanai). Latgales reģionā apbūves intereses līdz šim vairāk izpaudušās Daugavpils, Rēzeknes un Ludzas rajonos, it sevišķi pilsētām tuvākajos pagastos, kur apbūvei transformētās zemes sasniedza 100 ha platību (2006. gada dati). Salīdzinājumam – Rīgas rajonā apbūvei transformēto zemju platība bija 1170,04 ha. Par apbūves interesēm piepilsētu pagastos liecināja arī ziņas par jaunuzbūvēto ģimenes māju skaitu.

13. attēls. Neapstrādātās lauksaimniecībā izmantojamā zemes pagastu griezumā 2006.gadā

5. attēls. Neizmantotā lauksaimniecībā izmantojamā zeme lauku teritorijās 2006. gada sākumā

Piezīme. Nav datu par saukrasto lauku teritoriju un Carnikavas novadu

Dati: Latvijas Nacionālais plānojums. Esošās situācijas raksturojums

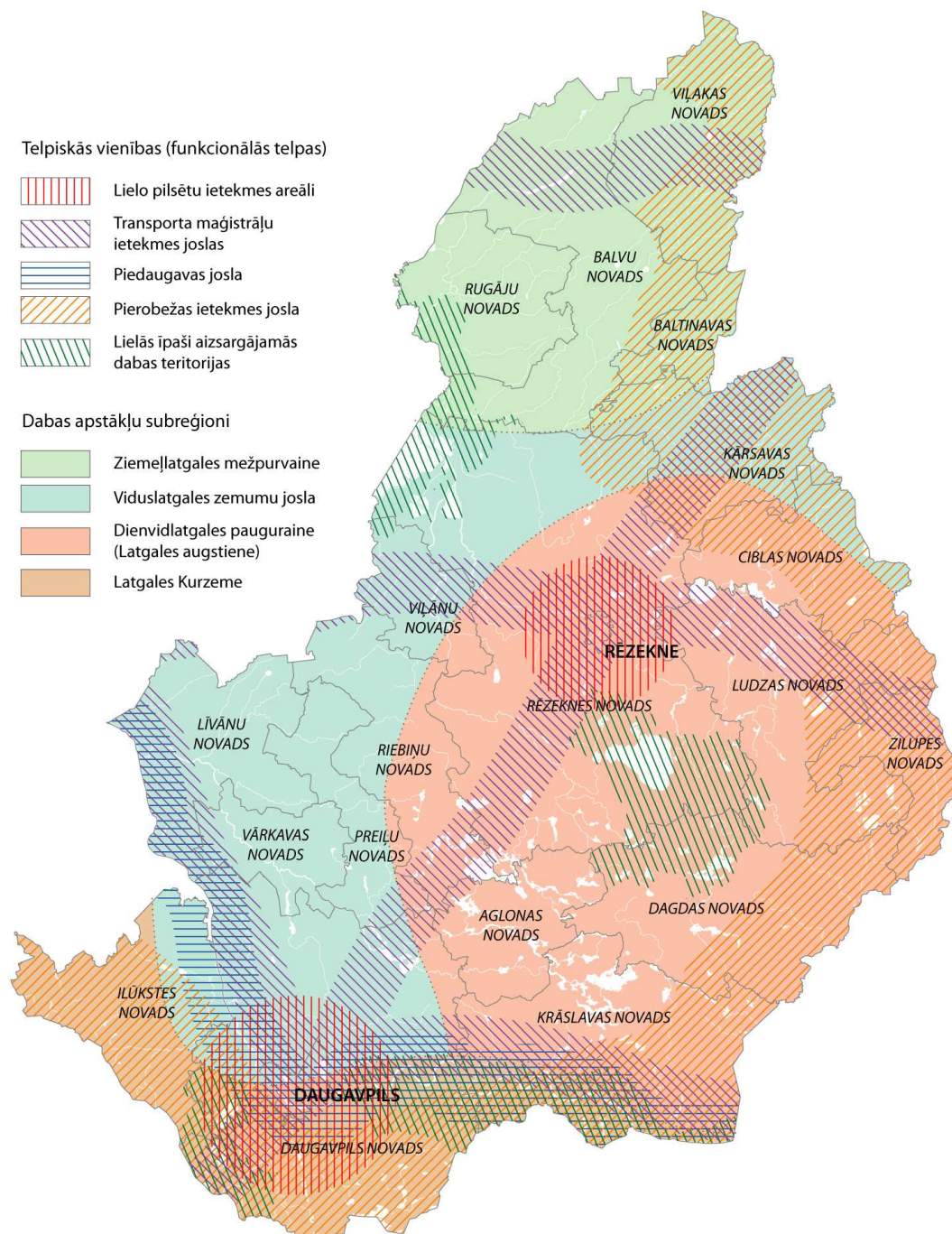
Mežu stādīšanas mērķiem transformēto zemju sadalījums rajonu griezuma rāda atšķirīgu ainu. Vislielākā apmežojamo zemju platība ir 2723,05 ha (Ludzas raj.), bet mazākā – 74,16 ha (Jelgavas raj., Zemgales plānošanas reģions). Lielākās nākotnes mežu platības bez Ludzas rajona ir Gulbenes, Balvu un Rēzeknes rajonos. Interese par šo zemes izmantošanas veidu Latgalē joprojām pieaug.

Atšķirības reģionā

Latgales plānošanas reģions nav viendabīgs pēc savas iekšējās struktūras. Gan statistikas dati, gan sastādītās kartes ļauj spriest par dažādo faktoru un apstākļu lokalizācijām. Tas attiecas uz iedzīvotāju skaitu un blīvumu, koncentrēšanās pakāpi ciemos (liecina par lauku urbanizācijas procesu), lauksaimniecības un meža zemju izvietojumu, jaunās apbūves veidošanos, kā arī – par neapstrādātām zemēm un iedzīvotāju skaita samazināšanos. Telpiskās analīzes dati uzskatāmi parāda, ka pastāv pietiekami skaidri norobežojami piepilsētu areāli (sevišķi Daugavpilij un Rēzeknei), ka telpiskā diferencēšanās saistīta ar lielajām transporta maģistrālēm, ka darbojas *nomales efekts*, kas Latgalē pārsedzas ar valsts pierobežas teritoriju.

Cilvēka darbības radītās vai ietekmētās atšķirības reģionā papildina dabas apstākļu noteiktās atšķirības (skat. 14. attēlu).

14. attēls. Latgales plānošanas reģiona telpiskā struktūra

Dati: Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006-2016

3.2. Dabas vide, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

Dabas vide

Latgales teritorijā var izdalīt vairākas reģionālā līmeņa vienības – **dabas rajoni** vai to daļas, kas atspoguļotas dažādās Latvijas dabas apstākļu rajonēšanas shēmās. Tās ir Austrumlatvijas zemīene, Latgales augstiene, Augšzemes augstiene, kā arī neliela daļa no Veļikajas zemīenes pašā Latvijas austrumu pierobežā.

Katra dabas rajona robežās atkarībā no tā uzbūves pazīmēm var nodalīt sīkākas teritoriālās vienības, kam var būt nozīme pārejot uz plānošanu vietējo pašvaldību līmenī. Tomēr atzīmējama viena būtiska dabas apstākļu pazīme, proti, reljefa saposmojums. To var uzskatīt par indikatoru, kas ļauj spriest par dabas un ekoloģisko apstākļu kopumu, par ainavu raksturu, par tehnoloģiskiem apstākļiem, par attīstības priekšnosacījumiem un ierobežojumiem u.c.

Pēc dabas apstākļu rakstura Latgales plānošanas reģiona teritorijā var nodalīt šādas teritoriālās vienības:

- Ziemeļlatgales mežpurvaine (liels mežu un purvu īpatsvars, apdzīvojums un lauksaimniecības zemes salu vai joslu veidā, kur to atļauj reljefa apstākļi);
- Viduslatgales zemumu josla (iekšējās atšķirības nosaka purvu-mežu un drenētu lauksaimniecības zemju masīvu izvietojums);
- Dienvidlatgales pauguraine (resp., Latgales augstiene – nosaukums mainīts tikai labākas reģionālās uztveramības dēļ. Dabas apstākļu mozaika, lauku-mežu ainavas, izteikta telpiskā diferencēšanās);
- „Latgales Kurzeme” jeb daļa no Augšzemes augstienes (lielos vilcienos līdzīga Dienvidlatgalei).

Katrā telpiskajā vienībā ir arī tai raksturīgās funkcionālās telpas un lielā mērā – sociālās telpas. Tās veidojušās cilvēka darbības ietekmē un turpina to savā veidā ietekmēt, vienlaikus ļaujot saskatīt jaunas attīstības iespējas. Nereti tās saistās tieši ar dabas apstākļiem vai kultūras mantojumu, kas atspoguļo gadsimtos uzkrāto pieredzi.

Telpiskās vienības ir šādas:

- lielo pilsētu – Daugavpils un Rēzeknes ietekmes areāli;
- transporta maģistrāļu ietekmes joslas;
- Piedaugavas josla;
- pierobežas ietekmes josla;
- Latgales ezeraine;
- pēc platībām lielās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (rēķinoties ar normatīvo noteiktiem saimnieciskās darbības ierobežojumiem).

Klimats

Klimatisko apstākļu ziņā Latgali var raksturot kā vairāk kontinentālu reģionu – salīdzinot ar citiem Latvijas reģioniem. Nokrišņu daudzums ir mazāks nekā blakus esošajā Vidzemē, taču būtiska un vērā ņemama pazīme ir tāda, ka Latgales dienvidu daļā ir augstākas vidējo aktīvo temperatūru (virs +10°C) summas. Šajā ziņā tā ir salīdzināma ar Zemgales līdzenumu. Noturīga sniega sega paugurainajās augstienēs vidēji veidojas decembra sākumā, bet izzūd marta beigās-aprīļa sākumā. Vidējais sniega segas biezums sasniedz 40 cm. Bez šaubām, reālais sniega segas sadalījums atkarīgs no reljefa apstākļiem, it sevišķi – nogāžu ekspozīcijas pret debespūsēm. Klimatiskie apstākļi Latgalē nosaka spilgti izteiktu četru sezonu atšķirības, kas gan sarežģī, gan arī veido potenciālu diversificētam dabas un atpūtas tūrisma piedāvājumam.

Latgales plānošanas reģionā ir blīvs upju tīkls, tas pieder divu **upju baseiniem** – Daugavas un Veļikajas. Veļikajas upes baseins aizņem nelielu plānošanas reģiona daļu, taču tam piederošo upju ielejas visai atraktīvi saposmo Ziemeļlatgales pacēluma austrumu nogāzi. Ievērojama daļa no upēm ir regulētas zemju meliorācijas darbos. Īpaši atzīmējams Lubāna ezera regulēšanas projekts, kas ietver gan upju regulēšanu, gan dambju izbūvi, gan polderu un dīkšaimniecību veidošanu. To var uzskatīt par reģionālas nozīmes lielmeliorācijas objektu.

Apkārtējā vidē pastāv dažādi **riska faktori**, kas tā vai citādi var ietekmēt cilvēku dzīvi un darbību, kādu teritoriju/vietu attīstību vai pastāvēšanu. Dabas apstākļu un faktoru skatījumā būtu nepieciešams izdalīt šādus riskus un to izpausmes vietas jeb lokalizācijas:

- vietas, kur iespējami plūdi un applūšana (upju ielejas, ezeru piekrastes, nekoptas meliorācijas sistēmas u.c.);
- vēja erozijas areāli (smilts nogulumu izplatības areālos);
- ūdens erozijas areāli paugurainu apvidos;
- gravu veidošanās lielāko upju ielejās un reljefa nogāzēs (attiecas uz Daugavu un Rēzeknes upi, arī Latgales augstienes nogāzēm);

- aizaugšana ar krūmiem (reģionu un vietējā līmeņa skatījums) – ainavu estētiskās kvalitātes samazināšanās (arī – tūrisma resursu samazināšanās);
- vides piesārņojuma areāli ap pilsētām (dažādi piesārņojuma veidi, t.sk. vizuālais piesārņojums);
- upju un ezeru ūdens piesārņojuma draudi;
- pazemes un gruntsūdens aizsargātības pakāpe (nodalot neaizsargātās vietas);
- karsta procesu izplatība (dolomītu izplatības areālos);
- pārrobežu piesārņojuma pārnese pa gaisu un pa Daugavu (Piedrujas posteņa dati);
- pilsētu un ceļu tīkla radītie riski (drošība, sociālie un ekonomiskie riski u.c.).

Ainavas

Nodalāmi divi galvenie reljefa saposmju tipa – pauguraines un līdzenumi (t.sk. viļņotie līdzenumi).

Pauguraines raksturo liela dabas apstākļu dažādība, krasas izmaiņas pat nelielos attālumos, aktīvi dabas procesi (piemēram, augsnes erozija), kā arī, salīdzinājumā ar līdzenumiem, sarežģītāki tehnoloģiskie apstākļi. Pauguraiņu ainavas, it sevišķi ezeru koncentrācijas vietās, ir vizuāli pievilcīgas, un nereti tās uzskata par visas Latvijas ainavu raksturīgo iezīmi.

Lielākās platības Latvijas plānošanas reģionā aizņem līdzenumi un viļņotie līdzenumi, kas atkarībā no lokāliem apstākļiem var atšķirties pēc dabiskās drenāžas apstākļiem, līdz ar to – ar augšņu veidošanās apstākļiem. Tas nozīmē, ka vietās ar zemes virsmas slīpumu, it sevišķi pieupju joslās, nepieciešamība pēc augšņu meliorācijas darbiem ir mazāka, salīdzinot ar vietām, kur pārsvarā ir plakani līdzenumi. Jānorāda, ka vēl 20. gadsimta sākumā tieši zemju pārpurvošanās tika uzskatīta par faktoru, kas ierobežo gan apdzīvojuma, gan saimnieciskās darbības attīstību. Savukārt, situācija būtiski izmainījās pagājušā gadsimta 70.-80. gados, kad tika realizēti plaši meliorācijas darbi.

Pēdējos piecdesmit-sešdesmit gados Latvijas ainavas ievērojami mainījušās, tostarp Latgalē, kas uzskatāmi liecina gan par dabas vides, gan cilvēka darbības izmaiņām dažādo vēsturisko, politisko, sociālo un ekonomisko apstākļu ietekmē. Kopumā palielinājusies urbanizācijas ietekme. **Būtiskākās ietekmes uz ainavām** ir vizuāli izteiksmīgas un cilvēkos rada priekšstatus gan par dabas, gan kultūrvidi:

- 1) Meliorēto zemju masīvu vietās, sevišķi līdzenumu apvidos, izveidojušās plašas, klajas lauku ainavas, kurās vairs nav daudzo sīko ainavas elementu (savrupi koki vai koku grupas, alejas, ežmalas u.c.) un galvenais – kādreizējo lauku sētu. Tās ir visai vienveidīgas jeb unificētas ainavas, kas dažādās Latvijas vietās it kā izdzēš reģionālās vai vietējās īpatnības, kultūras mantojumu.
- 2) Lauku sētu *pazušana*, kuras cēlonis bija ne tikai zemju meliorācija, bet arī citi apstākļi (dzīve pierobežas zonā, pārcelšanās uz pilsētām u.c.). Šis process turpinās joprojām.
- 3) Daudzviet vērojamas visai apjomīgas ražošanas ēkas, starp kurām pašreiz liela daļa ir zaudējušas savu nozīmi un atrodas graustu stāvoklī. Patiesībā runa ir par vides vizuālo piesārņojumu.
- 4) Laika gaitā veidojās piepilsētas, kur koncentrējās t.s. dārkopības sabiedrības, vēlāk – individuāla apbūve. Sevišķi uzskatāmi tas izpaužas ap lielākajām pilsētām, bet ne tikai. Līdzīgas ainas vērojamas arī pie lielākajiem ciemiem, it sevišķi tiem, kas ilgāku laiku bijuši saimnieciskie centri.

Latvijas apstākļos ainavu tipoloģijas balstās uz reljefa apstākļiem, kas ir spēcīgs faktors un nosaka gan ekoloģiskās, gan vizuālās ainavu īpatnības, gan arī cilvēka dzīves un darbības iespējas. Reljefu šajā gadījumā var uzskatīt par indikatoru. Tādēļ var nodalīt **ainavu tipus**, kas veidojušies dažādos, atšķirīgos dabas apstākļos, un atšķiras ar ainavu uzbūves īpatnībām, vizuālo veidolu, dabas procesu norisēm, ekoloģiskajām sakarībām, pārmantotajām cilvēka darbības ietekmēm un nosacījumiem cilvēka darbībai šodienas situācijās.

Pēc reljefa apstākļiem nodalāmas šādas ainavas:

- plaši pārstāvētās: tās ir līdzenumu ainavas un pauguraiņu ainavas, kas gan Latvijas teritorijā kopumā, gan arī Latvijas plānošanas reģiona teritorijā veido ainavisko fonu;
- lokālās, ģeogrāfisko apstākļu nosacītās: tās ir *upju ieleju* (Latvijas apstākļiem vidējo un lielo) *ainavas*, *ezeraiņu ainavas*, *purvaiņu ainavas* (*jūras piekrastes ainavas* teritoriāli neattiecas uz Latgali).

Otra viegli atpazīstamā pazīme ir cilvēka darbības izpausmes un to sekas, kas rezultējas konkrētās ainavās, to telpās, vizuālajā veidolā. Šajā gadījumā runa ir par senajiem un gadsimtu gaitā praktiski nepārtrauktajiem

darbības veidiem. Neņemot vērā dažādo tehnoloģiju izmaiņas laika gaitā, tos var uzskatīt par *primārajiem* darbības veidiem. Tie ir šādi.

- teritoriālie jeb lielākās platībās īstenotie: laika gaitā tie noteikuši ainavu telpu aprises, kā arī izvietojumu Latvijas teritorijā: *lauksaimniecība, mežsaimniecība*;
- lokalizētie darbības veidi vēsturiski pārmantotās vietās vai mērķtiecīgi izvēlētas vietās: *pilsētība, atpūtas saimniecība, rūpniecība*.

Pēdējos divus darbības veidus var uzskatīt par sekundāriem – tie ir jaunāki laika ziņā, kā arī to teritoriālā izplatība ir lokāla, saistīta ar īpašiem priekšnoteikumiem, kas var būt dabas apstākļi, arī – novietojuma apstākļi, kādu specifisku resursu pieejamība. To teritoriālais apjoms pašreiz paplašinās, taču nav salīdzināms ar primāro darbību izplatību.

Kombinējoties divām pazīmēm – (1) reljefa tipiem un (2) cilvēka darbības veidiem, iespējams izveidot vienkāršu ainavu tipoloģiju.

Latgales plānošanas reģiona teritorijā ainavisko fonu, ainavu klājuma pamataudumu veido lauku un meža ainavas līdzenumos un paugurainēs. Tās nosaka ainavu vizuālo īpatnību, kas atbilst kopējam dabas apstākļu raksturam meža zonā, apvidos ar tūkstošgadīgu cilvēka darbības ietekmi. Turklāt reljefa apstākļos ar lokālu izplatību – upju ielejās, ezerainēs – arī lauku un meža ainavas iegūst lokālu raksturu, ko nosaka cilvēka darbības īpatnības konkrētās vietās.

Urbanizētās ainavas – tās ir pilsētas un lauku ciemi, to izvietojums ir lokalizēts. Novietojums daudzos gadījumos ir vēsturiski pārmantots gadu simtos (senākās pilsētvieta Latgalē veidojušās 12. un 13. gadsimtā).

Arī atpūtas ainavas vietumis Latvijā, arī Latgalē, sākušas veidoties jau 19. gadsimtā. Arhīvos ir atrodami kūrortu vietu plānojumi Mežciemā (kādreiz Poguļankā) Daugavpilī, Borovkā (tagad Priedainē) pie Krāslavas un citviet, kur muižu īpašnieki savlaicīgi reaģēja uz sabiedrības pieprasījumu. Īpatnība ir tāda, ka mūsu apstākļos atpūtas ainavas teritoriāli ir mazas, izkaisītas fona ainavās, vai arī saistītas ar upju ielejām, ezerainēm, citviet Latvijā arī ar jūras piekrasti.

Rūpniecības ainavas lielākoties atrodas apdzīvoto vietu teritorijās, bet ārpus tām tās ir galvenokārt dažādu izrakteņu ieguves vietas (purvi, karjeri), kā arī jaunās ražotnes, lidlauki u.c.

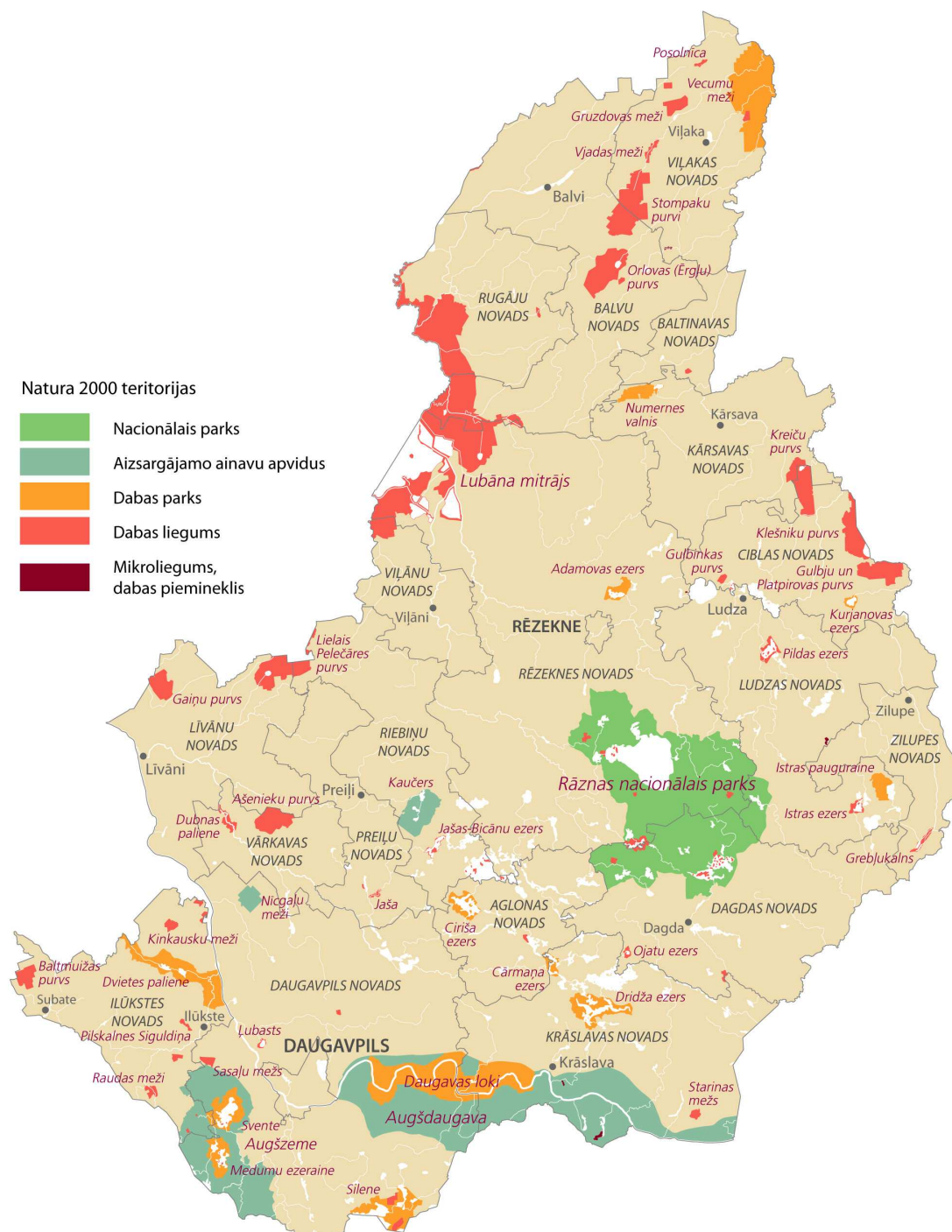
Derīgie izrakteņi

Latgalē ir Latvijas mērogā nozīmīgi lieli derīgo izrakteņu krājumi, kuri izmantojami pārsvarā būvniecībā, lauksaimniecībā un enerģētikā (valsts nozīmes dolomītu atradne Pērtņieki Rēzeknes novadā, u.c.).

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

Latgales plānošanas reģiona teritorijā noteiktas 75 nacionālas nozīmes īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kas ir gandrīz 12% no visām Latvijā esošajām šādām teritorijām. Aizsargājamās dabas teritorijas aizņem apmēram 13% no reģiona teritorijas kopplatības (Kurzemes reģionā – 7,3%, Vidzemes reģionā – 29,9%). Visas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas ir iekļautas NATURA 2000 tīklā. Šo sistēmu papildina liels skaits daudzveidīgu dabas pieminekļu.

15. attēls. NATURA 2000 teritorijas

Dati: Dabas aizsardzības pārvalde

No vienas puses, aizsargājamās dabas teritorijas (tās iekļauj arī kultūras mantojumu) ir nacionālas nozīmes vērtības, no otras – tajās pastāv zināmi saimnieciskās darbības ierobežojumi, ko nosaka aizsardzības mērķi un kas attiecas uz vietējiem iedzīvotājiem. Prakse rāda, ka process, kā savstarpēji saskaņot valsts un to cilvēku intereses, kas dzīvo un saimnieko aizsargājamās dabas teritorijās, ir sarežģīts. Sevišķi tas attiecas uz jaunās attīstības veidiem, kas saistīti ar vietu ainavisko resursu izmantošanu.

Teritoriāli lielākās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas ir Rāznas nacionālais parks, Augšdaugavas un Augšzemes aizsargājamo ainavu apvidi, kā arī Lubāna mitrāja dabas liegums (daļa atrodas Vidzemes plānošanas reģiona teritorijā).

Reģiona telpiskajā struktūrā, raugoties uz jaunās attīstības iespējām, liela nozīme var būt dabas parkiem, kuros blakus īpašajiem dabas aizsardzības mērķiem pēc definīcijas pastāv izmantošanas iespējas atpūtas/tūrisma mērķiem un izglītošanai. Šajā gadījumā būtiski ir tas, ka dabas parki ir mazākas, lokāli identificējamās teritorijas, ar savu vietvārdu, kas attiecināms tikai un vienīgi uz šo vietu. Tas ir būtiski no uztveres viedokļa, un padara vieglāku dažādu projektu izstrādi. Kā piemērs daži dabas parki – Dvietes paliene, Meduma ezeraine, Istras pauguraine, Numernes valnis u.c.

Īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, atbilstoši valsts tiesību aktiem, tiek izstrādāti dabas aizsardzības plāni un individuālie dabas aizsardzības noteikumi. Kamēr šādi plāni un noteikumi nav izstrādāti, uz katru konkrēto īpaši aizsargājamo dabas teritoriju attiecas vispārējie dabas aizsardzības noteikumi, kas pilnībā neatbilst vietas apstākļiem, tādējādi radot konflikta situācijas. Tādēļ atbalstāma lokāla lauku attīstība, rēķinoties ar vietas apstākļiem un liekot uzsvāru uz cilvēku dzīves līmeņa uzlabošanu.

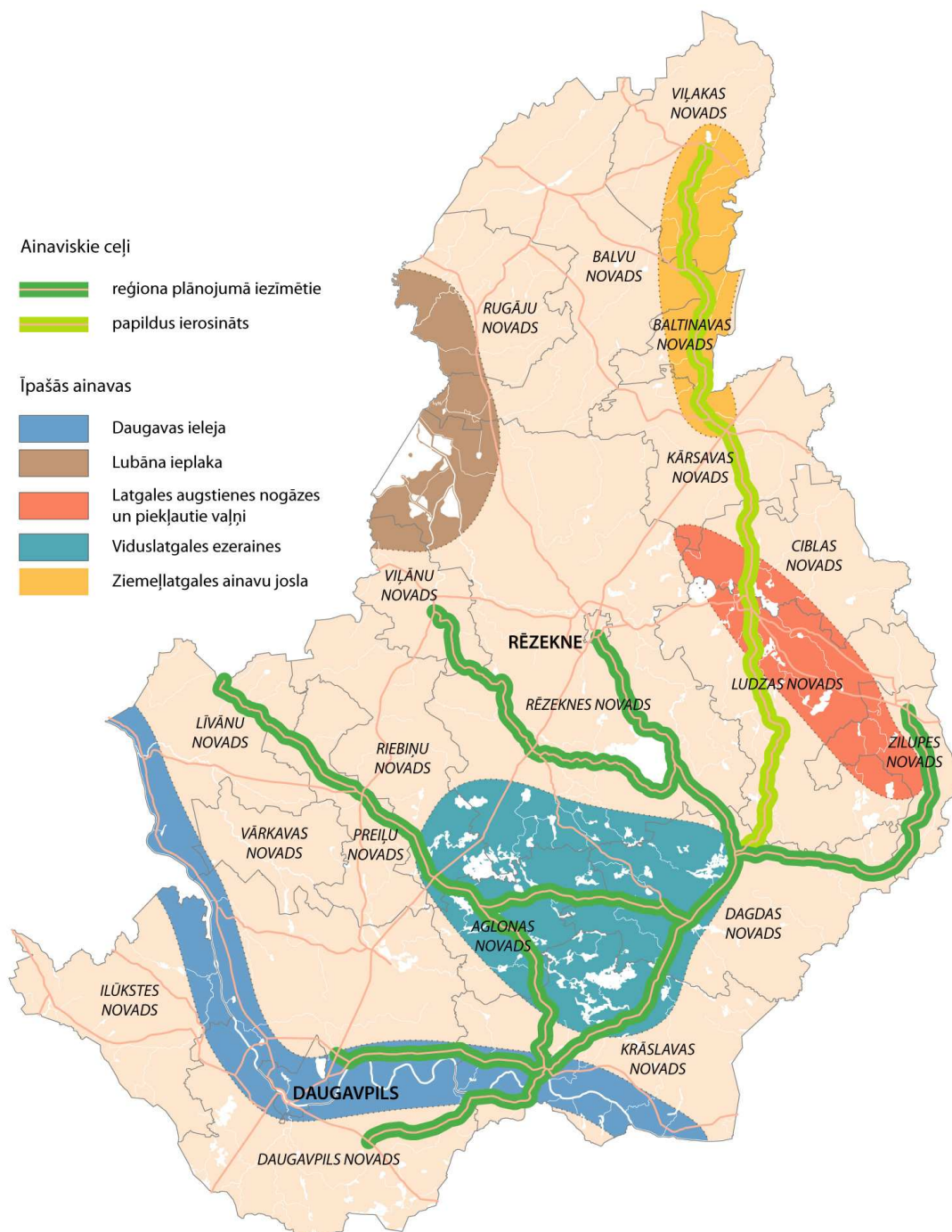
Būtisku ieguldījumu īpaši aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanā dod ES programmas LIFE NATURA projekti: Daugavpils pašvaldības budžeta iestādes „Latgales zoodārzs” projekts „Reto rūpuļu un abinieku aizsardzība Latvijā”, Madonas rajona padomes projekts „Lubāna mitrāja kompleksa vides apsaimniekošana” un Rāznas Nacionālā parka administrācijas realizētais projekts „Sugu un biotopu aizsardzība dabas parkā “Rāzna.”

Īpašās Latgales ainavas

Nozīmīgi Latgales ainaviskie resursi tiek saglabāti īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, it sevišķi pēc platības lielajās, un daudzajos dabas parkos, kas vairumā gadījumu sargā lokālās ainavas. Tomēr, ja ainavas uzskatām par attīstības resursu, tad ir lietderīgi Latgales plānošanas reģiona robežās nodalīt vēl citus ainavu areālus, kas var būtiski paplašināt priekšstatus par īsteno ainavu dažādību. Sekojot Eiropas ainavu konvencijā paustajām idejām, šie areāli aptver ainavas, kam ir īpaša nozīme kopējā ainavu struktūrā, īpaša nozīme kā mantojumam, kā attīstības resursam. Tādēļ, vienkārši sakot, tās ir Latgales *īpašās ainavas* (skat. 16. attēlu):

- Daugavas ieleja – ietverot aizsargājamo posmu (līdzenu upe ar palienēm, seno apdzīvojumu un ceļiem gar upi, izteiktā senieleja. Atraktīva iezīme – senais tirdzniecības ceļš pa Daugavu un gar to);
- Lubāna ieplaka – plašākā skatījumā ne tikai mitrāju komplekss (gan daba, gan kultūrvēsture, klāni, senās salas; *Lubāna jūra*);
- Latgales augstienes nogāzes un piekļautie vaļņi;
- Viduslatgales ezeraines – areāls no Ezerniekiem līdz Feimaņu ezeram, no tā uz Aglonu, Skaistu un atpakaļ uz Ezerniekiem (fragmentāri iekļaujas īpaši aizsargājamās teritorijās);
- Ziemeļlatgales ainavu josla no Viļakas līdz Kārsavai.

16. attēls. Latgales īpašās ainavas un ainaviskie ceļi

Dati: Aija Melluma, SIA „Grupa 93”

Ainaviskie ceļi

Latgales reģiona teritorijas plānojumā 2006-2026 iezīmēti ainaviskie ceļi, kas perspektīvā varētu kalpot tūrisma attīstībai. Tiem būtu piemērojami īpaši nosacījumi, veicot rekonstrukcijas darbus, tajā skaitā – ceļa rakstura saglabāšana un apkārtējās ainavas pārskatāmības nodrošināšana. Ceļu posmi jāprecizē vietējo pašvaldību teritorijas plāņos.

Reģiona plānojumā nosaukti 9 ainaviskie ceļi. Papildus tam par ainavisko ceļu ir vērts atzīt ceļu no Viļakas uz Kārsavu un Ludzu un tālāk uz Ezerniekiem (skat. 16. attēlu).

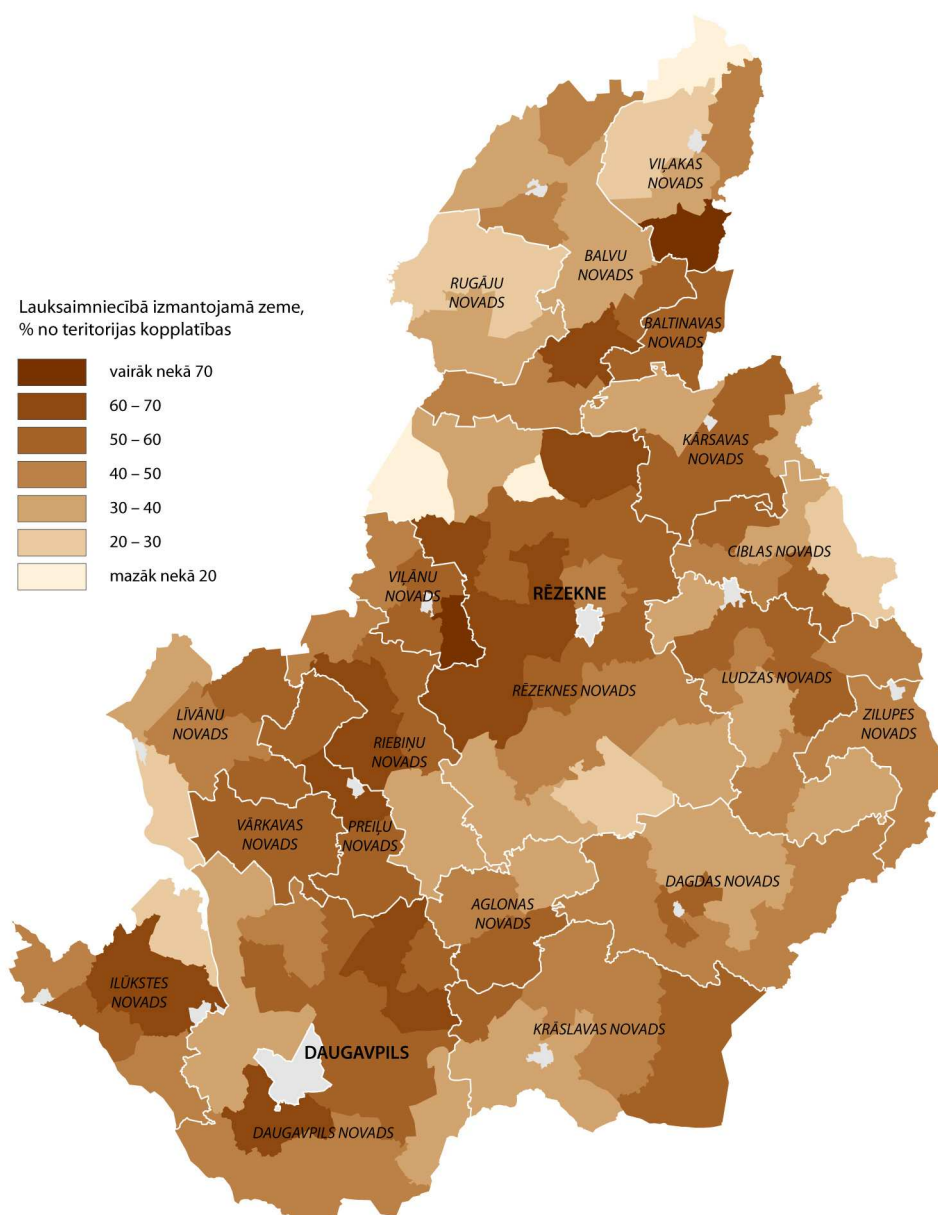
3.3. Lauksaimniecība

Lauksaimniecības zemes

Lauksaimniecībā izmantojamās zemes ir ilgtspējīgākais un otrs lielākais Latgales dabas resurss. Lauksaimniecībā izmantojamo zemju apsaimniekošanas kvalitāte nosaka ne tikai pievienotās vērtības radīšanu no lauksaimniecības produkcijas ražošanas, bet ir priekšnoteikums vispārējai reģiona attīstības virzībai, veidojot daudzveidīgu lauku ainavu – ne tikai vizuāli, bet arī kvalitatīvi.

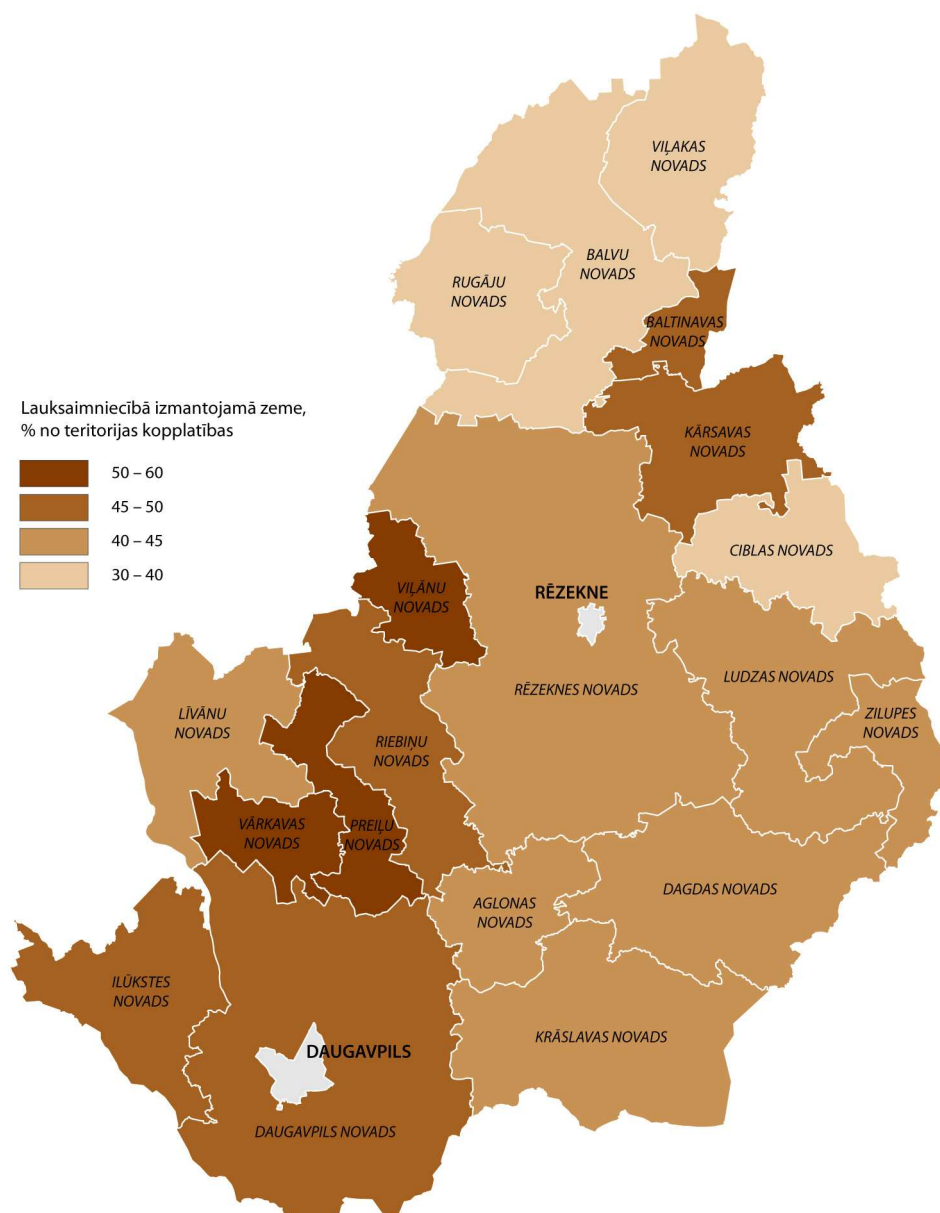
Latgales plānošanas reģiona teritorijā lauksaimniecībā izmantojamās zemes vidēji aizņem 45,1% no kopplatības. Lielākās vienlaidus platības ir līdzenumu apvidos (Latgales zemumu lokā), Piedaugavas joslā, kā arī vietumis paugurainēs, sevišķi seno apdzīvojuma centru apkārtnē (skat. 17. un 18. attēlu).

17. attēls. Lauksaimniecībā izmantojamā zeme pagastu griezumā

Dati: Lauku atbalsta dienests

18. attēls. Lauksaimniecībā izmantojamā zeme novadu griezumā

Dati: Lauku atbalsta dienests

Lauksaimniecības zemju vērtēšanai tiek izmantots vai nu augšņu kvalitatīvais vērtējums ballēs, vai arī zemes ekonomiskais novērtējums Ls/ha. Tiek uzskatīts, ka abi rādītāji atspoguļo zemes vērtību (potenciālo auglību) un noderīgumu lauksaimniecības attīstībai. Latgalē zemes kvalitātes vidējā vērtība ir 31,4 balles. Zemes ekonomiskā vērtējuma gadījumā tiek lietots korekcijas koeficients par ģeogrāfisko novietojumu, kas vai nu samazina, vai palielina konkrētās vietas bāzes vērtību. Tas attiecas arī uz zemēm Latgales reģionā, kur koeficienta formālās vērtības pazemina zemju vērtējumu, neņemot vērā novietojuma saistību ar reālajiem vai potenciālajiem tirgiem, pārtikas ražošanas ķēdēm u.c.

Lauksaimniecības attīstība, tās efektivitāte vai specializācija, kā arī alternatīvo nodarbošanās veidu attīstība lielā mērā ir atkarīga no dabas apstākļiem, to radītajiem priekšnosacījumiem, vai pretēji – ierobežojumiem. Savulaik lauksaimniecības praksē tika lietota agroekoloģiskā tipoloģija (A.Boruks, 1982), kuras pamatā ir reljefa un tehnoloģisko apstākļu, zemes virskārtas nogulumu un augšņu dažādība. Šāda pieeja un arī agroekoloģisko zemes tipu izplatības shēma pietiekami labi korespondē gan ar dabas apstākļu raksturojumiem, gan ar īpašiem lauksaimnieciskās ražošanas apstākļu vai rezultātu raksturojumiem.

Pašreiz laukos pastāv dažādi lauku saimniecību tipi, notikusi saimniecību diferencēšanās pēc platībām. Pēc skaita visvairāk ir sīkās saimniecības, bet lielākās zemes platības ir relatīvi nedaudzo lielsaimniecību pārziņā. Latvijas laukus raksturo ne tikai dabas apstākļu nosacīta sadrumstalotība, bet arī lauku saimniecību īpašumu sadrumstalotība. Tā, pēc lauksaimniecības skaitīšanas datiem, vidēji Latvijā vienam īpašniekam zeme sastāvēja no 1 līdz 3 zemes gabaliem 85% no saimniecību skaita (43,9% no saimniecībām apsaimniekoja vienu zemes gabalu), bet 4,2% saimniecību zemes īpašums ir 6 un vairāk gabalos.

Gatavojoties Eiropas Savienības vienoto platības maksājumu saņemšanai, Lauku atbalsta dienests veica t.s. *lauku bloku* karšu sastādīšanu (mērogs 1:10 000). Tie nav saistīti ar īpašumu robežām, bet parāda lauksaimniecības zemju reālo izvietojumu, laukiem raksturīgo zemju mozaīku, un tādējādi ir nozīmīgs atbalsta pasākumu plānošanas un kontroles dokuments. Var pieņemt, ka lauku bloku skaits atspoguļo vispārējo zemju sadrumstalojuma līmeni dažādos rajonos (kādreizējo administratīvo rajonu teritorijas ir atšķirīgas pēc dabas apstākļu fona un priekšnosacījumiem ne tikai lauksaimniecībai).

Pavisam Latvijā laukos ir nodalīti 295 382 lauku bloki. Kādreizējo administratīvo rajonu griezumā aina ir šāda: lielākais lauku bloku skaits ir Rēzeknes rajonā (18 980), bet mazākais – Zemgalē, Jelgavas rajonā (5803). Vidējā lauku bloka platība Latvijā ir 7,81 ha. Kopējo ainu Latgales plānošanas reģionā rāda 8. tabula.

8. tabula. Lauku bloku skaits un vidēja platība

N.p.k.	Bijušais rajons	Bloku kopskaits	Bloka vidējā platība, ha
1.	Balvu	14 016	6,36
2.	Daugavpils	13 929	8,89
3.	Krāslavas	13 461	7,42
4.	Ludzas	17 128	6,14
5.	Preiļu	14 137	6,82
6.	Rēzeknes	18 980	6,60

Dati: Lauku atbalsta dienests

Latgales reģiona lauksaimniecībā izmantojamās zemes pēc dabas apstākļiem nosacīti var iedalīt divos izmantošanas blokos, t.i., lopkopībai un augkopībai (graudkopībai), ko nosaka gan zemju kvalitāte, gan reljefs, gan dabiskā zemju lietošanas veidu struktūra (meži, ezeri).

Lauksaimniecības attīstības iespējas

Latgalē, tāpat kā visā Latvijā, vērojama lauku iedzīvotāju relatīva novecošanās. Tas ir nopietns riska faktors ne tikai attiecībā uz lauksaimniecības, bet arī uz lauku attīstību kopumā. Pēc etalonteritoriju pētījuma var prognozēt, ka nākošo 10-15 gadu laikā iedzīvotāju skaits laukos samazināsies uz pusi.

Lauku apvidu attīstībā liela nozīme ir platībatkarīgiem atbalsta maksājumiem, kas teritoriāli aptver plašākus apvidus un iesaista vairāk saimniecību. Var uzskatīt, ka platībatkarīgie maksājumi ir tiešs atbalsts laukos dzīvojošajiem, arī tiem, kas neražo preču produkciju.

Nozīmīga problēma tradicionālo lauksaimniecības nozaru attīstībai Latgalē ir sadrumstalotā īpašumu struktūra, kas ir lielākais šķērslis Latgales lauksaimniecības kā pelnošas nozares attīstībai.

Var paredzēt, ka, nenotiekot zemes īpašumu konsolidācijai, lauksaimniecības zemju platību samazināšanās turpināsies, bet jau citu faktoru ietekmē (Eiropas Savienības vienotā lauksaimniecības un lauku politika, „pašplūsmes” reģionālās attīstības procesi, specifisku attīstības projektu vai programmu realizēšana u.c.). Vairāk nekā pašreiz notiks lauksaimniecības zemju transformācija citiem izmantošanas veidiem (apbūvei, mežu stādīšanai, dīksaimniecībai, atpūtas saimniecībai, *zaļās* enerģijas ražošanai, specifiskiem ekoloģiskiem mērķiem u.c.). Nevar izslēgt arī atšķirīgu lauku attīstības scenāriju – notiekot neapsaimniekoto teritoriju uzpirkšanai, konsolidēšanai, apmežošanai vai izmantošanai konvencionālai lauksaimniecībai līdz ar valsts/ES lauku/lauksaimniecības atbalsta politiku, jaunām investoru interesēm. Tas var notikt tirgus konjunktūras izmaiņu situācijā vidējā termiņā, vai arī rodotos plašām iespējām saņemt atbalsta maksājumus.

Šobrīd ir raksturīga tendence, ka gan Latvijas, gan ārzemju uzņēmēji cenšas pirkt lauksaimniecībā izmantojamās zemes un saimniecības, nākotnē domājot par lielu un vienotu saimniecību izveidi, t.i., ar 1000 un vairāk hektāriem, kur lauku bloki būtu ne mazāki kā 10 ha.

Lauksaimniecībā izmantojamo zemju apsaimniekošana ir viens no „atslēgas” punktiem reģiona daudzveidīgai attīstībai. Primāri risināms jautājums par lauksaimniecībā izmantojamās zemes konsolidēšanu un meliorācijas sistēmu atjaunošanu.

Lauksaimniecības nozares

Latgales perspektīvākā nozare ir graudkopība (kvieši un rudzi) kombinācijā ar eļļas augiem un piena un gaļas liellopu audzēšana, kas veido un veidos lauku attīstības pamatstruktūru.

Piena lopkopība

Nozīmīgs Latvijas piena noņēmējs ir kaimiņvalsts Lietuva, kuras piena pārstrādātāji paši brauc pēc saražotā piena vai tas tiek pārdots caur tādiem zemnieku kooperatīviem kā LPKS „Trikāta KS” un KS „Dzēse”.

Lai nodrošinātu produkcijas realizāciju arī mazajām piena saimniecībām, Latgales reģionā ir izveidojušies vairāki mazie kooperatīvi („Kaunata”, LPKS „Alači”, LPKS „Viļāni”, „Sēlpils”, PKS „Stoļerova”, PKS „Atašiene-Agro”, PKS „Avots”, PKS „Starta” u.c.), kas no saviem biedriem kopumā savāc vismaz tonnu piena dienā, ko savukārt tālāk realizē lielajiem piena iepircējiem, jo lielie piena iepircēji (kā LPKS „Trikāta KS”, „Jēkabpils piens”, „Preiļu siers”, „Rokišķi” un „Pienas Žvaigždas”) galvenokārt sadarbojas ar saimniecībām, kas var nodot ne mazāk kā tonnu piena dienā, t.i., 50 slaucamas govīs (vai ik pārdienas – 25 slaucamas govīs).

Pēdējā gada laikā ievērojami audzis to lielo Latgales piensaimnieku skaits, kas iesaistījušies kooperatīvos. Piemēram, LPKS „Trikāta KS” kooperatīvā iestājušies vai caur to nodod savu pienu ne tikai vidējās Latgales reģiona zemnieku saimniecības, bet arī piena lielražotāji, tādi kā z/s „Stārķi” ar 119 govīm, z/s „Bar” ar 72 govīm, KS „Dubezers” ar 100 govīm, z/s „Veiskupišķi” ar 97 govīm.

Lielākie Latvijas piensaimnieku kooperatīvi LPKS „Trikāta KS”, KS „Dzēse” un „Piena partneri KS” ir izveidojuši pilnsabiedrību „Latvijas piensaimnieks”, lai kopīgi rastu risinājumu ekonomiski izdevīgākai piena realizācija, tostarp jaunas piena pārstrādes rūpniecības celtniecībai (sausais vai iebiezinātais piens).

Lielākie piena pārstrādes uzņēmumi Latgales reģionā ir a/s „Preiļu siers” un a/s „Latgales piens” (30-40 t dienā).

Lauksaimniecības nozares attīstības priekšnoteikums ir lielu un vienotu saimniecību un spēcīgu kooperatīvu izveidošana. Piena lopkopības saimniecību ekonomiski dzīvotspējīgais lielums ir ne mazāk kā 50 slaucamas govīs, t.i., 100 liellopi un ne mazāk kā 500 ha graudkopības vai citu kultūru sējumi.

Augkopība

Latvijas graudu audzētāji pilnībā var nodrošināt pašpatēriņam nepieciešamo graudu daudzumu, no kuriem līdz 50% izlieto lopbarībai, ap 30% pārtikas produktu ražošanai un ap 12% sēklai, rūpnieciskai pārstrādei (spirta, iesala u.c. produktu ražošanai). Kopumā tiek patērēti ap 80 tūkst. t graudu⁶. Ar katru gadu pieaug graudu apjoms, kas tiek realizēts ārpus Latvijas.

Latgales reģionā ne visas lauksaimniecībā izmantojamās zemes ir piemērotas augkopības (graudkopības) attīstībai, ko nosaka gan teritorijas reljefs, gan augšņu kvalitāte un klimatiskie apstākļi. Ekonomiski nozīmīgākā augkopības nozare Latgalē ir graudkopība, g.k., rudzu un kviešu audzēšana. Statistikas dati par sējumu platībām norāda, ka Latgalē vairāk kā puse sējumu sastāda vasaras mieži, bet to iespaido lielais mazo zemnieku saimniecību un naturālo saimniecību īpatsvars, kurās ziemas kviešus audzē lopbarības vajadzībām. Latgalē, tāpat kā visā Latvijā, 73% sējumu nav uz tirgu orientēti (<5 ha). Tikai trešo daļu no sējplatībām apsaimnieko zemnieku saimniecības ar kopējo platību 300 ha un vairāk. Ekspertu vērtējums par

⁶ Kvieši un rudzi rentablākie? Latvijas Avīze, 2008.gada 1.jūlijs

minimālo graudaugu platību, kas varētu būt ekonomiski pamatota produkcijas ražošanai, nav vienprātīgs, bet, pieņemot, ka tirgū piegādājama optimālā graudu apjoms ir ne mazāks kā 50 t graudu, tad tās ir tikai tās saimniecības, kuras apsēj vismaz 20 ha graudaugu, bet tas nav nākotnes saimniecības lielums. Nākotnē un arī jau šobrīd kā nopietni spēlētāji tirgū tiks uztvertas saimniecības, kuras apsaimnieko ne mazāk kā 500 ha, bet optimālais lielums būtu no 1000-2000 ha.

Nozares dzīvotspēju nosaka ne tikai zināšanas ekonomikā un mārketingā, bet arī zināšanas agronomijā – augsne, tās auglība, šķirnes, sēklas kvalitāte, augu maiņa, sējas laiks un paņēmieni, mēslojums, tā devas un daudzi citi kritēriji. Jāatzīst, ka pie vienādiem saimniekošanas nosacījumiem Latgales reģionā iegūstamās ražas jebkurā gadījumā būs vismaz par trešdaļu zemākas nekā Zemgales laukos.

Lielākie graudu uzpircēji Latgales reģionā ir LPKS „Latraps”, LPKS „Vidzemes agroekonomiskā kooperatīvā sabiedrība”, SIA „Skandagra Latvia”, SIA „Litagra”, SIA „Kesko Agro Latvia” un a/s „Daugavpils dzirnavnieks”, kas ir nozīmīgākais graudaugu pārstrādātājs Latgales reģionā, kura galvenā produkcija ir lopbarības ražošana.

Lielākie graudu elevatori Latgalē ir a/s „Daugavpils Dzirnavnieks” un a/s „Rēzeknes Dzirnavnieks”.

Kā perspektīva nozare kombinācijā ar tradicionālo augkopību, lai nodrošinātu pareizu augseku, ir rapša sēklu audzēšana. Lielākā daļa lielo Latvijas un Latgales graudaudzētāju uzņēmumu jau šobrīd nodarbojas ar šīs kultūras audzēšanu, jo tas neprasa papildus investīcijas tehniskās bāzes nodrošināšanai, bet labos gados sniedz papildus ienākumus.

Lielākajai daļai Latvijas iedzīvotāju Latgales reģions asociējas ar linu audzēšanas kultūru vairāk kā 80 gadu garumā. Pirmās Latvijas brīvvalsts laikā linus audzēja 64 tūkst. ha, padomju laikā tie bija 29 tūkst. ha, bet šobrīd visā Latvijā ir ne vairāk kā 600 ha. Ja līdz šim Latvijā galvenokārt linu kultūra ir asociēta ar garšķiedras liniem apģērbu ražošanai, tad šobrīd pasaules tendences liecina par pieprasījumu pēc eļļas liniem, kuru eļļu izmanto, piemēram, krāsu ražošanā, savukārt stiebrus – siltinājuma materiāliem. Linkopība ir nozare, kurā īpaša nozīme šobrīd ir sadarbībai starp ražotāju, valsti un zinātni. Linu audzēšana spēlē nozīmīgu lomu arī augsekas nodrošināšanā, kas veicina arī citu augkopības nozaru attīstību.

Tradicionālo lauksaimniecības nozaru attīstības nozīmīgākais atbalsta punkts ir kooperācija, pie tam nevis veidojot daudzus mazus, bet gan papildinot lielo Latvijas kooperatīvu biedru rindas, tādējādi kļūstot par nozīmīgiem „spēlētājiem” Eiropas lauksaimniecības produkcijas tirgos.

Aitkopība

Aitkopība Latgalē kopš seniem laikiem ir bijusi viena no galvenajām lauksaimniecības nozarēm, jo to noteica gan teritorijas reljefs un augšņu kvalitāte, gan īpašumu struktūra. Aitkopība varētu būt perspektīva Latgales lauku nozare, jo to gaļa ir pieprasīts produkts gan Eiropas, gan pasaules tirgū, bet, protams, galvenās realizācijas problēmas saistāmas ar gaļas kvalitāti un apjomu. Lielākā puse (52%, 1136) aitu ganāmpulku Latgales reģionā nav lielāki kā 5 aitas, bet ir 15 ganāmpulki, kur aitu skaits ir no 300-500 galvām, no kuriem vairāk kā puse atrodas Daugavpils un Ilūkstes novados: „Rudzīši” (Medumu pagasts, ap 200 aitu mātēm), „Ceriņi” (Vecsalienas pagasts, nepilni 200), „Mežmaļi” (Eglaines pagasts, ap 140), „Griezes” (Eglaines pagasts, ap 80), „Vilniši” (Eglaines pagasts, ap 80 aitu mātēm).

Ir vērojama tendence, ka Vācijas aitu audzētāji iepērk Latvijas jērus tālākai nobarošanai, vienā reizē eksportējot no Latvijas pat līdz 700 jēriem. Vācija ir galvenais eksporta tirgus arī aitas gaļai, bet joprojām ir problēmas, ko darīt ar aitas vilnu vai ādām.

Nozīmīga loma Latvijas, tostarp Latgales aitu audzēšanas nozares attīstībā ir Latvijas aitu audzētāju asociācijai (150 biedru), savukārt Latgales pusē aitu audzētājus apvieno arī kooperatīvs „Latvijas aita” (30 biedru).

Bioloģiskā lauksaimniecība

Latgales reģions ir piemērots bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas ražošanai. Bioloģiskā lauksaimniecības produkcija ir pieprasīta Eiropas tirgos, bet lai to nogādātu līdz patērētājam, bioloģiskās

lauksaimniecības produkcijas realizācijas ciklam ir jābūt tādām pašām kā konvencionālās lauksaimniecības produkcijai. Šobrīd Latgales reģiona bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas realizācijas galvenais šķērslis ir mazie apjomi, jo lielākā daļa bioloģisko saimniecību ir vairāk kā naturālās saimniecības, kā rezultātā pārstrādātājiem nav iespējams atvērt bioloģisko produktu ražošanas līniju.

Lielākā daļa bioloģisko saimniecību ir daudznozaru. Saimniecībās papildus graudu audzēšanai ir arī piena lopkopība, tiek audzēti bioloģiskie gaļas liellopi un cūkas, jo Latvijā nav sakārtota bioloģisko graudu iepirkšana un pārstrāde. Šobrīd lielu daļu bioloģiskās produkcijas realizē, nenodalot to no konvencionālās.

Vairāk nekā 20% bioloģisko saimniecību nodarbojas ar cūkkopību, bet saražotās cūkgaļas daudzums nav tik liels, lai ar to varētu ieņemt nozīmīgu vietu kopējā cūkgaļas tirgus apritē, nodrošinot regulāru piegādi veikaliem. Ar bioloģiski izaudzētu lopbarību ēdinātu cūku gaļas cena vairākās ES valstīs ir par 20-65% augstāka nekā konvencionāli audzētu cūku gaļai.

Latgales reģionā bioloģiskās saimniecības apvieno LPKS „Latgales ekoprodukts”, nodrošinot pakalpojumus saražotās produkcijas pirmapstrādei, pārstrādei, fasēšanai un realizācijai. Kooperatīvajā sabiedrībā 2009. gada sākumā bija 30 biedru no bijušajiem Preiļu, Krāslavas, Rēzeknes un Daugavpils rajoniem. LPKS „Latgales ekoprodukti” ir LPKS „Trikāta KS” biedrs.

Bioloģiskās lauksaimniecības ražošanai Latgalē ir nākotne, bet tikai tanī gadījumā, ja iegūtās bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas apjoms būs ne mazāks kā konvencionālās lauksaimniecības produkcija. Nelielu bioloģisko saimniecību nākotne ir tikai kā neliels, lokāla mēroga papildus piedāvājums.

Papildus ienākumus nodrošina biškopība, aitikopība, augļkopība, aizsargājamo augu audzēšana, putnkopība, zirgkopība utt., kas savukārt viss kopā rada lielisku vidi lauku tūrisma attīstībai – viesu mājām, mājamatniecībai, naturālai saimniecībai utt.

Pētniecības institūcijas, sadarbība ar ražotājiem, jauno speciālistu sagatavošana

A/s „Vilānu SIS”. Saimniecības specializācija ir augkopība. Saimniecība apsaimnieko kopumā 1105,2 ha zemes, tās galvenie darbības virzieni ir graudaugu, kartupeļu un linu sēklkopība. Reizi trīs gados Vilānu selekcijas un izmēģinājumu stacija sadarbībā ar Zemkopības ministriju organizē Reģionālo lauksaimniecības izstādi.

SIA “Latgales lauksaimniecības zinātnes centrs”. Saimniecības specializācija ir augkopība. Veic zinātniski pētniecisko darbu un nodrošina lauku uzņēmējus ar konkurētspējīgām zinātnes izstrādātnēm un to ieviešanu praksē. Ar katru gadu palielinās gan pētāmo laukaugu kultūru klāsts, to audzēšanas tehnoloģijas pilnveidošana, gan pētāmās šķirnes. Par galveno mērķi izmēģinājumu nozīmīgumam centrs izvirza produkcijas ražošanas kvalitāti atbilstoši Eiropas Savienības prasībām. Izmēģinājumu lietderību un nepieciešamību pamato zemnieki, kvalitatīvu pārtikas graudu audzētāji, graudu pārstrādātāji, kā arī plašais ik gadus jūlijā notiekošo Lauku dienu apmeklētāju skaits. Iegūtie rezultāti tiek analizēti noslēguma seminārā LLKC un demonstrējuma izmēģinājuma rezultāti tiek apkopoti ikgadējā izdevumā „Lauka izmēģinājumi un demonstrējumi”.

Lopkopības izmēģinājumu stacija “Latgale”. Saimniecības specializācija ir lopkopība. Saimniecībai ir 3 lielas govju un jaunlopu nobarošanas fermas un cūku ferma, pilnpiena lopbarības cehs. Tās pamatnodarbošanās: piena lopkopība, cūkkopība, šķirnes dzīvnieku izaudzēšana un realizācija. Saimniecības īpašnieki apsaimnieko 1589 ha gan īpašuma, gan nomātās zemes.

Izglītības iestādes. Kā vienīgā Latvijas augstskola, kas gatavo jaunus speciālistus lauksaimniecības nozarei, ir Latvijas Lauksaimniecības universitāte. Ņemot vērā lielo pieprasījumu pēc kvalificētiem speciālistiem lauksaimniecībā, galvenokārt agronomijā, kā viena no Daugavpils Universitātes iespējām būtu jauno lauksaimniecības speciālistu sagatavošana, ņemot vērā jau šobrīd esošo mācībspēku bāzi. Liela nozīme gan šodien, gan nākotnē būs Daugavpils Universitātes zinātniski pētnieciskajam darbam augkopībā un lopkopībā. Nozīmīgu ieguldījumu lauksaimniecības speciālistu sagatavošanā nodrošina profesionālās izglītības iestādes: Bebreņu profesionālā vidusskola. Nozīmīgs atbalsts mācību kvalitātes un materiāli

tehniskās bāzes uzlabošanā būs ERAF projektiem, kas tiek realizēti Rēzeknes profesionālajā vidusskolā, Lūznavas profesionālajā vidusskolā un Višķu profesionālajā vidusskolā.

3.4. Meži

Kopš pagājušā gadsimta sākuma Latvijā mežu platības palielinājušās apmēram divas reizes. Tas notiek vienlaikus ar lauksaimniecības zemju platības sarukšanu, bet mežsaimniecības zemju izvietojums Latvijas teritorijā ir visai nevienmērīgs. Īpaša nozīme mežu telpiskajā struktūrā ir lielajiem valsts mežu masīviem Ziemeļlatgalē. Savukārt neatņemama Latgales ainavas iezīme ir nelieli meža masīvi un mežiņi, it sevišķi Latgales augstienes paugurainajās daļās.

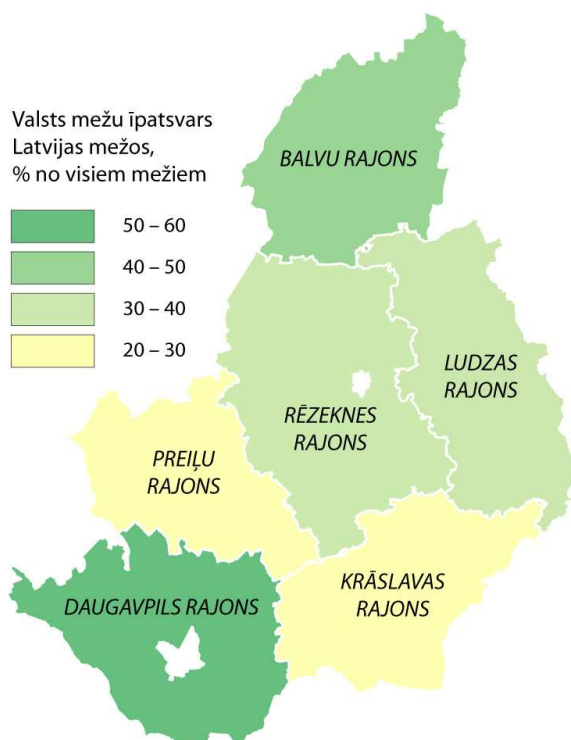
Meži klāj 38,6% no Latgales plānošanas reģiona kopplatības. Tas ir zemākais mežainums starp pārējiem plānošanas reģioniem (maksimālais lielums – 57,1% – ir Vidzemes reģionā). Tomēr mežainuma rādītājs mainās pa bijušo rajonu teritorijām. Lielākais tas ir Balvu rajonā – 43,7%, bet mazākie – Preiļu (30%) un Rēzeknes (31,8%) rajonu teritorijās. Pārējās reģiona teritorijās mežainums ir 35-37% robežās.

Meža zemēs kā zemes izmantošanas veidā iekļauj gan ar mežu klātās platības, gan citas mežsaimniecības mērķiem izmantotās platības. Tādā nozīmē mežs ir mežsaimnieciskās darbības resurss un teritorija, tā izmantošanu un apsaimniekošanu regulē valsts (Meža politika, Meža likums, MK noteikumi).

Pašreiz meži iedalāmi trīs grupās pēc īpašuma veida – valsts meži (tos apsaimnieko VAS „Latvijas valsts meži”), privātie meži un pašvaldību meži. Šo īpašumu attiecība kopumā atbilstīgi ir 51,2%, 45,1% un 3,7%.

Valsts un privāto mežu attiecība var ietekmēt mežsaimniecības nozares attīstības līmeni, kā arī meža resursu atražošanu. Kā parāda 19. attēls, izteikta privāto mežu dominance ir bijušo Preiļu un Krāslavas rajonu teritorijā, savukārt valsts mežu pārsvars ir bijušajos Daugavpils un Balvu rajonos. Abu pārējo bijušo rajonu teritorijā (Rēzeknes un Ludzas rajons) šī attiecība atbilst vidējam līmenim Latvijā.

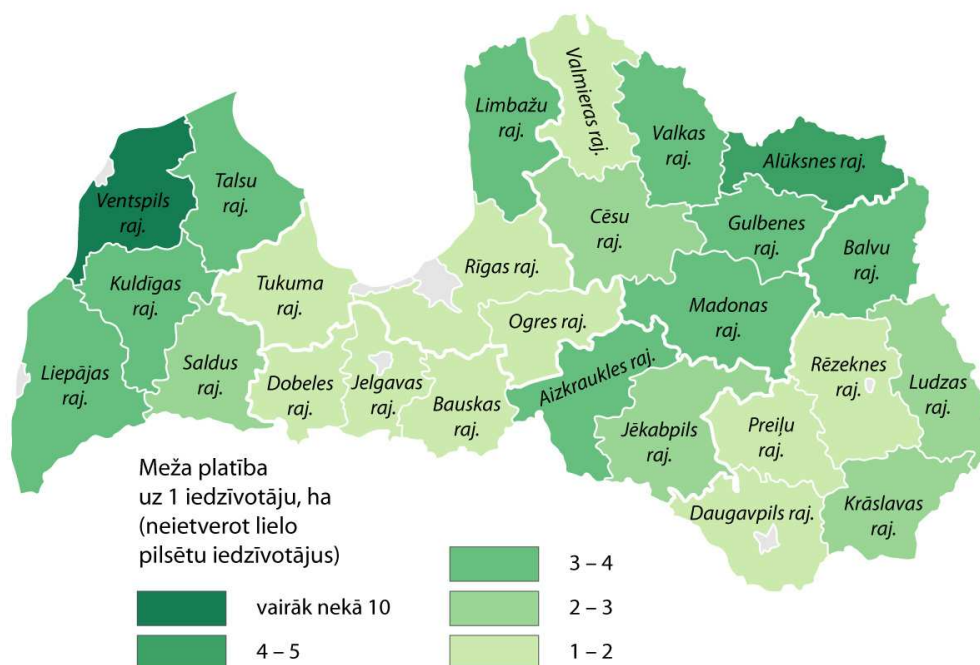
19. attēls. Valsts mežu īpatsvars Latvijas mežos bijušo rajonu teritorijās

Dati: Valsts reģionālās attīstības aģentūra

Kopā ar lielo pilsētu iedzīvotājiem uz vienu cilvēku Latvijā vidēji ir 1,23 ha mežu (kas ir vismaz 4 reizes vairāk nekā vidēji Eiropā). Priekšstatu par situāciju Latvijā kopumā, kā arī Latgales plānošanas reģiona teritoriju sniedz 20. attēls. Kā redzams, Daugavpils, Priekuļi un Rēzeknes rajoni šajā ziņā ir līdzīgi ar Latvijas vidienes rajoniem, bet Balvu rajons – citiem daudzmežainiem apvidiem Latvijā.

20. attēls. Meža platība uz 1 iedzīvotāju bijušo rajonu teritorijās

Dati: Valsts reģionālās attīstības aģentūra

Kā viens no nākotnes attīstību ietekmējošiem faktoriem ir skatāms lauksaimniecības zemju transformācija par meža zemēm. Pēc Zemkopības ministrijas aplēsēm, tuvākajos gados meža stādīšanai varētu atvēlēt 0,2 mlj. ha lauksaimniecības zemju. Tādēļ neatliekami jāizvērtē apmežošanas blakus efekti (bioloģiskās daudzveidības samazināšana, ainavu vizuālās struktūras izmaiņas, *skaisto skatu* zaudēšana u.c.), kā arī jāradā mehānisms, kas nodrošinātu šī procesa saskaņošanu ar vispārējiem attīstības plāniem.

Meža zemes pilda dažādas funkcijas, ne tikai saimniecisko. Tās ir – vides apstākļu regulēšana, sugu un biotopu aizsardzība, kultūras vērtību aizsardzība, sabiedrības tūrisma un rekreācijas vajadzību nodrošināšana, sevišķi piepilsētās. Latvijas valsts mežu zemēs ir daudz īpaši aizsargājamo dabas teritoriju, mikroliegumu, dabisko biotopu u.c., kas kopumā aizņem 7,6% no meža teritorijām.

Arī Latgalē vērojama liela meža tipu dažādība, īpaša bagātība ir mitrie un slapjie meži. To saglabāšanai izveidoti meža liegumi un dabas parki, piemēram, Vecumu dabas parks, Gruzdozas meži, Katlešu meži. Savukārt sausie priežu meži tiek sargāti dabas parkā „Daugavas loki”. Ņemot vērā šo teritoriju īpašo jūtīgumu, būtiski saglabāt līdzsvaru starp (1) jaunajām attīstības iespējām un veidiem un (2) dabas aizsardzības mērķiem.

Lai līdzsvarotu dažādās meža funkcijas, tiek veikta mežu sertifikācija: valsts mežos – pēc FSC standarta, bet privātajos mežos – pēc Eiropas mežu sertifikācijas standarta, kuru mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgu mežsaimniecību. Meža sertifikācija ievērojami palielina arī meža nozares konkurētspēju starptautiskajā tirgū.

3.5. Pierobeža

Latgalei (un Latvijai) ir kopēja valsts robeža ar Krievijas Federāciju (276 km), ar Baltkrievijas Republiku (161 km) un Lietuvu. Pierobežas teritorija (kā valsts robežas kopējās ietekmes zona) ir praktiski visa Balvu, Ludzas un Krāslavas bijušo rajonu teritorijas, kā arī Daugavpils novada teritorija uz dienvidiem no Daugavas un Ilūkstes novads.

Normatīvajos aktos ir definēta valsts robežas josla un pierobežas josla:

- 1) Valsts robežas josla tiek izmantota robežapsardzības nolūkos, īpaši apzīmēta ar zīmēm; tajā ir reglamentēta cilvēku, transporta pārvietošanās, saimnieciskā darbība.
- 2) Pierobežas josla ar valsts pierobežas joslas režīmu noteikta 2 km platumā gar valsts robežu. Tajā ir īpaši uzturēšanās, saimnieciskās darbības (būvniecības, uzņēmējdarbības) noteikumi.

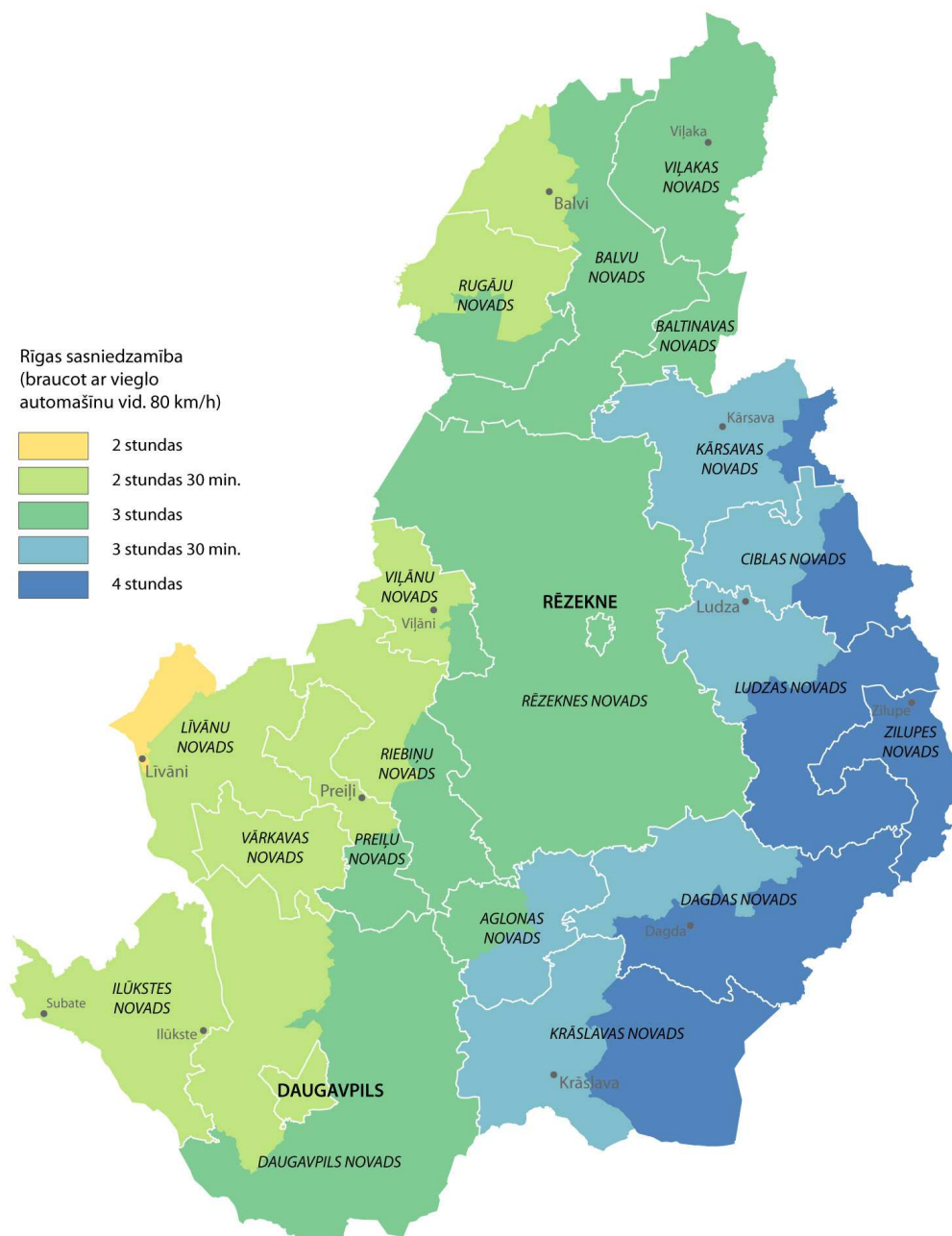
No attīstības viedokļa pierobeža ir telpiski un funkcionāli plašāka teritorija, kurā īpašus nosacījumus ekonomiskajām un sociālajām aktivitātēm nosaka liels attālums līdz valsts galvaspilsētai un robeža kā fiziska „barjera” cilvēku un uzņēmumu kustībai. Vienlaikus „robeža” nes līdzīgu ekonomisko aktivitāšu potenciālu, kāds parasti veidojas, valstis pārstāv atšķirīgus tirgus. Latgalei tuvākie Krievijas Pleskavas apgabala un Baltkrievijas Vitebskas apgabala reģioni atšķiras gan ar patēriņa preču, nekustamā īpašuma un dabas resursu cenām. Tādēļ ekonomisko potenciālu novērtē gan uzņēmumi, gan iedzīvotāji.

Statistikas datu atšķirības starp tiešo pierobežu un pārējo Latgales teritoriju nav būtiskas (atsevišķi rādītāji, kā bezdarbs, nereti ir negatīvāki reģiona iekšienē, Rēzeknes novadā). Svarīgāks faktors ir attālums no Rīgas, pierobežas ceļu tīkls, pakalpojumu pieejamība un ekonomiskās aktivitātes līmenis pierobežā. Pierobežas attīstību var nodrošināt visa reģiona attīstība kopumā. Latgalei nepieciešams politiski izmantot novietojumu ES pierobežā un vērst atbalstu uz reģiona teritorijas attīstību kopumā.

Pierobežas teritoriju ciešākai integrācijai reģiona attīstības telpā infrastruktūras tīkla izveidei nepieciešama modernizēts autoceļš, projekta „Austrumu stīga” realizācija.

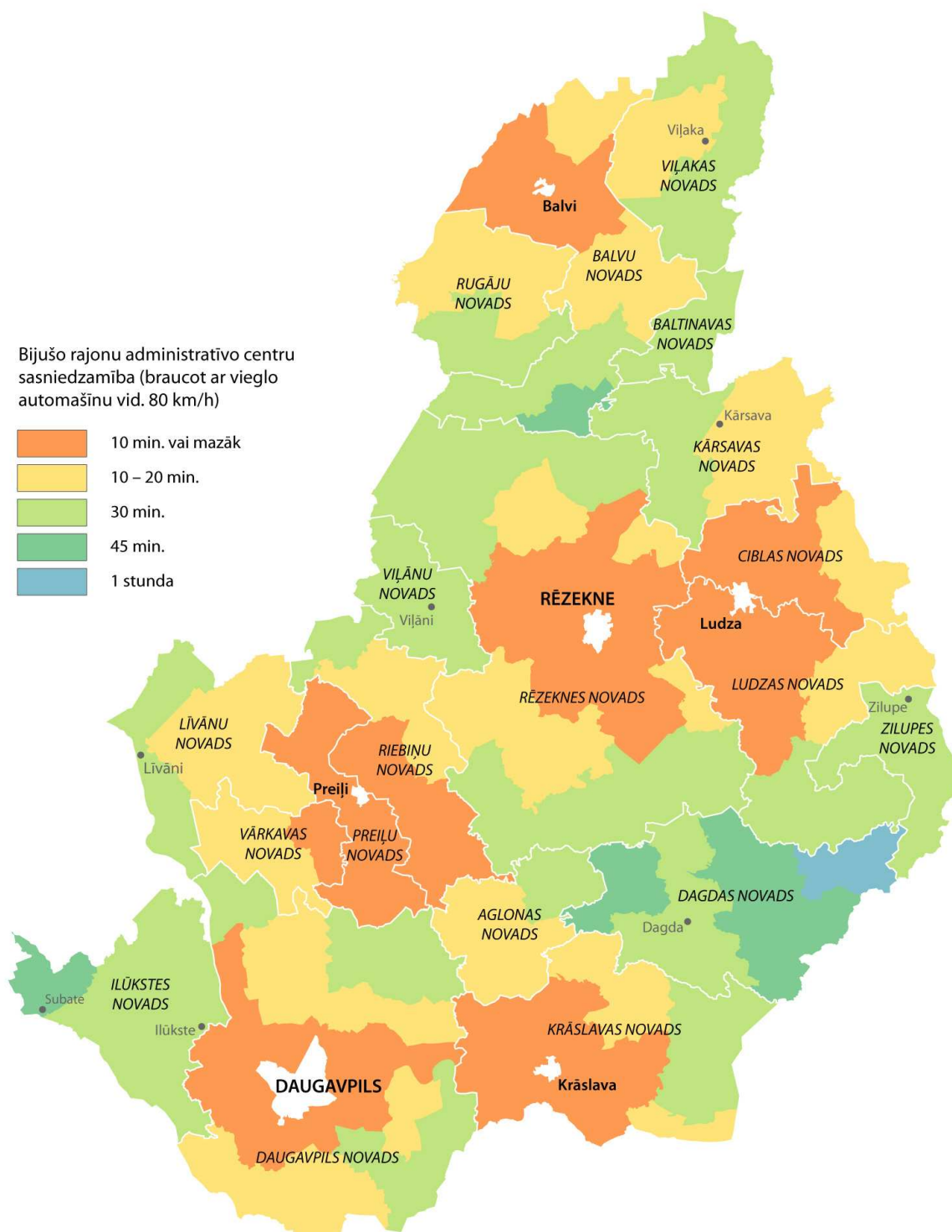
Attāluma ietekmes ilustrēšanai skatīt 21. un 22. attēlu – attiecīgi Rīgas sasniedzamību un kādreizējo rajonu centru (kas joprojām ir lielākie attīstības centri) sasniedzamību.

21. attēls. Rīgas sasniedzamība

Dati: Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006-2026

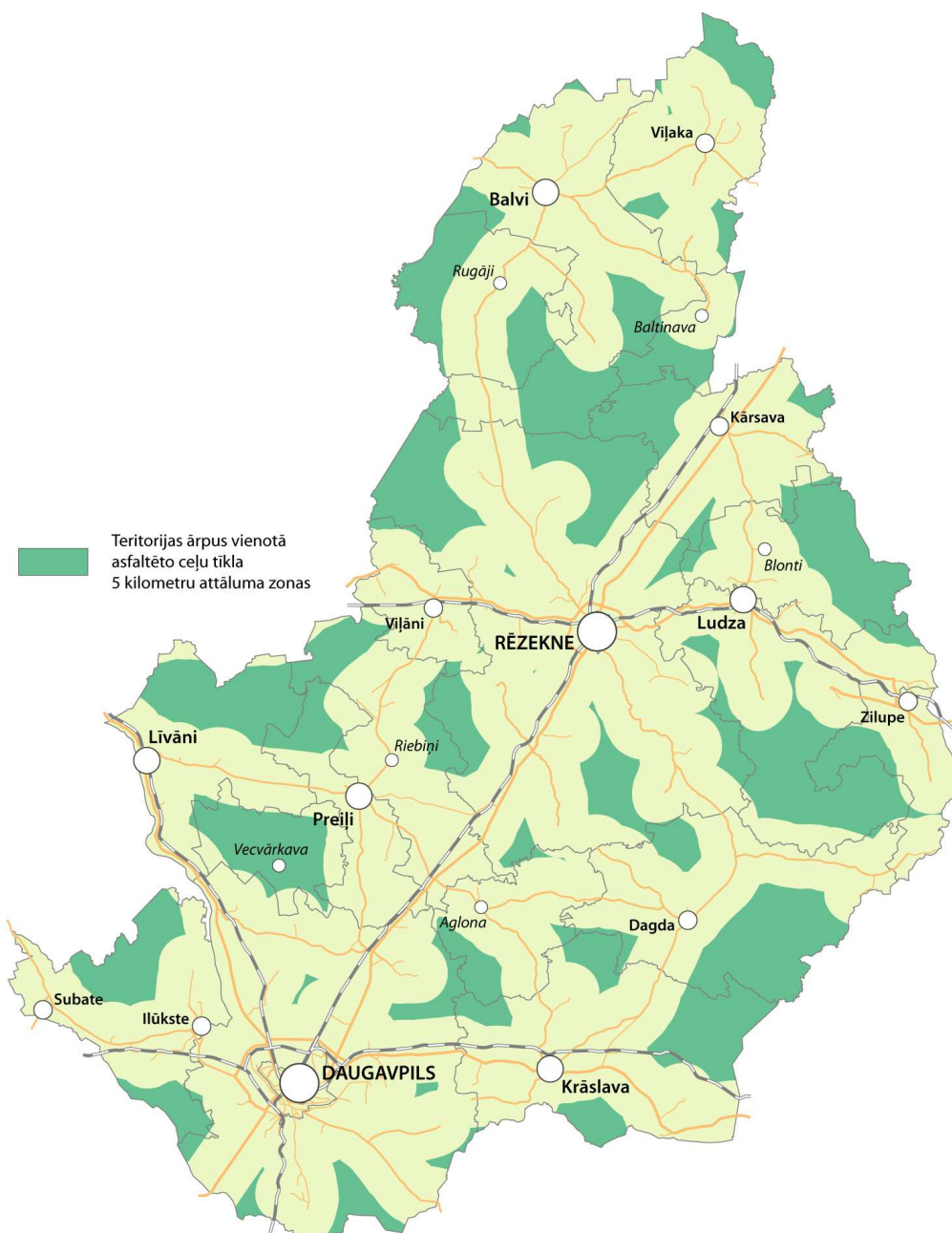
22. attēls. Bijušo rajonu centru sasniedzamība

Dati: Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006-2026

Savukārt sasniedzamības apstākļus var raksturot ar karti, kurā parādīta 5 km pieejamības zona vienotam asfaltēto ceļu tīklam (skat. 23. attēlu).

23. attēls. Pieeja vienotajam asfaltēto ceļu tīklam

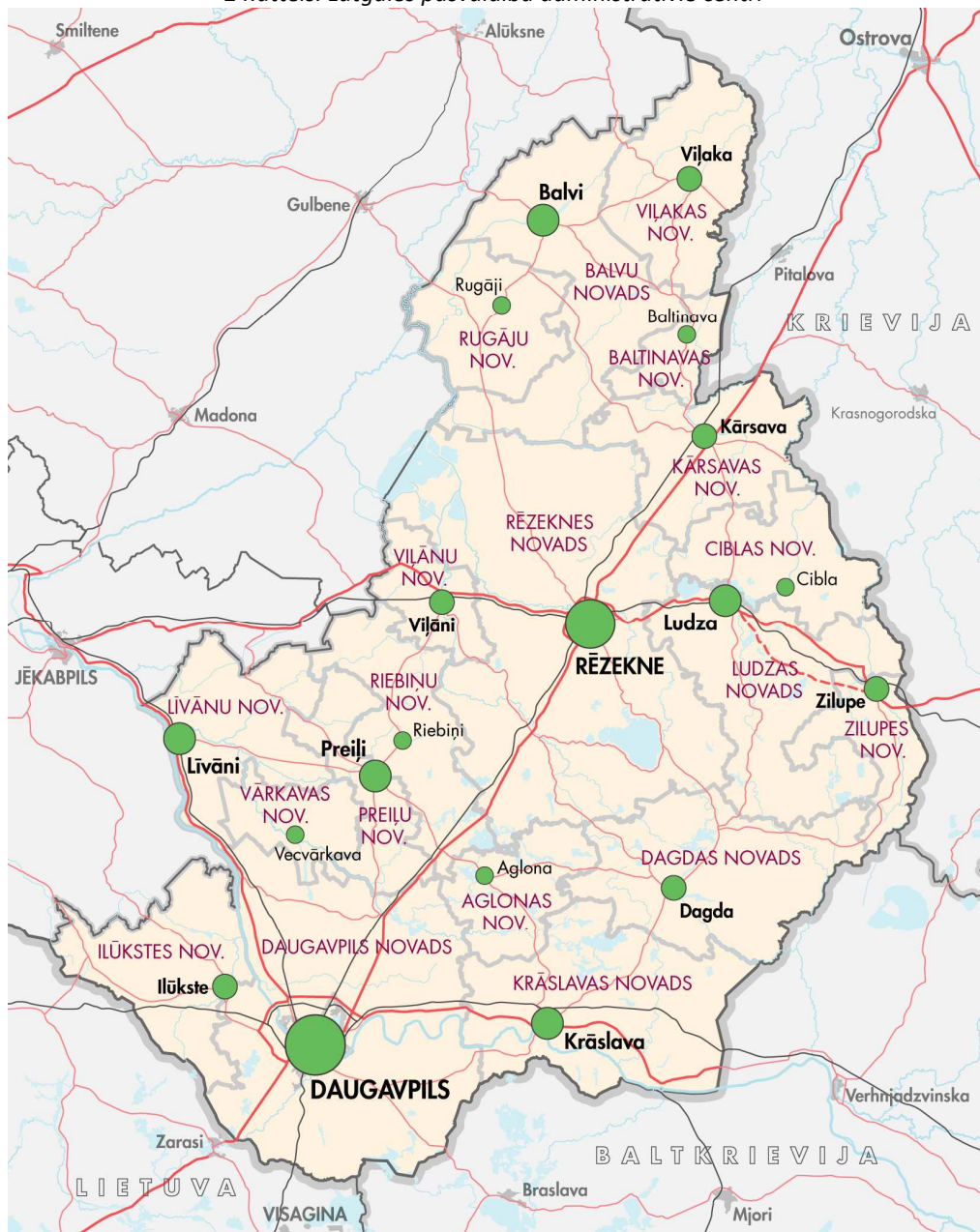
Dati: Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006-2026

3.6. Pakalpojumu pieejamība

Pakalpojumu pieejamību lauku vidē nodrošina lauku apdzīvoto vietu tīkls. Apdzīvotās vietas nodrošina izglītības, sociālās, veselības aprūpes, komunālo u.c. pakalpojumu pieejamība (skat. 2.nodaļu „Latgales plānošanas reģiona apdzīvojamums” [Apdzīvoto vietu tīkls](#)).

Pēc pašvaldību administratīvi teritoriālās reformas no vienas puses ir koncentrēti pašvaldību resursi un potenciāli paaugstināta pašvaldību kapacitāte, no otras puses novadu centriem jāorganizē pakalpojumu nodrošinājums daudz plašākās teritorijās (lielākie novadi Daugavpils un Rēzeknes novadi, kas iekļauj bijušos Daugavpils un Rēzeknes rajonus).

24.attēls. Latgales pašvaldību administratīvie centri*

Dati: SIA „Grupa 93”

* Daugavpilī un Rēzeknē atrodas arī Daugavpils novada un Rēzeknes novada pašvaldību domes, bet šiem novadiem nav administratīvo centru

Pēc pašvaldību administratīvi teritoriālās reformas tiek saglabāti faktiski visi kādreizējo pagastu pašvaldību administratīvie un apdzīvoto vietu pakalpojumu centri. Tomēr pašvaldības izvēlas atšķirīgus risinājumus. Piemēram, attiecībā uz skolu tīkla optimizāciju, daļa pašvaldību slēdza mazās skolas, daļa turpināja uzturēt tās, Izglītības pārvaldēm veicot papildus koordinējošo darbību. Jauni pakalpojumu pieejamības risinājumi tiek meklēti sociālajā jomā. Latgales plānošanas reģiona sociālo pakalpojumu attīstības programma 2010.-2017.gadam paredz mobilo brigāžu izveidi, liek lielāku uzsvāru uz aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu dzīves vietā.

Pakalpojumu sniegšanas kvalitāte lauku teritorijās atkarīga no šādiem faktoriem:

- Novadu centru un novada apdzīvoto vietu struktūras un kapacitātes;
- Lauku ceļu tīklojuma;
- Informācijas sistēmu attīstības (kam ir loma pakalpojumu pārvaldībā, t.sk. e-pakalpojumu attīstībā nākotnē);
- Valsts, pašvaldību, privātā un nevalstiskā sektora sadarbības;
- Iedzīvotāju pašorganizēšanās pēc līdzīgām vajadzībām;
- Sabiedriskajiem pasažieru pārvadājumiem un pašvaldību speciālā transporta pakalpojumiem (skolēnu autobusi, pašvaldības iestāžu un dienestu rīcībā esošais transports).

Balstoties uz Balvu pilotpētījumu, secināms, ka svarīga loma ir arī sadarbībai ar tuvāko pilsētu, Balvu gadījumā – ar Rēzekni un cita reģiona pilsētām – Alūksni un Madonu pakalpojumu nodrošināšanā.

Pēc pašvaldību administratīvās reformas īpatnēja situācija izveidojusies divos lielākajos novados – Daugavpils novadā un Rēzeknes novadā, kuru administrācijas izvietojušās otras pašvaldības – attiecīgi Daugavpils un Rēzeknes pilsētu teritorijās. Daugavpils novada un Rēzeknes novada pašvaldībām jāattīsta plašs novadu pakalpojumu centru tīkls.

Stiprās pušu, vājo pušu, iespēju un draudu analīze: Latgales reģiona lauku vide

Stiprās pušes: Saglabātās pakalpojumu sniegšanas vietas lauku teritorijā; Plašas diversificētai lauksaimniecībai izmantojamās zemes; Augsts bioloģiskās daudzveidības līmenis, gleznainas dabas ainavas un daudzie ezeri, liela ainavu daudzveidība, unikālas kultūrvēsturiskās vērtības un tradīcijas; Relatīvi kvalitatīva, ekoloģiski tīra, nepārbīvēta dzīves telpa ar mērenu klimatu un četriem gadalaikiem; Daugavas ielejas dabas komplekss; Labi attīstītas zemkopības un piena-gaļas ražošanas tradīcijas.	Vājās pušes: Zems iedzīvotāju blīvums, kas nosaka augstākas izmaksas pakalpojuma sniegšanā un transporta infrastruktūras uzturēšanā uz 1 iedzīvotāju; Liels neapsaimniekoto lauksaimniecības zemju īpatsvars; Nepietiekama ceļu kvalitāte, uzturēšana ziemā; Nelielas zemnieku saimniecības un vāja kooperācija; Baltkrievijas ekonomiskās aktivitātes Daugavas baseinā - dabas resursu kvalitātes risks; Enerģētiskā kompleksa (AES u.c.) neilgtspējīgas attīstības risinājumu sekas; Samazinoties bērnu skaitam, ir slēgtas vairākas izglītības iestādes, t.sk. līdz 2015.gadam paredzēta arī profesionālo izglītības iestāžu skaita samazināšana.
Iespējas: Lauku sabiedriskie centri, izmantojot lauku inteliģenci; Stiprāku saikņu veidošana, pilsētu-lauku mijiedarbība (ģimenes ar bērniem, kuru nodarbinātība, vērtības saistītas ar lauku saimniekošanu); Dabas kapitāla izmantošana ekonomiskajās aktivitātēs – tūrisma piedāvājumā, alternatīvās enerģijas resursu ražošanā; Izmantojot pieaugošo pieprasījumu pēc ekoloģiski tīriem produktiem un netradicionāliem lauksaimniecības produktiem, ir iespējas paplašināt lauksaimniecības produkcijas ražošanu. Lauksaimniecības nozaru attīstība, kas vairākumā balstītos uz bioloģiskās lauksaimniecības metodēm.	Draudi: Iedzīvotāju aizbraukšana no laukiem (drauds arī latgalisko tradīciju, kultūras zaudēšanai, kas pamatā tiek saglabātas laukos); Pierobežas teritoriju attīstība, t.sk. valsts robežas apsardzības situācijas pasliktināšanās; Lauksaimniecības zemju noplicināšanās; Fiziskās infrastruktūras sabrukšana, valsts un pašvaldību materiālie zaudējumi.

4. Latgales plānošanas reģiona PILSĒTVIDE

4.1. Vispārīgs raksturojums

Latgalē senākās pilsētvieta, ko 12.-13. gs. iezīmēja ordeņa mūra pilis, ir Rēzekne, Ludza un Viļaka. Tomēr par pilsētām tās kļuva pakāpeniski, pārdzīvojot savā attīstībā kāpumus un kritumus. Piemēram, Viļaka savā laikā bija ciems, tad miests zaudēja šo statusu, atkal atguva un vēlāk ieguva pilsētas tiesības. Uz 14.-16. gs. attiecināma tādu pilsētvieta rašanās, kā Daugavpils (tagadējā novietojumā; senā Daugavpils resp. Naujene atradās citur), Krāslava, Viļāni, Preiļi, Subate, Ilūkste, Dagda. Šo pilsētu senie centri pašreiz ir valsts vai vietējas nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļi.

Pilsētvidi var raksturot ar apbūves struktūru, ar attiecībām starp apbūvētajām un neapbūvētajām platībām, ar kopējo zaļo zonu īpatsvaru. Sarežģītākā telpiskā struktūra ir lielākajām pilsētām – Daugavpilij un Rēzeknei, kur mijas senās apbūves vietas, padomju varas gados radusies apbūve, ražošanas apbūves platības, kā arī pēdējos divdesmit gados notikušā jaunā apbūve, ēku renovācija, apbūves funkciju maiņa utt. Pēc pilsētvides struktūras un apbūves rakstura līdzīgas pilsētas ir Ludza, Krāslava, Preiļi un Līvāni, otra grupa – Balvi, Viļāni, Ilūkste, Dagda.

Latgales apdzīvotuma struktūrā ievērojama nozīme ir ciemiem – lielākiem (kas savulaik bijuši t.s. pilsētciemati vai pilsētas ar vienu ražošanas uzņēmumu vai mācību iestādi, kas noteica to pastāvēšanu un attīstību) un mazākiem. Pēdējie lielākoties veidojušies seno muižu centros. Pirmās neatkarīgās Latvijas valsts laikā tie ieguva ciemu statusu, bet vēlāk, padomju varas gados, kļuva par kolhozu un sovhozu, ciema padomju centriem, pēc valstiskās neatkarības atgūšanas – par pagastu centriem. Dabiski, ka šīs maiņas atstāja savu ietekmi uz ciemu veidolu, uz ciemu vides veidošanos. Padomju varas gadu iezīme ir daudzdzīvokļu māju būvniecība (nereti vienā ciemā ir dažas ēkas, kas katra pārstāv savu tipveida projektu), kā arī t.s. „līvānu māju” kvartālu vai apbūves vienību izveidošana. Jāsaka gan, ka „līvāniešu” būvniecība Latgalē nenorisa tik strauji, kā tas notika citur Latvijā. Tādēļ daudzi Latgales ciemi saglabājuši savu lauciniecišķumu. Būtiska lielo ciemu pazīme ir to vides pilsētnieciskums, ko nosaka apbūves raksturs (ielu tīkls daudzdzīvokļu un daudzstāvu ēkas, lielāki ražošanas objekti, nereti pamesti, u.c.). Pie tādām apdzīvotām vietām pieder Strūžāni, Kuprava, Malta, Žiguri, Višķi, Aglona, Kaunata, Bebrene, Eglaine, Kalkūne (saplūst ar Daugavpili) u.c. Turpmāk nepieciešams izstrādāt šo ciemu vides renovācijas plānus, ņemot vērā gan to vēsturi, gan turpmākās attīstības iespējas.

Prasības pēc dzīves kvalitātes mūsdienu sabiedrībā aizvien pieaug. Nozīmīgu daļu veido pilsētvide. Vērtējot kopumā, Latgales pilsētās padomju varas gados ir pasliktinājusies pilsētvides kvalitāte. To ietekmējuši tādi apstākļi kā apbūves mēroga neatbilstība konkrētās pilsētas videi, standarta un tipveida daudzstāvu dzīvojamo māju būvniecība, nepievilcīgās rūpnieciska rakstura būves. Mainoties situācijai, pilsētvides struktūrā pašreiz izveidojušās pamestas un degradētas ne tikai ēkas, bet arī vietas un pat pilsētas kvartāli. To revitalizācija vai funkciju maiņa ir viens no pilsētvides attīstības uzdevumiem.

Pilsētvides kvalitāti raksturo to efektīva pārvaldība un spēja nodrošināt daudzveidīgas funkcijas - administratīvās, mājokļu, sociālās un komercpakalpojumu un ražošanas funkcijas. Pilsētās koncentrējas valsts un pašvaldību pārvaldes iestādes un uzņēmumi, kas nodrošina administratīvo funkciju veikšanu un teritoriju pārvaldību. Komerciālās apkalpes funkciju spektru veido iepirkšanās, sabiedriskās ēdināšanas vietas, pasta, sadzīves, finanšu pakalpojumi u.c. Apdzīvoto vietu ekonomiskās funkcijas raksturo uzņēmumu darbība, kā arī darbavietu skaits.

Nacionālās nozīmes centri – republikas pilsētas

Latgales reģionā ir divi nacionālās nozīmes attīstības centri, republikas pilsētas Daugavpils un Rēzekne.

9. tabula. Nacionālās nozīmes centri

<i>Pilsēta</i>	<i>Iedzīvotāji (01.07.2010)</i>	<i>Platība (km²)</i>	<i>Attālums līdz tuvākajām lielpilsētām (km)</i>
Daugavpils	103053	72,5	Rīga – 229, Jēkabpils – 90, Rēzekne – 95, Viļņa – 250

<i>Pilsēta</i>	<i>Iedzīvotāji (01.07.2010)</i>	<i>Platība (km²)</i>	<i>Attālums līdz tuvākajām lielpilsētām (km)</i>
Rēzekne	34912	17,5	Rīga – 242, Daugavpils – 95

Dati: Iedzīvotāji - Pilsonības un migrāciju lietu pārvalde, platības – Valsts reģionālās attīstības aģentūra, attālumi – VAS „Latvijas valsts ceļi”

Daugavpils pilsēta ir lielākais urbānais centrs, kur dzīvo trešā daļa Latgales iedzīvotāju. Daugavpils un Rēzekne ir nozīmīgi transporta mezgli Dienvidu-Ziemeļu un Austrumu-Rietumu virzienā.

Abās republikas pilsētās attīstīta rūpniecība, izvietoti lieli ražošanas uzņēmumi ar specifiskām ekonomiskām funkcijām, kas ievērojami pārsniedz reģionālo līmeni. Atbilstoši Latgales reģiona plānojumam 2006-2026, pilsētu ražošanas attīstības specializācijas ir sekojošas:

- Daugavpils – metālapstrādes rūpniecība, pārtikas un dzērienu ražošana, vieglā rūpniecība, celtniecība, kokapstrāde, ķīmiskā rūpniecība;
- Rēzekne – metālapstrāde, pārtikas produktu ražošana, kokapstrāde, mašīnbūve.

Daugavpilī un Rēzeknē atrodas vairums valsts pārvaldes iestāžu Latgales filiāles (Valsts Zemes dienests, Reģionālā Vides pārvalde, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde, valsts aģentūra „Veselības inspekcija”, Zonālais Valsts arhīvs un Rēzeknes Zonālais Valsts arhīvs, Latgales tiesas apgabala prokuratūra u.c.).

Daugavpilī un Rēzeknē ir visplašākais izglītības iestāžu tīkls – šeit var iegūt augstāko un vidējo, vispārējo un profesionālo izglītību. Daugavpilī atrodas Daugavpils Universitāte, Rēzeknē – Rēzeknes Augstskola. Abās pilsētās ir lielākās daļas citu Latvijas augstskolu filiāles.

Daugavpilī un Rēzeknē ir plašākais kultūras un sporta piedāvājums, tiek veidotas saites Latvijā un starptautiski. Daugavpilī ir koncertzāle. Rēzeknē uzsākta Austrumlatvijas daudzfunkcionālais centra būvniecība, Daugavpilī – 2010.gadā pabeigta Vienības nama rekonstrukcija, tiek attīstīts Daugavpils cietokšņa komplekss. Abu pilsētu nākotne saistīta ar radošajām industrijām. Daugavpilī un Rēzeknē darbojas profesionālie teātri. Nozīmīgākās sporta būves – Daugavpils olimpiskais centrs, Daugavpils futbola stadions.

Abās lielākajās pilsētās ir visplašākais gan ikdienas, gan specializēto pakalpojumu klāsts - daudzi specializētie veikali, saloni, darbnīcas, dažādi sadzīves pakalpojumu uzņēmumi, dažādas kafejnīcas, bāri, restorāni, bankas, veselības aprūpes iestādes un slimnīcas.

Reģionālas nozīmes centri

Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006-2026 nosaka, ka Latgales reģionā ir pieci reģiona nozīmes centri – Balvi, Ludza, Krāslava, Preiļi un Līvāni. Balvi, Ludza, Krāslava un Preiļi ir bijušo rajonu administratīvie, kultūras un ekonomiskie centri ar attīstītu sociālo infrastruktūru, komunālo infrastruktūru, ražotnēm, Līvāni, pateicoties industriālajai attīstībai ir attīstījusies arī par līdzvērtīgu pakalpojumu un administratīvo centru.

10. tabula. Reģionālas nozīmes centri

<i>Pilsēta</i>	<i>Iedzīvotāji (01.07.2010)</i>	<i>Platība (km²)</i>	<i>Attālums līdz tuvākajām lielpilsētām (km)</i>
Balvi	7906	5	Rēzekne – 78, Daugavpils – 173, Valmiera, Rīga
Ludza	9575	10	Rēzekne – 30, Daugavpils – 122
Krāslava	10160	9	Daugavpils – 44, Rēzekne – 89
Preiļi	7818	5	Daugavpils – 55, Jēkabpils – 65, Rēzekne – 53
Līvāni	8934	5	Jēkabpils – 29, Daugavpils – 61, Rēzekne – 87

Dati: Iedzīvotāji - Pilsonības un migrāciju lietu pārvalde, platības – Valsts reģionālās attīstības aģentūra, attālumi – VAS „Latvijas valsts ceļi”

Reģiona nozīmes centri veic ekonomiskās funkcijas novadu un starpnovadu līmenī. Apkārtējām mazpilsētām un ciemiem tie ir galvenais noieta tirgus vietējām precēm un pakalpojumiem. Šeit atrodas mazie un vidējie ražošanas uzņēmumi, kas pārsvarā saistīti ar vietējo resursu izmantošanu un lauksaimniecības produkcijas pārstrādi. Dominējošā funkcija ir pakalpojumi – izglītības, kultūras, darījumu,

sporta, ražošanas, finanšu, valsts aizsardzības, veselības aprūpes un citu pakalpojumu nodrošināšana pilsētās un apkārtējo novadu teritoriju iedzīvotājiem.

Balvos, Ludzā, Krāslavā, Līvānos un Preiļos mazākā skaitā salīdzinājumā ar republikas pilsētām, tomēr ir pārstāvētas valsts pārvaldes iestādes caur to filiālēm vai filiāļu teritoriālajām struktūrvienībām (Valsts ieņēmumu dienests, Nodarbinātības valsts aģentūra, u.c.).

Balvos, Ludzā, Krāslavā, Preiļos un Līvānos ir salīdzinoši mazāks pakalpojumu iestāžu klāsts. Tajā pašā laikā visās pilsētās ir labs ikdienas preču un pakalpojumu nodrošinājums, pieejami arī daži specializētie pakalpojumi, pārsvarā visās vidējās pilsētās labi attīstīti arī finansiālie pakalpojumi (atrodas gandrīz visu lielāko banku filiāles). Balvos, Ludzā, Krāslavā, Preiļos un Līvānos ir vidusskolas un/vai ģimnāzija, mākslas, mūzikas, sporta skolas, sākumskolas un pirmsskolas, kā arī pieaugušo izglītības iestādes. Visās reģiona pilsētās pieejami dažāda līmeņa veselības aprūpes pakalpojumi. Visās reģiona pilsētās ir kultūras nami, bibliotēkas, muzeji, brīvdabas estrādes, izstāžu telpas, daudzās arī stadioni un sporta zāles.

Balvos, Ludzā, Krāslavā, Preiļos un Līvānos ir vairāk darbavietu un vairāk ražošanas uzņēmumu nekā novadu centro un mazpilsētās, kurās pārsvarā darbojas tirdzniecības pakalpojumu un mazie ražošanas uzņēmumi. Atbilstoši Latgales reģiona plānojumam, reģiona nozīmes pilsētu ražošanas attīstības specializācijas ir sekojošas:

- Līvāni – kokapstrāde, kūdras ieguve un pārstrāde, koksnes ķīmiskā pārstrāde (tajā skaitā celulozes ražošana), būvmateriālu, lauksaimniecības produktu, lopbarības un pārtikas ražošana, lauksaimniecības izejvielu pārstrāde, ķīmiskā rūpniecība;
- Balvi – kokapstrāde, pārtikas ražošana;
- Ludza – kokapstrāde, pārtikas ražošana, vieglā rūpniecība;
- Krāslava – vieglā rūpniecība, kokapstrāde, pārtikas ražošana;
- Preiļi – pārtikas ražošana, kokapstrāde, vieglā rūpniecība.

Novadu nozīmes centri

Novadu nozīmes centri ir mazās pilsētas un ciemi – vietējas nozīmes administratīvie centri, kas nodrošina pieeju vidējai izglītībai, ambulatorajai veselības aprūpei, sociālajiem pakalpojumiem, vietējas nozīmes kultūras iestādēm, klubiem, bibliotēkām. Šeit atrodas sabiedriskās ēdināšanas iestādes, aptiekas, kā arī mūzikas, sporta un mākslas skolas un profesionālās vidējās mācību iestādes. Latgales reģionā šai kategorijai pieder 7 mazās pilsētas: Dagda, Ilūkste, Kārsava, Subate, Viļaka, Viļāni un Zilupe. Mazajās pilsētās iedzīvotāju skaits ir no 1000 līdz 4000, un liela daļa iedzīvotāju nodarbināta nozarēs, kas saistīta ar reģiona vietējo dabas resursu izmantošanu – lauksaimniecībā, mežsaimniecībā.

Šajās mazpilsētās sniegtie pakalpojumi ir arī atbalsts apkārtnes lauku teritorijām un mazākiem vietējiem centriem. Dažas no tām sniedz pakalpojumus arī teritorijām plašākā apkārtne (piemēram, Dagdā, Zilupē un Viļānos atrodas profesionālās izglītības iestādes, kas piesaista audzēkņus no tālienes).

11. tabula. Novadu nozīmes centri

Pilsēta	Iedzīvotāji (01.07.2010.)	Platība (km²)	Attālums līdz tuvākajām lielpilsētām (km)
Dagda	2507	3	Daugavpils – 80, Rēzekne – 59, Krāslava – 36
Ilūkste	2856	9	Daugavpils – 20
Kārsava	2420	4	Rēzekne – 38, Balvi – 58, Ludza – 27
Subate	749	5	Daugavpils – 53
Viļaka	1525	6	Balvi – 28, Rēzekne – 93
Viļāni	3468	5	Rēzekne – 28, Preiļi – 37
Zilupe	1745	5	Rēzekne – 63, Ludza – 35

Dati: iedzīvotāji - Pilsonības un migrāciju lietu pārvalde, platības – Valsts reģionālās attīstības aģentūra, attālumi – VAS „Latvijas valsts ceļi”

Novadu nozīmes centriem jāpieskaita arī jaunizveidoto novadu administratīvie centri – Riebiņi, Vecvārķava, Malta, Aglona, kā arī var pieskaitīt arī citus lielos lauku centrus (no 1000 līdz 3000 iedzīvotāju) - Vecstropi, Lociki un Kalkūne, kas gan ir saplūduši ar lielo pilsētu – Daugavpili.

Mazpilsētās apkalpes funkcijas pārsvarā ir stipri ierobežotas – šeit vairumā gadījumu atrodas daži ikdienas preču veikali un pakalpojumu iestādes, pāris kafejnīcu, kādas bankas filiāle un pasta nodaļa.

Atbilstoši Latgales reģiona plānojumam, pilsētu ražošanas attīstības specializācijas ir sekojošas:

- Dagda – vieglā rūpniecība;
- Ilūkste – metālapstrāde, vieglā rūpniecība;
- Viļaka – kokapstrāde;
- Viļāni – elektroenerģijas ražošana, kokapstrāde;
- Zilupe – elektroenerģijas ražošana.

Policentriska attīstība

Finanšu periodā no 2007.-2013.gadam Latvija izvēlējās teritoriālās kohēzijas instrumentu Policentrisko attīstību, kas sniedz atšķirīgu pieeju no līdz šim pielietotās nozaru pieejas. Tās ietvaros pilsētām un novadiem ir pieejami 293 milj. euro.

Policentriskās attīstības prioritātē pilsētvides attīstībai (3.6.1.1. aktivitāte „Nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centru izaugsmes veicināšana līdzsvarotai valsts attīstībai”) piedalījās Daugavpils, Līvāni, Rēzekne. Minētās pilsētas izstrādāja integrētās attīstības programmas un pilsētvides projektu idejas, ko saskaņoja un apstiprināja plānošanas reģioni un starpministriju koordinācijas padomē.

Sākot ar 2009.gadu ir pieejams atbalsts novadu kompleksajai attīstībai 13 milj.euro apjomā (3.6.2.1. aktivitāte). Atbalstu plānots virzīt ieguldījumiem visā novada teritorijā, akcentējot attīstības centrus, kurus noteiks pašvaldības.

Lauku novadiem finansējums paredzams no Lauku attīstības programmas 3.ass.

4.2. Pierobeža

Tiešajā Latvijas valsts pierobežā atrodas pilsētas –Viļaka, Kārsava, Zilupe, Krāslava, Subate, kā arī daudzie ciemi. Netieši, bet cieši saistīti ar pierobežu ir Ludza, Daugavpils, Ilūkste, Dagda, arī Balvi un Rēzekne. Pierobežas situācija uzliek savu atbildību iedzīvotājiem, liek rūpēties par iebraucēju un tūristu drošību, uzvedības atbilstību pierobežas noteikumiem. Savā veidā ar pierobežas situāciju saistītas ir arī pārējās pilsētas (Preiļi, Līvāni un Viļāni), kas rūpējas par ceļu tīklu, tranzīta kustību, pakalpojumiem.

Pierobežas reģionu pilsētu sadarbība

Eiropas Savienības un dažādu starptautisko finansējuma avotu projekti ir veicinājuši sadarbības partneru meklēšanu. Tomēr publiskais finansējums ir sekmējis pašvaldību sadarbību veidošanos, kultūras programmu un publiskā sektora speciālistu apmaiņas programmas. Līdz starptautisko biznesa kontaktu veicināšanai tikušas tikai lielās pilsētas ar uzņēmumu apvienību atbalstu.

Starptautiskajā līmenī jāsadarbojas līdzīgām pilsētām (skat. 1. attēlu. Latgales reģiona pilsētas starptautiskajā pilsētu tīklā). Lielākais starptautiskais potenciāls ir Daugavpilij un Rēzeknei, kurām līdzvērtīgi pilsētregionu attīstības centri atrodas tuvākajās valstīs un pārrobežā.

4.3. Zaļās zonas

Pilsētvides raksturs lielā mērā ir atkarīgs no pilsētas dabas apstākļu īpatnībām, novietojuma pie upēm, pie ezeriem, līdzenumos, paugurainēs. Tas nosaka pilsētu ainavu īpatnības, teritorijas organizētību, dažādu vietu pieejamību, kā arī laika gaitā šie apstākļi ietekmējuši apbūves raksturu, tās telpisko struktūru. Piemēram, Līvānu izteikti lineāro raksturu nosaka novietojums pie Daugavas, bet Rēzeknes un Ludzas –

paugurainē pie ezeriem. Pilsētvides raksturs atkarīgs arī no vēsturiskā ielu plānojuma un apbūves (piemēram, Kārsava), senajos apdzīvojuma centros (piemēram, Viļaka, Krāslava, Ludza).

Ar jēdzienu „zaļā zona” šajā nodaļā apzīmētas pilsētas dabas teritorijas – parki, skvēri, koku stādījumi, meži, dārzi, u.c. kas tiek mērķtiecīgi labiekārtoti un kopti, lai nodrošinātu publiskās telpas pieejamību pilsētas iedzīvotājiem vai apsaimniekoti kā dabas teritorijas, tādējādi lai tie kalpotu ekoloģiskiem mērķiem.

Zaļajām zonām pilsētvides veidošanā ir ļoti nozīmīga loma. Zaļajām zonām ir šādas funkcijas:

- Pilsētas kā dzīves un darba vietas ekoloģija, dabas veidošana un aizsardzība,
- pilsētvides estētika un prezentācija,
- ikdienas atpūta pilsētvidē un atpūtas pakalpojumu pieejamība,
- pilsētas tēla sastāvdaļa,
- satiksmes dalībnieku kustības organizācija.

Mazpilsētās lielāka nozīme ir ielu stādījumiem, nelieliem skvēriem, kā arī dārziem pie individuālajām mājām. Savukārt lielākajās pilsētās lielāka nozīme ir publiskajiem objektiem – dažādas labiekārtojumu pakāpes parkiem, mežaparkiem, rotaļu laukumiem, sporta laukumiem, stādījumiem dzīvojamo masīvu iekšpagalmos, zaļumiem pie sabiedriskajām ēkām (reprezentācijas funkcija).

Pilsētas zaļumu apsaimniekošana un uzturēšana ir gan pilsētas dienestu pārziņā, gan arī pilsētas iedzīvotāju atbildība. Nereti tieši pilsētas zaļumu kvalitāte ir tā, kas nosaka pilsētas pievilcīgumu. Īpašas problēmas parasti saistās ar ielu stādījumu kopšanu un uzturēšanu, kā arī ar seno, pilsētvidē (piemēram, Dubrovina parks Daugavpilī) un pie muižām (piemēram, Preiļos, Krāslavā) izveidoto parku uzturēšanu, kopšanu vai renovēšanu.

Minimālās platības dabisku teritoriju saglabāšanai pilsētās nosaka Aizsargjoslu likums, kas paredz mežu aizsargjoslas ap pilsētām, kurās aizliegta kailcirte un paredzēta stingrāka koku ciršanas kārtība. Meža aizsargjoslas ap pilsētām nosaka platības, atkarībā no pilsētas iedzīvotāju skaita.

Piepilsētas mežu iesaistīšana kopējā pilsētas zaļumu funkcionālajā sistēmā lielā mērā atkarīga no plānotājiem. Turpmāk pievēršama lielāka uzmanība, domājot par Latgales pilsētu pievilcīguma palielināšanu.

Latgales pilsētas caurauž zaļo teritoriju tīkls, kas veido pievilcīgu pilsētvidi kopumā. Sevišķi liela nozīme ir stādījumu, parku un zaļo neapbūvēto telpu daudzfunkcionālas izmantošanas iespējām, kas nodrošina veselīgu gājēju un velokustību, kā arī aktīvu atpūtu. Piemēram Daugavpils pilsētas zaļās telpas – Stropu ezera apkaime, estrāde, cietokšņa apkaime, Daugavas labā krasta promenāde un skvēri pilsētas vēsturiskajā centrā veido potenciālu attīstīt zaļās telpas savstarpēji savienotā sistēmā.

Lielu Latgales pilsētu vides potenciālu veido pieūdens telpas Līvānos, Krāslavā, Daugavpilī gar Daugavu un Ludzā, Balvos – pie ezeriem. Ūdensmalu integrācija aktīvā un kvalitatīvā zaļo publisko ārtelpu struktūrā līdz šim ir bijusi nepietiekama vai fragmentēta. Šīs telpas tuvākajos gados nepieciešams padarīt par pieejamākām, labiekārtotām un ainaviski kvalitatīvām. Tam nepieciešama gan apsaimniekošanas plānu, gan arī detālplānojumu izstrāde. Pilsētās jau ir realizēti vairāki ūdensmalu sakārtošanas (atpūtas vietu un peldvietu ierīkošana, gājēju infrastruktūras iekārtošana) projekti. Vieni no nozīmīgākajiem pilsētvides attīstības projektiem tiek realizēti Rēzeknē, Daugavpilī un Līvānos par ERAF finansējumu Policentriskās attīstības aktivitātes ietvaros.

Stipro pušu, vājo pušu, iespēju un draudu analīze: Latgales reģiona PILSĒTVIDE

Stiprās puses: Izdevīgs stratēģiskais izvietojums – austrumu robeža, pilsētu ekonomiskie sakari ar Krieviju un Baltkrieviju; Vairāk kā 60% iedzīvotāju dzīvo pilsētās un citos urbānajos centros; Relatīvi kvalitatīva, ekoloģiski tīra, nepārbīvēta pilsētu dzīves telpa; Izveidots un labi funkcionējošs pilsētu transporta savienojumu tīkls; Plašs pakalpojumu klāsts; Uzņēmumu un darba vietu koncentrēšanās; Izglītības un zinātniskās bāzes potenciāls.	Vājās puses: Novecojusi fiziskā infrastruktūra, kas kavē apdzīvoto vietu attīstību un nenodrošina pietiekami pievilcīgu dzīves vidi pilsētās, kā arī uzņēmējdarbību veicinošus apstākļus: ▪ Neapmierinoša ielu, ceļu un tiltu infrastruktūras kvalitāte, ▪ Zema mājokļu un sabiedrisko ēku energoefektivitāte; ▪ Nepietiekams uzņēmējdarbības atbalsts, tostarp nepietiekami sagatavotas teritorijas un infrastruktūra ražotņu attīstībai, investīciju piesaistei; Zems vispārējais ekonomiskās attīstības līmenis – ienākumi, zema iedzīvotāju pirktspēja, ierobežotas iespējas finanšu resursu piesaistei.
Iespējas: Uzņēmējdarbības un investīciju atbalsts; Nacionālās nozīmes centru starptautisko transporta koridoru attīstība, daudzveidīgu transporta veidu attīstība; Pilsētu starptautiskā sadarbība; Reģiona izglītības iestāžu stiprināšana; Pilsētu atbildības uzņemšanās par plaša mēroga sabiedriskajiem un biznesu veicinošiem notikumiem; Dažādu sektoru sadarbība pakalpojumu piedāvājumam, apkārtējo teritoriju apkalpei.	Draudi: Uzņēmumu pārceļšanās uz citām teritorijām, darba vietu samazināšanās; Iedzīvotāju aizplūšana no reģiona; Pakalpojumu kvalitātes pazemināšanās un pilsētu infrastruktūras sabrukšana.

5. Latgales plānošanas reģiona CILVĒKRESURSI

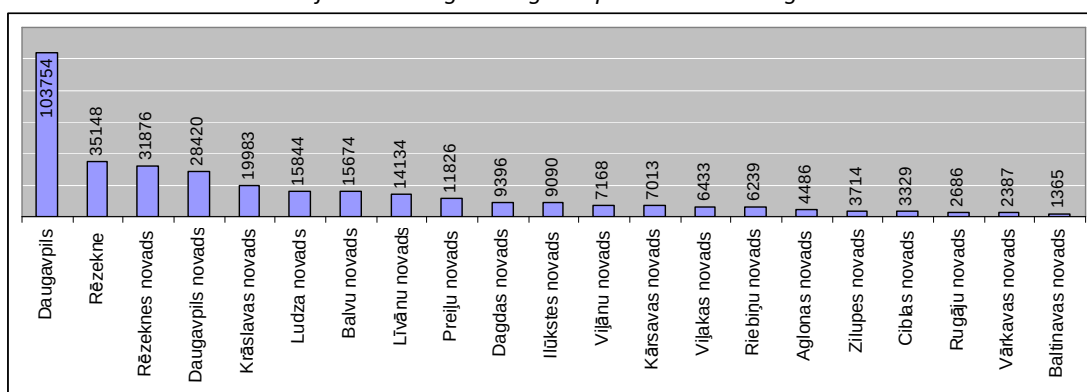
5.1. Demogrāfiskais raksturojums

Iedzīvotāju skaits

2010.gada sākumā Latgale bija **339 965** iedzīvotāji, tas ir 15,1 % no kopējā Latvijas iedzīvotāju skaita (2 248 374). Latgales reģions pēc iedzīvotāju skaita ir otrais lielākais reģions Latvijā un tajā dzīvo 15,11% visas valsts iedzīvotāju.

Vislielākais iedzīvotāju skaits ir republikas nozīmes pilsētās Daugavpilī- 103 754 un Rēzeknē- 35 148. Abu reģiona republikas nozīmes pilsētu (Daugavpils un Rēzekne) iedzīvotāju skaits veido 41% no visiem reģiona iedzīvotājiem, bet abu šo pilsētu un to novadu iedzīvotāju skaits – 59%. Veicot administratīvi teritoriālo reformu, Latgales reģionā izveidojās 19 novadi ar ļoti dažādu iedzīvotāju skaitu. Lielākais novads pēc iedzīvotāju skaita ir Rēzeknes novads- 31 876, bet mazākais - Balinavas novads ar 1 365 iedzīvotājiem.

25. attēls. Iedzīvotāju skaits Latgales reģiona pašvaldībās un reģionā uz 01.01.2010

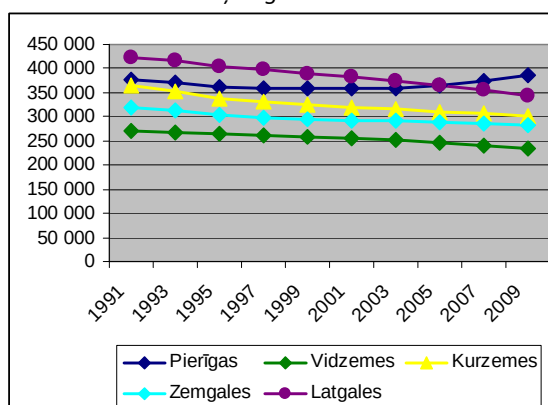
Dati: Pilsbonības un migrācijas lietu pārvalde

Latgalē, tāpat kā visā Latvijā, notiek iedzīvotāju skaita samazināšanās. Iedzīvotāju skaita dinamika Latvijas statistiskajos reģionos, izņemot Rīgu, ir attēlota 26. attēlā.

Latgales reģionā iedzīvotāju skaita samazinājums ir vislielākais Latvijas reģionu vidū, un tas arī 2,5 reizes pārsniedz vidējo iedzīvotāju skaita samazinājuma rādītāju Latvijā kopā.

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, kopš 1991.gada līdz 2009.gadam Latgales iedzīvotāju skaits ir samazinājies vairāk kā par 82 tūkstošiem iedzīvotāju. Salīdzinājumam, Vidzemes reģionā iedzīvotāju skaits samazinājies vairāk kā par 36 tūkstošiem, Kurzemes reģionā - gandrīz par 64 tūkstošiem un Zemgales reģionā - gandrīz 38 tūkstošiem. Iedzīvotāju skaita samazināšanās novērojama lielākā apmērā reģionos, kas atrodas tālāk no Rīgas, tas ir Latgales un Kurzemes reģionos.

26. attēls. Statistikas reģionu iedzīvotāju skaita izmaiņas gada sākumā

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Iedzīvotāju skaita samazināšanās tendences saglabājas arī pēdējā laikā. Kopš 2005. gada sākuma, piecu gadu laikā Latgales reģions zaudējis 24,5 tūkstošus, kas ir gandrīz 7% iedzīvotāju, un atbilst divām reģiona nozīmes pilsētām.

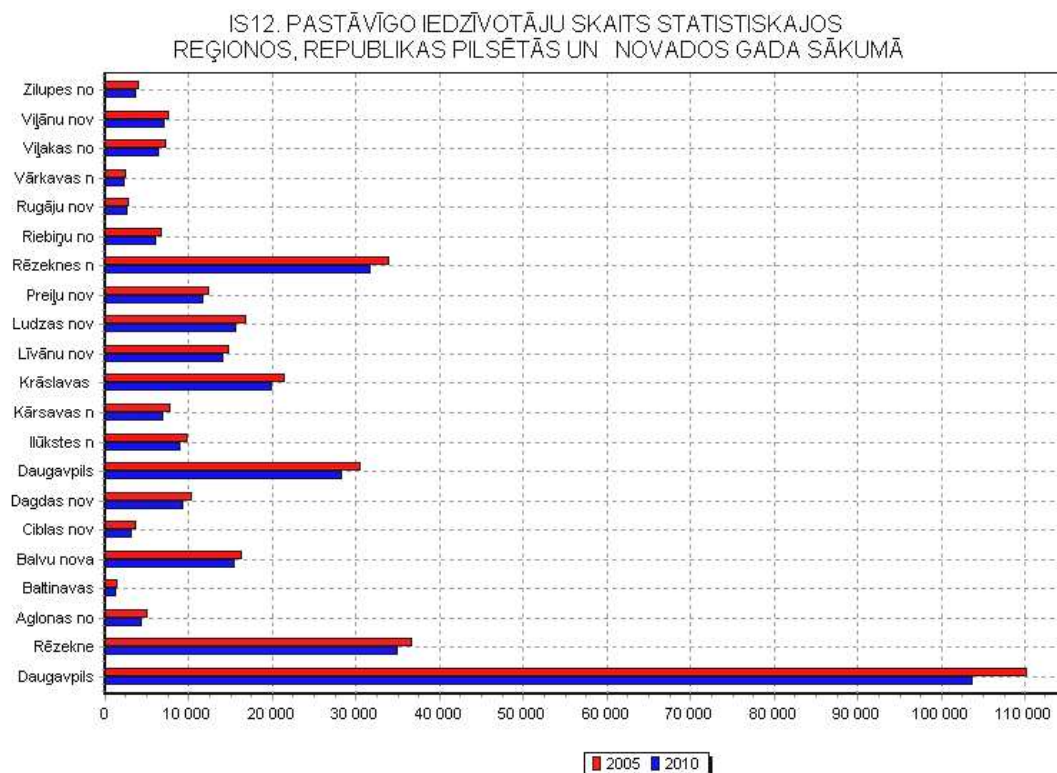
12. tabula. Iedzīvotāju skaita dinamika Latgales reģionā

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Latgales reģions	364 345	359 762	354 554	348 271	343 646	339 783

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Lai gan skaitliski vislielāko iedzīvotāju zaudējumu piedzīvojusi Daugavpils pilsēta, procentuāli iedzīvotāju skaita samazinājums skāris visu reģionu vienlīdzīgi.

27.attēls. Pastāvīgo iedzīvotāju skaita izmaiņas 2005. – 2010. gada sākumā

Centrālā statistikas pārvalde

Iedzīvotāju dabiskā kustība

2009.gadā Latgales reģionā kopumā dabiskais pieaugums uz 1000 iedzīvotājiem bija vairāk kā 2 reizes mazāks (-8,0), nekā Latvijā vidēji (-3,7).

Latgales reģiona iedzīvotāju skaits samazinās gan negatīvas dabiskās kustības, gan negatīvas mehāniskās kustības rezultātā. Tas rada iedzīvotāju novecošanos – raksturīga tendence gan Latgalē, gan Latvijā kopumā, gan vairumā citu Eiropas valstu. Palielinās vidējais iedzīvotāju vecums – bērnu un jauniešu īpatsvars samazinās un gados veco iedzīvotāju īpatsvars pieaug. Pēc dažādiem novecošanās rādītājiem Latgale ir viens no visvairāk novecojošajiem reģioniem Eiropā. Latvijas iedzīvotāju vidējais vecums 2009. gada sākumā bija 40,7 gadi. Augstākais vidējais vecums ir Krāslavas novadā (42,3 gadi) un Ludzas novadā (42,2 gadi).

Latgales reģionā 2009.gadā bija zemākie dzimstības rādītāji – 7,9 dzimušie uz 1000 iedzīvotājiem (augstākie Latvijā bija Pierīgas reģionā (11,1) un Rīgā (10,1). Eiropas Kopienu statistikas biroja (*Eurostat*) provizorisks demogrāfisko situāciju raksturojošie dati liecina, ka 2009.gadā uz 1000 iedzīvotājiem Eiropas Savienībā dzimuši 10,8 bērni).

2009.gadā visaugstākais mirstības vispārējais koeficients bija Latgales reģionā (15,9 mirušie uz 1000 iedzīvotājiem). Augstākais ES rādītājs ir Bulgārijā – 14 mirušie uz 1000 iedzīvotājiem (vidēji Eiropas Savienībā – 9,6).

13. tabula. Dabiskais pieaugums uz 1000 iedzīvotājiem Latvijā un reģionos 2009. gadā.

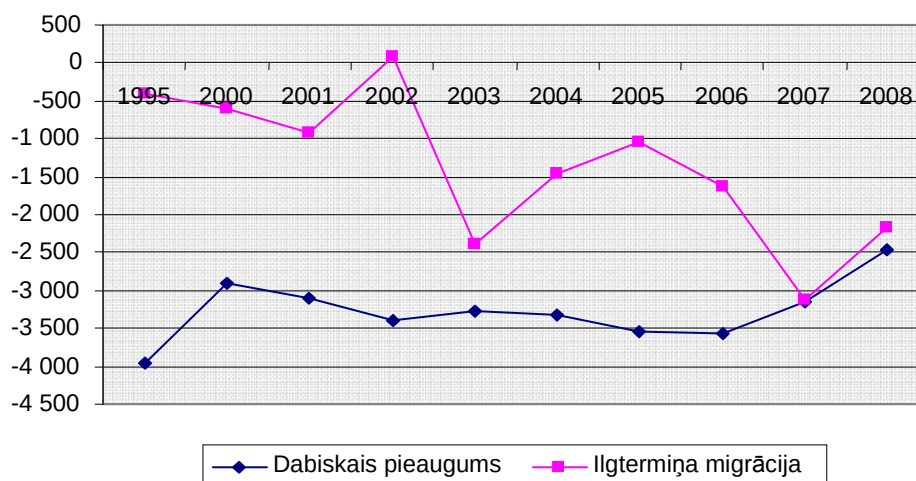
Reģions	Dabiskais pieaugums uz 1 000 iedzīvotājiem
LATVIJA	-3.7
Rīgas reģions	-2.5
Pierīgas reģions	-0.7
Vidzemes reģions	-5.5
Kurzemes reģions	-3.9
Zemgales reģions	-3.5
Latgales reģions	-8.0

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Iedzīvotāju migrācija

Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka 2008. gadā dabiskais pieaugums bija -2458, Latgales reģiona ilgtermiņa migrācijas saldo bija -2167. 28. attēlā ir redzamas dabiskā pieauguma un ilgtermiņa migrācijas tendences Latgales reģionā. Dabiskā pieauguma līknei jau kopš 2006.gada ir tendence virzīties uz pozitīvu rādītāju, bet ilgtermiņa migrācijas rādītājam ir tendence strauji mainīties aptuveni ik pa diviem gadiem. 2009. gadā Latgales reģions zaudējis 1126 iedzīvotājus (iebraukuši 5486, izbraukuši 6612, saldo -1126). Savukārt iekšējās migrācijas dēļ no Latgales reģiona uz citiem mūsu valsts reģioniem izbraukuši 5688 iedzīvotāji, to skaitā 1277 no Daugavpils un 673 no Rēzeknes pilsētām.

28. attēls. Dabiskā pieaugums un ilgtermiņa migrācijas tendences Latgales reģionā

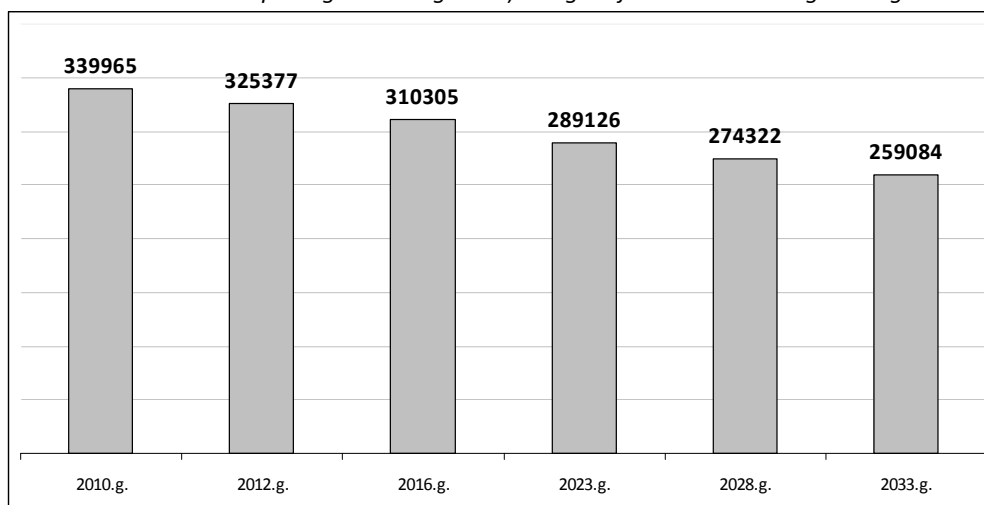

Dati: Centrālās statistikas pārvalde

Migrācijas procesu izraisa nelabvēlīgie sociālekonomiskie apstākļi, augstais bezdarba līmenis un darba vietu trūkums.

Statistisko aprēķinu rezultātā veiktās prognozes liecina par tālāku Latgales depopulāciju, ko nosaka iedzīvotāju skaita samazināšanās reproduktīvā vecumā un ekonomiskie apstākļi. Lai gan ir sagaidāms iedzīvotāju kopskaita kritums, pieaugs pensijas vecuma iedzīvotāju skaits un vēl straujāk to īpatsvars. Atbilstoši šim scenārijam, perspektīvā sagaidāma tālāka reģiona iedzīvotāju novecošanās.

29. attēls. Dabiskā pieaugums un ilgtermiņa migrācijas tendences Latgales reģionā

Dati: Centrālās statistikas pārvalde

Zems dzimstības līmenis, negatīvs dabiskais pieaugums, nelabvēlīga iedzīvotāju vecumstruktūra, kā arī negatīvs migrācijas saldo Latgales reģionā liecina par negatīvām demogrāfiskās situācijas attīstības tendencēm reģionā.

Iedzīvotāju dzimumsastāvs

Līdzīgi kā Latvijā, Latgales plānošanas reģionā sievietes ir vairāk nekā vīrieši. Kopumā 53,4% ir sievietes un 46,6% vīrieši.

14.tabula. Pastāvīgo iedzīvotāju skaits pēc dzimuma Latgales reģionā 2010. gada sākumā

Pilsēta / novads	Vīrieši	Sievietes
Daugavpils	46 466	57 456
Rēzekne	15 761	19 313
Aglonas novads	2 176	2 300
Baltinavas novads	649	715
Balvu novads	7 381	8 254
Ciblas novads	1 613	1 710
Dagdas novads	4 548	4 832
Daugavpils novads	13 762	14 641
Ilūkstes novads	4 304	4 748
Kārsavas novads	3 278	3 734
Krāslavas novads	9 366	10 592
Līvānu novads	6 540	7 594
Ludzas novads	7 363	8 454
Preiļu novads	5 442	6 362
Rēzeknes novads	15 676	16 156
Riebiņu novads	3 097	3 140
Rugāju novads	1 322	1 362
Vārkavas novads	1 172	1 212
Viļakas novads	3 055	3 373
Viļānu novads	3 368	3 788
Zilupes novads	1 765	1 943
Latgales reģions	158 104	181 679

Dati: Centrālās statistikas pārvalde

Iedzīvotāju nacionālais sastāvs

Latgales reģionam ir raksturīgs daudzveidīgs iedzīvotāju nacionālais sastāvs. 2010.gada sākumā reģionā kopumā 44,1% iedzīvotāju ir latvieši (Latvijā – 59,4%), 39% krievi, 7% poļi un 5% baltkrievi (skatīt 15.

tabulu.). Abās republikas nozīmes pilsētās latviešu īpatsvars ir atšķirīgs – Rēzeknē tas ir 44,3%, bet Daugavpilī tikai 17,8%. Krievu tautības iedzīvotāju īpatsvars reģionā ir 39,0% (Latvijā 27,6%, Rēzeknē 47,3%, Daugavpilī 52,3%).

15. tabula. Pastāvīgo iedzīvotāju nacionālais sastāvs Latgales reģionā 2010. gada sākumā

Tautība	Iedzīvotāju skaits	Tautību īpatsvars, %
Latvieši	149 670	44.1
Krievi	132 515	39.0
Baltkrievi	18 096	5.3
Ukraiņi	4 805	1.4
Poļi	23 889	7.0
Lietuvieši	1 993	0.6
Citas tautības	8 815	2.6

Dati: Centrālās statistikas pārvalde

Latgales reģionā ir vislielākais citu tautību īpatsvars Latvijā, un tas nodrošina dažādu kultūru mijiedarbību. Daudzvalodība var tikt veiksmīgi izmantota uzņēmējdarbības u.c. komunikāciju aktivitātēs. Vēsturiski veidojušies ekonomiskie sakari rada priekšrocību pārrobežu ekonomiskajai sadarbībai. Latgales reģiona uzņēmēji veiksmīgi sadarbojas ar NVS valstu uzņēmējiem. Tā kā Latgales reģions robežojas ar Krieviju, Baltkrieviju un Lietuvu, tad ar šīm valstīm arī vislabāk veidojas ekonomiskie sakari. Iedzīvotāju nacionālais sastāvs arī tieši ietekmē uzņēmējdarbības vidi un īpatnības. Kā trūkums jāmin nodalītā latviešu un krieviski runājošo iedzīvotāju informatīvā telpa Latgales reģionā. Krieviski runājošo reģiona iedzīvotāji pasīvi iekļaujas valsts procesos, nerealizē sabiedrības līdzdalības iespējas. Pastāv vairākas kultūras telpas – latviešu, latgaliskā un krievu.

Vecumstruktūra un demogrāfiskā slodze

16. tabula. Latgales reģiona iedzīvotāju vecumstruktūra 2010. gada sākumā

Iedzīvotāji līdz darbaspējas vecumam	43 709	12,9%
Iedzīvotāji darbaspējas vecumā	225 583	66,4%
Iedzīvotāji virs darbaspējas vecuma	70 491	20,7%

Dati: Centrālās statistikas pārvalde

Demogrāfiskās slodzes līmenis Latgales reģionā uz 2010. gada sākumu bija 506 iedzīvotāji līdz darbaspējas vecumam un virs darbaspējas vecumā uz 1000 iedzīvotājiem darbaspējas vecumā. Salīdzinājumā ar Latviju kopumā (514), Kurzemes reģionu (531) un Vidzemes reģionu (521) situācija Latgales reģionā ir nedaudz labvēlīgāka.

Pēdējos gados ir vērojama tendence pieaugt darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaitam. 2009.gada sākumā Latgalē darbaspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars bija 66,4%, ļoti līdzīgi ar valsts rādītāju- 66,2. Latgales reģionā, tāpat kā citos reģionos, izņemot Rīgas reģionu, ir tendence samazināties iedzīvotāju īpatsvaram līdz darbaspējas vecumam. Kopš 2007.gada iedzīvotāju īpatsvars līdz darbaspējas vecumam divu gadu laikā ir samazinājies par 0,5 procentpunktiem.

17. tabula. Demogrāfiskās slodzes rādītāji plānošanas reģionos.

gads	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Rīgas reģions	576,6	565,4	541,5	533,4	514,9	513,3	504,0
Vidzemes reģions	657,8	644,5	612,8	593,2	565,3	547,5	526,2
Kurzemes reģions	627,2	617,7	593,2	582,4	558,2	549,3	530,7
Zemgales reģions	611,0	598,7	571,7	557,6	533,8	521,7	504,2
Latgales reģions	619,4	604,3	576,4	561,5	534,7	522,4	505,5
Vidēji Latvijā	606,9	590,8	565,0	553,4	531,2	524,0	510,1

Dati: VRAA, Reģionu attīstība Latvijā

Vērtējot situāciju reģiona ietvaros, redzams, ka Baltnavas novadā un Vārkavas novadā demogrāfiskās slodzes līmenis ir visaugstākais – attiecīgi 595 un 589, tātad situācija šajos rajonos ir nelabvēlīgāka. Savukārt vismazākais iedzīvotāju līdz darbaspējas vecumam un virs darbaspējas vecumā uz 1000 iedzīvotājiem darbaspējas vecumā skaits ir Preiļu novadā (482) un Daugavpils pilsētā (483).

18. tabula. Demogrāfiskās slodzes līmenis Latgales reģionā, pilsētās un novados 2010. gada sākumā.

Pilsēta / novads	Iedzīvotāji līdz darbaspējas vecumam	Iedzīvotāji virs darbaspējas vecuma
Daugavpils	185	298
Rēzekne	207	291
Aglonas novads	200	367
Baltinavas novads	188	407
Balvu novads	204	315
Ciblas novads	170	339
Dagdas novads	202	335
Daugavpils novads	189	315
Ilūkstes novads	199	352
Kārsavas novads	197	371
Krāslavas novads	189	333
Līvānu novads	195	303
Ludzas novads	184	323
Preiļu novads	186	296
Rēzeknes novads	208	299
Riebiņu novads	202	362
Rugāju novads	215	308
Vārkavas novads	204	385
Viļakas novads	202	360
Viļānu novads	205	342
Zilupes novads	197	312
Latgales reģions	194	312

Dati: VRAA, Reģionu attīstība Latvijā

5.2. Nodarbinātība

Darbaspēks

2009.gada sākumā darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits Latgales reģionā bija 228 258, tas ir 66,4% no iedzīvotāju kopskaita. Vidēji Latvijā darbaspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars 2009.gada sākumā bija 66,2%, arī citos reģionos šis rādītājs ir līdzīgs. Viszemākais rādītājs ir Kurzemes reģionā- 65,3%, bet vislielākais Pierīgas statistiskajā reģionā- 66,6%. Skaitliski darbaspējas vecuma iedzīvotāju, izņemot Rīgas un Pierīgas reģionu, visvairāk ir Latgales reģionā (skatīt 19.tabulu).

19. tabula. Iedzīvotāju skaits līdz darbaspējas, darbaspējas un virs darbaspējas vecuma statistiskajos reģionos gada sākumā

Latvija/ reģioni	2007			2008			2009		
	Iedzīvotāji līdz darbaspējas vecumam	Iedzīvotāji darbaspējas vecumā	Iedzīvotāji virs darbaspējas vecuma	Iedzīvotāji līdz darbaspējas vecumam	Iedzīvotāji darbaspējas vecumā	Iedzīvotāji virs darbaspējas vecuma	Iedzīvotāji līdz darbaspējas vecumam	Iedzīvotāji darbaspējas vecumā	Iedzīvotāji virs darbaspējas vecuma
LATVIJA	318 463	1 489 839	473 003	312 309	1 490 079	468 506	310 311	1 497 479	453 504
Rīgas	88 295	477 916	156 274	88 030	474 316	155 025	89 261	473 588	150 167
Pierīgas	56 226	245 339	71 633	56 977	251 068	72 302	58 063	256 802	70 642
Vidzemes	35 924	153 548	50 875	34 021	153 673	50 109	32 844	154 357	48 375
Kurzemes	47 367	196 418	62 267	45 935	195 973	61 710	44 836	197 048	59 737
Zemgales	43 117	185 595	55 957	41 844	186 291	55 349	41 005	187 426	53 497
Latgales	47 534	231 023	75 997	45 502	228 758	74 011	44 302	228 258	71 086

Dati: Centrālās statistikas pārvalde

Nodarbinātības līmenis

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars reģionā 2008.gadā bija 70,8%. Nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars Latgales reģiona iedzīvotāju kopskaitā 2008.gadā sastādīja 64,7%, 2009. gadā - 57,1%, augstāki rādītāji bija visiem citiem mūsu valsts plānošanas reģioniem (Latvijā kopumā nodarbinātības līmenis 2009.gadā bija 61,1%).

Pēdējo gadu laikā darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā bija sācis samazināties, piemēram, no 2002.gada rādītāja 17,1% līdz 8,6% 2008.gadā un 2008.gadā Latgalē jau ir pietuvojies citu reģionu rādītājiem (skatīt 20. tabulu).

Darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā reģionā 2008. un 2009.gadā bija zemāks par vidējo Latvijas rādītāju. 2009.gadā - 12,2% (Latvijā – 12,8%). Zemāks par Latgales reģiona rādītāju bija tikai Kurzemes reģionam (10,7%).

20. tabula. Ekonomiskās aktivitātes, nodarbinātības līmenis, darba meklētāju īpatsvars statistiskajos reģionos (%)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā							
Rīga	72.9	74.8	75.8	75.0	76.5	77.8	78.5
Pierīga	70.7	70.1	70.1	70.9	74.0	73.3	75.6
Vidzeme	68.6	65.8	65.9	68.3	67.5	68.0	70.7
Kurzeme	66.2	67.3	69.5	69.6	69.0	72.8	72.8
Zemgale	66.5	67.6	66.6	65.2	70.2	70.2	72.2
Latgale	62.7	61.8	61.6	60.9	63.8	67.7	70.8
Nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā							
Rīga	64.9	66.6	67.9	69.2	72.0	73.3	72.1
Pierīga	63.0	64.3	63.7	65.3	70.2	69.6	71.0
Vidzeme	61.1	59.7	59.5	62.5	63.0	63.4	63.9
Kurzeme	57.7	60.8	62.0	62.0	63.6	68.9	68.0
Zemgale	59.4	60.9	59.3	61.1	65.5	65.5	66.4
Latgale	52.0	52.1	53.6	53.0	56.8	62.2	64.7
Darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā							
Rīga	11.1	11.0	10.4	7.7	5.9	5.9	8.2
Pierīga	10.9	8.2	9.1	7.9	5.2	5.1	6.1
Vidzeme	10.9	9.3	9.7	8.5	6.6	6.8	9.5
Kurzeme	12.7	9.6	10.8	11.0	7.8	5.4	6.7
Zemgale	10.8	9.9	10.9	6.3	6.7	6.6	8.1
Latgale	17.1	15.7	13.0	13.0	11.0	8.2	8.6

Dati: Centrālās statistikas pārvalde

21. tabula. Ekonomiskās aktivitātes, nodarbinātības līmenis, darba meklētāju īpatsvars (%) 2009. gadā.

	Latgale	Latvija
Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji	69,2	73,9
Nodarbinātie iedzīvotāji	57,1	61,1
Darba meklētāji	12,2	12,8

Dati: Centrālās statistikas pārvalde

Latgalē, salīdzinājumā ar Latvijas vidējiem rādītājiem, ir zemāka **vidējā darba samaksa**. Saskaņā ar CSP datiem, Latgales reģionā 2009.gadā - 316 LVL.

Bezdarba līmenis

Latgales reģionā, pēc Nodarbinātības valsts aģentūras informācijas 2010.gada 31.janvārī, kā bezdarbnieki bija reģistrēti 36,7 tūkst. cilvēku, kas sastādīja 21,8% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. 2010. gada septembra beigās reģistrēto bezdarbnieku skaits bija pieaudzis līdz 37,2 tūkst. cilvēku, un tas sastādīja 22% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem.

Gada laikā kopš 2009. gada bezdarbs Latgalē ir pieaudzis ļoti strauji – par 9.3 procentpunktiem novados, par 4.6 procentpunktiem Daugavpilī un par 8.8 procentpunktiem Rēzeknē. Visstraujāk bezdarbs ir pieaudzis Ciblas novadā – par 13.5 procentpunktiem, kā arī Dagdas (12.2), Ludzas (11.9), Viļānu (11.8), Zilupes (11.6) novados, vismazāk – Baltinavas novadā – par 5.6 procentpunktiem, Daugavpilī (5.8), Ilūkstes (6.2) un Daugavpils (6.4) novados.

Pēc 2010.gada 31.janvāra NVA datiem, Latgales reģionā vairākos novados bezdarba rādītājs pārsniedz 20%, tie ir Baltinavas novads- 26,7%, Viļānu novads-28,6% un Zilupes novads- 27%, Ciblas novads- 22,2%, Kārsavas novads- 23,8%, bet ir arī pašvaldības, kurās bezdarbs ir nedaudz virs 10%, tās ir Ilūkstes novads- 11,1%, Daugavpils pilsēta- 10,6% un Daugavpils novads- 12,1%. Salīdzinājumam citu plānošanas reģionu bezdarba rādītājs 2010.gada 31.janvārī bija: Rīgas plānošanas reģionā -13,7%, Vidzemes plānošanas reģionā- 18,6%, Zemgales plānošanas reģionā- 18,9%, Kurzemes plānošanas reģionā- 18,4%. Kopš 2009.gada sākuma visos reģionos bezdarbs ir strauji pieaudzis, vidēji Latvijā no 5,1% līdz 16%, bet Latgales plānošanas reģionā 2009.gada sākumā bezdarbs bija 7,8%.

22. tabula. Bezdarba līmenis Latgalē 2010. un 2009. gadu sākumā

Administratīvā teritorija	Bezdarbnieku skaits 01.01.2010	Bezdarba līmenis* 2010. g. sākumā	Bezdarba līmenis* 2009. g. sākumā	Bezdarba līmeņa pieaugums procentpunktos
Viļānu novads	1313	28.3	16.6	11.8
Zilupes novads	673	27.4	15.8	11.6
Baltinavas novads	226	26.4	20.7	5.6
Kārsavas novads	1053	23.6	13.2	10.4
Rēzeknes novads	4711	22.3	11.5	10.7
Ludzas novads	2311	22.0	10.0	11.9
Ciblas novads	483	21.9	8.4	13.5
Viļakas novads	891	21.6	11.7	9.9
Dagdas novads	1314	21.5	9.3	12.2
Līvānu novads	1886	20.0	12.7	7.2
Krāslavas novads	2377	18.1	8.5	9.6
Riebiņu novads	696	17.5	9.2	8.3
Vārkavas novads	259	17.3	6.6	10.6
Balvu novads	1769	17.1	8.0	9.2
Rēzekne	4000	17.0	8.3	8.8
Aglonas novads	473	16.5	8.4	8.1
Rugāju novads	285	16.2	8.9	7.3
Preiļu novads	1273	16.0	7.7	8.3
Daugavpils novads	2167	11.5	5.1	6.4
Ilūkstes novads	638	10.9	4.7	6.2
Daugavpils	7285	10.4	4.6	5.8
Latgales novados kopumā	24798	18.7	9.5	9.3
Rēzeknē un Daugavpilī kopumā	11285	12.1	5.5	6.6

Dati: Nodarbinātības valsts aģentūra

* % no iedzīvotājiem darbspējas vecumā

2010.g. janvāra beigās Latgales reģionā 21% 27% no visiem bezdarbniekiem ir ilgstoši bezdarbnieki (ilgāk par gadu), 13% - vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem. Augstākais bezdarba līmenis 2010. gada septembrī mūsu valstī reģistrēts Rēzeknē (22,4%), tomēr ņemot vērā, ka zemākais bezdarba līmenis pēc NVA datiem Latgales reģionā reģistrēts Daugavpilī, iespējams, ka atsevišķos novados bezdarba līmenis ir vēl augstāks.

Bezdarba struktūra

Pēc Nodarbinātības valsts aģentūras sniegtās informācijas, lielāko daļu no bezdarbnieku skaita sastāda dažādu tehnisko profesiju pārstāvji, bet pēdējo gadu laikā ievērojami ir palielinājusies augsti kvalificētu profesiju pārstāvju īpatsvars, piemēram, skolotāji, dažādu līmeņu vadītāji, inženieri, ekonomisti, juristi. 22. tabulā ir redzama Nodarbinātības valsts aģentūras apkopotā informācija par bezdarbnieku skaitu un īpatsvaru kopējā Latgales reģiona bezdarbnieku skaitā pēc iegūtās izglītības un pēdējās nodarbošanās pēc profesiju klasifikatora uz 31.12.2009. Visvairāk bezdarbnieku pēc iegūtās izglītības ir profesiju klasifikatora 7. un 3. pamatgrupā, tas ir, kvalificēti strādnieki un amatnieki- 18,7% un speciālisti- 10,6%, savukārt, pēc pēdējās nodarbošanās lielākais bezdarbnieku īpatsvars ir 7., 8., un 9., pamatgrupā: kvalificēti strādnieki un amatnieki- 16,5%, iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri- 13,2% un vienkāršās profesijas- 24,4% (skatīt 22.tabulu).

23. tabula. Bezdarbnieku skaits un īpatsvars pēc iegūtās profesijas un pēdējās nodarbošanās pēc profesiju klasifikatora pamatgrupām uz 31.12.2009

Profesiju pamatgrupas pēc profesiju klasifikatora (Ministru kabineta 2007.gada 13.februāra noteikumi Nr.125)	Bezdarbnieku skaits pēc iegūtās izglītības	Bezdarbnieku skaita īpatsvars (%) kopējā bezdarbnieku skaitā pēc iegūtās izglītības	Bezdarbnieku skaits pēc pēdējās nodarbošanās	Bezdarbnieku skaita īpatsvars (%) kopējā bezdarbnieku skaitā pēc pēdējās nodarbošanās
1. Likumdevēji, valsts amatpersonas, ierēdņi vadītāja amatā un vadītāji	257	0,7	860	2,4
2. Vecākie speciālisti	3395	9,5	1615	4,5
3. Speciālisti	3753	10,6	2238	6,3
4. Kalpotāji	909	2,6	1586	4,5
5. Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	1755	4,9	4635	13
6. Kvalificēti lauksaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	255	0,7	858	2,4
7. Kvalificēti strādnieki un amatnieki	6655	18,7	5877	16,5
8. Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	2437	6,9	4688	13,2
9. Vienkāršās profesijas	109	0,3	8668	24,4
Nav profesijas, nav norādīta profesija	16062	45,1	4562	12,8
Kopā	35587	100	35587	100

Dati: Nodarbinātības valsts aģentūra

Pēc izglītības līmeņa 2009.gada beigās vislielākais īpatsvars bezdarbnieku kopskaitā (35587) bija cilvēkiem ar vispārējo vidējo izglītību- 9005 un profesionālo vidējo izglītību- 8756 bezdarbnieki, kas attiecīgi sastāda 25,3% un 24,6%. Bezdarbnieku skaitu pēc izglītības līmeņiem skatīt 23. tabulā.

24. tabula. Informācija par bezdarbniekiem Latgales reģionā 2009.gada 31.decembrī

Izglītības līmenis	Bezdarbnieku skaits	Īpatsvars (%)
Zemāka par pamatizglītību	656	1,8
Pamatizglītība	6202	17,4
Vispārējā vidējā izglītība	9005	25,3
Vispārējā vidējā pēc arodizglītības	883	2,5
Arodizglītība	2358	6,6
Profesionālā izglītība pēc visp.vidējās skolas absolvēšanas	3367	9,5

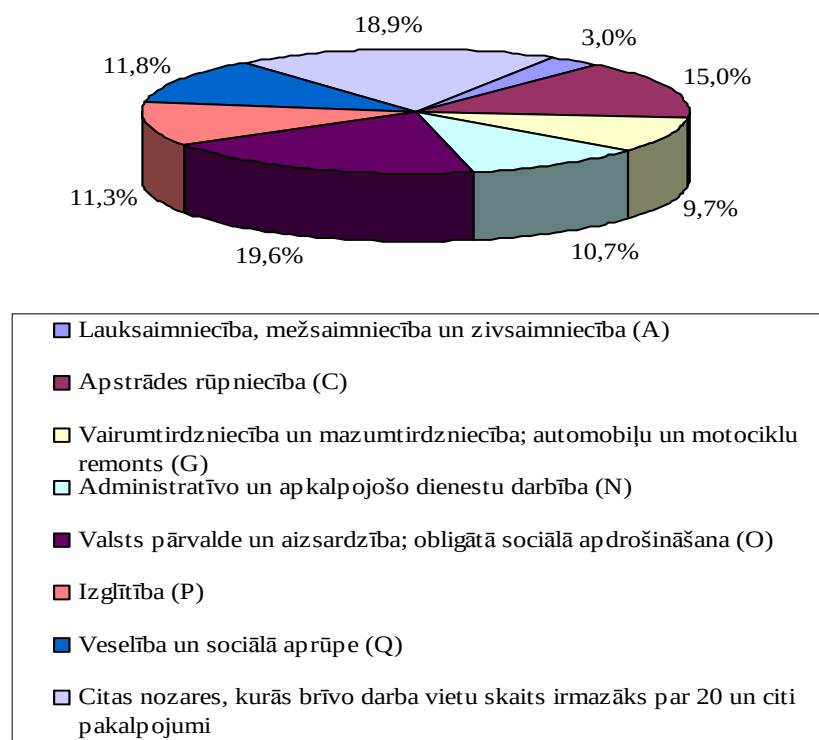
Izglītības līmenis	Bezdarbnieku skaits	Īpatsvars (%)
Profesionālā vidējā izglītība pēc arodizglītības	150	0,4
Profesionālā pamatzglītība	709	2,0
Profesionālā vidējā izglītība	8756	24,6
1.līmeņa profesionālā augstākā izglītība	261	0,7
2.līmeņa profesionālā augstākā izglītība	2034	5,7
Augstākā izglītība (bakalaura grāds)	845	2,4
Augstākā izglītība (maģistra grāds)	274	0,8
Augstākā izglītība (doktora grāds)	3	0,1
Nav norādīta	84	0,2
Kopā	35587	100

Dati: Nodarbinātības valsts aģentūra

Brīvās darba vietas

Ekonomiskās lejupslīdes iestāšanās laikā Latgales reģionā ir ievērojami samazinājies brīvo darba vietu skaits, pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem visvairāk brīvo darba vietu bijis 2006.gadā- 1047, kas 2008.gadā samazinājās līdz 606. Salīdzinot pa reģioniem, 2008.gadā brīvo darba vietu ir vairāk Vidzemes reģionā- 280 un Zemgales reģionā- 529. Statistikas dati liecina, ka 2008.gadā salīdzinot ar 2005.un 2006.gadu palielinās brīvo darba vietu skaits sabiedriskajā sektorā un privātajā sektorā samazinās. Savukārt, pēc Nodarbinātības valsts aģentūras datiem uz 31.12.2009, Latgalē bija 121 brīva darba vieta.

30. attēls. Brīvo darba vietu īpatsvars Latgales reģionā pa nozarēm 2008.gadā

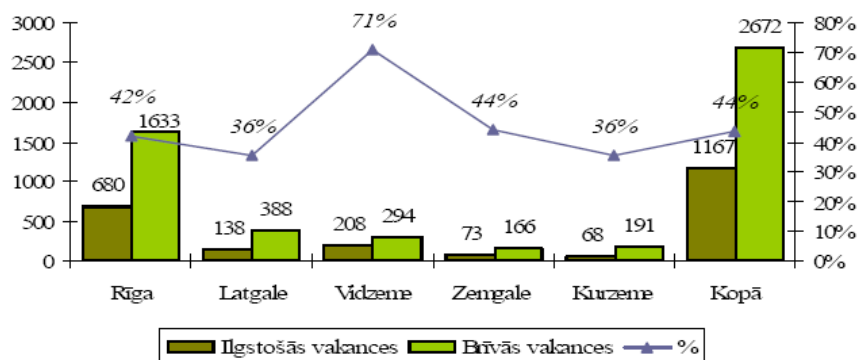
Dati: Nodarbinātības valsts aģentūra

Kā redzams 30. attēlā visvairāk brīvo darba vietu 2008.gadā bija valsts pārvaldes un aizsardzības, obligātās sociālās apdrošināšanas sektorā, apstrādes rūpniecībā un veselības un sociālās aprūpes jomā. Nozares, kurās ir visvairāk brīvo darba vietu Latgales reģionā ir tās, kuras no cilvēka prasa lielu atbildību, precizitāti un speciālu izglītību, bet atalgojums nav stimulējošs, tāpēc arī dažādu tehnisko darbu veicēju īpatsvars bezdarbnieku skaitā ir ļoti liels.

2010.gada 1.pusgada beigās Nodarbinātības valsts aģentūras Latgales reģiona filiālēs bija registrētas 138 ilgāk par 1 mēnesi neaizpildītas brīvās darbvietas, kas sastāda 36% no brīvo darbvietu kopējā skaita pārskata perioda beigās (388).

31. attēls. Ilgstošās brīvās darba vietas 2010.gada 1.pusgadā

Ilgstošās vakances un brīvās darbvietas 2010.gada 1.pusg. beigās

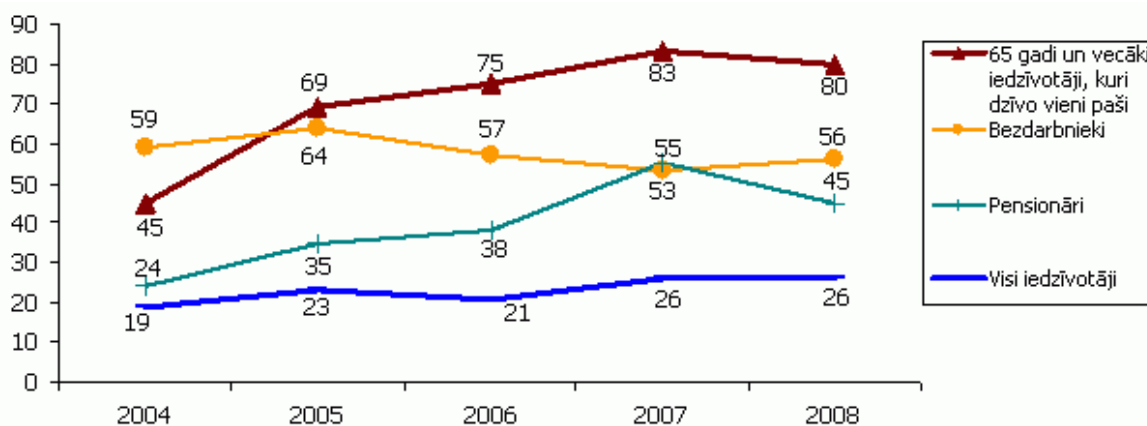
Dati: Nodarbinātības valsts aģentūra

Nabadzības rādītāji

Centrālās statistikas pārvaldes veiktā Kopienas statistikas apsekojuma par ienākumiem un dzīves apstākļiem (EU-SILC) provizorisks dati par 2008.gadu liecina, ka Latvijā pēdējo gadu laikā ir pieaudzis un joprojām saglabājas augsts nabadzības risks, t.i. to personu īpatsvars, kuru ienākumi ir zemāki par nabadzības riska sliekšni. Nabadzības riska indekss Latvijā – 26%. Tas nozīmē, ka nedaudz vairāk par 500 tūkstošiem vai 1/4 daļa Latvijas iedzīvotāju bija pakļauti nabadzības riskam.

2008.gadā nabadzības riska indekss visaugstākais (80%) bija to iedzīvotāju vidū, kuri ir 65 gadi un vecāki un dzīvo vieni paši. Saskaņā ar 2007.gada datiem, kad nabadzības riska indekss Latvijā bija tajā pašā 26% līmenī, šo personu nabadzības risks 2.7 reizes pārsniedza vidējo Eiropas Savienības (ES) rādītāju un bija augstākais dalībvalstu vidū. Nākošā grupa ar augstu nabadzības risku ir bezdarbnieki. Turklāt to nabadzības risks 2008.gadā ir pieaudzis par 3 procenta punktiem.

32. attēls. Nabadzības riska indekss dažādās iedzīvotāju grupās 2004.-2008.gadā (procentos).

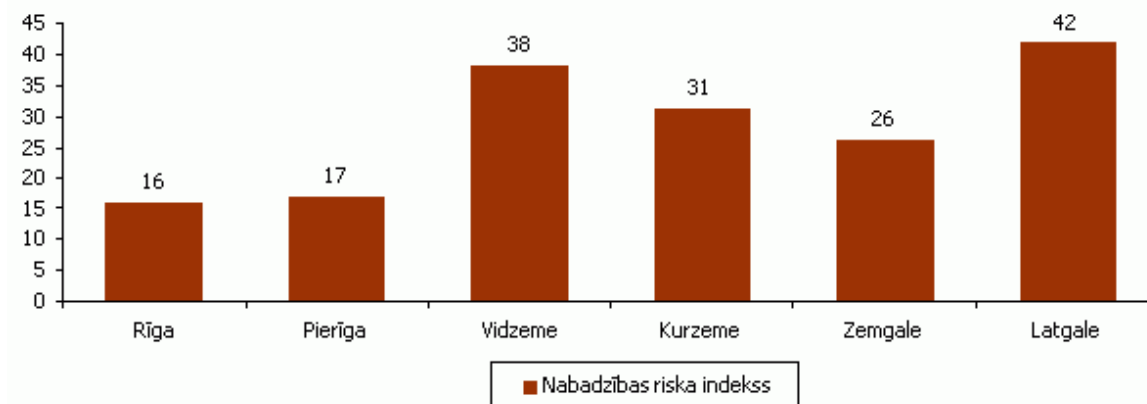

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

2008.gada dati, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, liecina, ka, samazinoties ekonomiskās aktivitātes līmenim un pieaugot bezdarbam, lielākā mērā no tā ir cietuši gados jauni cilvēki. Personu vecumā 18-24 gadi nabadzības risks ir pieaudzis par diviem procenta punktiem un sasniedzis 19%, kas attiecīgajā vecuma grupā ir augstākais rādītājs pēdējo piecu gadu laikā. Viena procenta punkta apmērā ir pieaudzis arī bērnu nabadzības risks, kurš sasniedzis 26%.

Pats augstākais nabadzības risks 2008.gadā bija Latgalē, kurai sekoja Vidzeme un Kurzeme.

33. attēls. Nabadzības riska indekss Latvijas reģionos 2008.gadā (procentos)

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

5.3. Veselības un sociālā aprūpe

Veselības aprūpe

Veselības aprūpe Latgales reģionā kā visā valstī tiek organizēta trijos līmeņos:

- primārā veselības aprūpe – tas ir pirmais un galvenais veselības aprūpes sistēmas līmenis, kurā risina galvenās iedzīvotāju veselības problēmas un kuru realizē PVA ārsts (ģimenes ārsts, pediatrs vai internists) un PVA māsa vai ārsta palīgs;
- sekundārā veselības aprūpe – specializēta ambulatorā un stacionārā veselības aprūpe, kas orientēta uz neatliekamu, akūtu vai plānveida veselības aprūpi;
- terciārā veselības aprūpe – augsti specializēti veselības aprūpes pakalpojumi, kurus specializētās ārstniecības iestādēs nodrošina vienas vai vairāku medicīnas nozaru speciālisti ar papildus kvalifikāciju. Tā ir saistīta ar tehniski daudzveidīgu un sarežģītu diagnostikas un medicīnas iekārtu izmantošanu.

Veselības aprūpes sistēmu veido veselības aprūpes institūcijas, kas sniedz veselības aprūpes pakalpojumus (valsts, pašvaldības un privātās ārstniecības iestādes un ārstniecības personas), valsts pārvaldes institūcijas, kas plāno, koordinē un uzrauga veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju darbību.

Atbilstoši Latvijas Republikas Ministru kabineta apstiprinātajam Veselības norēķinu centra nolikumam un normatīviem aktiem, ir izveidotas VNC teritoriālās nodaļas. Bijušos Daugavpils, Rēzeknes, Ludzas, Preiļu un Krāslavas rajonus pārtrauga Latgales nodaļa (centrs – Daugavpilī), bet bijušo Balvu rajonu - Vidzemes nodaļa (centrs – Smiltēnē).

Saskaņā ar Ministru kabineta 2009.gada 29.jūlija rīkojumu Nr.509 „Par Veselības ministrijas padotībā esošo valsts pārvaldes iestāžu reorganizāciju” Latgales reģionā ir izveidota vienas pieturas aģentūra ar Veselības ministrijas pakļautības iestāžu Veselības inspekcijas un Latvijas infektoloģijas centra teritoriālo struktūrvienību.

Pašreiz visā valstī ir nepietiekama pieejamība primārās veselības aprūpes pakalpojumiem, it sevišķi lauku teritorijās. Lai gan Latgales reģionā ir vislielākais ārstu skaits uz 10 000 iedzīvotājiem (izņemot Rīgu), saskaņā ar Veselības ministrijas veiktajiem aprēķiniem, vissliktākā situācija ir tieši Latgales reģionā, kur uz vienu primārās veselības aprūpes ārsta praksi vidēji ir 1802 pacienti (salīdzinājumam, Rīgas reģionā – 1738, Zemgales reģionā – 1670, Kurzemes reģionā – 1704, Vidzemes reģionā – 1689, Igaunijā – 1500, Norvēģijā – 1205 un Vācijā – 679).

25. tabula. Ārstniecības personāla sadalījums pa statistiskajiem reģioniem

Reģions	Ārstu skaits uz 10 000 iedzīvotājiem		Ārstniecības personu skaits ar vidējo medicīnisko izglītību uz 10 000 iedzīvotājiem	
	2008	2009	2008	2009
PAVISAM	33,6	31,1	70,3	63,7
Rīgas reģions	66,0	60,1	108,1	102,2
Pierīgas reģions	15,5	15,3	31,9	28,6
Vidzemes reģions	20,8	19,3	57,5	47,4
Kurzemes reģions	19,5	18,1	55,9	48,0
Zemgales reģions	17,6	17,2	49,9	47,5
Latgales reģions	21,1	20,1	70,3	63,7

Latgales reģionā laika posmā no 2006. līdz 2009. gadam divkārtšajās dienas stacionāros ārstēto pacientu skaits un nedaudz pieaudzis ambulatori veikto operāciju skaits.

26. tabula. Dienas stacionāros ārstēto pacientu skaits sadalījumā pa statistiskajiem reģioniem, 2006.-2009.g.

reģions	2006	2007	2008	2009
Pavisam	44 772	47 335	54 422	71 164
Rīgas reģions	30 330	31 150	34 764	41 290
Pierīgas reģions	2 335	2 509	2 803	5 969
Vidzemes reģions	1 604	1 346	1 611	3 680
Kurzemes reģions	2 276	2 315	3 425	6 031
Zemgales reģions	4 446	5 378	6 315	6 785
Latgales reģions	3 781	4 637	5 504	7 409

27. tabula. Ambulatori veikto operāciju skaits sadalījumā pa statistiskajiem reģioniem, 2006.-2009.g.

reģions	2006	2007	2008	2009
Pavisam	128 473	137 278	128 403	138 698
Rīgas reģions	66 231	77 842	68 716	75 966
Pierīgas reģions	10 004	9 629	8 999	11 153
Vidzemes reģions	10 222	9 286	9 702	9 915
Kurzemes reģions	10 923	12 222	11 853	13 482
Zemgales reģions	13 383	10 962	9 555	9 328
Latgales reģions	17 710	17 337	19 578	18 854

2009.gada februārī tika izveidota jauna iestāde – Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests, kura uzdevums ir īstenot vienotu valsts politiku NMP joma, pakāpeniski pārņemot ārstniecības iestāžu NMP funkcijas. Tika izveidots NMP dienesta vadības centrs, 5 reģionālie vadības un dispečeru centri (Rīgas, Vidzemes, Latgales, Kurzemes un Zemgales), brigāžu atbalsta centri un neatliekamās medicīniskās palīdzības punkti. Latgales reģionā ieviests pilnībā centralizēts brigāžu vadības modelis - visu izsaukumu pieņemšana un brigāžu vadība notiek reģionālajā dispečeru centrā Daugavpilī. 2009. gadā Latgales NMP dienestā strādāja 391 speciālists, no kuriem 28 ārsti, 150 ārstu palīgi un 70 medmāsas. Salīdzinoši visaugstākais izsaukumu skaits diennaktī uz vienu NMP brigādi bija Rīgas NMP – 10 un Daugavpils NMPS – 9 (Latvijā vidēji 1 NMP brigāde apkalpoja piecus izsaukumus).

2009.gada 6.aprīlī noslēgta vienošanās starp Veselības statistikas un medicīnas tehnoloģiju valsts aģentūru un Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestu par Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) līdzfinansēta projekta „Vienotas neatliekamās medicīniskās palīdzības un katastrofu medicīnas vadības informācijas sistēmas un dispečeru centru izveide” īstenošanu. Projekta ietvaros jau izstrādāts Latgales Reģionālā vadības un dispečeru centra rekonstrukcijas tehniskais projekts, kā arī ir veikta tehniskā projekta ekspertīze.

Latgales reģiona iedzīvotāji iespējas saņemt veselības aprūpes pakalpojumus vērtē zemāk, kā citu reģionu iedzīvotāji – 2008. gadā VOAVA veiktajā pētījumā „Iedzīvotāju apmierinātība ar veselības aprūpes pakalpojumiem un to saņemšanas iespējām” uz jautājumu „Kā jūs kopumā novērtētu iespējas Latvijā saņemt valsts apmaksātos veselības aprūpes pakalpojumus pie ģimenes ārstiem, ārstiem-speciālistiem un slimnīcās?” gandrīz puse respondentu (48,9%) norādījuši, ka iespējas ir sliktas vai drīzāk sliktas. Tāpat Latgales reģiona iedzīvotāju vidū vērojama lielāka neapmierinātība ar ģimenes ārstiem. To apstiprina arī Veselības ekonomikas centra dati par ambulatoro apmeklējumu skaita samazinājumu gada laikā (jāpiebilst, ka apmeklējumu skaits pie ārstiem samazinājies arī valstī kopumā).

28. tabula. Ambulatoro apmeklējumu skaits sadalījumā pa statistiskajiem reģioniem, 2008.-2009. g.

reģions	Apmeklējumu skaits pie ārstiem, kopā		Apmeklējumu skaits pie ārstniecības personām ar vidējo medicīnisko izglītību, kopā		Apmeklējumu skaits pie ārstiem, uz 1 iedzīvotāju		Apmeklējumu skaits pie ārstniecības personām ar vidējo medicīnisko izglītību, uz 1 iedzīvotāju	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
PAVISAM	1 3591 576	12 638 513	1 280 463	1 415 363	6,00	5,61	0,57	0,63
Rīgas reģions	5 726 818	5 161 083	471 381	532 927	8,01	7,27	0,66	0,75
Pierīgas reģions	1 635 750	1 592 578	84 909	110 683	4,27	4,11	0,22	0,29
Vidzemes reģions	1 221 742	1 143 968	159 243	198 713	5,16	4,88	0,67	0,85
Kurzemes reģions	1 784 099	1 676 216	120 593	126 177	5,90	5,58	0,40	0,42
Zemgales reģions	1 415 948	1 394 366	92 044	97 507	5,01	4,96	0,33	0,35
Latgales reģions	1 807 219	1 607 302	352 293	349 356	5,22	4,89	1,02	1,02

Sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības uzdevums ir garantēt sociālo aizsardzību tiem iedzīvotājiem, kuri saviem spēkiem nespēj sevi nodrošināt vai pārvarēt īpašas dzīves grūtības un nesaņem ne no viena cita pietiekamu palīdzību.

Sociālie pakalpojumi ietver *sociālo aprūpi*, kuras mērķis ir nodrošināt dzīves kvalitātes nepazemināšanos personai, kura vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ to nevar nodrošināt pati saviem spēkiem, un *sociālo rehabilitāciju*, kuras mērķis ir novērst vai mazināt invaliditātes, darbaspējas, atkarības un citu faktoru izraisītās negatīvās sociālās sekas personas dzīvē.

29. tabula. Pašvaldību izdevumi sociālajiem mērķiem 2009.gadā

Pašvaldība	Pamat-budžeta izdevumi	Sociālā aizsardzība	Sociālās aizsardzības % no pamat-budžeta	Iedzīvotāji	Vietējās pašv. soc. budžets uz iedz., LVL	Bij. rajona pad. soc. budž. uz iedz., LVL	Kopā pašv. soc. budž. uz iedz., LVL
Aglonas novads	2,926,594	84,727	2.90%	4,566	19	7	26
Baltinavas novads	1,201,292	49,708	4.14%	1,390	36	21	56
Balvu novads	12,711,424	240,992	1.90%	15,836	15	21	36
Ciblas novads	2,362,416	57,999	2.46%	3,424	17	2	19

<i>Pašvaldība</i>	<i>Pamat- budžeta izdevumi</i>	<i>Sociālā aizsardzība</i>	<i>Sociālās aizsardzības % no pamat- budžeta</i>	<i>Iedzīvotāji</i>	<i>Vietējās pašv. soc. budžets uz iedz., LVL</i>	<i>Bij. rajona pad. soc. budž. uz iedz., LVL</i>	<i>Kopā pašv. soc. budž. uz iedz., LVL</i>
Dagdas novads	6,101,622	216,565	3.55%	9,563	23	7	30
Daugavpils	48,082,755	2,579,861	5.37%	104,870	25	0	25
Daugavpils novads	14,513,120	293,962	2.03%	28,730	10	0	10
Ilūkstes novads	5,161,431	137,801	2.67%	9,245	15	0	15
Kārsavas novads	4,156,088	159,991	3.85%	7,131	22	2	24
Krāslavas novads	9,545,192	399,498	4.19%	20,243	20	7	27
Līvānu novads	9,273,614	316,784	3.42%	14,304	22	5	27
Ludzas novads	8,155,529	290,219	3.56%	16,013	18	2	20
Preiļu novads	5,553,293	218,227	3.93%	11,980	18	5	23
Rēzekne	17,775,491	988,073	5.56%	35,625	28	0	28
Rēzeknes novads	18,402,698	773,965	4.21%	32,153	24	1	25
Riebiņu novads	3,706,446	90,919	2.45%	6,344	14	5	19
Rugāju novads	1,478,458	56,721	3.84%	2,681	21	21	42
Vārkavas novads	1,266,160	43,220	3.41%	2,416	18	5	23
Vīļakas novads	3,630,879	164,331	4.53%	6,553	25	21	46
Vīļānu novads	2,811,090	151,354	5.38%	7,249	21	1	22
Zilupes novads	1,748,993	124,702	7.13%	3,801	33	2	35

Dati: Latgales reģiona pašvaldību sociālie dienesti

Laika posmā no 2008. gada līdz 2009. gadam sociālās aizsardzības budžetu apjoms samazinājās no 18.4 milj. LVL 2008.gadā uz 16.8 milj. LVL 2009.gadā jeb par 9%, kas ir mazāk, nekā pamatbudžetu izdevumu samazinājums. Tas norāda uz pieaugošo sociālās aizsardzības, un īpaši sociālo pabalstu, lomu krīzes periodā (2009.gadā sociālie pabalsti veido 44% no kopējiem izdevumiem). Jāpiebilst, ka atsevišķās pašvaldībās izdevumi sociālajai aizsardzībai 2009.gadā pieauguši, salīdzinot ar 2008. gadu: Aglonas novadā, Balvu novadā, Dagdas novadā, Daugavpils pilsētā, Kārsavas novadā un Ludzas novadā.

Latgales reģionā identificētas sekojošas galvenās sociālo pakalpojumu saņēmēju grupas:

- Cilvēki ar invaliditāti;
- Veci cilvēki;
- Ģimenes ar bērniem;
- Bērni un jaunieši līdz 18 gadiem;
- Bezdarbnieki;
- Citas sociālās atstumtības riskam pakļautās grupas.

30. tabula. Mērķa grupas 2009. gadā, absolūti skaitļi

<i>Pašvaldība</i>	<i>Cilvēki ar invaliditāti*</i>	<i>Vecie cilvēki**</i>	<i>Ģimenes ar bērniem***</i>	<i>Bērni un jaunieši līdz 18 gadiem****</i>	<i>Bezdarbnieki*** **</i>
Aglonas novads	405	1050	78	758	473
Baltinavas novads	97	339	11	243	226
Balvu novads	1153	3368	808	2753	1769
Cīblas novads	248	777	72	577	483
Dagdas novads	548	2161	187	1602	1314
Daugavpils	6074	22590	1059	15177	7285.0
Daugavpils novads	1815	6136	424	4293	2167
Ilūkstes novads	547	2135	205	1514	638
Kārsavas novads	526	1691	70	1114	1053
Krāslavas novads	1275	4610	234	3170	2377
Līvānu novads	1010	3141	51	2398	1886
Ludzas novads	1092	3574	667	2469	2311
Preiļu novads	849	2471	129	1991	1273
Rēzekne	2495	7353	987	5613	4000.0
Rēzeknes novads	2171	6562	788	5727	4711
Riebiņu novads	449	1484	70	1089	696
Rugāju novads	206	561	109	517	285
Vārkavas novads	160	583	34	450	259
Vīļakas novads	577	1561	116	1141	891

Pašvaldība	Cilvēki ar invaliditāti*	Vecie cilvēki**	Ģimenes ar bērniem***	Bērni un jaunieši līdz 18 gadiem****	Bezdarbnieki*** **
Vilānu novads	539	1695	132	1329	1313
Zilupes novads	285	803	68	612	673
Kopā Latgales reģionā	22521	74645	6299	54537	36083

* Invaliditātes pensijas saņēmēji, pēc VSAA datiem

** Vecuma pensijas saņēmēji, pēc VSAA datiem

*** Ģimenes, kas 2009. gadā saņēma ienākumu testētus pašvaldību sociālos pabalstus, pēc pašvaldību sociāliem pārskatiem

**** Bērni, par kuriem tiem maksāts ģimenes valsts pabalsts, pēc VSAA datiem

***** Reģistrētie bezdarbnieki, pēc VRAA datiem, uz 31.12.2009

Dati: Latgales reģiona pašvaldību sociālie dienesti

Pēc Valsts sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistra datiem, Latgalē kopumā ir reģistrēti 104 sociālo pakalpojumu sniedzēji. Pārsvārā tās ir ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas, kā arī pašvaldību sociālie dienesti.

Saskaņā ar datiem, ko pašvaldību sociālie dienesti sniedza statistikas pārskatos par 2009.gadu, sociālajos dienestos Latgales reģionā 2009. g. tika nodarbināti 480 darbinieki. No tiem 217 jeb 45% strādāja ar klientiem sociālajā dienestā un 155 jeb 32% - strādāja ar klientiem sociālā dienesta struktūrvienībās – sociālo pakalpojumu sniedzējos. Savukārt, 319 darbinieki (66%) veica tiešos sociāla dienesta uzdevumus un pienākumus (dienesta un tā struktūrvienību vadītāji, vietnieki un sociālā darba speciālisti).

31. tabula. Sociālo dienestu darbinieku skaits, absolūti skaitļi.

Pašvaldība	Sociālā dienesta darbinieku kopskaits	Darbinieku skaits, kuru funkcijās ietilpst darbs ar klientu sociālajā dienestā	Darbinieku skaits, kuru funkcijās ietilpst darbs ar klientu sociālā dienesta struktūrvienībās – sociālo pakalpojumu sniedzējos	Darbinieki, kuri veic tiešos sociālā dienesta uzdevumus un pienākumus (dienesta un tā struktūrvienību vadītāji, vietnieki un sociālā darba speciālisti)
Aglonas novads	6	5	1	5
Baltinavas novads	1	0	0	1
Balvu novads	33	18	12	20
Ciblas novads	6	4	0	6
Dagdas novads	12	7	2	13
Daugavpils	163	27	72	111
Daugavpils novads	42	37	2	35
Ilūkstes novads	11	9	0	9
Kārsavas novads	6	6	1	6
Krāslava	12	4	0	12
Līvānu novads	10	9	0	7
Ludzas novads	16	14	0	13
Preiļu novads	15	7	0	7
Rēzekne	22	11	0	12
Rēzeknes novads	29	29	0	28
Riebiņu novads	8	8	0	8
Rugāju novads	3	2	1	2
Vārkavas novads	3	2	1	3
Viļakas novads	8	8	0	8
Viļānu novads	70	7	63	9
Zilupes novads	4	3	0	4
Kopā	480	217	155	319

Dati: Latgales reģiona pašvaldību sociālie dienesti

73% no sociālajiem darbiniekiem, kas veic tiešos sociālā dienesta uzdevumus un pienākumus (dienesta un tā struktūrvienību vadītāji, vietnieki un sociālā darba speciālisti), ir ar augstāko izglītību sociālajā darbā un 27% bez izglītības sociālajā darbā. Akadēmiskā vai otrā līmeņa profesionālā augstākā sociālā darba izglītība ir gandrīz pusei – 44% no visiem sociālajiem darbiniekiem. Pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība ir

29% sociālo darbinieku: 14% ir sociālās palīdzības organizatora izglītība, 11% - sociālā aprūpētāja izglītība un tikai 3% - sociālā rehabilitētāja izglītība. 15% sociālo darbinieku ir augstākā izglītība citā specialitātē un 13% - vidējā profesionālā izglītība citā specialitātē vai vidējā vispārējā izglītība.

Kvalifikācijas pilnveides kursus sociālajā darbā 2009.gadā izgāja 15 % no visiem sociāliem darbiniekiem. No darbiniekiem ar akadēmisko vai otrā līmeņa profesionālo augstāko sociālā darba izglītību, kvalifikācijas pilnveides kursus izgāja 20%, ar pirmā līmeņa sociālo izglītību – 9% un bez sociālās izglītības – 11%. Jāatzīmē, ka to pašvaldību sociālajos dienestos, kur darbinieki iziet kvalifikācijas pilnveides kursus, to izdara gandrīz puse un vairāk no visiem darbiniekiem ar attiecīgo izglītību.

No darbiniekiem, kuriem nav izglītības sociālajā darbā (kopā 87), astoņi iegūst pirmā līmeņa profesionālo augstāko izglītību sociālajā darbā un 41 iegūst akadēmisko vai otrā līmeņa profesionālo augstāko sociālā darba izglītību.

32. tabula. Sociālo pakalpojumu sniedzēju veidi.

Sociālo pakalpojuma sniedzēja veids	Skaits
Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija	37
Pašvaldības sociālais dienests	23
Dienas aprūpes centrs	15
Aprūpe mājās	13
Krīzes centrs	4
Bezpajumtnieku (nakts) patversme	4
Sociālā māja	3
Grupu dzīvokļi	2
Īslaicīgās (līdz trīs mēnešiem) sociālās aprūpes institūcija	1
Pusceļa māja	1
Bezmaksas virtuve	1
Pavisam kopā	104

Dati: Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu reģistrs

Pārsvārā sociālos pakalpojumus Latgalē nodrošina pašvaldības iestādes vai to struktūrvienības, tomēr sociālo pakalpojumu sniegšanā iesaistās arī nevalstiskās un sabiedriskās organizācijas, biedrības un citi nodibinājumi, kā arī uzņēmēji.

33. tabula. Sociālo pakalpojumu sniedzēji pēc juridiskā statusa.

Sociālo pakalpojumu sniedzēja juridiskais statuss	Sociālo pakalpojumu sniedzēja veids	
Pašvaldības iestādes struktūrvienība	Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija	27
	Dienas aprūpes centrs	10
	Bezpajumtnieku (nakts) patversme	4
	Krīzes centrs	3
	Sociālā māja	3
	Aprūpe mājās	2
	Grupu dzīvokļi	1
	Īslaicīgās (līdz trīs mēnešiem) sociālās aprūpes institūcija	1
	Pašvaldības iestādes struktūrvienība kopā	51
Pašvaldības iestāde	Pašvaldības sociālais dienests	23
	Aprūpe mājās	9
	Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija	1
	Dienas aprūpes centrs	1
	Pašvaldības iestāde kopā	34
SIA	Dienas aprūpes centrs	3
	Aprūpe mājās	1
	Grupu dzīvokļi	1
	Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija	1
	SIA kopā	6

Sociālo pakalpojumu sniedzēja juridiskais statuss	Sociālo pakalpojumu sniedzēja veids	
Valsts iestāde	Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija Pusceļa māja	3 1
Valsts iestāde kopā		4
Biedrība	Aprūpe mājās Dienas aprūpes centrs Bezmaksas virtuve	1 1 1
Biedrība kopā		3
SIA (Valsts)	Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija	2
SIA (Pašvaldības)	Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija	2
Reliģiska organizācija	Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija	1
Nodibinājums (NVO)	Krīzes centrs	1
Pavisam kopā		104

Dati: Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu reģistrs

Minētās iestādes un organizācijas sniedz pakalpojumus atsevišķām Latgales reģionā aktuālām mērķa grupām, savukārt pašvaldību sociālie dienesti saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu sniedz pakalpojumus visām mērķa grupām.

34. tabula. Iestāžu skaits, kas sniedz sociālos pakalpojumus mērķa grupām (izņemot pašvaldību sociālos dienestus)

Mērķa grupa	Iestāžu skaits, kas piedāvā pakalpojumus
Vecie ļaudis	45
Invalīdi ar fiziska rakstura traucējumiem	40
Pieaugušās personas ar garīgā rakstura traucējumiem	25
Krīzes situācijā nonākušās personas – pieaugušie	13
Bērni-bāreņi / bez vecāku gādības palikušie bērni	12
Redzes invalīdi	11
Krīzes situācijā nonākušās personas – bērni / bērni kas cietuši no prettiesiskas darbības	7
Dzirdes invalīdi	7
Bērni-invalīdi ar fiziska rakstura traucējumiem	7
Trūcīgās personas/ģimenes	3
Bērni ar garīgā rakstura traucējumiem	3
Bezpajumtnieki	3
Bērni no sociāli neaizsargātajām / sociālā riska ģimenēm	2
Daudzbērnu ģimenes	2
Bērni, kas atstāj bērnu namu- patversmi	2
Cilvēki, kas zaudējuši māju	2
No ieslodzījuma atgriezušās personas	1
Kopā	83*

* Kopējais ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestāžu skaits lielāks par konkrētajām mērķa grupām pakalpojumu sniedzošo iestāžu kopsummu, jo vairākas iestādes piedāvā pakalpojumus vairākām mērķa grupām

Dati: Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu reģistrs

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestādes

Galvenās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestāžu mērķa grupas ir vecie ļaudis vai invalīdi, kuras objektīvo faktoru dēļ nevar paši sevi aprūpēt. 35.tabulā norādīts iestāžu skaits, kas piedāvā pakalpojumus konkrētai mērķa grupai.

35. tabula. Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestāžu mērķa grupas

Mērķa grupa	Iestāžu skaits, kas piedāvā aprūpi
Vecie ļaudis	22
Invalīdi ar fiziska rakstura traucējumiem	20
Pieaugušās personas ar garīgā rakstura traucējumiem	13
Bērni-bāreņi / bez vecāku gādības palikušie bērni	10
Krīzes situācijā nonākušās personas – pieaugušie	3
Redzes invalīdi	2

Mērķa grupa	Iestāžu skaits, kas piedāvā aprūpi
Dzirdes invalīdi	2
Krīzes situācijā nonākušās personas – bērni	1
Bērni-invalīdi ar fiziska rakstura traucējumiem	1
Bērni ar garīgā rakstura traucējumiem	1
Kopā	37*

* Kopējais ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestāžu skaits lielāks par konkrētajām mērķa grupām pakalpojumu sniedzošo iestāžu kopsummu, jo vairākas iestādes piedāvā pakalpojumus vairākām mērķa grupām

Dati: Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu reģistrs

Dienas aprūpes centri

Dienas aprūpes centrs ir institūcija, kas dienas laikā nodrošina sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, sociālo prasmju attīstību, izglītošanu un brīvā laika pavadīšanas iespējas personām ar garīga rakstura traucējumiem, invalīdiem, bērniem no trūcīgām ģimenēm un ģimenēm, kurās ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi, kā arī pensijas vecuma personām. Dienas aprūpes centrā pakalpojumus sniedz sociālie darbinieki un sociālie aprūpētāji. Dienas aprūpes centra vadītājs ir tiesīgs sociālo pakalpojumu nodrošināšanai piesaistīt citus speciālistus. Dienas aprūpes centrā klientam un viņa likumiskajiem pārstāvjiem tiek sniegts atbalsts problēmu risināšanā. Klients var uzturēties dienas aprūpes centrā pilnu darbdienu vai atbilstoši noslēgtajam līgumam. Dienas aprūpes centrā klientam ir nodrošināta ēdināšana atbilstoši līgumam starp klientu un dienas aprūpes centru.

36. tabula. Dienas aprūpes centru mērķa grupas

Mērķa grupa	Iestāžu skaits, kas piedāvā aprūpi
Vecie ļaudis	7
Invalīdi ar fiziska rakstura traucējumiem	6
Pieaugušās personas ar garīgā rakstura traucējumiem	5
Bērni-invalīdi ar fiziska rakstura traucējumiem	5
Krīzes situācijā nonākušās personas – pieaugušie	4
Redzes invalīdi	4
Trūcīgās personas/ģimenes	2
Krīzes situācijā nonākušās personas – bērni / bērni kas cietuši no prettiesiskas darbības	2
Dzirdes invalīdi	1
Bērni ar garīgā rakstura traucējumiem	1
Bērni no sociāli neaizsargātajām / sociālā riska ģimenēm	1
Daudzbērnu ģimenes	1
Kopā	15*

* Kopējais dienas aprūpes iestāžu skaits lielāks par konkrētajām mērķa grupām pakalpojumu sniedzošo iestāžu kopsummu, jo vairākas iestādes piedāvā pakalpojumus vairākām mērķa grupām

Dati: Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu reģistrs

Aprūpe mājās

No 13 Latgales reģiona iestādēm, kas sniedz pakalpojumu aprūpe mājās un kas ir reģistrētas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā, pārsvarā aprūpe tiek sniegta veciem ļaudīm un invalīdiem.

37. tabula. Aprūpes mājās pakalpojumu mērķa grupas

Mērķa grupa	Iestāžu skaits, kas piedāvā aprūpi
Vecie ļaudis	13
Invalīdi ar fiziska rakstura traucējumiem	12
Pieaugušās personas ar garīgā rakstura traucējumiem	3
Krīzes situācijā nonākušās personas – pieaugušie	1
Redzes invalīdi	4
Dzirdes invalīdi	3
Kopā	13*

* Kopējais aprūpes mājās iestāžu skaits lielāks par konkrētajām mērķa grupām pakalpojumu sniedzošo iestāžu kopsummu, jo vairākas iestādes piedāvā pakalpojumus vairākām mērķa grupām.

Dati: Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu reģistrs

Citi sociālo pakalpojumu veidi

Krīzes centri (Eglusalā Rugāju novadā, Demenes un Naujenes pagastos Daugavpils novadā un Daugavpilī) piedāvā pakalpojumus krīzes situācijās (vecāku šķiršanās, tuvinieka smaga slimība vai nāve u.c.) nonākušajiem bērniem un pieaugušām personām, no vardarbības cietušajiem bērniem un citiem ģimenes locekļiem, un vienā iestādē – bērniem, kas atstāj bērnu namus – patversmes.

Bezpajumtnieku (nakts) patversmes (Balvos, Daugavpilī un Rēzeknē) piedāvā pakalpojumus personām, kuras nonākušās krīzes situācijā, bezpajumtniekiem, no ieslodzījuma vietām atbrīvotām personām.

Sociālās mājas tiek piedāvātas Daugavpilī un Balvos – personām, kuri pazaudējuši savu dzīvojamo platību.

Pusceļa māja Kalupes pagastā Daugavpils novadā piedāvā pakalpojumus cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, kuri mācās sadzīvī nepieciešamās iemaņas.

Grupu dzīvokļi (Daugavpilī un Lauderis Ludzas pagastā) tiek piedāvāti pieaugušām personām ar garīgā rakstura traucējumiem, kuras pēc sociālās rehabilitācijas pusceļā mājā uzsāk patstāvīgu dzīvi, atstājot sociālās aprūpes centru.

Īslaicīgās (līdz trīs mēnešiem) sociālās aprūpes institūcija - veselības un sociālās aprūpes centrs „Malta” piedāvā pakalpojumus veciem ļaudīm un invalīdiem ar fiziska rakstura traucējumiem.

Bezmaksas virtuve – Žēlsirdības centrs Līvānos rūpējas par bērniem no sociāli neaizsargātām ģimenēm.

Sociālā palīdzība

Sociālā palīdzība ir naudas vai mantiskais pabalsts, kura piešķiršana balstās uz materiālo resursu novērtēšanu personām (ģimenēm), kurām trūkst līdzekļu pamatvajadzību (ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe, obligātā izglītība) apmierināšanai. Sociālās palīdzības mērķis ir sniegt materiālu atbalstu krīzes situācijā nonākušām trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm (personām), lai apmierinātu to pamatvajadzības un veicinātu darbaspējīgo personu līdzdarbību savas situācijas uzlabošanā. Latvijā pašvaldību sociālās palīdzības pabalsti tiek izmaksāti no pašvaldību budžeta, saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 35.panta 4.daļu.

38. tabula. Pašvaldību sociālie pabalsti 2009. gadā (ieskaitot GMI)

Novads / pilsēta	Pašvaldību sociālie pabalsti kopā Ls	Saņēmēju skaits	GMI pabalsts Ls	Saņēmēju skaits
Daugavpils	1 806 613	25 031	175 810	1 961
Rēzekne	786 715	6 221	68 848	768
Aglonas novads	45 824	410	25 061	227
Baltinavas novads	28 614	324	4 687	71
Balvu novads	240 992	3 991	38 709	391
Ciblas novads	25 116	437	7 297	357
Dagdas novads	88 865	1 551	35 369	519
Daugavpils novads	227 179	4 016	82 685	1 011
Ilūkstes novads	110 257	1 117	60 548	512
Krāslavas novads	321 776	4 352	109 587	795
Kārsavas novads	81 161	1 115	34 605	317
Ludzas novads	196 064	2 853	79 655	639
Līvānu novads	157 347	1 120	48 098	292
Preiļu novads	123 181	1 352	43 692	333
Riebiņu novads	64 586	594	39 672	382
Rugāju novads	36 344	683	9 353	55
Rēzeknes novads	424 102	5 428	235 335	2 280
Viljakas novads	91 513	1 410	35 878	362

Novads / pilsēta	Pašvaldību sociālie pabalsti kopā Ls	Saņēmēju skaits	GMI pabalsts Ls	Saņēmēju skaits
Vijānu novads	95 196	1 024	63 855	646
Vārkavas novads	16 780	452	7 105	285
Zilupes novads	32 807	678	13 502	456

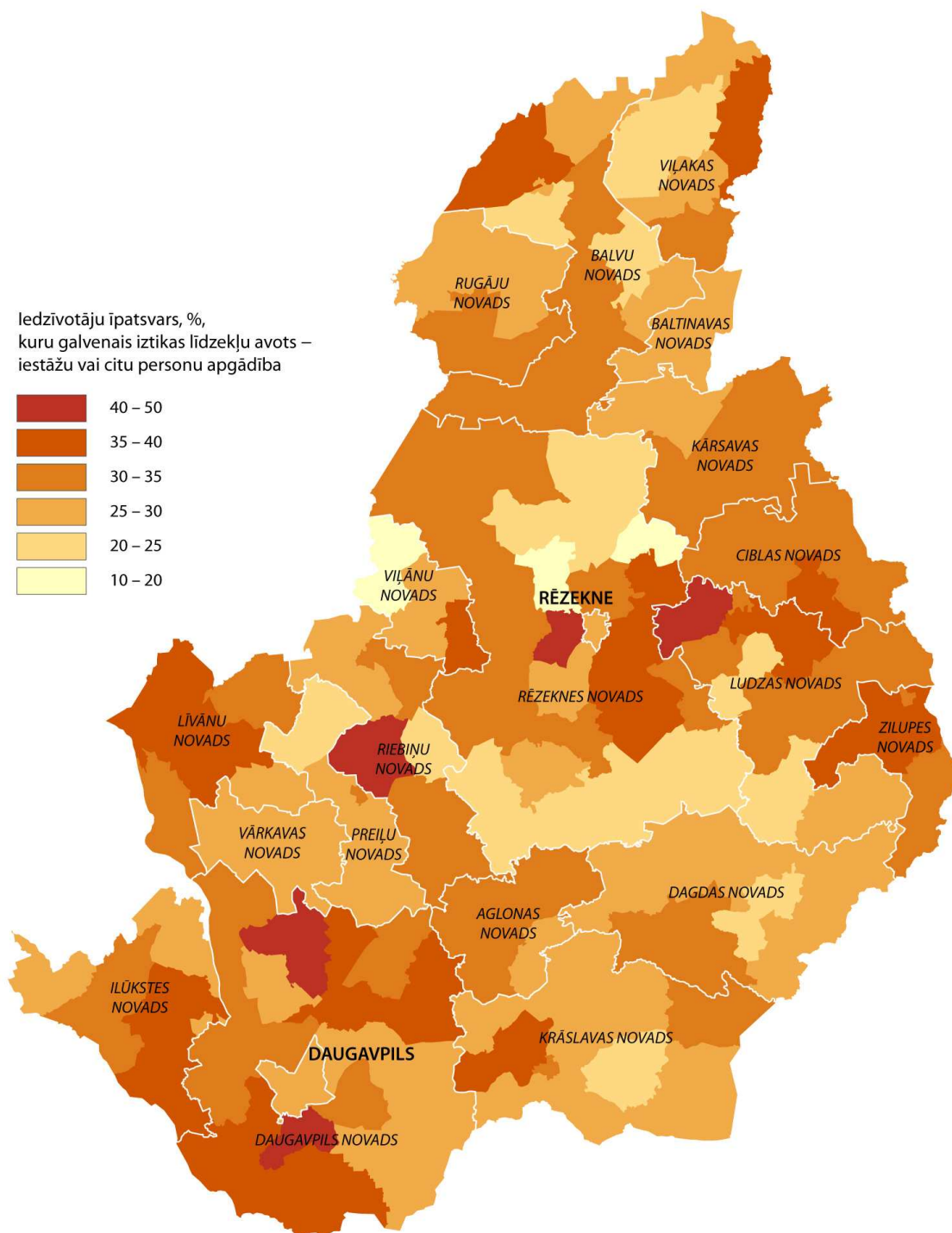
Dati: Labklājības ministrija

GMI pabalsta jeb pabalsta garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai apmēru aprēķina kā starpību starp Ministru kabineta vai pašvaldības noteikto garantēto minimālo ienākumu (GMI) līmeni katram ģimenes loceklim un trūcīgas ģimenes (personas) kopējiem ienākumiem. Sākot ar 2009.gada 1.decembri valstī noteiktais GMI līmenis pilngadīgai personai ir 40 latu mēnesī un bērnam - 45 latu mēnesī. Pašvaldības dome ir tiesīga noteikt vecuma un invaliditātes pensiju saņēmējiem citu GMI līmeni, kas nav zemāks par valstī noteikto GMI līmeni un nepārsniedz normatīvajos aktos par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu noteikto ienākumu līmeni.

39. tabula. GMI pabalsta apmērs vienai personai 2009. gadā

Novads / pilsēta	GMI vid. pabalsts vienai personai gadā - latos	GMI vid. pabalsts vienai personai mēnesī - latos
Daugavpils:	90	18
Rēzekne:	90	30
Aglonas novads	110	22
Baltinavas novads	66	23
Balvu novads	99	17
Ciblas novads	20	7
Dagdas novads	68	28
Daugavpils novads	82	17
Ilūkstes novads	118	20
Krāslavas novads	138	15
Kārsavas novads	109	24
Ludzas novads	125	21
Līvānu novads	165	29
Preiļu novads	131	15
Riebiņu novads	104	35
Rugāju novads	170	50
Rēzeknes novads	103	20
Vīļakas novads	99	26
Vijānu novads	99	21
Vārkavas novads	25	4
Zilupes novads	30	9

34. attēls. Iedzīvotāju īpatsvars (%), kuru galvenais iztikas līdzekļu avots – iestāžu vai citu personu apgādība

5.4. Izglītība, kultūra, sports

5.4.1. Iedzīvotāju izglītības līmenis

Latgalē ir salīdzinoši augsts iedzīvotāju izglītības līmenis (indikatoru ir līdzīgi citu Latvijas reģionu rādītājiem). Aptuveni 1/10 no iedzīvotājiem ir augstākā izglītība, 1/5 – vispārējā vidējā izglītība un 1/3 – vidējā profesionālā izglītība.⁷

Izglītības līmeni reģionā raksturo iedzīvotāju ar augstāko izglītību īpatsvars reģiona novadu teritorijās, kas reģionā caurmērā ir līdzīgs ar Vidzemes un Kurzemes reģiona kopējiem rādītājiem, bet novadu griezumā spilgti parādās pilsētu ietekme, kur tām pieguļošajās teritorijās iedzīvotāju ar augstāko izglītību īpatsvars ir ievērojami augstāks.

Latgales reģiona iedzīvotāju īpatsvars ar augstāko izglītību = 8,9 %, ar vidējo profesionālo izglītību = 17,4 %.

40.tabula. Pastāvīgo iedzīvotāju sadalījums pēc izglītības līmeņa 2000.gadā

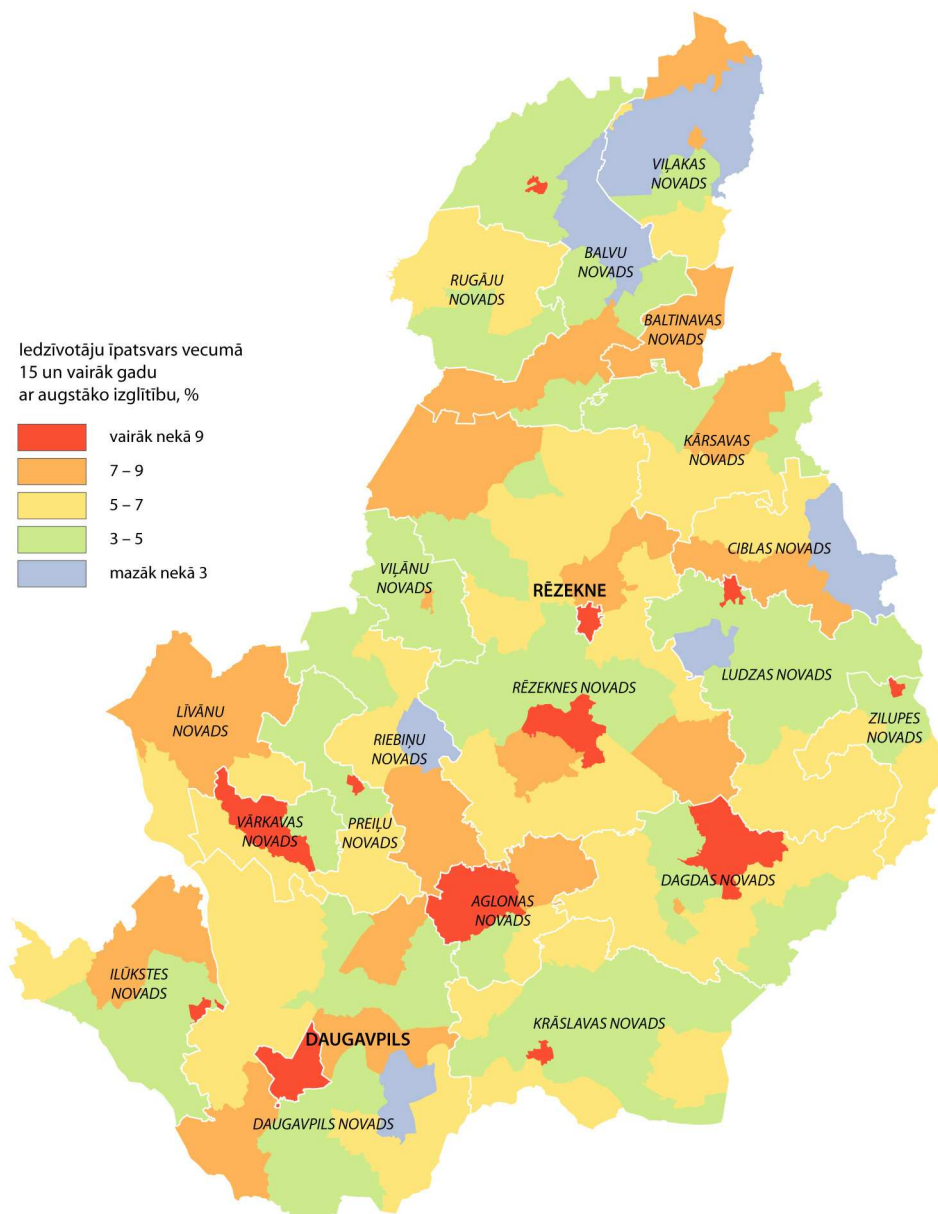
Teritoriālā vienība	Visi iedzīvotāji 15 un vairāk gadu vecumā	Izglītības līmenis					
		Mazāk par 4 klasēm	Sākumskolas	Pamatskolas	Vispārējā vidējā	Vidējā profesionālā	Augstākā
Daugavpils	96148	2154	5660	18532	28675	19403	11628
Rēzekne	32898	632	1668	6668	10636	6641	3822
Balvu raj.	24625	1251	2766	6877	7219	3805	1630
Daugavpils raj.	34677	2076	4010	9559	9399	5254	2124
Krāslavas raj.	30122	1871	3419	8639	8461	4250	2221
Ludzas raj.	29018	1465	2856	8066	8082	5143	2059
Preiļu raj.	33659	1624	3108	9913	9398	5421	2614
Rēzeknes raj.	34564	2241	3618	9788	9687	5050	2069
Latgale kopā	315711	13314	27105	78042	91557	54967	28167
Latvijā	1947035	41812	103749	464665	544221	355044	244228

Dati: 2000.gada tautskaite

Iedzīvotāju ar izglītību mazāk par 4 klasēm īpatsvars 15 un vairāk gadu iedzīvotāju grupā Latgales reģiona novadu teritorijās (35. attēls) atšķirības saistās ar iedzīvotāju vecuma sastāva īpatnībām, kur rādītājs ir augstāks teritorijās ar lielāku vecākā gadu gājuma iedzīvotāju kopu.

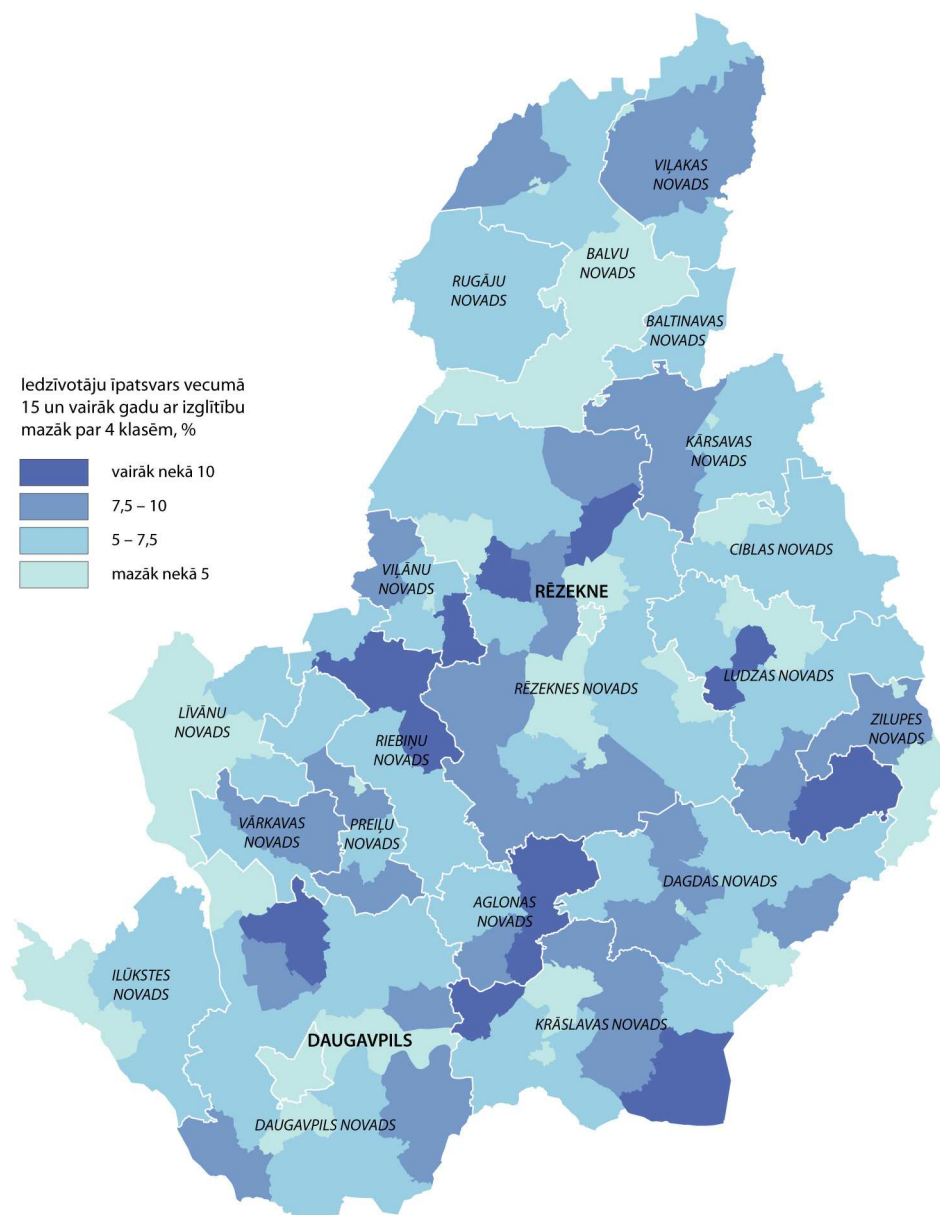
⁷ Tautskaites dati, 2000

35. attēls. Iedzīvotāju ar augstāko izglītību īpatsvars Latgales reģiona novadu teritorijās

Dati: 2000.gada tautskaite

36. attēls. Iedzīvotāju ar izglītību mazāk par 4 klasēm īpatsvars vecumā virs 15 g. Latgales reģiona novadu teritorijās

Dati: 2000.gada tautskaite

5.4.2. Izglītības pakalpojumi

Pirmsskolas izglītība

IZM dati liecina, ka reģionā samazinās pirmsskolas izglītības iestāžu skaits, lai gan palielinās to bērnu skaits, kas apmeklē pirmsskolas izglītības iestādes.

41. tabula. Pirmsskolas izglītības iestādes Latgales reģionā 1.septembrī

Gads	Iestāžu skaits	Bērnu skaits	Pedagoģisko darbinieku skaits (pamatdarbā)
2005	91	10 773	1 213
2006	92	11 255	1 259
2007	93	11 442	1 317
2008	93	11 671	1 372

Gads	Iestāžu skaits	Bērnu skaits	Pedagoģisko darbinieku skaits (pamatdarbā)
2009	97	11 709	1 293

Dati: Izglītības un zinātnes ministrija

Saskaņā ar Rīcības plānu koncepcijas "Valsts ģimenes politika" īstenošanai 2004.-2013.gadam", 2009.gadā uzlabota infrastruktūra pirmsskolas izglītības iestādēs Balvu novada Medņevas pagastā, Rugāju novada Rugāju pagastā, Ilūkstes novadā, Dagdā, Ludzas pilsētā, Aglonas novadā, Rēzeknes novada Ilzeskalna pagastā.

42. tabula. Latgales reģiona vispārīzglītojošās dienas skolas 2009./2010.m.g.

Reģions / pilsēta	Kopā	Sākumskolas	Pamatskolas	Vidusskolas	Speciālās skolas
Latgales reģions	132	1	75	47	9
Daugavpils	22		6	13	3
Rēzekne	10			9	1
Valstī kopā	846	35	374	374	63

Dati: Izglītības un zinātnes ministrija

Gandrīz trešā daļa reģiona vispārīzglītojošo skolu skolēnu mācās Daugavpilī. Šī proporcija novērojama gan dienas, gan vakara (maiņu) skolu skolēnu vidū.

43. tabula. Vispārīzglītojošo skolu skolēnu skaits 2009/2010 mācību gadā.

	Latgales reģions	Daugavpils	Rēzekne
VISPĀRIZGLĪTOJOŠĀS SKOLĀS	35 930	10 129	4 568
dienas skolās	34 312	9 680	4 411
sākumskolās	30	0	0
pamatskolās	8 872	1 965	0
vidusskolās	23 984	7 326	4 271
speciālās skolās un klasēs	1 426	389	140
vakara (maiņu) skolās	1 618	449	157

Dati: Izglītības un zinātnes ministrija

Latgales reģiona vidusskolās 10-12 klasēs mācās 55% no kopējā izglītojamo skaita vidējā izglītības pakāpē. Profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu īpatsvars attiecīgi ir 45%, kas ir augstāks nekā Latvijā kopumā.

44. tabula. Latgales reģiona vispārīzglītojošo dienas skolu sadalījums pa plūsmām 2009./2010.m.g.

Reģions / pilsēta	Kopā	Latviešu	Krievu	Divplūsmu - latviešu/krievu	Poļu
Latgales reģions	132	90	17	24	1
Daugavpils	22	3	12	6	1
Rēzekne	10	5	4		1

Dati: Izglītības un zinātnes ministrija

45. tabula. Izglītojamo skaits vispārīzglītojošajās dienas apmācības programmās 2009./2010.m.g.

Reģions / pilsēta	Skaits
Latgales reģions	20221
Daugavpils	9680
Rēzekne	4411

Dati: Izglītības un zinātnes ministrija

46. tabula. Pedagogu skaits Latgales reģiona vispārīzglītojošajās dienas skolās 2009./2010.m.g.

Reģions / pilsēta	Kopā	Sākumskolās	Pamatskolās	Vidusskolās	Specskolās
Latgales reģions	3004	9	1204	1463	328
Daugavpils	1040		190	714	136
Rēzekne	469			408	61

Dati: Izglītības un zinātnes ministrija

Vidējās pakāpes izglītojamo skaits kopā uz 2009.gada 1.oktobri bija 4859, no tiem profesionālās izglītības iestādēs mācās 2659 audzēkņi, bet vidusskolu 10 -12 klasēs 2200 skolēni.

Latgales reģiona novados kopā mācās 5791 izglītojamie, no tiem 2123 audzēkņu (37%) mācās profesionālās izglītības iestādēs.

Profesionālā vidējā izglītība

Latgales reģionā kopumā ir Izglītības un zinātnes ministrijas padotībā esošas 15 profesionālās izglītības iestādes un viena koledža, kuras īsteno sākotnējās profesionālās izglītības programmas. Pēc Izglītības un zinātnes ministrijas datiem kopējais audzēkņu skaits profesionālajās izglītības iestādēs Latgales reģionā kopā ir 5768 un kopējais vietu skaits (kapacitāte) visās profesionālās izglītības iestādēs ir 7855, vidējais piepildījums 73%.

47.tabula. Profesionālā izglītība Latgales reģionā 2009./2010.m.g.

Reģions / pilsēta	Uzņemti 2009. g.	Mācās	Izlaidums 2010.g.
Latgales reģions	771	2563	475
Daugavpils	1265	3113	975
Rēzekne	299	1198	240

Dati: Izglītības un zinātnes ministrija

Latgales reģiona novados profesionālās izglītības iestāžu vietu skaits ir 3310 vietas. Profesionālās izglītības iestāžu piepildījums uz 2009.gada 1.oktobri Latgales reģiona novados sastāda 64 %.

Daugavpils pilsētā ir četras profesionālās izglītības iestādes un trīspadsmit vidusskolas (t.sk., trīs ģimnāzijas). Kopējais vietu skaits Daugavpils profesionālās izglītības iestādēs ir 3265. Profesionālo izglītības iestāžu audzēkņu piepildījums sastāda 81%.

Rēzeknes pilsētā ir divas profesionālās izglītības iestādes un astoņas vidusskolas (t.sk., viena ģimnāzija). Kopējais vietu skaits Rēzeknes profesionālās izglītības iestādēs ir 1280. Profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu piepildījums sastāda 77 %.

Saskaņā ar IZM padotības profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādņiem, laika posmā līdz 2015. gadam Latgalē plānots samazināt kopējo IZM padotībā esošo profesionālās izglītības iestāžu skaitu no 15 līdz 5. Reģionā paredzēts izveidot trīs profesionālās izglītības kompetences centrus, trīs profesionālās izglītības iestādes ar specializāciju (t.sk., Malnavas koledža). Ir sācies process, kad pašvaldības no IZM pārņem savā pārziņā profesionālās izglītības iestādes (Ilūkstes novada pašvaldība ir pārņēmusi Bebreņu Profesionālo vidusskolu).

Šobrīd Latgalē iespējams apgūt vidējo profesionālo izglītību sekojošās **specialitātēs**:

- Mašīnbūves un metālapstrādes jomā profesionālās izglītības programmas tiek īstenotas Latgales Transporta un sakaru tehniskajā skolā (metālapstrādātājs, virpotājs, atslēdznieks, lokomotīvu saimniecības tehniķis, transporta vagonu tehniķis, sliežu ceļu saimniecības tehniķis, ritošā sastāva atslēdznieks).
- Būvniecības jomā profesionālās izglītības programmas tiek īstenotas Dagdas arodvidusskolā (apdares darbu strādnieks), Daugavpils Celtnieku profesionālajā vidusskolā (apdares darbu tehniķis, apdares darbu strādnieks, mūrnieks, krāšņu podnieks, sanitārtehnisko iekārtu montētājs, ceļu būvtehniķis),
- Rēzeknes 14. arodvidusskolā (apdares darbu strādnieks, ēku celtnieks), Lūznavas Profesionālajā vidusskolā (apdares darbu tehniķis), Jaunaglonas arodvidusskolā (guļbūves ēku celtnieks, namdaris, remontstrādnieks), Latgales Amatniecības meistarų skolā (namdaris), Zilupes arodvidusskolā (būvstrādnieks).
- Enerģētikas, elektronikas un automātikas jomā profesionālās izglītības programmas tiek īstenotas Latgales Transporta un sakaru tehniskajā skolā (elektriķis), Viļānu 41. arodvidusskolā (elektriķis), Daugavpils 1. arodvidusskolā (elektromontieris).
- Mašīnzinību jomā profesionālās izglītības programmas tiek īstenotas Dagdas arodvidusskolā (automehāniķis), Daugavpils Celtnieku Profesionālajā vidusskolā (autoelektriķis), Jaunaglonas arodvidusskolā (automehāniķis), Latgales Transporta un sakaru tehniskajā skolā (automehāniķis, sliežu ceļu

saimniecības tehniķis, lokomotīvu saimniecības tehniķis, transporta vagonu tehniķis, dzelzceļa transporta pārvadājumu drošības tehniķis, dzelzceļa transporta automātikas, telemehānikas un sakaru tehniķis), Lūznavas Profesionālajā vidusskolā (automehāniķis), Malnavas koledžā (automehāniķis), Viļānu 41. arodvidusskolā (automehāniķis), Višķu Profesionālajā vidusskolā (lauksaimniecība tehnikas mehāniķis), Zilupes arodvidusskolā (automehāniķa palīgs).

- Pārtikas produktu ražošanas jomā profesionālās izglītības programmas tiek īstenotas Rēzeknes Profesionālajā vidusskolā (pārtikas produktu ražošanas tehniķis).
- Tekstiliju ražošanas jomā profesionālās izglītības programmas tiek īstenotas Viļānu 41. arodvidusskolā (šūto izstrādājumu izgatavotājs, drēbnieks), Daugavpils 1. arodvidusskolā (palīgšuvējs, šuvējs, drēbnieks), Dagdas arodvidusskolā (drēbnieks).
- Tūrisma un atpūtas organizācijas un Viesnīcu un restorānu pakalpojumu jomā profesionālās izglītības programmas tiek īstenotas Bebreņu Profesionālajā vidusskolā (viesnīcu pakalpojumu speciālists), Dagdas arodvidusskolā (ēdināšanas pakalpojumu speciālists, pavārs palīgs), Rēzeknes profesionālajā vidusskolā (ēdināšanas pakalpojumu speciālists, viesmīlības pakalpojumu speciālists), Višķu Profesionālajā vidusskolā (ēdināšanas pakalpojumu speciālists), Daugavpils Tirdzniecības skolā (pavārs, konditors, restorānu pakalpojumu speciālists), Preiļu arodvidusskolā (pavārs), Zilupes arodvidusskolā (pavārs).
- Kokapstrādes jomā profesionālās izglītības programmas tiek īstenotas Daugavpils 1. arodvidusskolā (galdnieka palīgs), Daugavpils Celtnieku profesionālajā vidusskolā (mēbeļu galdnieks, galdnieks), Rēzeknes 14. arodvidusskolā (mēbeļu galdnieks).
- Lauksaimniecības specialitāšu jomā profesionālās izglītības programmas tiek īstenotas Malnavas koledžā (lauku īpašuma apsaimniekotājs, Višķu Profesionālajā vidusskolā (lauku īpašuma apsaimniekotājs, lauksaimniecības tehnikas mehāniķis), Lūznavas Profesionālajā vidusskolā (zivkopis), Bebreņu Profesionālajā vidusskolā (veterinārārsta asistents).

Augstākā izglītība

Šobrīd Latgalē augstāko izglītību piedāvā divas reģiona augstskolas – Daugavpils Universitāte, Rēzeknes Augstskola – un 13 citu Latvijas augstskolu filiāles Daugavpilī, Rēzeknē un Balvos.

48. tabula. Pamatstudijās studējošo skaits Latgales reģionālajās augstskolās 2009./2010. studiju gadā.

Augstskola	Studējošo skaits	Tajā skaitā			NL no kopskaita, %	Izmaiņas pret 2008./2009. st.g., %
		Pilna laika studijās		Nepilna laika studijās		
		budžeta	maksas	maksas		
Daugavpils Universitāte	3651	1871	625	1155	32	-11
Rēzeknes Augstskola	2642	1321	297	1024	39	-13

Dati: Izglītības un zinātnes ministrija

Daugavpils Universitāte ir otra lielākā klasiska tipa valsts universitāte Latvijā. Tā turpina attīstīties par svarīgu zinātniski pētniecisku centru Latgalē. Daugavpils Universitāte piedāvā studijas 5 fakultātēs: Dabaszinātņu un matemātikas, Humanitārā, Izglītības un vadības, Mūzikas un mākslas un Sociālo zinātņu fakultātē. Daugavpils Universitāte īsteno pasākumus, lai piesaistītu studentus no Latgales reģiona, kā arī no citiem Latvijas reģioniem un ārvalstu studentus. Lai apmierinātu Latgales reģiona darba tirgus pieprasījumu, Daugavpils Universitāte paplašina studiju iespējas dažādās studiju tematiskajās jomās un plāno izveidot arī jaunas programmas: dabas zinātnēs un inženierzinātnēs (*Vides zinātne, Datorzinātne, Mašīnbūve, Mehatronika, Elektronika, Nanotehnoloģijas* u.c.), sociālajās zinātnēs, uzsverot uzņēmējdarbības nozīmi valsts tautsaimniecības attīstībā un reģionālos aspektus (*Tiesību zinātne, Sabiedrības un iestāžu vadība, Uzņēmējdarbības vadība, Grāmatvedība, Finanses, Elektroniskā komercija, Reģionālā plānošana* u.c.), veselības un sociālajā aprūpē (*Fizioterapija, Māksliniecība, Biomedicīna* u.c.), humanitārajās zinātnēs, akcentējot starpvalstu sociāli ekonomisko sadarbību (*Starpkultūru attiecības, Austrumeiropas kultūras un biznesa sakari* u.c.) un mākslā (*Datorizains, Mākslas menedžments, Vides dizainers* u.c.). Tiek izstrādātas jaunas starpdisciplināras studiju programmas, kas gatavos plašāka profila speciālistus, kuri spēs elastīgāk pielāgoties mainīgajai sociāli ekonomiskajai videi un darba tirgum ne tikai Latvijā, bet arī pasaulē.

2009. gadā Daugavpils Universitātē darbojas vienpadsmit zinātniskie institūti un centri, kas veic zinātniski pētniecisko darbību šādās jomās:

1. Ekoloģijas institūts;
2. Ilgtspējīgas izglītības institūts;
3. Komparatīvistikas institūts;
4. Latgales Pētniecības institūts;
5. Sistemātiskās bioloģijas institūts;
6. Sociālo pētījumu institūts;
7. Gunta Liberta Inovatīvās mikroskopijas centrs;
8. Mutvārdu vēstures centrs;
9. Matemātisko pētījumu centrs;
10. Baltkrievijas-Latvijas zinātniski inovatīvais centrs stiprināšanas tehnoloģiju jomā;
11. Mākslas zinātņu institūts.

Studiju process ir organizēts 3 mācību korpusos: Vienības ielā 13, Parādes ielā 1 un Saules ielā 1/3, kā arī Sporta kompleksā (Kandavas ielā 1). Lauku prakses nodrošināšanai ir studiju un pētniecības bāze "Ilgas". DU ir izveidota bibliotēka, kas 2006.gadā tika akreditēta uz 5 gadiem. Tās kopējais krājums 2008.gada beigās ir 311753 vienības. DU Informācijas tehnoloģiju centrs nodrošina Internet pieslēgumu un citu Internet pakalpojumu sniegšanu studējošajiem un personālam. Daugavpils Universitātei ir dienesta viesnīcas, ēdināšanas pakalpojumi, sporta un atpūtas infrastruktūra.

Lai nodrošinātu attīstību un paaugstinātu konkurētspēju, Daugavpils Universitāte 2004.-2006.gada un 2007. – 2013.gada plānošanas periodos ir īstenojusi daudzus nozīmīgus pasākumus: piedalījies Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda, Interreg un citos projektu konkursos, ieguvusi finansējumu 29 projektu īstenošanai, piesaistot projektu finansējumu gandrīz 5 miljonu LVL apmērā. Par iegūtajiem līdzekļiem DU ir veikusi studijām un pētniecībai nepieciešamā aprīkojuma un iekārtu iegādi. No 2005. – 2008.gadam DU mācību korpusos veikti remontdarbi 239 tūkst. LVL apjomā, 2008.gadā piesaistītais valsts investīcijas 300 tūkst. LVL dienesta viesnīcas rekonstrukcijai Parādes ielā 11.

2010.gadā uzsākts Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) līdzfinansētais projekts "Daugavpils Universitātes studiju programmu kvalitātes uzlabošana un vides pieejamības nodrošināšana", kas paredz ieguldīt vairāk nekā 16 miljonus latu augstskolas attīstībā. Tiks uzlabota studiju kvalitāte un vides pieejamība, uzbūvētas un rekonstruēti mācību korpusi - jaunas inženierzinātņu, nanotehnoloģiju, lāzertechnoloģiju, hidroekoloģijas, ģenētikas, ģeomātikas, kvartārvides, fluorescentās analīzes un citas laboratorijas ar modernu un mūsdienīgu vajadzībām atbilstošu aprīkojumu, administratīvais korpuss un bibliotēka, mācību auditorijas un koncertzāle.

Rēzeknes Augstskola ir valsts augstskola, kas veidota uz Latvijas Universitātes un Rīgas Tehniskās universitātes filiāļu bāzes. Kā patstāvīga mācību iestāde tā sāka darboties 1993. gada 1. jūlijā. 1999.gadā Rēzeknes Augstskola ieguva beztermiņa starptautisko akreditāciju un kļuva par nozīmīgu kultūras, izglītības zinātnes centru. Tā īsteno studiju programmas, kā arī nodarbojas ar zinātni, pētniecību un māksliniecisko jaunradi. Rēzeknes Augstskolā ir četras fakultātes: Pedagoģijas, Humanitāro un juridisko zinātņu, Inženieru un Ekonomikas fakultātes.

Rēzeknes Augstskolas uzdevums - paaugstināt iedzīvotāju ar augstāko izglītību īpatsvaru Rēzeknes pilsētā un Latgales reģionā, kā arī vidusskolas absolventus piesaistīt studijām un pēc augstskolas absolvēšanas darbam Latgales reģionā.

Augstskolai ir izveidojusies cieša sadarbība ar pašvaldībām. RA Konventa locekļi ir Latgales reģiona pašvaldību vadītāji un uzņēmēji. Kopā ar pašvaldībām augstskola ir izstrādājusi valsts mēroga projektus, piemēram, Rēzeknes Speciālās ekonomiskās zonas projektu. Sadarbībā ar Latgales reģionālo attīstības aģentūru augstskolas docētāji izstrādāja Latgales reģionālās attīstības plānu, Rēzeknes reģiona tūrisma attīstības koncepciju u.c. projektus.

1995. gadā RA sastāvā tika integrēts Rēzeknes Skolotāju institūts, izveidojot vēl vienu fakultāti - Pedagoģijas fakultāti. Laika gaitā augstskolas darbība izvērstā četras fakultātēs – Humanitāro un juridisko zinātņu,

Ekonomikas, Inženieru un Pedagoģijas fakultātē. RA ir studiju filiāle Madonā, kur tiek īstenotas trīs studiju programmas inženierzinātņu, vadības zinātņu un tiesību zinātņu jomās.

Studijas RA notiek trijos līmeņos – pamatstudiju, augstākā līmeņa un doktora studiju programmās. Pamatstudiju līmeņa programmas ir pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas, otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības bakalaura studiju programmas, akadēmiskās bakalaura studiju programmas. Augstākā līmeņa studijās RA īsteno profesionālās augstākās izglītības studiju programmas uz augstākās izglītības bāzes, profesionālās maģistra studiju programmas un akadēmiskās maģistra studiju programmas. Trešais līmenis ir doktora studiju programmas. Doktora studiju nodrošināšanā ir izveidota sadarbība ar citām Latvijas un ārzemju augstskolām.

Rēzeknes Augstskola īsteno studijas pilna laika klātienēs un nepilna laika neklātienēs formā. Ir iestrādes e-studiju kursu un moduļu piedāvājumā.

Rēzeknes Augstskola nodrošina tālākizglītības iespējas, katru gadu piedāvājot vidēji 20 – 30 profesionālās pilnveides un tālākizglītības kursus un programmas.

Rēzeknes Augstskola zinātniskās darbības attīstībai ir izveidoti četri zinātniskie institūti:

- Latgales ilgtspējīgās attīstības pētnieciskais institūts (LIAPI),
- Latgales tautsaimniecības pētījumu institūts (LTPI),
- Personības socializācijas pētījumu institūts (PSPI),
- RA Letonikas institūts (RALI).

Bez minētajām divām reģionā bāzētajām augstskolām studijas Latgalē nodrošina virkne galvaspilsētas juridisko un fizisko personu dibinātas augstskolu filiāles (Baltijas Starptautiskā Akadēmija, Ekonomikas un kultūras augstskola, Informāciju sistēmu menedžmenta augstskola, Latvijas mākslas akadēmija, Latvijas Universitāte, Muitas koledža, Psiholoģijas Augstskola, Rīgas Aeronavigācijas institūts, Rīgas Tehniskā universitāte, Sociālo tehnoloģiju augstskola, Transporta un sakaru institūts, Vadības un sociālā darba augstskola „Attīstība”, Valsts robežsardzes koledža).

Liela daļa no studiju programmām ir piemērotas arī specifiskajām Latgales reģiona darba tirgus prasībām. Piemēram, Transporta un sakaru institūta Latgales filiāle piedāvā reģiona iedzīvotājiem iegūt augstāko profesionālo izglītību „Transporta un biznesa loģistikas” un „Uzņēmējdarbības vadība transportā” studiju programmās, kā arī bakalaura grādu „Transporta komerciālās ekspluatācijas” studiju programmā. Izstrādāta arī jauna programma, kura, visu studiju laiku mācoties Daugavpilī, nodrošina iespēju iegūt akadēmisko grādu „Inženierzinātņu bakalauri mašīnmācībā”. Īpaši Latgales filiālei sagatavota šīs programmas specialitāte „Virszemes transporta ekspluatācija”. Programma izstrādāta, ņemot vērā reģiona specifiku un speciālistu, kuri strādā transporta uzņēmumu nozarē, ieteikumus. Tas ir profesionāla inženiera izglītības pamats. Vairāk nekā 65% mācību slodzes ir atvēlēti klasisko inženierzinātņu priekšmetu apguvei un apmēram 35% - priekšmetiem, kas saistīti ar menedžmentu, ekonomiku, valodām u.c. Viss studiju process notiek TSI Latgales filiālē, turklāt tiek izmantota Latgales transporta un sakaru tehniskās skolas un „Daugavpils Lokomotīvu remonta rūpnīcas” materiāli tehniskā bāze, mūsdienīgu datortehnoloģijas. Ražošanas prakse notiek uzņēmumā „Latvijas Dzelzceļš” un „Daugavpils autobusu parks”, kā arī citos Latgales reģiona transporta uzņēmumos.

Mūzikglītība

Salīdzinājumā ar citiem Latvijas reģioniem, Latgalē vērojama lielāka aktivitāte mūzikglītības jomā. 2009. gadā Latgalē procentuāli visvairāk pieaugušo (izņemot Rīgu) bija iesaistīti neformālās izglītības apgūvē.

49. tabula. Piedalīšanās pieaugušo izglītībā sadalījumā pa reģioniem 2009. gadā

	Formālā un/vai neformālā izglītība	Formālā izglītība	Neformālā izglītība	Formālā un/vai neformālā izglītība	Formālā izglītība	Neformālā izglītība
	skaits tūkst.	%	skaits tūkst.	%	skaits tūkst.	%
PAVISAM	394.4	100.0	65.4	100.0	369.6	100.0
Rīgas reģions	135.3	34.3	24.5	37.5	127.9	34.6
Pierīgas reģions	77.4	19.6	10.1	15.4	73.6	19.9
Vidzemes reģions	40.2	10.2	6.5	9.9	37.0	10.0
Kurzemes reģions	58.8	14.9	7.7	11.7	56.0	15.2
Zemgales reģions	37.9	9.6	6.2	9.5	35.6	9.6
Latgales reģions	44.8	11.4	10.4	16.0	39.5	10.7

Dati: Izglītības un zinātnes ministrija

Kultūra

Latgales reģionā ir ļoti bagāta un daudzveidīga kultūras vide - arhitektūras un arheoloģiskos pieminekļi, muzeji un mākslas izstrādājumi ar vēsturisku, zinātnisku un māksliniecisku vērtību, izstādes, mākslas galerijas, lietišķā māksla, folkloras mūzika, kā arī dažādi, ļoti daudzveidīgi kultūras pasākumi. Reģiona kultūras resursiem ir liela nozīme gan reģiona iedzīvotāju brīvā laika pavadīšanā un sevis pilnveidošanā, gan tūristu piesaistē.

Latgale ir bijusi toleranta pret dažādām kultūrvidēm, ietekmējusies, bieži dzīvojusi paralēli un nesajaukusies. Šis kultūrmantojums nav īpaši pētīts, novērtēts un izmantots, tas ir vērtīgs ne tikai Latvijai, bet unikāls visā Eiropā.

Multikulturālā vidē latgaliešu tradīcijas tiek saglabātas un koptas arī mūsdienās - folkloras kopas, etnogrāfiskie ansambļi visvairāk darbojas tieši Latgales reģionā. Caur gadsimtus ilgajai apspiestībai, drukas aizliegumam, latgalieši saglabājuši savu valodu, materiālo kultūru, mutvārdu daiļradi. Latgaliešu tautas dziesmas un dejas, keramikas tradīcijas kļuvušas par latviešu nacionālo vērtību un ieņemot svarīgu vietu mūsdienu kultūras un ekonomiskajās aktivitātēs, rada stabilitāti cilvēku darbībā.

Arhitektūras pieminekļu izvietojums ir samērā vienmērīgs, ar nelielu lielāku blīvumu Latgales centrālajā daļā un mazliet mazāku perifērijā, jo īpaši dienvidaustrumu, ziemeļu un ziemeļrietumu apgabalos. Latgales arhitektūras pieminekļi pārstāv laikmetu sākot no 13. gadsimta līdz pat 20. gadsimta 30. gadiem. Vairāk kā puse no Latgales pieminekļiem ir datējami līdz 19. gadsimta II pusei un 20. gadsimta sākumam. Viens no vecākajiem Latgales arhitektūras pieminekļiem ir Ludzas pilsdrupas. Latgales arhitektūras mantojumā galveno vietu ieņem katoļu, pareizticīgo, luterāņu un vecticībnieku baznīcas. Baznīcās saglabājusies lielākā mākslas pieminekļu daļa, kas ir reliģijas atribūti un tiek izmantoti procesijās - svētbildes, krucifiksi, skulptūras, altāra trauki. Šie darbi piesaista daudzus cilvēkus ne tikai ar savām mākslinieciskajām īpašībām, bet arī ar tiem piedēvētajām brīnumdarīšanas spējām. Vispazīstamākais, arī starptautiski, starp tiem ir Aglonas bazilikas centrālā altāra svētbilde "Aglonas Dievmāte".

Muižas veido Latgales apdzīvojuma vēsturisko karkasu. Daļa no tām veidojušās 18.-19. gadsimtā un ietver tradicionālo muižas apbūvi - kungu māju, kas bieži ir īstas pils (Krāslavā - sienu gleznojumi, Preiļos, Kameņecā), kalpu mājas, zirgu stallus, saimniecības ēkas. Muižu ietver parks un apstādījumi, bieži ir dīķi ar saliņu un zvēru dārzi, par ko liecina saglabājušās leģendas un nosaukumi (Lāča dārzs - Balvu muižā). Vēl viens kultūras piemērs ir pusmuiža (foļvarks), kas ietvēra līdzīgu apbūvi, tikai mazāku. Arī te veidojās parki, kas izceļas ar koku sugu dažādību.

Tautas būvniecību pārstāv lauku sētas, kas mainījušās līdz ar saimniecisko kārtību un pārdzīvojušas citu būvniecības kultūru ietekmi. Līdz 20. gadu zemes reformai latgalieši pārsvarā dzīvoja sādžās, kuru apbūvi noteica cara laiku noteikumi. Pēc iziešanas viensētās daļēji saglabājās slēgtie pagalmi (dvori), kam apkārt augsts žogs, dzīvojamās telpas apvienojums ar kūti. Mājām bieži izplatīti dekoratīvie pakši, lieveņi, kokgriezumi, logu aizvērtni. Arī pašlaik vēl atsevišķās vietās var sastapt tradicionālu latgaliešu apbūvi, kas ir muzeja eksponāta vērtā.

Vairums arheoloģijas objektu - pilskalnu, kulta vietu, senkapu - atrodas Latgales augstienes robežās. Nozīmīgākie ir Daugavas senleja un Piedaugavas josla - Asotes, Jersikas, Dinaburgas - Novenes un iespējams Vecračinas pilskalns. Lubāna ieplakā atrodas akmens laikmeta cilvēku apmetnes, kas ir lielākais tā laika arheoloģisko pieminekļu sakopojums Ziemeļaustrumu Eiropā.

Reģiona kultūras institūciju tīklu veido valsts un pašvaldību institūcijas, nevalstiskas organizācijas un privāti uzņēmumi. Reģionā 2010. gadā darbojās 70 Tautas nami, 5 Reģionālie muzeji (Balvos, Daugavpilī, Krāslavā, Ludzā un Rēzeknē), 4 kinoteātri (Ludzā, Daugavpilī, Rēzeknē un Preiļos).

Bibliotēkas un kultūras centri vienlaicīgi ir gan kultūras, gan izglītības, gan informācijas iestādes. Daudzviet šīs iestādes ir galvenais vietējas nozīmes informācijas centrs. Latgales reģionā 2009. gadā darbojās 197 bibliotēkas un 142 kultūras centri.

50. tabula. Kultūras centru un bibliotēku skaits Latgale reģionā 2009. gadā.

Reģions / pilsēta	Bibliotēku skaits	Kultūras centru skaits
Latgales reģions	197	142
Daugavpils	8	7
Rēzekne	4	3

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Daugavpilī un Rēzeknē darbojas profesionālie teātri. Daugavpils teātris ir ne tikai vienīgais profesionālais teātris Latgalē, bet arī vienīgais dramatiskais teātris Baltijā, kurā darbojas divas aktieru trupas – krievu un latviešu. Daugavpils teātra repertuāru veido dažāda žanra izrādes – komēdijas, drāmas, muzikālās izrādes, vodevilas, absurda lugas u.c. Tā kā īpašu atsaucību gūst muzikālās izrādes, tad darbā tiek iesaistīti profesionāli mūziķi – gan vietējie ansambļi, piemēram, "Laimas muzikanti", „Elpa”, gan komponisti no galvaspilsētas. Teātris gadā vidēji spēlē 140 izrādes, teātra uzvedumus gadā apmeklē 26100 tūkstoši skatītāju. Procentuāli tas ir 20% no Latgales iedzīvotāju kopējā skaita. Tātad katrs piektais Latgales iedzīvotājs ir atnācis noskatīties vismaz vienu Daugavpils teātra izrādi.

Daudzi profesionāli aktieri savas skatuves gaitas sākuši pašdarbības teātros un kolektīvos. Latgales reģionā darbojas 78 amatierteātru kolektīvi.

1990. gada aprīlī Rēzeknē tika nodibināta sabiedriska organizācija "Latgales Kultūras centrs", kuras statūtos viens no uzdevumiem bija grāmatu izdošana, tāpēc 1990. gada 1. jūnijā izveidota izdevniecība. Līdz 2009. gadam Latgales Kultūras centra izdevniecība ir izdevusi ap 370 nosaukumu grāmatas latviešu literārajā, Latgales latviešu, krievu un angļu valodā. Viens no galvenajiem Latgales Kultūras centra izdevniecības darbības mērķiem ir kultūrvēsturiskas un literāras gadagrāmatas „Tāvu zemes kalendārs” un literatūras almanaha „Olūts” izdošana. „Tāvu zemes kalendārs” ir kultūrvēsturiska un literāra gadagrāmata, kuras 1. gadagrājums iznācis Daugavpilī 1939. gadā. Kalendārs nav iznācis Baigajā gadā. Taču turpmākos gados sasniedzis lielu metienu – 1944. gadā – 50000 eks. No 1945. gada līdz 1990. gadam tas iznācis Rietumvācijā. No 1991. gada tas atkal iznāk Latvijā – Rēzeknē. Patlaban „Tāvu zemes kalendārs” un „Olūts” ir vienīgie regulārie izdevumi Latgales latviešu (latgaliešu rakstu) valodā. Abos izdevumos tiek publicēti iepriekš nepublicēti Latvijas un ārzemes tautiešu darbi. Gadagrāmatas lielākās nodaļas ir: arheoloģija, vēsture, kultūrvēsture un literatūra, kritika, publicistika.

Daugavpils cietoksnis ir unikāls Eiropas mēroga kultūrvēsturiskā mantojuma kontekstā - daudzfunkciju ēku komplekss ir saglabājies bez ievērojamām izmaiņām un ar unikālu fortifikācijas sistēmu, tā ir vienīgā tāda veida celtne Rietumeiropā. Cietoksnis ir Daugavpils vizītkarte un pilsētvidi veidojošs objekts. Paredzēt, ka Daugavpils cietoksnis tiks attīstīts kā multifunkcionāls objekts, kurā atradīsies sabiedrībai svarīgas būves,

veidojot to kā reģionālo pakalpojumu centru, saglabājot Cietoksni kā arhitektūras, vēstures un kultūras objektu un uz tā bāzes attīstot jaunus tūrisma produktus. Daugavpils cietoksnī tiks izvietoti virkne objektu, kuri saistīti ar Daugavpils PRPP. Tur izvietosies valsts policijas koledžas, Latgales reģionālā filiāle, zonālais valsts arhīvs, DPRPP administratīvā ēka, laboratorija, izolators, kinoloģijas centrs, sporta komplekss, ēdnīca, helikopteru nosēšanās laukums, autosaimniecība. Šo institūciju izvietošana Cietokšņa teritorijā ļaus sakārtot lielu daļu Cietokšņa ēku, uzlabos vizuālo tēlu, tiks sakārtota infrastruktūra, nodrošināta apsardze. Lai nodrošinātu rekonstruētās ēkas turpmāku ilgtspējīgu izmantošanu pēc rekonstrukcijas darbu pabeigšanas, tajā plānots 2013.gadā izvietot Daugavpils Rotko Mākslas centru.

Marka Rotko mākslas centra kā Latvijas mērogā unikāla starpsezonas produkta izveide Daugavpils cietoksnī ir mēģinājums radīt līdz šim nebijušu tūrisma produktu Latgales reģionā un Latvijas tūrisma tirgū kopumā. Rotko ir visā pasaulē slavens mākslinieks, abstrakcionists – ekspresionists, kurš 1903. gadā ir dzimis tieši Daugavpilī un vēlākos gados, dzīvodams un strādādams Ņujorkā (ASV), ir radījis abstrakcionisma – ekspresionisma mākslas novirzienu. Viņa oriģināldarbi atrodas (glabājas) galvenajos muzejos un privātkolekcijās visā pasaulē. Daugavpils Marka Rotko mākslas centrs tiek veidots kā daudzfunkcionāls, starptautisks mākslas un izglītības centrs, ar mērķi veicināt mākslas vērtību saglabāšanu, iedzīvotāju izglītošanu, sniegt ieguldījumu starpkultūru dialoga veicināšanā, mākslas procesu attīstības decentralizāciju, attīstot atbilstošu kultūrvidi arī Latvijas reģionos.

Rēzeknes un Daugavpils pilsētas ir uzsākušas vērīenīgus pilsētvides ERAF līdzfinansētus projektus, kas sekmēs radošo industriju attīstību – Daugavpils cietokšņa renovācija un Austrumlatvijas daudzfunkcionālais centra būvniecība Rēzeknē.

Balvu pilsēta pozicionē sevi kā nemateriālās kultūras centru un strādā, lai apkopotu Ziemeļlatgales kultūras mantojumu.

Sports

Latgales reģionā ir plašas iespējas aktīvajam tūrismam un sporta aktivitātēm – pārgājieniem ar kājām, izbraucieniem ar velosipēdiem, baudot kultūru un dabu, pastaigas pa gājēju takām parkos, peldēšanās, laivu braucieni, ūdens sports, ogošana un sēņošana, izjādes ar zirgiem.

Sporta būves starptautiska līmeņa sporta pasākumiem ir Latvijas spīdveja stadions "Lokomotive" Daugavpilī, futbola stadioni, Daugavpils olimpiskais centrs.

Latgales reģionā atrodas divas no 32 Nacionālā sporta bāzēm - Daugavpils pilsētas pašvaldības sporta komplekss („Sporta centrs „Daugavpils ledus””) un Latvijas spīdveja stadions "Lokomotive" Daugavpilī.

Sporta centra Daugavpils ledus sporta komplekss sastāv no diviem sporta objektiem - ledus halles un sporta internāta ar atbilstošu aprīkojumu. Ledus halle nodota ekspluatācijā 1999.gadā, tā ir sporta, atpūtas un kultūras centrs ar 1234 sēdvietām un 750 stāvvietām. Sporta centrs Daugavpils ledus ir arī pašvaldības budžeta akreditētā izglītības iestāde, kas savā darbā īsteno bērnu un jauniešu profesionālās ievirzes sporta izglītības programmas hokejā, daiļslidošanā un sporta dejās. Latvijas republikas Izglītības un zinātnes ministrija ir izsniegusi Sporta centram licences profesionālās izglītības programmu Sporta pakalpojumi „Hokejs”, „Daiļslidošana” un „Sporta dejas” īstenošanai.

Latvijas spīdveja stadions "Lokomotive" ir viens no lielākajiem spīdveja stadioniem Eiropā ar tribīnēm ar nojumi 3000 skatītājiem, kā arī ar valējo tribīni, tehniskajām darbnīcām un nepieciešamo inženierkomunikāciju infrastruktūru. Stadionā notiek Eiropas čempionu Kausa izcīņas un citas starptautiska mēroga sacensības spīdvejā.

SIA „Daugavpils Olimpiskais centrs” dibināta 1995. gadā. Daugavpils Olimpiskā centra ieguldījums 14 gadu laikā ir ievērojams ne tikai savas pilsētas, bet arī visa Latgales reģiona sporta attīstībā. Šajos gados centrs palīdzējis vairākiem desmitiem sportistu sagatavoties visaugstākā līmeņa sacensībām – Pasaules un Eiropas čempionātiem un Olimpiskajām spēlēm. Viņu vidū ir tādi pazīstami sportisti kā trīskārtējais Eiropas čempions- barjerskrējējs Igors Kazanovs, cīkstonis Jurijs Janovičs. Ar Daugavpils Olimpiskā centra atbalstu sagatavoti pieci olimpieši: cīkstonis Eduards Žukovs, svarcēlājs Aleksandrs Žerebkovs, vieglatlēts Igors

Kazanovs, biatlonists Oļegs Maļuhins, paukotāja Jūlija Vansoviča. Viens no galvenajiem Daugavpils Olimpiskais centra projektiem, sadarbībā ar Latvijas olimpisko komiteju un Daugavpils pilsētas domi, ir Daugavpils daudzfunkcionālā sporta kompleksa būvniecība.

Latvijas-Lietuvas pārrobežu basketbola čempionātu un ielas basketbola turnīru organizēšana bija viens no "Baltic Sea Region INTERREG III B Neighbourhood Programme" projekta mērķiem, kurā piedalījās Daugavpils pilsētas dome, Daugavpils rajona padome, Krāslavas novada dome, Līvānu novada dome, Preiļu novada dome un Rēzeknes Augstskola, no Lietuvas - Zarasu sporta skola, Utenas rajona padome, Rokišķu rajona fiziskās kultūras un sporta centrs, Visaginas pašvaldības administrācija. Projekta rezultātā:

- Nodibināta Pierobežas basketbola līga;
- Izstrādāts Pierobežas basketbola līgas un strītbola spēļu nolikums;
- Organizēts basketbola čempionāts, kur piedalās 10 komandas (50 spēles);
- Organizēti 2 strītbola turnīri (9 raundi, pa 1053 spēles katrā raundā);
- Izremontētas 10 sporta zāles;
- Izveidoti/rekonstruēti 5 strītbola laukumi;
- Iegādātas 126 basketbola konstrukcijas sporta zālēm un strītbola laukumiem, 90 bumbas, 3 audioiekārtas, 10 elektroniskie tablo;
- Organizēta publicitātes kampaņa;
- Ar mājas lapas palīdzību izveidota vienotā informācijas sistēma.

2010. gadā sākās kārtējā, 4. Latvijas-Lietuvas pierobežas basketbola līgas sezona.

Vairākas Latgales reģiona sporta spēļu komandas sekmīgi piedalās nacionālos turnīros un kausu izcīņās – futbola klubi „Daugava” un „Dinaburga”, basketbola komanda „RNS-D/Līvāni”.

Latgales reģionā darbojas 12 sporta skolas bērniem (Balvos, Daugavpilī (4), Ilūkstē, Krāslavā, Līvānos, Ludzā, Preiļos un Rēzeknē (2)).

Stipro pušu, vājo pušu, iespēju un draudu analīze: Latgales reģiona cilvēkresursi

Stiprās puses: Reģionā vēsturiski saglabāties salīdzinoši kvalificēts un lēts darbaspēks, kas nodrošina Latgales reģiona ekonomikas konkurētspēju uz zemāku izmaksu rēķina; Kultūras – tradīciju, etniskā, valodas, reliģiskā daudzveidība – augsts sadarbības, jaunievedumu un mācīšanās sociālais potenciāls; Krievu valodas zināšanu un prakses līmenis – pamats kultūras saiknēm un ekonomiskai sadarbībai ar kaimiņvalstu iedzīvotājiem un uzņēmējiem; Uz pārmaiņām motivēta un iniciatīvas bagāta gados jaunākā iedzīvotāju daļa; Augsts iedzīvotāju novada patriotisms, kas balstīts kultūrvēsturiskās un reliģiskajās tradīcijās; Reģiona augstskolas un studiju programmas, reģionālais izglītības iestāžu tīkls; Labi izglītota, daudzvalodīga jaunā paaudze, kas ir prasmīga tehnoloģijās, ir pievilcīgs darbaspēks mūsdienīgajām nozarēm; Labi attīstīti pašvaldību sociālie dienesti, augsta sociālo pakalpojumu kvalitāte, balstīta augstā sociālo darbinieku misijas apziņa un palīdzības kultūras tradīcijās.	Vājās puses: Iedzīvotāju skaita samazināšanās, sastāva novecošanās; Reģionā vēsturiski ir izveidojusies situācija ar augstu bezdarba līmeni; Latgalē ir zemāka vidējā darba samaksa (2009.gadā - 316 LVL); Neizveidojusies vidusslānis; Iedzīvotāji nav gatavi un viņiem nav attiecīgās prasmes uzņemties uzņēmējdarbības risku; Izglītības sistēmas nespēja ātri reaģēt uz darba tirgus kvalitatīvām un strukturālām prasībām; Trūkst kvalificētu speciālistu, bet ir vienkāršo profesiju un lauksaimniecības nozares darbinieku pārpalikums; Samazināties izglītotā un kvalificētā darbaspēka īpatsvars, aizbraucot no reģiona; Vājas Eiropas un pasaules saišu veidošanai nepieciešamo valodu zināšanas; Iedzīvotāju skaita samazināšanās, zems dzimstības līmenis, migrācija uz Rīgu, citām pilsētām un ārvalstīm; Negatīvas sociālās pārmaiņas visvairāk skārušas iedzīvotāju grupas ar viszemākajiem ienākumiem un zemāku izglītības līmeni.
Iespējas: Attīstīt un izglītēt uzņēmējus un strādājošos jaunāko inženiertehnisko risinājumu, jauno tehnoloģiju izmantošanā ražošanā, transporta un loģistikas jomās, ikdienā un mācību procesā, radošajās industrijās u.c.; Kvalificētu speciālistu piesaiste izglītībā, zinātnē un uzņēmumos; Latgales kā pierobežas attīstību stimulējošo finanšu instrumentu izstrāde uzņēmumiem, investoriem un speciālistiem; Kultūras, sporta dzīves starptautiskā aprite, pārrobežu sadarbība; Kultūras un sporta izglītojošās funkcijas pastiprināšana, radošo industriju veicināšana. Izmantot Latgales sabiedrības kultūru un vēsturiskās vērtības – sociālo prasmju, viesmīlības, sociālās un veselības aprūpes pakalpojumu attīstīšanu par Latgales piedāvājumu; Darbaspēka kvalifikācijas un darba efektivitātes celšana; Reģiona izglītības institūciju stiprināšana (reģiona augstskolu, profesionālo skolu un uzņēmumu sadarbība, uzņēmības mācīšana).	Draudi: Iedzīvotāju skaita samazināšanās reģionā kopumā un izglītoto cilvēku aizbraukšana no nomalēm un lauku teritorijām (teritoriju iztukšošanās). Pastāvot spēcīgai konkurencei, nespējot piesaistīt investīcijas un lielākā mērā izmantot Eiropas Savienības struktūrfondus, Latgales atpazītība nesamazināsies. Tas var izraisīt sociālo neapmierinātību, apātiju, jaunatnes un kvalificēta darbaspēka aizplūšanu uz citiem reģioniem. Nepietiekams darbaspēka skaitliskais un kvalitatīvais potenciāls. Straujš, šobrīd salīdzinoši zemo, dzīves izmaksu līmeņa pieaugums un darbaspēka izmaksu pieaugums. Kaitīgo ieradumu un noziedzības izplatīšanās, iedzīvotāju daļas atstumtība bezdarba un nabadzības rezultātā. Sabiedrībā neveidojas pietiekami liels vidusslānis, saglabājas liels nabadzīgo iedzīvotāju slānis, un tas rada papildu iekšpolitisko un ekonomisko nestabilitāti. Latgales konkurētspējas pazemināšanās kapitāla un darbaspēka tirgū.

6. Latgales plānošanas reģiona PRODUKTĪVAIS SEKTORS

Uzņēmumi Latgales plānošanas reģionā

Latgales plānošanas reģiona uzņēmējdarbības vide daudz neatšķiras no citiem reģioniem, bet ir atzīmējamas tādas reģiona īpatnības kā zemāka saražotās produkcijas pievienotā vērtība, zemāka iedzīvotāju pirkspēja un augstāks pašnodarbināto personu īpatsvars.

2008.gadā Latgales reģionā uz tūkstoš iedzīvotājiem bija 48 ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistikas vienības⁸ (skatīt 51. tabulu). Latgales reģionā vislielākais īpatsvars no ekonomiski aktīvajām tirgus sektora statistikas vienībām 2008.gadā bija pašnodarbinātajām personām- 51,4%, tas ir lielākais rādītājs, salīdzinot arī ar citiem reģioniem, un krietni pārsniedz Latvijas vidējo rādītāju- 34,0%. Šis rādītājs varētu liecināt par Latgales reģiona iedzīvotāju aktivitāti, par vēlēšanos uzlabot savus dzīves apstākļus, kā arī tas ir veids, kā radīt sev darba vietu, jo šobrīd Latgales reģionā ir lielākais bezdarbs valstī.

51. tabula. Ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistikas vienības reģionos (2008.g.).

	Uz 1000 iedzīvotājiem	Pašnodarbinātās personas,%	Individuālie komersanti,%	Komerksabiedrīb as,%	Zemnieku un zvejnieku saimniecības,%
LATVIJA	56	34.0	6.5	49.0	10.5
Rīgas reģions	67	20.3	4.2	75.4	0.1
Pierīgas reģions	47	36.5	6.7	46.1	10.8
Vidzemes reģions	59	43.5	6.5	27.8	22.2
Kurzemes reģions	53	41.3	9.1	32.2	17.4
Zemgales reģions	47	39.5	10.0	30.1	20.3
Latgales reģions	48	51.4	8.0	24.2	16.4

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Skatot ekonomiski aktīvo tirgus sektora vienību skaitu uz tūkstoš iedzīvotājiem Latgales reģiona rajonu griezumā, līderi ir Preiļu rajons- 73, Balvu rajons- 63 un Rēzeknes rajons (skatīt 52. tabulu).

52. tabula. Ekonomiski aktīvās tirgus sektora statistikas vienības 2008.g., uz 1000 iedzīvotājiem.

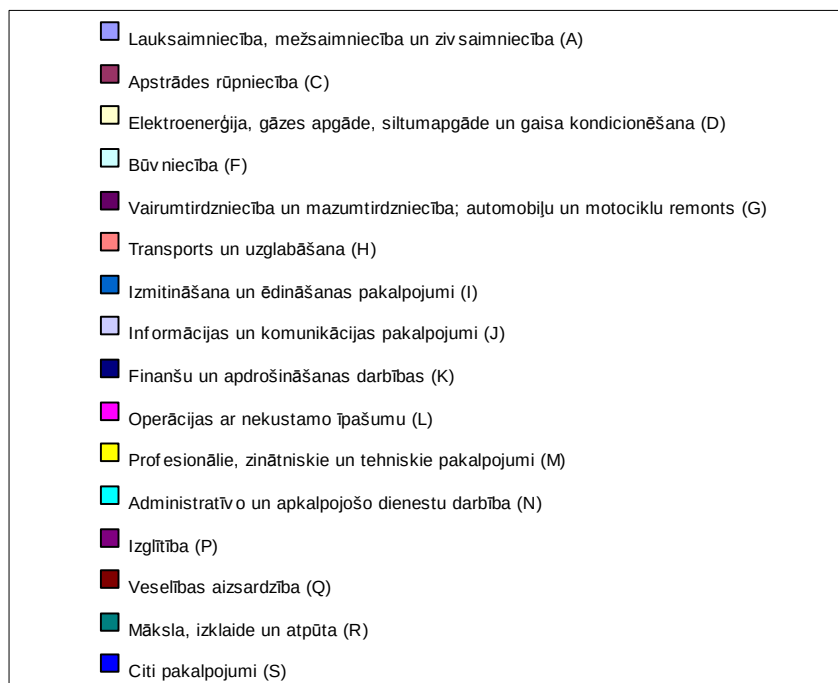
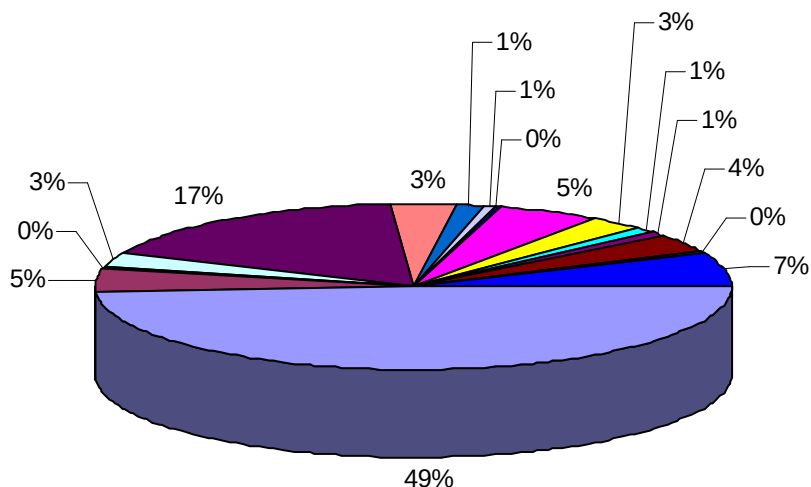
Pilsētas un bijušo rajonu teritorijas	Aktīvo tirgus sektora statistikas vienību skaits
Daugavpils	35
Rēzekne	50
Balvu rajons	63
Daugavpils rajons	38
Krāslavas rajons	49
Ludzas rajons	49
Preiļu rajons	73
Rēzeknes rajons	54

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Pēc darbības veida (NACE 2.red.), Latgales reģionā visvairāk ekonomiski aktīvo vienību 2008.gadā bija lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības jomā- 49%, 17% vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības; automobiļu un motociklu remonta jomā. Ļoti nozīmīgajā Latgales reģionam nozarē- apstrādes rūpniecībā, darbojās 5% uzņēmumu, bet transporta, glabāšanas un sakaru jomā darbojās 3% uzņēmumu. 37.attēlā attēlots arī citu tirgus sektora ekonomiski aktīvo vienību īpatsvars kopējā uzņēmumu, uzņēmējdarbības skaitā, pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2008.gadā.

⁸ Tirgus sektora statistikas vienības: pašnodarbinātās personas, individuālie komersanti, komerksabiedrības, zemnieku un zvejnieku saimniecības. Ārpus tirgus sektora statistikas vienības: fondi, nodibinājumi un biedrības, valsts budžeta iestādes, pašvaldību budžeta iestādes.

37. attēls. Tirgus sektora ekonomiski aktīvās vienības Latgales reģionā pēc darbības veida (NACE 2.red.) 2008.gadā

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Latgales reģionā darbojas vairāki uzņēmumi, kuri ražo ne tikai iekšējam tirgum, bet savu produkciju eksportē. Kopējie preču eksporta apjomi Latgalē 2009.gadā bija mazākie Latvijā - 125,3 miljonus latu vērtībā jeb 3,5% no visa eksporta apjoma Latvijā.

2009.gadā, pēc Ekonomikas ministrijas sniegtās informācijas, starp 100 lielākajiem Latvijas eksportētājiem ir pieci Latgales reģionā reģistrētie uzņēmumi. 53. tabulā ir uzskaitīti 2009.gada eksportētāji, kuri ir starp 100 lielākajiem Latvijas eksportētājiem un 2008. gada lielākie eksportētāji un eksportējamās preces vai pakalpojuma veids.

53. tabula. Latgales reģiona lielākie uzņēmumi eksportētāji 2008. un 2009.gadā

2009.	Daugavpils	SIA „Intergaz”	Sašķidrinātās gāzes tirdzniecība
		SIA „Axon cable”	Kabeļi telekomunikāciju, medicīnas, aviācijas un automobiļu būves vajadzībām
		SIA „Zieglers mašīnbūve”	Lauksaimniecības tehnika

2008.		SIA „Nafta Trading”	Degvielas un naftas produktu vairumtirdzniecība
	Preiļu novads	AS „Preiļu siera”	Piena produkti
	Preiļu novads	AS „Preiļu siera”	Piena produkti
		SIA „VS Teks”	Trikotāžas izstrādājumi
	Daugavpils novads	SIA „Zilā lagūna”	Zivis un zivju produkti
	Daugavpils	SIA „Belmast”	Augstu metālkonstrukciju ražošana telekomunikācijas vajadzībām - sakaru torņi un masti.
		AS „Daugavpils lokomotīvu remonta rūpnīca”	Kapitālo remontu un modernizāciju veikšana dzelzceļa ritošām sastāvam
		SIA „Nexis Fibers”	Tekstilšķiedra
		SIA „Magistr”	Tauvas, virves, auklas un citi speciālie produkti.
		SIA „Intergaz”	Sašķidrīnātās gāzes tirdzniecība.
		SIA „Axon cable”	Kabeļi telekomunikāciju, medicīnas, aviācijas un automobiļu būves vajadzībām.
		AS „Ditton pievadķēžu rūpnīca”	Pievadķēdes.
		SIA „Nafta trading”,	Degvielas un naftas produktu vairumtirdzniecība.
		SIA „Ingrid A”,	Degvielas un naftas produktu vairumtirdzniecība.
		SIA „LNS Dane”,	Visa veida šūtie apģērbi.
		SIA „Regula Baltija”	Iekārtas, kas ļauj veikt aizsargātu dokumentu autentiskuma pārbaudi, pārbaudīt identifikācijas kartes, pasas, banknotes, vadītāja apliecības utml. Programmnodrošinājuma izstrāde, kas paredzēts darbam ar augstāk minētajām iekārtām un iecelšanas dokumentu datubāzes.
		SIA „STARS MET”	Metālkonstrukcijas- kolonnas, kāpnes, ieliekamās detaļas, metāla kāpnes, ēku metāla karkasi, nožogojumi, margas, žogi, vārti, cirsta stieptais režģis.
	Krāslavas novads	SIA „Vārpa”	Koks un koka izstrādājumi.
		SIA „Peter Willemssen”	Papīra iepakojamie materiāli.
		SIA „Nemo”	Šūtie apģērbi.
	Rēzekne	Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas AS „Rebir”	Elektroinstrumenti.
		Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas SIA „Magistr-Fiskevegn group.MFG”	Tauvas, virves, auklas un tīkli.
	Līvānu novads	SIA „Z-Light”	Optiskie kabeļi
		SIA „Silavkrasti”	Kokmateriāli.
		SIA „Līvānu kūdras fabrika”	Kūdra
	Rēzeknes novads	SIA „Priedaine”	Kokmateriāli

Dati: LR Ekonomikas ministrija

Savukārt, 2008.gadā pēc apjomiem lielākie eksportētāji bija pārtikas ražotāji A/S „Preiļu siera” un SIA „Zilā lagūna”. Eksportēti, lielākoties, tiek metālapstrādes produkti, vieglās rūpniecības produkti un pārtikas produkti.

54. tabulā, pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, ir parādīts ekonomiski aktīvās statistikas vienības pa lieluma grupām statistiskajos reģionos. 13,1% no valsts ekonomiski aktīvajām statistikas vienībām atrodas Latgales reģionā. Visvairāk Latgales reģionā pēc lieluma grupām atrodas mikro ekonomiski aktīvo statistikas vienību, tas ir 92,6% procenti no 16 487 tūkstošiem ekonomiski aktīvajām statistikas vienībām un tikai 0,2% sastāda lielās. Šie rādītāji Latvijas reģionos ir ļoti līdzīgi.

54. tabula. Ekonomiski aktīvās statistikas vienības reģionos pa lieluma grupām (2008.g.).

	Kopā	Mikro	Mazās	Vidējās	Lielās
LATVIJA	125 908	110 683	12 346	2 486	393
Rīgas reģions	48 180	39 766	6 768	1 390	256

	Kopā	Mikro	Mazās	Vidējās	Lielās
Pierīgas reģions	17 976	16 095	1 547	293	41
Vidzemes reģions	13 964	12 890	894	166	14
Kurzemes reģions	16 044	14 548	1 206	259	31
Zemgales reģions	13 257	12 116	930	188	23
Latgales reģions	16 487	15 268	1 001	190	28

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Latgales plānošanas reģionā radītā pievienotā vērtība

2007.gadā Latgales reģionā radītā pievienotā vērtība sastādīja 8,2 % no valstī radītās pievienotās vērtības. Zemāks īpatsvars rādītājs 2007.gadā ir Vidzemes reģionam- 6,7% un Zemgales reģionam- 8,0% (skatīt tabulu 53.).

55. tabula. Reģionu pievienotās vērtības īpatsvars Latvijā (faktiskajās cenās; procentos)

	2003	2005	2007
Latvija	100	100	100
Rīgas reģions	56.1	57.3	54.4
Pierīgas reģions	10.1	11.1	12.3
Vidzemes reģions	6.4	6.2	6.7
Kurzemes reģions	11.9	10.7	10.3
Zemgales reģions	7.2	7.0	8.0
Latgales reģions	8.3	7.6	8.2

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

2006.gadā, pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, Latgales reģionā vislielākā pievienotā vērtība uz vienu strādājošo nozarēs pēc NACE 1.1.red. tika radīta (faktiskajās cenās, tūkstošos latu):

- Valsts pārvalde un aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana; izglītība; veselība un sociālā aprūpe; pārējie komunālie, sociālie un individuālie pakalpojumi- 16,3%,
- Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu, motociklu, individuālās lietošanas priekšmetu, sadzīves aparātūras-13,1
- Transports, glabāšana un sakari- 12,5%,
- Apstrādes rūpniecība- 12,2%.

Tas liecina, ka Latgales reģiona attīstībai ir ļoti nozīmīgi turpināt attīstīt rūpniecību, veicināt loģistikas pakalpoju attīstīšanu. Šo nozaru pievienotās vērtības rādītāji Latgales reģionā pārsniedz valsts vidējos rādītājus (skatīt 56. tabulu).

56. tabula. Kopējās pievienotās vērtības īpatsvars pa darbības veidiem pēc NACE 1.1. red. (faktiskajās cenās; procentos)

	2007															
	PAVISAM	Lauksaimniecība, medniecība un mežsaimniecība (A)	Zvejniecība (B)	Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde (C)	Apstrādes rūpniecība (D)	Elektroenerģija, gāzes un ūdens apgāde (E)	Būvniecība (F)	Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu, motociklu, individuālās lietošanas priekšmetu, sadzīves aparātūras un iekārtu remonts (G)	Viesnīcas un restorāni (H)	Transports, glabāšana un sakari (I)	Finanšu starpniecība (J)	Operācijas ar nekustamo īpašumu, noma, datorpakalpojumi, zinātne un citi	Valsts pārvalde un aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana (L)	Izglītība (M)	Veselība un sociālā aprūpe (N)	Sabiedriskie, sociālie un individuālie pakalpojumi (O)
Latvija	100	3.5	0.1	0.4	11.4	2.4	9.0	19.7	1.8	10.2	6.2	16.2	7.5	4.7	2.8	4.1
Latgales reģions	100	.	.	0.5	12.2	2.6	5.9	13.1	1.2	12.5	3.0	10.9	16.3	8.0	3.8	3.8

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka vismazākā pievienotā vērtība 2006.gadā uz vienu strādājošo tika radīta lauksaimniecībā, medniecībā, mežsaimniecībā un zvejniecībā- 1,8 tūkstoši latu faktiskajās cenās. Kā redzams 55. tabulā, tad 2006.gadā reģionā kopā visās nozarēs pievienotā vērtība uz vienu strādājošo tika radīta 4,7 tūkstošu latu apjomā, kopš 2000.gada pievienotā vērtība uz vienu strādājošo Latgales reģionā ir pieaugusi par 2 tūkstošiem.

57. tabula. Pievienotā vērtība ekonomiskās nozarēs uz vienu strādājošo Latvijas reģionos, 2000.-2006. (faktiskajās cenās, tūkst.latu)

Nozares pēc NACE (red.1.1.)	Gads	Kurzemes reģions	Latgales reģions	Rīgas reģions	Pierīgas reģions	Vidzemes reģions	Zemgales reģions
Visas nozares (A-O)	2000	4,6	2,7	7,1	2,8	2,5	2,8
	2001	4,8	3,4	7,6	3,1	2,7	2,9
	2002	4,6	3,1	8,5	3,5	3,2	3,1
	2003	5,2	3,6	9,0	3,6	3,7	3,4
	2004	6,2	3,7	10,5	4,0	4,3	3,8
	2005	6,6	4,5	12,6	5,2	4,9	4,6
	2006	7,4	4,7	14,2	7,6	6,3	5,6

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Stipro pušu, vājo pušu, iespēju un draudu analīze: Latgales reģiona produktīvais sektors

Stiprās puses:	Vājās puses:
Lielāks vidēji-augstu un augstu tehnoloģiju īpatsvars rūpniecībā, salīdzinot ar citiem Latvijas reģioniem; Valsts un pašvaldību sektora saražotā pievienotā vērtība; Izveidotās uzņēmējdarbības atbalsta struktūras un sadarbība LIAA, VRAA investīcijām Latgales reģiona uzņēmumos; Dabas resursu pieejamība tradicionālo nozaru attīstībai (lauksaimniecība, pārtikas rūpniecība, kokapstrāde, atpūtas pakalpojumi un tūrisms, atjaunojamā enerģija);	Kopš 1990.gada IKP ir būtiski samazinājies; Reģionā ir zemāka nekā citos Latvijas reģionos iedzīvotāju oficiālā ekonomiskā aktivitāte, kas izpaužas kā zems uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem; Reģiona ekonomika raksturojama ar zemas pievienotās vērtības produkcijas izlaidi; Zema ekonomiskā aktivitāte produktīvajos sektoros un nelabvēlīgā sociālā situācija rezultējas ievērojami lielākā valsts un pašvaldību sektora ietekmē ekonomikā;

Metālapstrādes un mašīnbūves, transporta un loģistikas nozaru vēsturiskās tradīcijas; Transporta savienojumi ar Rīgu un lielākajiem pārrobežu attīstības centriem; Labvēlīga valstu sadarbības attiecību attīstība ar Krieviju, Baltkrieviju.	Finanšu līdzekļu trūkums uzņēmumiem, kredītu piesaistes grūtības; Atsevišķas valsts un reģionālā/vietējā līmeņa iniciatīvas nespēj nodrošināt pilnvērtīgu atbalstu reģiona uzņēmējdarbībai ilgtermiņā. Liels lauksaimniecībā nodarbināto skaits ar zemu produktivitātes līmeni. Zema ienākumu ģenrēšanas kapacitāte
Iespējas: Atbalsts esošajiem Latgales uzņēmumiem, īpaši eksportspējīgajiem un nozīmīgu (100 un vairāk) darba vietu nodrošinātājiem; Uzņēmumu ražošanas bāzes un pārvaldības pakāpeniska modernizācija; Investīcijas augstas pievienotās vērtības produktu ražošanas uzņēmumos; Atbalsts inovācijām un jaunu tehnoloģiju ieviešanai; Starptautisku kontaktu veidošana – tirgi, speciālisti, investīcijas, zināšanas, informācija, tehnoloģijas un ražošanas procesu organizācija, apakšlīgumu slēgšana; Augstākās pievienotās vērtības produktu, nišas produktu / pakalpojumu radīšana un realizācija; Nozaru programmu realizācija mērķtiecīgam reģiona perspektīvo nozaru atbalstam (pārtikas rūpniecība, kokapstrāde, metālapstrāde un mašīnbūve, dažādi montāžas darbi, kravu pārvadājumi un loģistika, kā arī ar jaunajām nozarēm – tūrisms, veselības pakalpojumi, atpūtas pakalpojumi, atjaunojamā enerģija); Apkārtējo pilsētreģionu iepazīšana (Baltkrievijas, Krievijas pierobežas reģioni, Lietuva, Skandināvija, u.c.); Jauni uzņēmējdarbības atbalsta finanšu instrumenti, sadarbība ar nacionālo līmeni, reģionā pārstāvētajām bankām u.c. finanšu institūcijām; Reģiona investīciju vides veidošana un reģiona tēla veidošana; Pašvaldību iniciatīva industriālo teritoriju sakārtošanā, augstskolu iesaistīšanās kontaktu veidošanā ar Krievijas, Baltkrievijas u.c. valstu uzņēmējdarbības atbalsta struktūrām; Sociālās uzņēmējdarbības veicināšana.	Draudi: Uzņēmumu un investīciju aizplūšana no reģiona; Darba vietu zaudēšana; Uzņēmumu konkurētspējas un eksporta apjomu samazināšanās.

7.PAKALPOJUMI

Ja Latvijā pakalpojumu sektora nozaru attīstība visvairāk nodrošināja Latvijas tautsaimniecības izaugsmi laika periodā no 2000.-2007.gadam, tad Latgales reģionā pakalpojumu sektors nemainīgi ir viens no nozīmīgākajiem pievienotās vērtības veidotājiem IKP. Tas skaidrojams ar 20.gs. 90.-to gadu beigās Krievijas krīzes rezultātā cietušās rūpniecības sektoru, bezdarba paaugstināšanos un relatīvi nemainīgu pakalpojumu sektora saglabāšanos. Īpaši liela loma ir valsts un pašvaldību sniegtajiem pakalpojumiem, kas, salīdzinājumā ar citiem Latvijas reģioniem un citām valstīm, ir divas reizes lielāka.

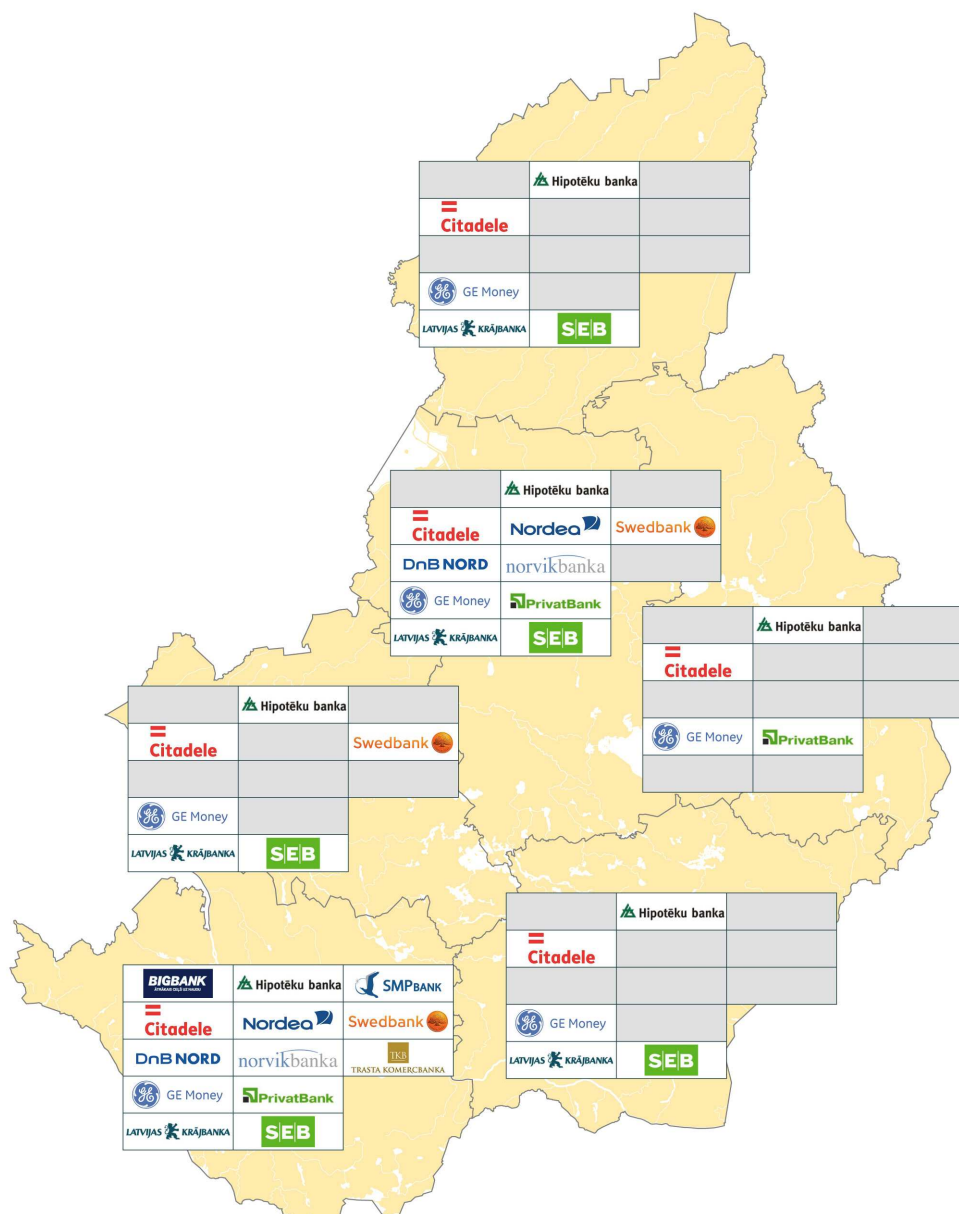
58.tabula. Esošā ekonomikas struktūra (2007.g., pievienotās vērtības īpatsvars)

	Latgale	Latvija	Igaunija	Lietuva	Polija	Baltkrievija
Primārās nozares (lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība, derīgo izrakteņu ieguve)	7%	4%	4%	4%	7%	9%
Apstrādes rūpniecība un komunālā saimniecība	15%	14%	20%	22%	22%	32%
t.sk. elektroenerģijas, gāzes un ūdens apgāde	3%	2%	3%	3%	3%	
Būvniecība	6%	9%	9%	10%	7%	10%
Transports, uzglabāšana, komunikācijas	13%	10%	10%	13%	7%	10%
Tirdzniecība un privātie pakalpojumi	32%	48%	43%	37%	43%	30%
Valsts pārvalde un publiskie pakalpojumi	28%	15%	13%	14%	14%	9%*
Kopā	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Laika periodā no 2000.-2007.gadam pieauga pakalpojumu sektorā nodarbināto skaits. Latgalē, tāpat kā Latvijā kopumā, attīstījās nekustamo īpašumu tirgus un dzīvojamo māju celtniecība, kas veicināja mākluru un nekustamo īpašumu vērtētāju skaita palielināšanos, būvniecībā, transporta un tirdzniecības nozarē u.c. saistītajās nozarēs. Pieauga banku sektorā nodarbināto skaits. Pieaugums bija vērojams arī tūrisma nozarē (viesnīcu pakalpojumi, sabiedriskā ēdināšana, u.c. saistītās nozares).

38. attēls. Banku pārstāvniecība Latgales reģionā

Dati: bankas

Kā secināts pētījumā „Latgales un Vidzemes reģionu, Pleskavas un Ļeņingradas apgabalu potenciāla analīze transporta un loģistikas pakalpojumu jomā Latvijas- Krievijas pierobežas teritorijā”, transporta un loģistikas pakalpojumu attīstības potenciāls reģionā galvenokārt ir saistīts ar vietējās pakalpojumu industrijas, kā arī ceļu transporta attīstību.

Valsts un pašvaldību pakalpojumu „grozs”

Pakalpojumu pieejamības analīze reģionā balstīta uz diviem pētījumiem - mērķtiecīgi izvēlētu - pilotteritorijas Balvu novada pašvaldības pakalpojumu pieejamību un lauku etalonteritoriju izpēti.

Balvu novada pētījumā pakalpojumu struktūra un to pieejamība tika izvērtēta gan pašvaldības teritorijā, gan ārpus pašvaldības, lai apzinātu sabiedriskā transporta, iedzīvotāju kustības un pašvaldības dienestu kustību, izvērtētu pakalpojumu saņemšanas vietas un, sadarībā ar valsts iestādēm, iespējas radīt jaunus pakalpojumu pieejamības veidus.

Lauku etalonteritoriju izpēte tika veikta 10 dažādās reģiona lauku teritorijās, lai kvalitatīvi novērtētu apdzīvojuma, nodarbinātības, iedzīvotāju kvalitatīvās izmaiņas, dzīves apstākļus, u.c. aspektus. Pētījums palīdzēja modelēt Latgales lauku situāciju nākotnē, potenciālos pašvaldību pakalpojumu saņēmējus un pakalpojumu veidus.

Vairāk par abiem pētījumiem 4.pielikumā „Valsts un pašvaldību pakalpojumi”.

Stipro pušu, vājo pušu, iespēju un draudu analīze: Latgales reģiona pakalpojumi

Stiprās puses: Pakalpojumu centru saglabāšana pēc pašvaldību administratīvi teritoriālās reformas; Augsta valsts un pašvaldību sektora pakalpojumu kvalitāte; Augstskolu un profesionālās izglītības iestāžu gatavība pakalpojumu sektora nozaru speciālistu sagatavošanā; Uzlabojusies pakalpojumu infrastruktūra.	Vājās puses: Reta, zema apdzīvojuma struktūra lauku teritorijās un apgrūtināta pakalpojumu nodrošināšana; Ierobežotas iespējas pakalpojumu nozaru attīstībai reģiona iedzīvotāju zemas pirktspējas dēļ; Nepietiekama tūrisma infrastruktūra (viesnīcu, pasākumu infrastruktūra).
Iespējas: Ņemot vērā Latgales salīdzinoši augsto bioloģisko daudzveidību, gleznaino dabu un daudzus ezerus, ir iespēja attīstīt atpūtas un tūrisma industriju. Viesnīcu saimniecības un pakalpojumu sfēras attīstība. Sakrālā tūrisma attīstība. Produktu attīstība, pakalpojumu kvalitāte, IKT (informācijas komunikāciju tehnoloģijas) izmantošana, mārketinga un pārdošana. Veidot tūrisma saiknes ar Krieviju, piedāvājot izmitināšanu un pakalpojumus ar atrakcijām un aktivitātēm dabā, ģimenes un atpūtas brīvdienas drošā vidē augstā kvalitātē. Attīstīt jaunus uzņēmējdarbības atbalsta pakalpojumus, izglītības, finanšu pakalpojumus, sociālos pakalpojumus, u.c. pakalpojumus, kas kalpo reģiona ekonomikas izaugsmei; Nevalstiskā sektora un vietējo lauku iedzīvotāju grupu pakalpojumi (sociālās ekonomikas stimulēšana)	Draudi: Pakalpojumu pieejamības pazemināšanās sociālās atstumtības palielināšanās daļā sabiedrības.

8.RŪPNIECĪBA

Reģiona ekonomika raksturojama ar salīdzinoši zemas pievienotās vērtības produkcijas izlaidi, neskatoties uz lielāku vidēji-augstu un augstu tehnoloģiju īpatsvaru rūpniecībā, salīdzinot ar citiem Latvijas reģioniem.

Tiek vērtēts, ka lielāko potenciālu reģiona ekonomikas izaugsmei piedāvā eksportspējīgas nozares ar augstu vai vidējo pievienoto vērtību, kurās vienlaicīgi ir liels nodarbināto skaits, kā arī nozares ar zemu nodarbināto skaitu, bet augstu pievienoto vērtību.

Apstrādes rūpniecības struktūra

Apstrādes rūpniecība sastādīja 12% no kopējās reģiona pievienotās vērtības 2007. gadā.

Latgales reģionā novietoto apstrādes rūpniecības uzņēmumu kopējā pievienotā vērtība 2007. gadā sastādīja 114 milj. latu un 2008. gadā – 103 milj. latu.

Apstrādes rūpniecības* pievienotās vērtības struktūru, balstoties uz 2008. gada datiem, raksturo 59.tabula.

59. tabula. Latgales apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības un nodarbinātības struktūra.

Apstrādes rūpniecības nozare	Pievienotā vērtība	PV proporcija	Nodarbināto skaits	Nodarbināto skaita proporcija
C - Apstrādes rūpniecība	102 943*	100%	16 459	100%
C10 - Pārtikas produktu ražošana	24 716	24%	3 566	22%
C16 - Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana, izņemot mēbeles; salmu un pīto izstrādājumu ražošana	22 958	22%	3 767	23%
C28 - Citur neklasificētu iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošana	11 370	11%	1 840	11%
C25 – Gatavo metālizstrādājumu ražošana, izņemot mašīnas un iekārtas	6 932	7%	783	5%
C27 - Elektrisko iekārtu ražošana	6 857	7%	594	4%
C14 - Apģērbu ražošana	5 496	5%	1 557	9%
C23 - Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	4 001	4%	687	4%
C13 - Tekstilizstrādājumu ražošana	2 378	2%	423	3%
C22 - Gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana	2 103	2%	385	2%
C31 - Mēbeļu ražošana	1 815	2%	615	4%
C33 - Iekārtu un ierīču remonts un uzstādīšana	1 237	1%	151	1%
C11 - Dzērienu ražošana	227	0%	212	1%
C30 - Citu transportlīdzekļu ražošana	12 853	12%	1 275	8%
C18 - Poligrāfija un ierakstu reproducēšana			221	1%
C20 - Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana			210	1%
C26 - Datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana			60	0%
C32 - Cita veida ražošana			60	0%
C17 - Papīra un papīra izstrādājumu ražošana			37	0%
C15 - Ādas un ādas izstrādājumu ražošana			12	0%
C24 - Metālu ražošana			3	0%
C29 - Automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošana			1	0%

* Uzņēmumi, kuri sava galvenā biroja vietu norādīja Latgales reģionā

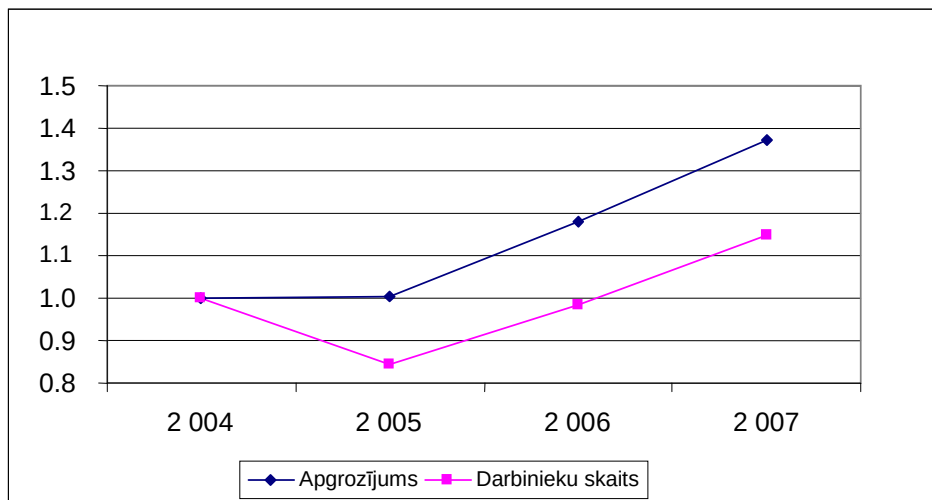
Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Pārtikas rūpniecība

2008. gadā pārtikas rūpniecības uzņēmumu kopējais apgrozījums Latgales reģionā sastādīja 135 miljonus latu. Saražotās produkcijas vērtība bija 124 miljoni latu (uzņēmumi pārdeva vairāk kā saražoja, uz iepriekšējā gada ražošanas apjoma rēķina) un pievienotā vērtība – 24.7 miljoni latu, no kuras 61% jeb 15.2 milj. Ls sastādīja personāla izmaksas.

39. attēls parāda pārtikas un dzērienu rūpniecības apgrozījuma dinamiku salīdzināmajās (2005. g.) cenās un nozarē nodarbināto skaita dinamiku.

39. attēls. Latgales pārtikas un dzērienu rūpniecības apgrozījuma un nodarbināto skaita dinamika 2004.–2007. gados

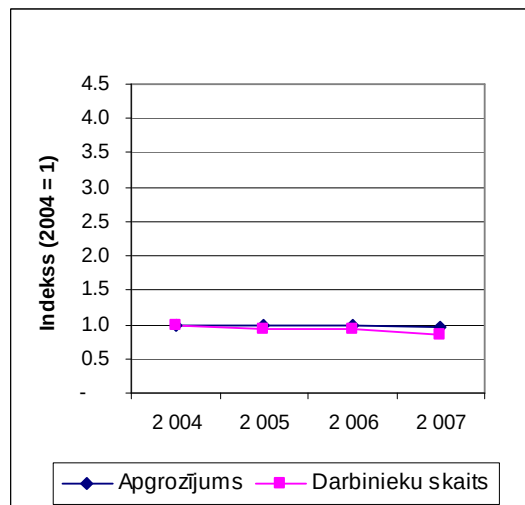
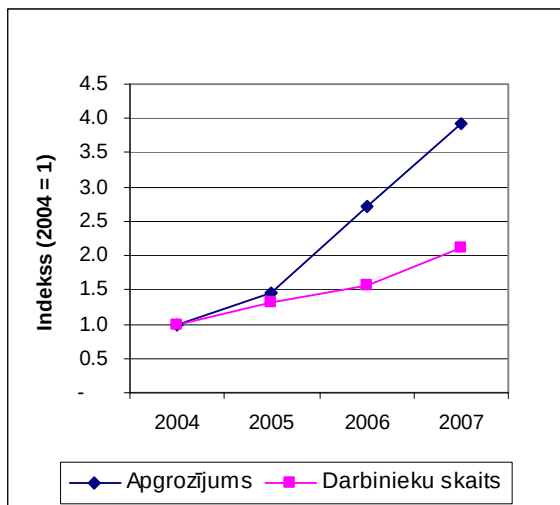
Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Metālapstrādes un mašīnbūves rūpniecība

2008. gadā metālapstrādes uzņēmumu kopējais apgrozījums Latgales reģionā sastādīja 18.3 miljonus latu, un mašīnbūves uzņēmumu kopējais apgrozījums – 30.6 miljonus latu (šie dati neiekļauj Daugavpils lokomotīvu remonta rūpnīcu, kura 2008. gadā nodarbināja 1270 darbiniekus un kuras apgrozījums 2008. gadā bija 23.7 milj. LVL). Saražotās produkcijas vērtība attiecīgi sastādīja 18.1 un 32.1 milj. Ls, pievienotā vērtība – 6.9 un 11.4 milj. Ls. Personāla izmaksas sastādīja attiecīgi 3.4 un 8.8 milj. Ls, kas ir attiecīgi 47% un 77% no pievienotās vērtības.

Attēli zemāk norāda, ka neskatoties uz mašīnbūves uzņēmumu lielāko summāro apgrozījumu un nodarbinātību, metālapstrādes uzņēmumu apgrozījums un nodarbināto skaits aug strauji, savukārt mašīnbūves uzņēmumu kopējais apgrozījums salīdzināmās cenās – nedaudz sarūk.

40., 41. attēli. Latgales metālapstrādes un mašīnbūves rūpniecības apgrozījuma un nodarbināto skaita dinamika 2004.–2007. gados

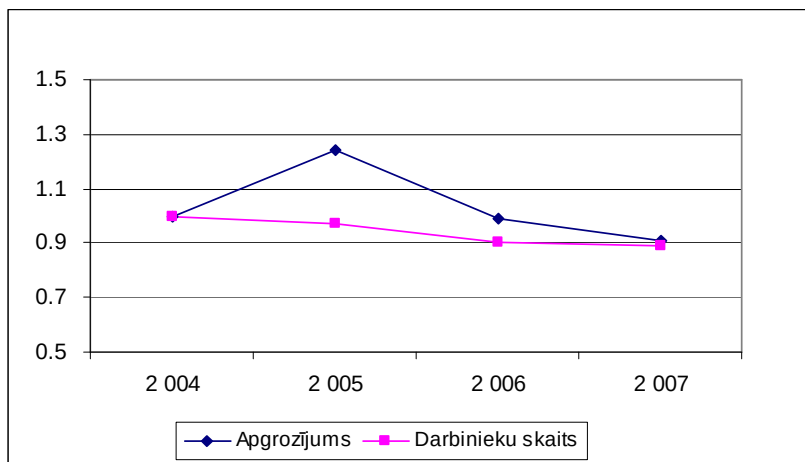
Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana

2008. gadā kokapstrādes uzņēmumu kopējais apgrozījums Latgales reģionā sastādīja 70 miljonus latu. Saražotās produkcijas vērtība bija 67.9 miljoni latu (uzņēmumi pārdeva vairāk kā saražoja uz iepriekšējā gada ražošanas apjoma rēķina) un pievienotā vērtība – 23 miljoni latu, no kuras 48% jeb 11 milj. Ls sastādīja personāla izmaksas.

42.attēls parāda pārtikas un dzērienu rūpniecības apgrozījuma dinamiku salīdzināmajās (2005. g.) cenās un nozarē nodarbināto skaita dinamiku.

42. attēls. Latgales kokapstrādes rūpniecības apgrozījuma un nodarbināto skaita dinamika 2004.– 2007. gados

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Straujāk augošie uzņēmumi

Pēc publiski pieejamiem datiem⁹, tika veikta analīze par uzņēmumiem ar visstraujāko apgrozījuma pieaugumu laika posmā no 2006. gada līdz 2008./2009. gadam (ņemot vērā, ka uz datu iegūšanas brīdi dati par dažu uzņēmumu apgrozījumu 2009. gadā nebija pieejami). Tika atlasīti uzņēmumi, kuru darbības nozare ir primārie sektori un apstrādes rūpniecība. Tabulā norādīti dati par visstraujāk augošu uzņēmumu nozari, vidējo apgrozījumu 2008. / 2009. gadā un apgrozījuma pieaugumu no 2006. gada. Analīze tika veikta dažādām apgrozījuma grupām.

60. tabula. Straujāk augošie uzņēmumi 2006. – 2008./2009. gadā

N.p.k.	Nozare	Vidējais apgrozījums 2008. / 2009. gadā, tūkst. Ls	Apgrozījuma pieaugums no 2006. gada
Apgrozījums līdz 1 milj. Ls			
1	Mežizstrāde	56	28080%
2	Ādas izstrādājumu ražošana	146	10999%
3	Metālapstrāde	709	7844%
4	Kokapstrāde	349	6120%
5	Kokapstrāde	355	5915%
6	Ķīmiskā rūpniecība	365	4794%
7	Lauksaimniecība	30	3878%
8	Mežizstrāde	696	950%
9	Maizes un mīklas izstrādājumu ražošana	208	782%
10	Lauksaimniecība	207	701%
Apgrozījums no 1 līdz 5 milj. Ls			
1	Lauksaimniecība	1795	247%
2	Zivju produktu ražošana	1774	245%

⁹ www.lursoft.lv

N.p.k.	Nozare	Vidējais apgrozījums 2008. / 2009. gadā, tūkst. Ls	Apgrozījuma pieaugums no 2006. gada
3	Instrumentu un aparātu ražošana	1625	88%
4	Elektroiekārtu ražošana	3170	86%
5	Trikotāžas izstrādājumu ražošana	2380	72%
6	Metālapstrāde	3501	65%
7	Kūdras ieguve	1325	64%
8	Maizes un mīklas izstrādājumu ražošana	1431	63%
9	Metālapstrāde	1387	56%
10	Tekstilizstrādājumu ražošana	4505	39%
Apgrozījums virs 5 milj. Ls			
1	Zivju produktu ražošana	15165	329%
2	Maizes un miltu izstrādājumu ražošana	8823	65%
3	Metālapstrāde	6093	62%
4	Piena pārstrāde un siera ražošana	7201	40%
5	Gaļas produktu ražošana	15369	31%
6	Mašīnbūve	23725	28%
7	Plastmasas izstrādājumu ražošana	6752	21%
8	Piena pārstrāde un siera ražošana	25930	20%
9	Kokapstrāde	11711	14%
10	Lauksaimniecības dzīvnieku barības ražošana	5630	9%

Dati: Lursoft

Kā demonstrē tabula, uzņēmumi ar straujāku apgrozījuma pieaugumu darbojas ļoti dažādās nozarēs. Tas daļēji apstiprina tēzi, ka konkurētspēja ir drīzāk saistīta ar katra uzņēmuma darbības specifiku, nevis ar nozari, kurā uzņēmums strādā.

Rūpniecības nozaru nozīmīgākās attīstības tendences

- Vadošās nozares ir milzīgi globālie tīkli, kurus veido savstarpēji saistīti apakšuzņēmēji, kas atrodas klienta tuvumā vai jebkur citur pasaulē, atbilstoši to lomai ražošanas vērtības ķēdē
- Ātri augošās nozares darbojas globāli, attīstot vērtīgāko uzņēmējdarbības daļu labi attīstītās, inovācijas veicinošās teritorijās
- Tehnoloģiju vadīto un augsto tehnoloģiju nozaru galvenie darba procesi tiek veikti industriālajos centros, tuvu zinātniskajiem procesiem, kas piedāvā labu vidi inovācijām (tehnoloģiskie parki)
- Apakšuzņēmēju ražošanas līnijas, kas nodrošina sastāvdaļu ražošanu, atrodas jaunattīstības valstīs, kas piedāvā zemas izejmateriālu un algu izmaksas un labus transporta tīklus
- Lētu, masveida izstrādājumu nozares (piem. patēriņa preces) ir zem izmaksu spiediena, tādējādi tās ir ļoti mobilas, veicot investīcijas globālā līmenī vietās ar zemākajām izmaksām, pieņemamu uzņēmējdarbības vidi un lielu tirgus potenciālu
- Arvien vairāk lokāli strādājošās nozares ir saistītas ar "lielo spēlētāju" tīkliem kā apakšuzņēmēji, apvienoti ar lielākiem ražotājiem vai vienkārši izspiesti no tirgus spēcīgas cenu konkurences dēļ
- Ražotāji pārvietojas tuvāk lielajiem un augošiem tirgiem
- Mazākie ražotāji arvien biežāk darbojas "nišu tirgos", kuros lielie ražotāji nav ieinteresēti
- Rūpniecības izstrādājumi kļūst arvien attīstītāki un kompleksāki, piedāvājot patērētājam papildu vērtību ar izstrādājumiem saistīto pakalpojumu veidā
- Samazinoties izstrādājumu cenām konkurences dēļ, ražotāju peļņas loģika mainās no ražošanas uz pakalpojumu sniegšanu (remonts, rezerves daļas, izstrādājumu atbalsts)

Stipro pušu, vājo pušu, iespēju un draudu analīze: Latgales reģiona rūpniecība

Stiprās puses: Reģionu šķērso nozīmīgi transporta koridori (automaģistrāles, dzelzceļa līnijas, maģistrālie dabas gāzes un naftas cauruļvadi);	Vājās puses: Novecojušu un modernu tehnoloģiju jaukts pielietojums mašīnbūves nozarē;
--	---

Nacionālās nozīmes pilsētas – Daugavpils un Rēzekne ar plašām bijušo rūpnīcu teritorijām, rūpnieciskās ražošanas un amatniecības tradīcijām, zemākām izmaksām nekā Rīgā. Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona rada labvēlīgu vidi investīcijām un uzņēmējdarbības attīstībai. Vidējo un mazo pilsētu ražošanas infrastruktūra un tradīcijas. Saglabāta mašīnbūves nozare. Spēcīgs industriālais mantojums, darbaspēka potenciāls reģionā. Elastīgā ražošana, spēja saražot mazas partijas pa konkurētspējīgām cenām Augsta vadītāju tehniskā un vadīšanas kompetence.	Nepietiekams darbavietu skaits. Zema mazo un vidējo uzņēmumu konkurētspēja. Novecojušas tehnoloģijas un lēns restrukturizācijas process.
Iespējas: Atdzīvināt rūpniecību reģionā, piedāvājot potenciālajiem investoriem bijušo rūpnīcu teritorijas, zemākas izmaksas nekā Rīgā. Jaunu, ekoloģisku un drošu nišas produktu ražošana. Logistikas optimizēšana (ražošanas un piegādes ķēdes). Mazo un vidējo uzņēmumu plašāka sadarbība. Uzlabota ražošanas kvalitāte un iemaņas un spēja attīstīt ražošanas procesus un produktu daļas. Jaunu produktu izplatīšanas, mazumtirdzniecības kanālu veidošana / sadarbība kā apakšuzņēmējiem ar Latvijas jaunajiem zīmoliem (piedāvā potenciālu piesaistīt tiešos ārvalstu ieguldījumus). Maza mēroga ražošana un ar produktiem saistīto pakalpojumu attīstība (remonts, rezerves daļas, klientu atbalsts) Sadarbība kā apakšuzņēmējiem ar ES tirgū bāzētiem uzņēmumiem, kas ražo klientam pielāgotus, darbietilpīgus izstrādājumus, izmantojot jaunākās tehnoloģijas. Speciālo izstrādājumu un detaļu ražošana reģionālajiem tirgiem (Ziemeļeiropai, Krievijai), izmantojot loģistikas priekšrocības. Zema darbaspēka izmaksu līmeņa saglabāšana. Iespējas piesaistīt jaunus, kvalificētus un motivētus darbiniekus izmantojot jaunu veida sadarbību ar profesionālās izglītības iestādēm. Finanšu resursu pieejamības palielināšana ražošanas attīstībai un jauno produktu ieviešanai.	Draudi: Ražošanas uzņēmumu pārcelšanās uz citiem reģioniem ar izdevīgāku investīciju vidi. Ražošanas izmaksu palielināšanās, produktivitātes palielināšanās. Neattīstoties rūpniecības nozarēm, palielinās slogs uz ne-ražojošām nozarēm, samazinās darba vietu skaits, samazinās ekonomiskā izaugsme.

9. TŪRISMS

61. tabula. Viesnīcas un citas tūristu mītnes reģionos, 2009.gada beigās

	Mītņu skaits	Gultas vietu skaits	Numuru skaits	Apkalpotās personas	tai skaitā ārzemnieki
Rīgas reģions	121	12 920	6 466	689 330	589 106
Pierīgas reģions	153	8 136	3 616	167 105	84 004
Vidzemes reģions	78	2 626	1 033	46 362	15 242
Kurzemes reģions	104	5 002	2 032	133 363	43 670
Zemgales reģions	52	1 621	654	27 093	7 294
Latgales reģions	51	2 191	885	50 645	14 559
LATVIJA	559	32 496	14 686	1 113 898	753 875

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

62. tabula. Viesnīcas un citas tūristu mītnes Latgales reģionā, 2009.gada beigās

	Mītņu skaits	Gultas vietu skaits	Numuru skaits	Apkalpotās personas	tai skaitā ārzemnieki
Daugavpils	12	741	337	25 846	10 154
Rēzekne	3	260	144	10 751	3 252
Aglonas novads	1	10	5		
Balvu novads	2	60	28		
Ciblas novads	2	91	31		
Dagdas novads	1	30	8		
Daugavpils novads	3	200	75	574	77
Ilūkstes novads	1	47	3		
Kārsavas novads	1	10	5		
Krāslavas novads	4	82	31	1 585	13
Līvānu novads	1	23	11		
Ludzas novads	3	167	43	1 007	135
Preiļu novads	2	50	29		
Rēzeknes novads	10	298	102	2 545	246
Riebiņu novads	2	65	11		
Viļakas novads	1	15	6		
Viļānu novads	2	42	16		
Latgales reģions	51	2 191	885	50 645	14 559

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Tūrisms ir relatīvi jauna saimnieciskā aktivitāte Latgalē. Pēdējo gadu laikā, pateicoties ES fondu ieguldījumiem, ir uzlabota izmitināšanas kvalitāte un kopējā infrastruktūra, kā arī pastāvīgi tiek pilnveidota un dažādota piedāvājuma kvalitāte. Tomēr būtisks ir fakts, ka pilnvērtīgu attīstību vietējie tūrisma uzņēmēji iegūst brīdī, kad pastāv spēcīgs pieprasījums un pirkspēja vietējā, tai skaitā Latgales reģiona tirgū.

Ūdeņu piedāvājums

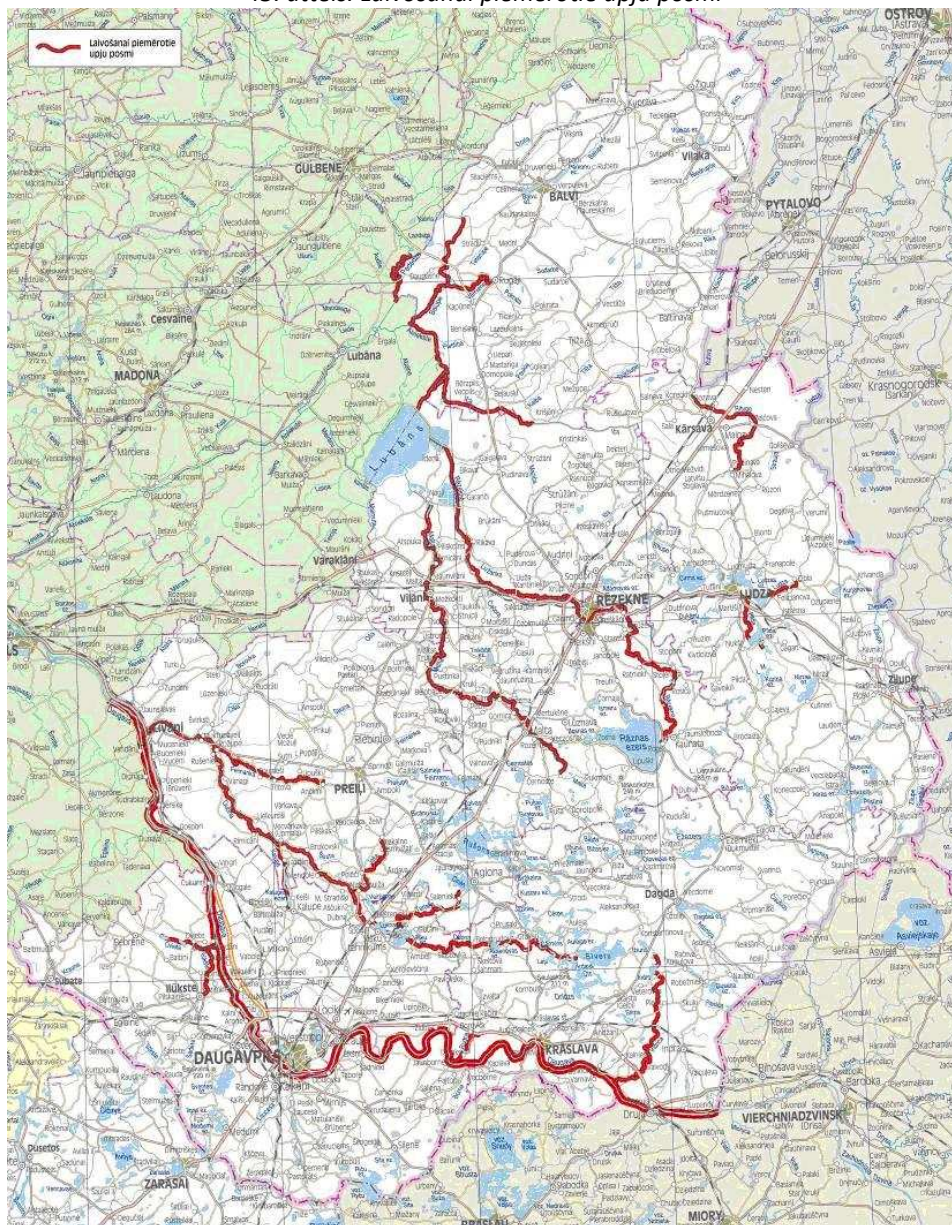
Latgalē ir ezeru un upju izmantošanas potenciāls tūrisma, atpūtas pakalpojumu un transporta vajadzībām. Saistībā ar ūdeņu izmantošanu ir realizēti vairāki projekti.

„Ezeru un upju izmantošana tūrisma, rekreācijas un transporta vajadzībām Latgales un Rytu Aukštaitijas reģionos – potenciāls, infrastruktūras attīstība un nepieciešamās investīcijas” projekta ietvaros divos pārrobežas reģionos Latgales (Latvija) un Rytu Aukštaitijas (Lietuva) tika sagatavota datu bāze un kartogrāfiskais materiāls (M1:50000) par teritorijā esošajiem 2000 ezeriem, izvērtēts ekonomiskais un rekreatīvais potenciāls, sagatavota attīstības koncepcija un investīciju plāns, nosakot potenciālos investīciju objektus).

Par 200 ezeriem reģionā, kuriem piemīt vislielākais attīstības potenciāls, tika izveidota detalizētāka datu bāze, novērtējot pieejamību, tehnisko infrastruktūru, pieejamos pakalpojumus, īpašumu piederību, vides kvalitāti un ietilpību.

Kopējas iniciatīvas ūdeņu resursu apsaimniekošanā un atpūtas pakalpojumu piedāvājumā var apvienot gan pašvaldības, gan tūrisma speciālistus un uzņēmumus. Piemēram, pašvaldībām gar Daugavu – Līvānu, Krāslavas, Daugavpils pilsētai, Ilūkstes un Daugavpils novadam, kā arī Ludzas un Balvu novadiem, kuru pilsētas novietotas pie ezeriem un ir jārisina līdzīgi pilsētas apsaimniekošanas jautājumi.

43. attēls. Laivošanai piemērotie upju posmi

Dati: Latgales reģiona attīstības aģentūras pētījums „Ezeru un upju izmantošana tūrisma un rekreācijas vajadzībām Latgales un Rytu Aukštaitijas reģionos - infrastruktūras attīstība un nepieciešamo investīciju novērtējums”

Tūrisma attīstības perspektīvas

Nākamo 10 gadu laikā prognozētā globālā izaugsme tūrisma nozarē (ik gadus vairāk kā 5 % apjomā) notiks, pateicoties attīstīto valstu labklājības līmenim, augošo lielvalstu vidusšķiras izaugsmei, maza budžeta gaisa satiksmes piedāvājumam, u.c. veicinošiem faktoriem. Eiropa joprojām būs viens no vispievilcīgākajiem

tūrisma reģioniem pasaulē, un Latvijai (kā arī Latgalei) būs nepieciešams jauns piedāvājums globālajam tūristam – vieta, ko atklāt.

Nepieciešamās darbības tuvāko gadu laikā tūrisma attīstībai saistāmas ar tālāku produktu attīstību, pakalpojumu kvalitātes pilnveidošanu, IKT aktīvu izmantošanu piedāvājuma veidošanā un popularizēšanā. Reģiona mārketingam un pārdošanai nepieciešams veidot visu reģiona iesaistīto pušu atbalstītas, netradicionālas kampaņas un pasākumus.

Iespējamie tirgi pastāv arī Krievijas pilsētās, piedāvājot izmitināšanu un pakalpojumus ar atrakcijām un aktivitātēm dabā, ģimenes un atpūtas brīvdienas drošā vidē augstā kvalitātē (tādējādi tiešā veidā konkurējot ar dienvidaustrumu Somijas piedāvājumu St.Pēterburgas reģionam, kas atrodas līdzīgi sasniedzamā attālumā un pievelk Krievijas atpūtnieku masas).

Dziedinoši un veselību veicinoši pakalpojumi

Tā ir jauna augoša nozare ES valstīs iedzīvotājiem ar augstu ienākumu līmeni (pie tam nākošo 10 gadu laikā pieaugs 50+ gadu vecu iedzīvotāju daļa), kuriem ir laiks un nauda, lai to ieguldītu savas veselības un labsajūtas uzlabošanā. Šī nozare ir cieši saistīta ar tūrisma nozari, kā arī telekomunikācijām un pārtikas rūpniecību.

Latgales perspektīvas:

- Dziedinoši un veselību veicinoši pakalpojumi ir daļa no veselības aprūpes pakalpojumu, pārtikas un tūrisma nozares, kas attīstās Latgalē;
- Dabiskajai veselības dziedināšanai Latgalē ir senas tradīcijas, un dziedinoši un veselību veicinoši pakalpojumi labi saderas ar Latgales kā tīras, drošas un bez-stresa dabas vietas tēlu;
- Humanitāro un sociālo zinību absolventi, īpaši sievietes, tipiski pārvalda vairākas valodas un viņām ir salīdzinoši viegli pārkvalificēties, lai sniegtu dziedinošus un veselību veicinošus pakalpojumus (fiziskās nodarbības, dabiskās terapijas, ķermeņa dziedināšana, dabiskā kosmētika).

Latgales plānošanas reģions un reģiona pašvaldības un tūrisma uzņēmumi ir realizējuši šādas tūrisma nozari attīstošas iniciatīvas:

- Tūrisma projektu WATER JOY (LV/LT) un BELLA DVINA (LV/BY) īstenošana;
- Dalība tūrisma izstādēs Rīgā, Viļņā, Tallinā, Minskā, Sanktpēterburgā;
- Brošūru un reklāmas materiālu izdošana;
- Mārketinga aktivitātes Latvijas tirgū;
- Latgales reģiona virzība Krievijas tirgū

Latgalē izveidoti 14 jauni tūrisma produkti (maršruti):

- „Baltijas Ezeru zeme gardēžiem” (kulinārā mantojuma vietas un lauku labumi),
- “Zirgs – veselībai, skaistai stājai un dvēseles harmonijai” (zirgu izjādes),
- “Laimes loks – nostāsti un teikas”,
- “Iepazīsti Baltijas Ezeru zemi caur amatu tradīcijām” (amatniecība),
- Velomaršruts Baltijas ezeru zemē,
- „Pa Baltijas Ezeru zemes sniegotajiem pakalniem” (ziemas izklaides),
- „Iepazīsti kultūrvēstures daudzveidību pie ES robežas” (kultūrvēsture),
- „Svētceļojumā pa Baltijas Ezeru zemi” (baznīcas, svētvietas),
- „Izbaudi Baltijas Ezeru zemes veldzējumu!” (ūdens tūrisms),
- „Tavas zaļās brīvdienas Baltijas Ezeru zemē” (dabas tūrisms),
- Piedzīvojumu tūrisms Baltijas Ezeru zemē,
- Tūrisms Rāznas nacionālajā parkā un Aukštaitijas nacionālajos parkos,
- „Labsajūta Baltijas Ezeru zemes burvībā” (SPA un veselības tūrisms),
- Tradīciju tūrisms Baltijas Ezeru zemē.

Stipro pušu, vājo pušu, iespēju un draudu analīze: Latgales reģiona tūrisms

Stiprās puses: Dabiskajai veselības dziedināšanai Latgalē ir senas tradīcijas; Ekoloģiski tīra vide, augsts bioloģiskās daudzveidības līmenis, gleznainas dabas ainavas un daudzie ezeri, liela ainavu daudzveidība, unikālas kultūrvēsturiskās vērtības un tradīcijas. Daugavas ielejas dabas komplekss; Labā reģiona sasniedzamība gan ar Latvijas un Lietuvas gaisa satiksmi, gan jūras ostām (3-4 stundas), kā arī no St. Pēterburgas tādā pašā laika intervālā, kā no dienvidaustrumu Somijas, kas pievelk Krievijas atpūtnieku masas. Krievu valodas pārzināšana; Reģiona augstskolās pieejamās mācību programmas, humanitāro un sociālo zinību absolventi, īpaši sievietes, tipiski pārvalda vairākas valodas; Realizētas vairākas iniciatīvas – tūrisma veicinoši projekti.	Vājās puses: Vāja izmitināšanas un atpūtas un izklaides pakalpojumu kvalitāte, kā arī infrastruktūra; Nepietiekama interneta pieejamība; Nepietiekamas Eiropas valodu zināšanas; Neattīstīti tiešie transporta savienojumi; Tūristu neapmierinātība ar vilcienu S.Pēterburga-Varšava, kurš kursē reti, ar maz pieturām; Nepietiekami attīstīta publiskās vides kvalitāte pilsētās, saistībā ar ūdeņu un dažādu dabas teritoriju pieejamību.
Iespējas: Veidot noteiktām vecuma un interešu grupām piemērotus produktus (veselību veicinošs tūrisms, kas ir daļa no veselības aprūpes pakalpojumu, pārtikas un tūrisma nozares); Nemot vērā Latgales salīdzinoši augsto bioloģisko daudzveidību, gleznaino dabu un daudzus ezerus, ir iespēja attīstīt atpūtas un tūrisma industriju. Viesnīcu saimniecības un pakalpojumu sfēras attīstība. Sakrālā tūrisma attīstība; Produktu attīstība, pakalpojumu kvalitāte, IKT (informācijas komunikāciju tehnoloģijas) izmantošana, mārketingu un pārdošana; Veidot tūrisma saiknes ar Krieviju, piedāvājot izmitināšanu un pakalpojumus ar atrakcijām un aktivitātēm dabā, ģimenes un atpūtas brīvdienas drošā vidē augstā kvalitātē; Turpināt attīstīt ūdeņu izmantošanas tūrisma piedāvājumu.	Draudi: Neattīstītas infrastruktūras rezultātā dabas teritoriju noplicināšana, tūristu skaita samazināšanās; Nozīmīgas nozares pavājināšanās, nodarbinātības līmeņa samazināšanās; Būtisku papildus ieņēmumu samazināšanās lauku iedzīvotājiem.

10. INVESTĪCIJU PIESAISTE

Latgales plānošanas reģionā aktīvi darbojas Eiropas savienības struktūrfondu informācijas centrs (turpmāk- ES SIC). ES SIC galvenais uzdevums ir projektu pieteicējiem bez maksas sniegt aktuālo informāciju par ES struktūrfondu - izsludinātajiem konkursiem, pieteikšanās kārtību, projekta idejai piemērotāko fondu, konsultācijas par projektu pieteikumu sagatavošanu un iesniegšanai nepieciešamo dokumentāciju, projekta atbilstību reģiona attīstības plānošanas dokumentiem un citu specifisko informāciju. ES SIC darbība galvenokārt ir vērsta uz tādām mērķa grupām kā Latgales plānošanas reģiona pašvaldības, izglītības iestādes, uzņēmēji, nevalstiskās organizācijas, veselības aprūpes iestādes, kultūras iestādes, Nodarbinātības valsts aģentūras filiāles u.c.

Eiropas Savienības struktūrfondu vadības informācijas sistēmas dati liecina, ka 2004.-2006.gada fondu apguves periodā Latgales reģionā tika realizēti 860 projekti par 59 miljoniem latu, jeb 13% no kopējā finansējuma. Visvairāk projektu tika realizēti Rīgas reģionā- 1790 projekti par 198 miljoniem latu jeb 43% no kopējā finansējuma, Vidzemē- 1125 projekti par 51 miljonu latu jeb 11% no kopējā finansējuma, Kurzemē- 1082 projekti par 66 miljoniem latu jeb 15% no kopējā finansējuma. Šai periodā Latgales reģionam visvairāk līdzekļu ticis piesaistīts no Eiropas Sociālā fonda (ESF)-38,3 miljoni latu, kas ir 23% no kopējā finansējuma un Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF)- 13,3 miljoni latu, jeb 6,1% no kopējā finansējuma. Savukārt, skaitliski visvairāk projektu tika īstenoti no Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda (ELVGF)- 439 projekti, piesaistot 7,6 miljonus latu, 13,1% no kopējā finansējuma. Zivsaimniecības vadības finansēšanas instrumenta (ZVFI) ietvaros Latgales reģionā tika ieviesti 7 projekti par 0,2 miljoniem latu.

Latgales reģionā 2007.-2013.gada plānošanas periodā jau apstiprināti 313 projekti par kopējo finansējumu vairāk kā 216 miljoni latu, uz vienu reģiona iedzīvotāju apmēram 636 lati.

63. tabulā var redzēt Eiropas savienības fondu apguvi Latgales rajonos pēc ES SIC apkopotās informācijas. 2004.-2006.gada plānošanas periodā tika apgūti vairāk kā 31 miljons lati. Visvairāk līdzekļu ir piesaistīts Daugavpils rajonā- 11,5 miljoni lati (ieskaitot Daugavpils pilsētu) un Rēzeknes rajonā- 9 miljoni lati (ieskaitot Rēzeknes pilsētu).

63. tabula. ES fondu 2004.-2006.gada periodam plānoto līdzekļu apguve Latgales reģiona bijušajos rajonos, lati

Rajons	Fonds	2004.-2006.	Rajons	Fonds	2004.-2006.
Balvu rajons	ELVGF	53267,33	Ludzas rajons	ELVGF	302425,5
	ERAF	409041,1		ERAF	992556,1
	ESF	222946,3		ESF	207276,6
	Kopā	685254,73		Kopā	1502258,2
Daugavpils rajons	ELVGF	961490	Preiļu rajons	ELVGF	2844701
	ERAF	8453182		ERAF	1056153
	ESF	1976640		ESF	851303,5
	ZVFI	186631,1		Kopā	4752157,5
	Kopā	11577943,1	Rēzeknes rajons	ELVGF	1539777
Krāslavas rajons	ELVGF	1160963		ERAF	5140067
	ERAF	2279565		ESF	2376296
	ESF	275133,8		ZVFI	6364,85
	Kopā	3715661,8		Kopā	9062504,85

Dati: LPR Struktūrfondu informācijas centrs

Lauku atbalsta dienesta sniegtā informācija liecina, ka par tā administrētajām aktivitātēm no 2004.gada līdz 2009.gada 31. decembrim Latgales reģionā kopā pa visiem atbalsta veidiem ir izmaksāti vairāk kā 184 miljoni latu. Vislielākais atbalsta apmērs ir bijis 2006.gadā- vairāk kā 43 miljoni latu, bet vismazākais 2009.gadā- vairāk kā 15 miljoni latu.

64. tabula. Nefinanšu investīcijas reģionos (2008.gada salīdzināmajās cenās; milj. latu).

	2002	2004	2006	2008
LATVIJA	2 551.3	3 649.8	4 728.2	4 874.9
Rīgas reģions	1 258.7	1 745.5	2 330.0	2 652.5
Pierīgas reģions	362.1	605.2	848.3	721.6
Vidzemes reģions	177.2	263.9	339.4	309.0
Kurzemes reģions	332.2	475.3	525.2	554.0
Zemgales reģions	226.9	305.0	398.4	352.4
Latgales reģions	194.2	254.9	286.9	285.4

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, 2008.gadā nefinanšu investīcijas Latgales reģionā bija 285,4 miljoni latu, tas ir 5,9% no valstī kopējām nefinanšu investīcijām (skatīt 5.3.2.tabulu). Salīdzinot ar citiem reģioniem, Latgalē pagaidām nefinanšu investīciju apjoms ir vismazākais, līdzīgi ir Vidzemes un Zemgales reģionā, attiecīgi 6,3 % un 7,2% no kopējām nefinanšu investīcijām Latvijā. Kopš 2002.gada Latgales reģionā nefinanšu investīciju apjoms ir pieaudzis par 47,0%, salīdzinājumam Zemgales reģionā- 55,3%, Kurzemes reģionā- 66,8% un Vidzemes reģionā- 74,4%.

Līdz 2010.gadam, lai veicinātu pašvaldību infrastruktūras sakārtošanu un attīstību, nodrošinot priekšnosacījumus pašvaldību funkciju efektīvai veikšanai un valsts teritorijas līdzsvarotai attīstībai, ik gadu pašvaldībām tika piešķirtas mērķdotācijas pašvaldību investīcijas projektu īstenošanai.

Stipro pušu, vājo pušu, iespēju un draudu analīze: Latgales reģiona investīciju piesaiste

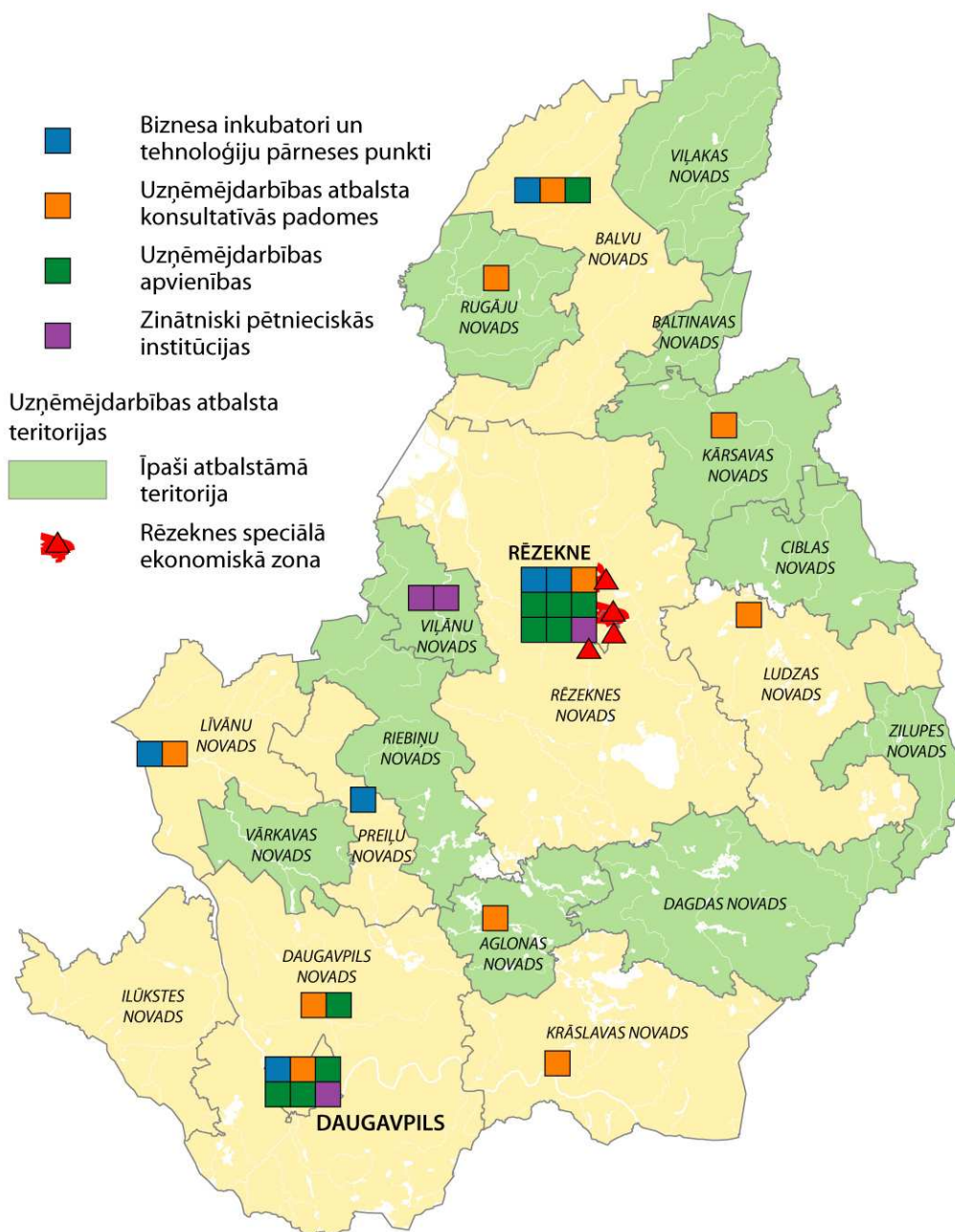
Stiprās puses: Attīstīta loģistika un ES mērogā lēts un kvalificēts darbaspēks ir konkurētspējīgas priekšrocības, kas ļauj piesaistīt tiešās ārvalstu investīcijas un partnerus, kas darbojas ES un Krievijas tirgos; Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona rada labvēlīgu vidi investīcijām un uzņēmējdarbības attīstībai; Attīstīta projektu kapacitāte pašvaldībās, kurās ir nacionālās un reģiona nozīmes pilsētas; Privātā un nevalstiskā sektora veiksmīgo projektu piemēri.	Vājās puses: Periferiāls novietojums attiecībā pret Latvijas galvaspilsētu. Pienācīgas infrastruktūras trūkums mazina uzņēmēju interesi ieguldīt reģionā, jo īpaši ārpus Daugavpils un Rēzeknes; Nepietiekša informācija un mārketinga aktivitātes investoru piesaistei; Nepietiekami finanšu resursi uzņēmumiem un organizācijām sadarbības un biznesa partnerībām.
Iespējas: Sadarbības uzlabošana, veicinot publiskās pārvaldes, izglītības iestāžu, privāto uzņēmumu un investoru partnerības; Investīciju galvenā novirzīšana augstas pievienotās vērtības produktu ražošanas un pakalpojumu sektoru attīstībai; Ārējo zināšanu un iemaņu piesaiste sadarbībai ar biznesa un zināšanu centriem pasaules tirgos, labdarības organizācijām, sociālos un biznesa tīklos; Investoru (ražotāju) piesaiste, kas pašreiz darbojas augstu izmaksu ES valstīs (Skandināvijā, vāciski runājošās ES valstīs); Zināšanu paaugstināšana, strādājot ar dažādiem finanšu avotiem, reģionam atbilstošu finansēšanas nosacījumu un finanšu instrumentu izveide.	Draudi: Pasaules un pasaules reģionālās krīzes – finanšu un enerģētisko resursu tirgu strukturālas izmaiņas - palielinot vai samazinot investīciju plūsmas un to dinamiku reģionā; Latvijas sabiedriskā sektora finansiālās kapacitātes samazināšanās; Pasaules ekonomikas virzītājspēku attālināšanās vai aiziešana no ES un Latvijas ekonomiskās telpas, samazinot reģionam nozīmīgas partnerības, biznesa tīklu saiknes.

11.UZ ZINĀŠANĀM BALSTĪTĀ EKONOMIKA

Kā liecina pasaules valstu pieredze, inovatīvā uzņēmējdarbība ir process, kas ļauj nacionālai uzņēmējdarbībai, kura nodarbojas ar produktu ražošanu un pakalpojumu sniegšanu, panākt jaunu attīstības līmeni, ražojot jaunas preces, pakalpojumus un tehnoloģijas.

Uz zināšanām balstītas ekonomikas attīstība Latgales reģionā ir viens no galvenajiem darba virzieniem – ir izveidotas speciālas biznesa atbalsta institūcijas (biznesa inkubatori, inovāciju centri u.c.), teritorijas (SEZ u.c.) un tiek piesaistīts finanšu atbalsta līdzekļi no ES fondiem (35. att.)

43. attēls. Uzņēmējdarbības atbalsta institūcijas un teritorijas

Dati: SIA „Grupa 93”

Biznesa inkubatori darbojas, lai veicinātu jaunu, dzīvotspējīgu un konkurētspējīgu komersantu veidošanos un attīstību Latgales reģionā, nodrošinot tos ar komercdarbībai nepieciešamo vidi un konsultatīvajiem pakalpojumiem.

Rēzeknes Augstskolas Inovāciju centrs- mērķis ir atbalstīt jaunu inovatīvu uzņēmumu izveidi un sniegt tiem sākotnējo atbalstu darbības uzsākšanai. Rēzeknes Augstskolas inovāciju centrā esošās komercsabiedrības var saņemt sekojošus pakalpojumus:

- Infrastruktūras pakalpojumi – biroja telpas ar aprīkojumu (mēbeles, internets, telefons, sanāksmju telpa, virtuve un labierīcības). Ir pieejamas 18 m² un 36 m² lielas biroja telpas;
- Vienoti sekretariāta un biroja pakalpojumi (fakss, kopēšana, ienākošās un izejošās korespondences apstrāde u.c. pak.);
- Uzņēmējdarbības atbalsta pakalpojumi – komercsabiedrības reģistrācija, grāmatvedības pakalpojumi, juridisko dokumentu sastādīšana, mārketinga konsultācijas, biznesa plānu sastādīšana, ES struktūrfondu līdzekļu piesaiste.
- Tehnoloģiskie pakalpojumi – jaunu produktu prototipu un pirmo eksperimentālo modeļu projektēšana un izstrāde.

Uz atbalstu var pretendēt jaunas komercsabiedrības un tās, kas nav vecākas par pieciem gadiem un kas darbojas rūpniecības nozarē (izņemot dzērienu un tabakas izstrādājumu ražošanu), ar datoriem un ar tiem saistītās darbības, zinātniski pētnieciskā darba jomā, projektēšanas un arhitektūras jomā, tehniskās pārbaudes un analīzes nozarē un dizaina jomā.

Līvānu Inženiertehnoloģiju un inovāciju centrs- misija ir sniegt atbalstu esošajiem pilsētas un novada uzņēmumiem un veicināt tajos jaunu ideju un produktu veidošanos, kā arī sekmēt jaunu aparātubūves un elektromontāžas uzņēmumu veidošanos Līvānos, tādā veidā kļūstot par nozīmīgu minēto nozaru centru Latgalē. Līvānu Inženiertehnoloģiju un inovāciju centra mērķis ir veicināt jaunu, dzīvotspējīgu un konkurētspējīgu uzņēmumu veidošanos un attīstību Latgales reģionā, nodrošinot tos ar uzņēmējdarbībai nepieciešamo vidi, tai skaitā infrastruktūru un konsultatīvajiem pakalpojumiem, kā arī kļūt par reģiona nozīmīgāko uzņēmējdarbības attīstības atbalsta centru optiskās šķiedras, aparātubūves un elektromontāžas nozarēs.

Līvānu Inženiertehnoloģiju un inovāciju centra darbības uzdevums ir sniegt jaunajiem uzņēmumiem Latgales reģionā uzņēmējdarbības atbalsta pakalpojumus (inkubatora telpu īre, juridiskie, grāmatvedības, biroja u.c. pakalpojumi) veicinot to izveidošanos, attīstību un nostiprināšanos, kā arī organizēt pasākumus jauniešu ieinteresētības un izpratnes palielināšanai par inženierzinātnēm.

Preiļu Biznesa inkubators- mērķis ir veicināt uzņēmējdarbības attīstību un jaunu uzņēmumu veidošanos Preiļu novadā, radot inovatīvus ar paaugstinātu pievienotās vērtības nodokli produktus un pakalpojumus. Preiļu biznesa inkubatora uzdevumos ietilpst:

- materiāli tehniskās bāzes nodrošināšana;
- juridiskās adreses nodrošināšana jaunajiem uzņēmējiem;
- atbalsta pakalpojumu (konsultācijas, apmācības) nodrošināšana;
- inovācijas veicināšana (inovācija ir process, kurā jaunas zinātniskās, tehniskās, sociālās, kultūras vai citas sfēras izstrādes tiek īstenotas tirgū pieprasītā un konkurētspējīgā produktā vai pakalpojumā).

Balvu Profesionālās izglītības un uzņēmējdarbības atbalsta centrs- nodrošina jaunajiem uzņēmējiem konsultatīvu atbalstu, telpas, plašu informācijas klāstu, pieeju biroja tehnikai, palīdzību lietvedībā un uzņēmuma darbības organizēšanā. Atbalsts paredzēts uzņēmumiem, kuri darbojas dažādās ražošanas nozarēs, pakalpojumu sniegšanā, inovatīvu tehnoloģiju ieviešanā.

Latgales reģionā darbojas arī vairāki Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkti, kuri ir zinātniskā institūta vai augstskolas struktūrvienība, kura atbalsta un veicina zināšanu un tehnoloģiju pārneses aktivitātes un ir atbildīga par ārējo sakaru nodibināšanu un uzturēšanu, (arī ar privāto sektoru), sniedzot informāciju par organizācijas pētnieciskajām aktivitātēm un pieredzi.

Daugavpils Universitātes Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkts- darbības mērķis ir iniciēt, atbalstīt un veicināt zināšanu un tehnoloģiju pārnesi. Šis kontaktpunkts piedāvā:

- tehnoloģiju pārneses procesa informatīvo, metodisko un zinātnisko atbalstu;
- informatīvo atbalstu: publikācijas, konferences, izstādes;
- intelektuālā īpašuma aizsardzības pakalpojumus (analogu un prototipu meklēšana, patentu pieteikumu sagatavošana un iesniegšana);
- augsti tehnoloģisko uzņēmumu un organizāciju tehnoloģiju pārneses veicināšanu Latvijas un starptautiskajā tirgū;
- pasākumus, kas saistīti ar tehnoloģiju eksportu, realizāciju, tai skaitā pārrunu veikšanu, līgumu (kontraktu) slēgšanu.

Rēzeknes Augstskolas Vides Tehnoloģiju Pārneses kontaktpunkts ir Rēzeknes Augstskolas Inženieru fakultātes Ilgtspējīgās attīstības pētnieciskā institūta struktūrvienība, kura veic inovatīvo darbību komercializāciju vides tehnoloģiju jomā, kas veicina jaunāko zinātnisko, tehnisko, sociālo vai citu ideju, izstrādņu un tehnoloģiju īstenošanu tirgū pieprasītā un konkurētspējīgā produktā vai pakalpojumā.

Latgales reģionā darbojas A/S "Viļānu selekcijas un izmēģinājumu stacija", tā atrodas Viļānu novadā, tās kopējā platība ir 1105 ha. Uzņēmumā strādā vidēji 85 darbinieki. A/S "Viļānu selekcijas un izmēģinājumu stacija" galvenie darbības virzieni ir graudaugu, kartupeļu un linu sēklkopība, piena lopkopība, agroservisa pakalpojumu sniegšana, biohumusa ražošana. Viļānu novadā darbojas SIA „Latgales lauksaimniecības zinātnes centrs”, kas vienīgais Austrumlatvijas reģionā veic zinātniski pētniecisko darbu un nodrošina lauku uzņēmējus ar konkurētspējīgām zinātnes izstrādņiem un to ieviešanu praksē. Ar katru gadu palielinās gan pētāmo laukaugu kultūru klāsts, to audzēšanas tehnoloģijas pilnveidošana, gan pētāmās šķirnes. Par galveno mērķi izmēģinājumu nozīmīgumam centrs izvirza produkcijas ražošanas kvalitāti atbilstoši Eiropas Savienības prasībām.

Stipro pušu, vājo pušu, iespēju un draudu analīze: Latgales reģiona uz zināšanām balstītā ekonomika

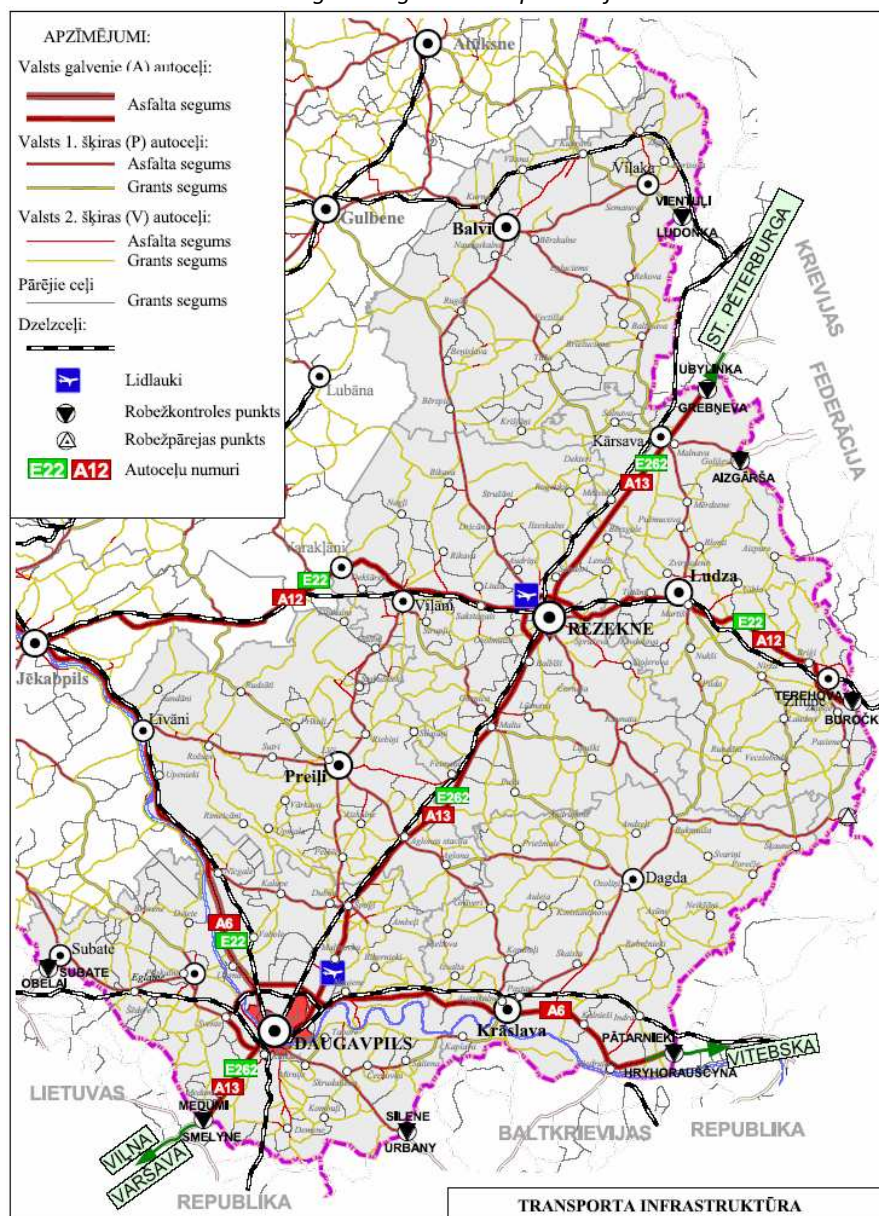
Stiprās puses: Daugavpils Universitāte un Rēzeknes Augstskola - reģiona attīstības veicinātājas; Daugavpils Universitātes investīcijas mācību procesā, zinātniski pētnieciskās materiālās bāzes attīstībā; Izglītības iestāžu infrastruktūras un sadarbības projekti; Reģiona augstskolu sadarbība ar Latvijas augstskolām.	Vājās puses: Nepietiekami attīstīts uzņēmumu un strādājošo kvalifikācijas paaugstināšanas process, aprite; Nepietiekamas zināšanas par uzņēmumu vajadzībām.
Iespējas: Piesaistīt augsti kvalificētu, prasmīgu, elastīgu vietējo darbaspēku; Augstas kvalitātes maza mēroga ražošana, kas mērķē uz zināšanu ietilpīgiem "nišas" tirgiem; Vislabāko tehnoloģiju izmantošana gan ražošanā, gan uzņēmējdarbības vadībā; Tirgus inteligences un izpēti un attīstības izmantošana (caur biznesa partneru tīkliem); Investīcijas energoefektivitātē un videi draudzīgajā ražošanā.	Draudi: Reģiona ekonomikas, Latgales reģiona uzņēmumu konkurētspējas pavājināšanās tehnoloģiju novecošanas rezultātā.

12. Latgales plānošanas reģiona INFRASTRUKTŪRA

12.1. Transporta infrastruktūra

Viena no galvenajām Latgales reģiona attīstības priekšrocībām ir sabalansētais un integrētais transporta infrastruktūras tīkls, kas ietver autoceļus, dzelzceļu, gaisa transportu un velotransportu. 44. attēlā ir attēlota Latgales reģiona transporta infrastruktūra. Transporta tīkls nodrošina Latgales reģiona labus iekšējos savienojumus starp pilsētām, kā arī nodrošina starptautiskos savienojumus un to tālāku attīstīšanu.

44. attēls. Latgales reģiona transporta infrastruktūra

Dati: Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums 2006-2026

Autoceļi

Latgali šķērso trīs nacionālas un arī starptautiskas nozīmes autoceļi:

- A6 Rīga-Daugavpils-Krāslava-Baltkrievijas robeža (Pāternieki);

- A12 Jēkabpils-Rēzekne-Ludza-Krievijas robeža (Terehova), kas ir Eiropas ceļu tīkla E22 (Holiheda-Ventspils-Rīga-Velikiye Luki-Maskava-Vladimira-Nižnij Novgorod) daļa;
- A13 Krievijas robeža (Grebņeva)-Rēzekne-Daugavpils-Lietuvas robeža (Medumi), kas ir Eiropas ceļu tīkla E 262 (Kauņa-Ukmerģe-Daugavpils-Rēzekne-Ostrova) daļa.

Latgales reģionu šķērso Trans-Eiropas autoceļi. Latvijas teritorijā TEN ceļu maršrutos iekļaujas gandrīz viss esošais valsts galveno autoceļu tīkls, kas ir esošā ceļu tīkla augstākā kategorija un tehniski kvalitatīvākā daļa, kura arī pašreizējos apstākļos funkcionāli pilda starptautiskās satiksmes vajadzības.

45. attēls. Trans-Eiropas autoceļu (TEN) tīkls Latvijā

Dati: VAS „Latvijas valsts ceļi”

Latgalei nepieciešama ērta nokļūšana uz Rīgu; tomēr, ņemot vērā, ka reģiona ekonomikā lielāka nozīme ir vietējām aktivitātēm, ļoti svarīgi ir iekšējie savienojumi. Līdz ar to Latgales interesēs ir autoceļa A13 Krievijas robeža (Grebņeva)-Rēzekne-Daugavpils-Lietuvas robeža (Medumi) attīstība, kas ir Eiropas ceļu tīkla E262 (Kauņa-Ukmerģe-Daugavpils-Rēzekne-Ostrova) daļa un kas nodrošina savienojumus starp Rēzekni un Daugavpili.

Valsts reģionālo un vietējo ceļu tīkls radiāli savieno galvenos apdzīvojuma centrus ar zemāka līmeņa centriem. Visi pašvaldību centri savienoti vismaz ar valsts vietējiem autoceļiem (skatīt 44. attēlā valsts 2. šķiras ceļus). Daudzas apdzīvotās vietas atrodas pie svarīgākajiem ceļiem, bet starp mazajiem centriem, kas izvietoti perifērijā, ir sliktā satiksme. Valsts robeža kā šķērslis noteikusi ceļu radiālu orientāciju uz iekšzemes centriem, tāpēc austrumu pierobežā vāji attīstīta satiksme gar robežu. Autoceļu konfigurācija un sliktais ceļu stāvoklis ietekmē nomaļu teritoriju sasniedzamību, palielina reālo attālumu no galvenajiem centriem, ko vēl pasliktina sabiedriskā transporta neesamība vai nepietiekamība.

Tikai nelielai daļai valsts vietējo autoceļu ir melnais asfalta segums, vairumam ceļu – grants segums. Uzņēmējiem ir iespējas attīstīt apkārtes infrastruktūru – degvielas uzpildes stacijas un autoservisus, viesnīcas un kafejnīcas Latgales reģionā.

54,1% no aptaujātajiem uzņēmējiem autoceļus atzīst par ļoti nozīmīgiem sava uzņēmuma attīstībai un tikai 12,2% par mazsvarīgu faktoru. 45,9 % uzskata, ka pieejamie autoceļi ir apmierinošā kvalitātē, bet 39,9% uzskata, ka nepieciešams veikt kvalitātes uzlabošanu- uzlabot autoceļu uzturēšanu gan ziemā, gan vasarā, grants segumu nomainīt ar melno ceļa segumu, kā arī uzlabot autoceļu uzturētāju darba kvalitāti un veikt stingrākas ceļu būvniecības un remontdarbu kontroles.

Dzelzceļi

Latgales reģionu šķērso vairākas starptautiskas nozīmes dzelzceļa līnijas:

- Maskava –Zīlupe –Rēzekne -Krustpils –Jelgava - Ventspils;
- Vitebska - Indra – Daugavpils - Krustpils-Rīga;
- Sanktpēterburga -Kārsava- Rēzekne-Daugavpils-Eglaine- Klaipēda/ Kurcums -Vilņa.

Dzelzceļa koridori izvietoti paralēli trim galvenajiem autoceļiem, pastiprinot Jēkabpils, Rēzeknes un Daugavpils kā svarīgu reģiona mezglu punktu lomu.

Pēc „Latvijas Dzelzceļa” sniegtās informācijas, laika posmā no 2007. līdz 2013. gadam Latgales reģiona teritorijā tiek plānoti šādi pasākumi dzelzceļa infrastruktūras uzlabošanai:

- Satiksmes automātiskās vadības sistēmas ieviešana posmos Rēzekne – Krustpils un Daugavpils-Krustpils;
- Otrā sliežu ceļa būvniecība posmā Indra - Bigosova;
- Daugavpils kravu mezgla attīstība;
- Jauna atsevišķa sliežu ceļa būvniecība posmā Rēzekne - Krustpils.

Minētos pasākumus plānots veikt gadījumā, ja tiks pārsniegta esošā caurlaides spēja, it sevišķi posmā Indra - Daugavpils.

Velosipēdistu un gājēju celiņi

Pašreiz Latgales reģiona pilsētās un novados ir vāji attīstīta velosipēdu infrastruktūra, lielākoties, velosipēdisti izmanto gājēju celiņus vai autoceļus. Pilsētās mazs skaits iedzīvotāju savās ikdienas gaitās kā pārvietošanās līdzekli izmanto velosipēdu, cilvēki, kuri dzīvo laukos, ikdienā velosipēdus izmanto biežāk.

Tajā pašā laikā, arvien lielāku popularitāti iegūst velotūrisms, arī piedāvātais Eiropas velosipēdu maršruts Nr. 11 Nordkapa-Atēnas šķērsos Latgales reģionu (skat. 46. attēlu).

46. attēls. Eiropas velotūrisma galvenie maršruti

Atsaucoties uz iedzīvotāju un tūristu vēlmi ceļot ar velosipēdiem, Latgales reģiona pašvaldības ir izveidojušas vairākus velomaršrutus. Ļoti daudz velomaršrutu tika izveidots un apkopots Eiropas savienības Kopienas iniciatīvas Interreg IIIB Kaimiņattiecību programmas un Tacis programmas projekta „Velomaršrutu tīkla attīstīšana Baltijas Ezeru zemē” ietvaros. Baltijas ezeru zeme ir ezeriem bagātākais apvidus Baltijā, ietverot Latvijas, Lietuvas un Baltkrievijas pierobežas reģionus. Baltijas ezeru zemē Latviju pārstāv Latgales reģiona pašvaldības: Daugavpils pilsēta, Daugavpils novads, Ilūkstes novads, Preiļu novads, Līvānu novads, Vārkavas novads, Riebiņu novads, Aglonas novads, Rēzeknes pilsēta, Rēzeknes novads, Viļānu novads, Krāslavas novads un Dagdas novads. Šajā teritorijā atrodas vairāk nekā divi tūkstoši ezeru. Baltijas ezeru zemes īpašās priekšrocības ir tās reljefs, daba, tīrais gaiss un brīnišķīgie cilvēki. Šī projekta ietvaros tika izdots Baltijas ezeru zemes velotūrisma ceļvedis, kurā apkopoti 45 velomaršruti. Maršrutu kopgarums ir 2263 km, no tiem 753 km Latgales reģionā. Ir izveidots arī starptautiskais velomaršruts „Uz 2 riteņiem pa 3 valstīm”, kura garums ir 214 km pa Latviju, Baltkrieviju un Lietuvu. Šajā reģionā nav speciāli ierīkoti veloceļi, tie plānoti pa esošajiem auto ceļiem vai takām. Visos piedāvātajos maršrutos ir ietverti apskates objekti, atpūtas vietas.

Gaisa satiksme

Latgales reģionam tuvākās starptautiskās lidostas ir Rīgā (ap 250 km no Rēzeknes un Daugavpils), kā arī Viļņā un Kauņā Lietuvā (ap 200 km no Daugavpils un vairāk nekā 300 km no Rēzeknes).

Notiek reģionālās lidostas Daugavpils projekta realizācija. Mērķis – Daugavpils lidostu nākotnē veidot par nacionālas nozīmes lidostu (saskaņā ar Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2030). Daugavpils lidosta atrodas Naujenes pagastā Lociku ciemā, 1 km attālumā no valsts galvenā autoceļa Krievijas robeža (Grebņeva) - Rēzekne - Daugavpils - Lietuvas robeža (Medumi) (A13), kas ir daļa no Eiropas ceļa E262 Varšava- Sanktpēterburga, un 1 km attālumā no valsts galvenā autoceļa Rīga - Daugavpils - Krāslava- Baltkrievijas robeža (Paternieki) (A6). Lidosta atrodas netālu no dzelzceļa līnijas Rīga – Daugavpils- Indra. Novietojums pie svarīgiem transporta koridoriem Daugavpils lidostas atrašanās vietu padara pievilcīgu. Piesaistīti investori no Spānijas. Kā galveno darbības virzienu investori redz pasažieru pārvadājumu organizēšanu. Vēlāk Daugavpils lidostā varētu tikt attīstīti arī transporta aviācijas pakalpojumi. Zeme ir pašvaldības īpašums, bet investori nodrošinās visu finansējumu. Ja analīze dos pozitīvu rezultātu un būs nodibināts kopuzņēmums, sāksies lidostas būvniecība. Kopumā investori šajā projektā plāno ieguldīt 60 miljonus eiro. Projekta realizācijas gadījumā tiks izveidotas vairāk kā 500 darba vietas. Lidostas attīstības projekta 1.posma ietvaros ir paredzēta skrejceļa rekonstrukcija, pasažieru termināla, gaisa satiksmes drošības torņa būve, manevrēšanas celiņu izbūve, autostāvvietu būve. 2. posmā paredzēta kravu termināla būve. Lidostas projekta realizēšana nodrošinās regulāru avio satiksmi ar dažādām valstīm. Potenciālie virzieni – Maskava, Sanktpēterburga, Kijeva, Minska, Tallina, Viļņa, Varšava, Skandināvija valstis un Īrija. Lidostas vadība vēlas to pozicionēt arī kā mezglu kravu lidostu, lai piegādātu kravas precīzi noteiktajā laikā. Lociku lidostas zemesgabala īpašnieks ir Daugavpils pilsētas dome.

Tiek attīstīta arī Rēzeknes lidosta (lidlauks atrodas Audriņu pagastā). Lidlauks pašlaik tiek izmantots apmācību lidojumiem. Kopā ar Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministriju sagatavots projekts „Rēzeknes lidostas izveide”.

Uzņēmēju aptaujas rezultāti liecina, ka 5,1% no aptaujātajiem uzņēmējiem lidostas pakalpojumi ir ļoti svarīgi un vairāki uzņēmēji, lielākoties, no Daugavpils pilsētas un Daugavpils novada norādīja, ka ļoti nozīmīgi viņu uzņēmējdarbības attīstībai ir reģionālās lidostas attīstība.

Ūdensceļi

Līdz 12. gadsimtam Daugava bija galvenā transporta artērija, kas savienoja austrumus ar Baltijas jūru. Vēlāk, kad gar upi tika uzbūvēti ceļi, ūdensceļu izmantoja galvenokārt tikai kokmateriālu pludināšanai. Pēc hidroelektrostaciju kaskādes uzbūvēšanas šī funkcija pazuda.

Kopš Daugava zaudējusi savu lomu kā ūdensceļš, saasinājusies satiksmes problēma starp abiem upes krastiem. Attālumi starp tiltiem ir pārāk lieli: no Daugavpils līdz Krāslavai aptuveni 50 km, no Daugavpils līdz

Jēkabpili – 90 km, bet prāmju pārceltuve darbojas Līvānos un Dunavā. Tā rezultātā Daugavas kreisā krasta teritorijās ir daudz sliktākas satiksmes un komunikāciju iespējas ar lielajiem centriem, nav pieejas pakalpojumiem, līdz ar to tās ir ekonomiski vājāk attīstītas un mazāk apdzīvotas.

Pasažieru pārvadājumi

Sabiedriskos pasažieru pārvadājumus Latgalē nodrošina vairāki autotransporta uzņēmumi un a/s “Pasažieru vilciens”. Reģionu iekšējos maršrutus apkalpo autopārvadātāji, pašvaldību uzņēmumi, specializētas mācību iestādes, paju sabiedrības, individuālie uzņēmumi. Autoostas ir gandrīz visās Latgales reģiona pilsētās. Kopš 2010.gada 1.janvāra Latgales plānošanas reģiona administrācija ir pārņēmusi no rajonu padomēm sabiedriskā transporta organizēšanas funkciju.

Ceļā pavadītais laiks braucot ar autobusu līdz Rīgai no nacionālas nozīmes pilsētām (Daugavpils, Rēzekne) ir 3,5 – 4 stundas, no pierobežas – 4,5 – 5 stundas.

Latgales reģionu šķērso trīs dzelzceļa līnijas, no tām neviena nav elektrificēta. Pasažieru pārvadājumi notiek pa divām dzelzceļa līnijām. Taču pasažieru vilcienu reisu ir samērā maz, ar vilcienu no Rīgas var aizbraukt uz šādām Latgales reģiona pilsētām – Daugavpili, Rēzekni, Viļāniem, Līvāniem, Ludzu, Zilupi.

Latgales reģionā cauri Kārsavas, Rēzeknes, Zilupes un Daugavpils staciju kursē un pietur starptautiskie pasažieru vilcieni. Savukārt vietējo pasažieru vilcienu stacijas maršrutā *Zilupe-Rīga* ir Zilupē, Brīgos, Nirzā, Istalsnā, Ludzā, Cirmā, Taudejānos, Rēzekne-2, Sakstagalā un Viļānos. Pa maršrutu *Daugavpils-Rīga* pasažieru vilcienu stacijas ir Daugavpilī, Mežciemā, Likсна, Vabolē, Nīcgalē, Jersikā un Līvānos. Līnijā *Rīga-Ieriķi-Gulbene-Balvi-Žiguri-Vecumi-Pitalova (Abrene)* vilcienu kustība ir slēgta.

No Rēzeknes līdz Rīgai var aizbraukt 4 reizes dienā, no Daugavpils 3 reizes, savukārt, no Kārsavas līdz Rīgai tikai reizi dienā. Caur staciju „Rēzekne-2” kursē gan valsts, gan starptautiskie pasažieru vilcieni *Rīga-Maskava*, *Rīga-Sanktpēterburga*. Latgales reģionu tranzītā šķērso arī vilciens Sanktpēterburga- Viļņa

Ceļā pavadītais laiks atkarīgs no pieturvietu skaita, piemēram, braucot no Zilupes uz Rīgu ar valsts pasažieru vilcienu, ceļā jāpavada 5 stundas, savukārt, ar starptautisko vilcienu *Maskava-Rīga*, tikai 4 stundas.

Nozīmīga reģiona sabiedriskā transporta sastāvdaļa ir lielo pilsētu iekšējie sabiedriskā transporta tīkli, kas aptver arī tuvās piepilsētu apkaimes. To pamatu veido autobusu satiksme. Daugavpils sabiedriskā transporta sistēmas būtiska sastāvdaļa ir tramvaju tīkls. Pilsētu iekšējo sabiedrisko satiksmi nodrošina transporta līdzekļu parks ar lielu fiziskā nolietojuma pakāpi un tuvākajos gados ir nepieciešams to modernizēt.

Kravu pārvadājumi

2007.gadā Latgales reģiona attīstības aģentūra partnerībā ar Vidzemes attīstības aģentūru, Pleskavas apgabala administrāciju, kompāniju „Region- Expo” (kas pārstāvēja tās dibinātāju Ļeņingradas apgabala administrāciju) un Rietumkrievijas loģistikas attīstības centru ieviesa Interreg III A Ziemeļu prioritātes projektu „Jauna telpiskās attīstības zona Latvijas un Krievijas pierobežas reģioniem- apvienojot divu valstu potenciālu”. Šā projekta ietvaros tika veikti vairāki apjomīgi pētījumi¹⁰ par transporta un loģistikas pakalpoju attīstības iespējām. Projekta ietvaros pasūtītajā pētījumā “Latgales un Vidzemes reģionu,

- ¹⁰ Transporta un saistītie atbalsta pakalpojumi Latvijas- Krievijas pierobežas teritorijā- mērķis bija analizējot esošo situāciju transporta un saistīto atbalsta pakalpojumu jomā, apzināt potenciālās/ piemērotākās teritorijas Latgales reģionā transporta un loģistikas projektu attīstībai;
- Latgales un Vidzemes reģionu, Pleskavas un Ļeņingradas apgabalu potenciāla analīze transporta un loģistikas pakalpojumu jomā. Esošās tendences un attīstības iespējas- plaši aprakstīti pamatprincipi pieejai, kas nepieciešama, lai pilnībā izmantotu Latgales un Vidzemes reģionu, Pleskavas un Ļeņingradas apgabalu potenciālu, attīstot transporta un loģistikas pakalpojumus;
- Tehnoloģisko parku un loģistikas centru attīstība Latgales reģionā. Pētījuma rezultātā tika īstenotas šādas darbības: **metodoloģijas** izstrāde tehnoloģisko parku un loģistikas centru attīstībai, objektu/ vietu attīstības iespēju izvērtējums un atbilstošās vietas pamatojums Latgales reģionā (ar kartoshēmām), divu **pilot** teritoriju izvēle un divu **biznesa** plānu sagatavošana.

Pleskavas un Ļeņingradas apgabalu potenciāla analīze transporta un loģistikas pakalpojumu jomā. Esošās tendences un attīstības iespējas” izdarītie secinājumi par Latgales reģiona kravu pārvadājumu plūsmām:

- Kravu plūsma no austrumiem uz rietumiem pārsvarā virzās pa dzelzceļu, no rietumiem uz austrumiem – pa autoceļiem.
- Pārvadājumus caur Latvijas un Krievijas robežu pārsvarā veido tranzītpārvadājumi.
- Dzelzceļu tranzīta pieaugošais segments ir konteinerpārvadājumi, kas saistīti ar gatavo izstrādājumu importa no ES un Āzijas uz Krievijas palielināšanos. Šis pārvadājumu veids turpinās attīstīties.
- Pa autoceļiem pārsvarā pārvadā gatavus izstrādājumus, kas ražoti ES un paredzēti Krievijai. Ir pilnīgs pamats domāt, ka automobiļu pārvadājumu no ES uz Krieviju apjoms palielināsies īstermiņa un vidēji ilgā perspektīvā. Tomēr saglabājas nenoteiktība saistībā ar šo pārvadājumu maršrutu, ņemot vērā problēmas ar tranzītu caur Baltkrieviju.
- Lielākā daļa iekšējo pārvadājumu tiek veikta reģiona ietvaros, pārsvarā tās ir gāzāmkravas (minerāli, kokmateriāli).
- Jau esošais ceļu tīkls Latgales reģionā ļauj dubultot automobiļu transporta kravu apgrozījumu, ar noteikumu, ka tiks uzlabots ceļu segums un rekonstruēts posms Ludza - Terehova.
- Patlaban dzelzceļa infrastruktūra nav vājā vieta, kas ierobežotu kravu plūsmu caur reģionu. Dažos Austrumu – Rietumu koridora posmos dzelzceļi ir noslogoti tikai par 50%. Tiek plānots palielināt dzelzceļa caurlaides spēju palielinot kravu plūsmas. Arī Latgales reģiona galveno automaģistrāļu caurlaides spēja ļauj palielināt transporta daudzumu vismaz divas reizes bez jebkādām nopietnām problēmām.
- Transporta un loģistikas pakalpojumu attīstības potenciāls reģionā galvenokārt ir saistīts ar vietējās pakalpojumu industrijas, kā arī ceļu transporta attīstību.

Robežšķērsošana

No 2007. gada 21. decembra kopīgo Šengenas telpu veido Austrija, Beļģija, Dānija, Somija, Francija, Vācija, Itālija, Grieķija, Luksemburga, Nīderlande, Portugāle, Spānija, Zviedrija, Norvēģija un Īslande, kā arī visas valstis, izņemot Kipru, kas pievienojās Eiropas Savienībai 2004. gada 1. maijā, t. i. Latvija, Igaunija, Lietuva, Čehija, Malta, Polija, Slovākija, Ungārija, Slovēnija.

Attiecīgi robežkontrole uz iekšējām sauszemes un jūras robežām tika atcelta no 2007. gada 21. decembra, bet uz gaisa robežām ir atcelta no 2008. gada 30. marta.

Šengenas līguma dalībvalstu iekšējās robežas var šķērsot jebkurā vietā bez personu robežkontroles. Latvijas Republikas sauszemes valsts robežu ar Igaunijas Republiku un Lietuvas Republiku personas var šķērsot jebkurā vietā. Savukārt, personas ar mehāniskajiem transporta līdzekļiem Latvijas Republikas sauszemes valsts robežu ar Igaunijas Republiku un Lietuvas Republiku var šķērsot pa ceļiem. Tomēr, dodoties uz jebkuru Šengenas valsti, vienmēr līdzi jābūt pasei, ES/EEZ/CH pilsoņiem līdzi jābūt derīgai pasei vai identitātes kartei, bet trešo valstu piederīgajiem derīgai pasei ar derīgu Šengenas vīzu vai uzturēšanās atļauju.

Latvijas robeža ar kaimiņvalstīm, kuras nav Šengenas dalībvalstis – Krievija un Baltkrievija, ir kļuvušas par Šengenas telpas ārējo robežu. Uz šīs robežas robežkontrole saglabājusies, un robežu atļauts šķērsot tikai noteiktajās robežas šķērsošanas vietās (robežpunktos) un to darba laikā.

Personu un transportlīdzekļu robežkontroli veic Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Valsts robežsardze.

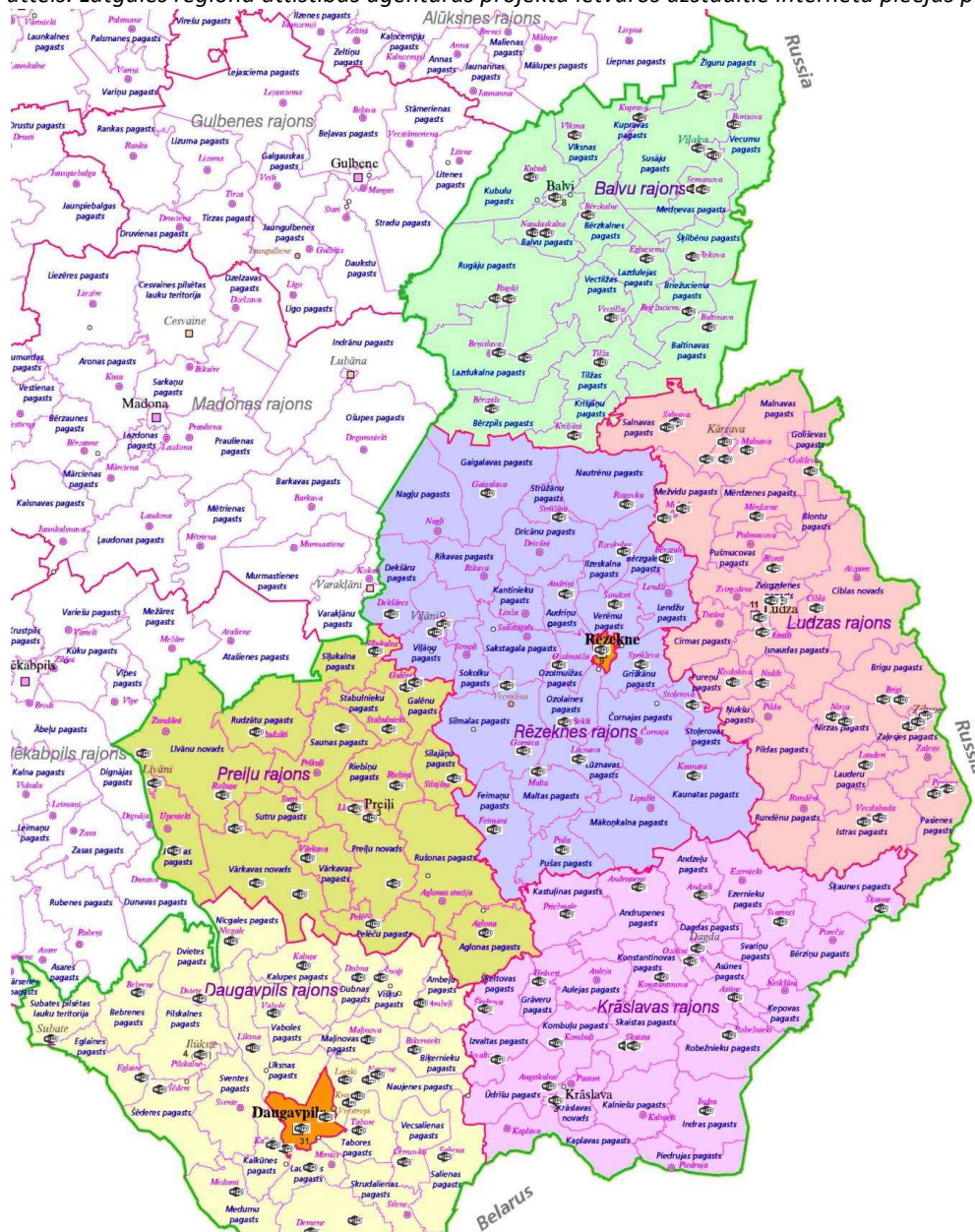
Personu un transportlīdzekļu robežkontrole tiek veikta tikai uz ES ārējām robežām (ar Krieviju un Baltkrieviju, kā arī lidostās un ostās, izņemot iekšējo prāmju un aviācijas līniju). Robežkontroles laikā tiek veiktas sekojošas kontroles (atkarībā no personas valsts piederības).

Nepieciešama esošo robežkontroles punktu attīstīšana, īpaši RKP „Vientuļi”/”Ludonka modernizēšana Latvijas pusē, un jaunu punktu izbūve uz robežas ar Baltkrieviju - Patarnieki(LV)-Grigorovščina (BY), papildinot ar apkārtējo teritoriju infrastruktūru loģistikas un transporta pakalpojumiem.

12.2. Sakari un komunikācijas

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, interneta pieejamība Latgales māsaimniecībās 2009.gadā, salīdzinot ar 2004.gadu, ir palielinājusies septiņas reizes. 65. tabulā redzams, ka 2009.gadā internets ir pieejams 43,9 % māsaimniecībām, 2004.gadā šis rādītājs bija 6%. Latgalē ir pieejami 414 publiskie interneta pieejas punkti, kas nodrošina iespēju visiem iedzīvotājiem izmantot elektroniskos pakalpojumus. 212 publiskie interneta pieejas punkti ir uzstādīti Latgales reģiona attīstības aģentūras projekta „Publisko interneta punktu izveide Latgales reģionā” ietvaros, ko līdzfinansēja Eiropas reģionālās attīstības fonds. Šo publisko interneta pieejas punktu atrašanās vietas un Latgales reģiona pārklājumu var apskatīt 47. attēlā.

47. attēls. Latgales reģiona attīstības aģentūras projekta ietvaros uzstādītie interneta pieejas punkti

Dati: Latgales reģiona attīstības aģentūra

Pārējie 202 punkti ir izvietoti publiskajās bibliotēkās. Visos publiskās pieejas interneta punktos ir iespēja pieslēgties bezvadu internetam.

65. tabula. Interneta pieejamība mājsaimniecībās Latvijas reģionos gada sākumā (%).

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
LATVIJA	14.7	30.5	42.2	50.5	52.8	58.0
Rīgas reģions	21.2	42.3	52.6	60.4	60.4	64.4
Pierīgas reģions	10.0	30.4	47.5	59.5	57.8	64.7
Vidzemes reģions	18.8	26.7	37.4	...	43.6	47.6
Kurzemes reģions	13.4	23.8	41.6	48.1	52.8	54.1
Zemgales reģions	12.3	19.4	33.8	48.4	50.3	60.7
Latgales reģions	6.0	21.4	24.1	32.3	39.5	43.9

Dati: Centrālā statistikas pārvalde

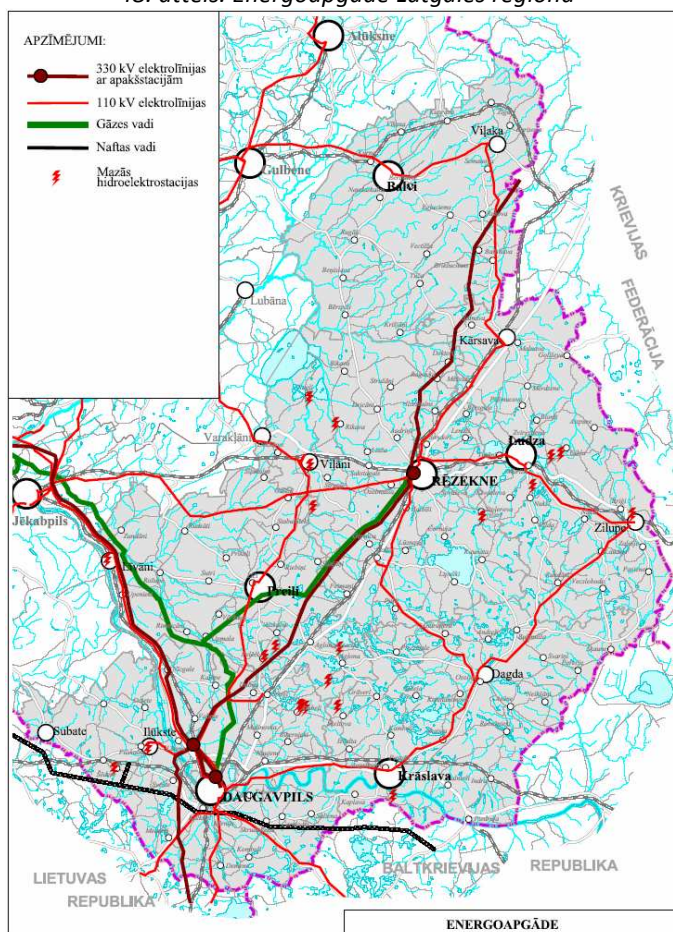
Tāpat kā visā Latvijas teritorijā, Latgales reģionā mobilo sakarus nodrošina šādi mobilo sakaru operatori: Latvijas mobilais telefons (LMT), Tele 2, Bite, Telekom Baltija. Šie uzņēmumi piedāvā gan priekšapmaksas kartes, gan pieslēgumus, ir arī iespēja izmantot vispārējos datu pakešu pārraides pakalpojumus (GPRS). Latgales reģionā visplašākais mobilo sakaru tīkla pārklājums ir LMT operatoram. Fiksētos telefonsakarus Latgales reģionā piedāvā Lattelecom un IZZI.

12.3. Energoapgāde

Elektroapgāde

Tāpat kā visa Latvija, Latgales reģions iekļauts kopējā Baltijas enerģijas piegādes sistēmā, kur elektroenerģija pārsvarā tiek importēta no Igaunijas, Krievijas un Lietuvas.

48. attēls. Energoapgāde Latgales reģionā

Dati: Latgales plānošanas reģiona teritorijas plānojums

Krāslavas, Daugavpils, Preiļu, Ludzas, Rēzeknes rajonā energoapgādi nodrošina Austrumu elektriskie tīkli (AET), bet Ziemeļaustrumu elektriskie tīkli (ZAET) apkalpo Balvu rajonu. Reģionu šķērso vairākas 110 kV un 330 kV augstsprieguma līnijas, kā arī liels skaits dažādu zemsprieguma līniju un kabeļu (skat. 48. attēlu).

Kopumā Latvenego izveidotā pašreizējā enerģijas piegādes skala atbilst prognozēm par noslogotību nākotnē – līdz 2020. gadam. Ir iespējams nodrošināt industriālajām teritorijām un komercapbūvei nepieciešamās jaudas. Elektroapgādes problēmas saistītas ar enerģētikas drošību ikdienā, kad, pasliktinoties dabas apstākļiem, tiek apdraudēta elektropadeve patērētājiem. Ierobežotu finanšu resursu dēļ ir apgrūtināta jaunu līniju izbūve (vai rekonstrukcija) uz attālām mājaimniecībām un komercobjektiem, tā kā tiek prasīts privātais finansējums.

Pašlaik Latgalē strādā ap 20 mazo elektrostaciju, taču to skaita palielināšanās nav sagaidāma, jo ekonomiskais efekts ir niecīgs, bet iespaids uz vidi un ekosistēmām – bieži vien negatīvs. Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem, Latgales reģionā uz 25 upēm turpmāk aizliegta hidroelektrostaciju būve.

Alternatīvie enerģijas avoti

Alternatīvie enerģijas avoti pagaidām tiek izmantoti maz (atsevišķos gadījumos kā kurināmais – šķelda, skaidas, taču tikai lokālā līmenī). Ņemot vērā pieaugošo tendenci izmantot biodegvielu, Latgalē perspektīva varētu būt rapša audzēšana.

Kas attiecas uz vēja enerģijas izmantošanu, tad Latgalē nav atbilstošu dabas apstākļu, un atsevišķiem risinājumiem var būt tikai lokāls raksturs. Tas pats sakāms par saules un zemes siltuma enerģijas izmantošanu. Pagaidām maz pētīta iespēja izmantot biogāzi un citus atkritumu pārstrādes blakusproduktus.

Cauruļvadi

Latgales reģiona teritoriju austrumu-rietumu virzienā šķērso naftas vads un naftas produktu vadi no Samāras (Krievijā) un Novopolockas (Baltkrievijā) 57 km garumā. Tie šķērso Daugavpils novada Salienas, Vecsalienas, Skrudalienas, Laucesas, Kalkūnes, Sventes un Šēderes pagastu.

Naftas vada kopgarums ir 437 km, caurlaides spēja – 16 miljoni tonnu gadā, kas 2000. gadā pārsniegta par 5 miljoniem tonnu un tika uzsākta naftas vada rekonstrukcija. Sakarā ar izmaiņām Krievijas naftas tranzīta politikā kopš 2003. gada naftas vads praktiski slēgts, un nav skaidra tā izmantošana nākotnē.

Naftas produktu vads ar caurlaides spēju 5 miljoni tonnu gadā uzbūvēts cieši paralēli naftas vadam. Naftas produktu transportam ir tendence pieaugt: 2000. gadā pārsūknēts 4,6 miljoni tonnu, 2004. gadā – 5,5 miljoni tonnu naftas produktu, kas pārsniedz esošā naftas vada kapacitāti.

Galvenais dabasgāzes piegādes avots Latvijas patērētājiem ir maģistrālie gāzes tīkli, kas atzarojas no Jamalas-Eiropas gāzes vada Tveras apgabalā Krievijā uz Sanktpēterburgu, Pleskavu un tālāk uz Igauniju un Latviju. Austrumu-rietumu komponentes maģistrālā gāzes vada II līnija Rīga-Daugavpils (diametrs 500 mm) ir savienota ar Inčukalna pazemes gāzes glabātuvi, no kuras izbūvēts atzars Upmala-Preiļi-Rēzekne (D 300 mm) ar gāzes regulēšanas stacijām (GRS):

1. gāzes regulēšanas stacija „Daugava”;
2. gāzes regulēšanas stacija „Līvāni”;
3. gāzes regulēšanas stacija „Daugavpils”;
4. gāzes regulēšanas stacija „Preiļi”;
5. gāzes regulēšanas stacija „Rēzekne”.

Ar dabasgāzi pašlaik apgādāti Preiļi, Līvāni, Daugavpils un Rēzekne, kā arī Līvānu novada Rožupes pagasts, Daugavpils novada Liksnas, Naujenes un Nīcgales pagasts (skat. 48.attēlu). Perspektīvā iespējama maģistrālo gāzes vadu izbūve no Rēzeknes līdz Ludzai un Kārsavai. Attīstot reģionā gāzes piegādes un sadales tīklu, ar dabasgāzi varētu apgādāt visas reģiona pilsētas un lielākās lauku apdzīvotās vietas, izmantot gāzi katlumājās, ražošanas objektos un mājaimniecībās.

Stipro pušu, vājo pušu, iespēju un draudu analīze: Latgales reģiona infrastruktūra

Stiprās puses: Labs auto, dzelzceļa satiksmes infrastruktūras tīkls ar lieliem centriem un transporta loģistikas mezgliem kaimiņvalstīs. Latgali šķērso stratēģiski nozīmīgi transporta koridori (valsts galvenās un TEN tīkla automaģistrāles un starptautiski nozīmīgas dzelzceļa līnijas, maģistrālie dabas gāzes un naftas cauruļvadi), kas dod izeju Rietumu-Austrumu un Ziemeļu-Dienvidu virzienos. Dzelzceļa modernizācijas un autoceļu rekonstrukcijas projektu rezultātā uzlabojusies kustības drošība un samazināts ceļā pavadītais laiks. Spēcīgi transporta un tranzīta mezgli Rēzeknē un Daugavpilī. Plaši attīstīta sakaru tīkla infrastruktūra. Publiski pieejamie interneta pakalpojumi. Vieni no labākajiem interneta lietošanas rādītājiem iedzīvotāju vidū. Laba enerģijas un tehniskā infrastruktūra ražošanas attīstībai pilsētās. Alternatīvo enerģijas veidu izpēte, pilotprojekti un iniciatīvas.	Vājās puses: Perifēriāls novietojums attiecībā pret Latvijas galvaspilsētu, kas sadārdzina pakalpojumu un preču izmaksas. Pienācīgas infrastruktūras trūkums mazina uzņēmēju interesi ieguldīt reģionā, jo īpaši ārpus Daugavpils un Rēzeknes. Finansējuma samazinājums valsts reģionālajiem ceļiem un vāja integrācija Latgales reģiona ceļu tīklā. Nepietiekams pakalpojumu infrastruktūras līmenis tranzītam un loģistikai. Nepietiekams telekomunikāciju un sakaru infrastruktūras noklājums reģionā. Zema pašvaldību autoceļu tehniskā kvalitāte un neefektivitāte pārrobežu transporta saikņu nodrošināšanai. Neattīstīts robežšķērsošanas punkts Vientuļi, kas kavē starptautiskos pārvadājumus, biznesa attīstību. Nepietiekami attīstīta robežšķērsošanas un transporta apkalpes infrastruktūra uz robežas ar Baltkrieviju. Nepietiekami attīstīta lidostu infrastruktūra. Nepietiekami izmantoti vietējie resursi (lauksaimniecības zeme, koksne) alternatīvo enerģijas ražošanā.
Iespējas: Attīstoties transporta koridoriem Rietumu-Austrumu un Ziemeļu-Dienvidu virzienā ir iespējas uzlabot autoceļus, dzelzceļus, reizē attīstot tranzītpārvadājumus. Reģionālās nozīmes lidostas izveide. Robežšķērsošanas atvieglošana starp ES un Krievijas, Baltkrievijas teritorijām, veicinot cilvēku, preču un pakalpojumu plūsmu un ciešāku ekonomisko saikņu veidošanos. Valsts un pašvaldību ciešāka sadarbība energoefektivitātes projektos, interneta pakalpojumu attīstībā. Atbalsts Latgales transporta uzņēmumiem (Nozares programma, apmācības, kontakti, u.c.). Pašvaldību ielu un ceļu uzlabošana. Interneta, sakaru un komunikācijas līdzekļu attīstība pilsētās.	Draudi: Starptautiskās ģeopolitiskās situācijas ietekme uz energoresursiem, komunālo pakalpojumu izmaksām, kas tieši nosaka iedzīvotāju dzīves kvalitāti un uzņēmumu darbības vidi. Uzņēmējdarbības un pakalpojumu sniegšanas lauku teritorijās izmaksu paaugstināšanās (dēļ ceļu un sakaru zemas kvalitātes) samazinās investīciju vides pievilcību. Ierobežota cilvēku, preču un pakalpojumu plūsma atstāj reģionu ekonomiskajā „izolācijā” un kavē iekļaušanos starptautiskajā konkurencē par noieta tirgiem, kavē zināšanas un jaunu tehnoloģiju ieviešanu reģiona uzņēmumos. Lauku teritoriju iztukšošanās.

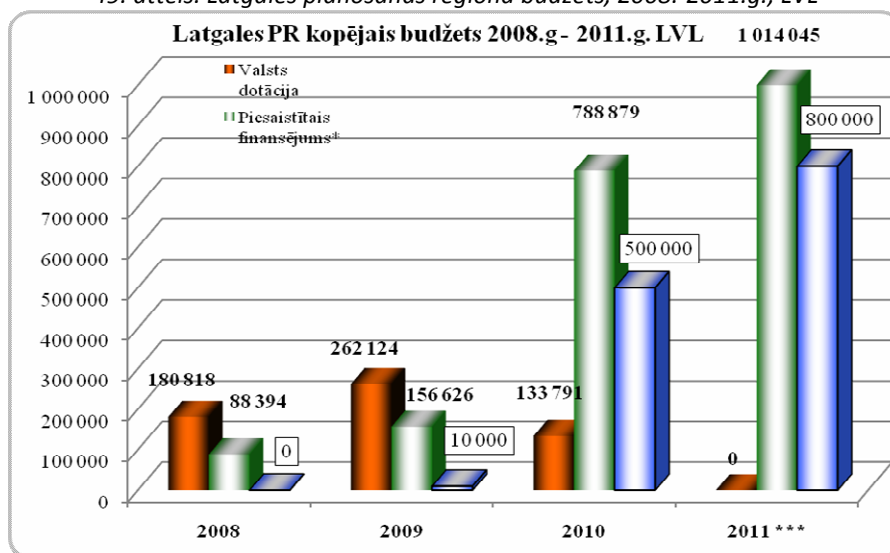
13. Latgales plānošanas reģiona SADARBĪBA

Latgales plānošanas reģions ir atvasināta publiska persona, kura izveidota ar Reģionālās attīstības likumu. Tās darbība tiek finansēta no valsts pamatbudžeta. Latgales plānošanas reģions ir dibināts 2006. gada augustā ar mērķi nodrošināt reģiona attīstības plānošanu, koordināciju, pašvaldību un citu valsts pārvaldes iestāžu sadarbību.

Latgales plānošanas reģions ir viens no pieciem plānošanas reģioniem Latvijā. Latgales plānošanas reģions darbojas Latvijas Republikas Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas pārraudzībā, saskaņā ar Reģionālās attīstības likumu, Teritorijas plānošanas likumu, Latgales plānošanas reģiona nolikumu un citiem spēkā esošiem normatīviem aktiem.

Plānošanas reģions savas kompetences ietvaros nodrošina reģiona attīstības plānošanu, koordināciju, pašvaldību un citu valsts pārvaldes iestāžu sadarbību.

49. attēls. Latgales plānošanas reģiona budžets, 2008.-2011.g., LVL

Dati: Latgales plānošanas reģions

66.tabula. Latgales PR kopējais budžets 2008.g - 2011.g., LVL

Gads	2008	2009	2010	2011 ***
Valsts dotācija	180 818	262 124	133 791	0
Piesaistītais finansējums*	88 394	156 626	788 879	1 014 045
Ārvalstu dalībnieki **	0	10 000	500 000	800 000
% Valsts/piesaist.	48,9%	59,8%	589,6%	

* piesaistītais finansējums projektos ar LPR dalību un LPR kā vadošo partneri (kopā ar Latgales reģiona pašvaldību, NVO u.c. partneru dalību)

** Ārvalstu projekta dalībnieku daļa kopīgajos projektos

*** Apstiprinātie un realizācijas stadijā esošie, kā arī uz apstiprināšu virzītie projekti ES LV- LT-BY-RU-EST pārrobežu programmās

Dati: Latgales plānošanas reģions

Latgales plānošanas reģiona sadarbību iespējams apskatīt četros līmeņos – reģiona, nacionālajā, ES un pasaules mērogā. Katrā no tiem plānošanas reģions spēlē savu, noteiktu lomu, sekmējot reģiona kopējos attīstības procesus.

13.1. Sadarbība reģiona līmenī

Latgales plānošanas reģiona darbība reģiona līmenī ir vērsta uz reģiona resursu mobilizāciju attīstības pasākumiem, veidojot sadarbību ar pašvaldību, valsts, privāto un nevalstisko sektoru. Būtiska loma ir sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības pārstāvju iesaistei dažādos projektos. LPR iniciē un ievieš reģionālas nozīmes aktivitātes gan ES SF, gan pārrobežu sadarbības programmās (ar Baltkrieviju, Lietuvu un Krieviju - uzņēmējdarbības, tūrisma, kultūras atbalsta jomās; skat. tālāk tekstā minētos projektu piemērus).

Sadarbības veicināšana Latgales pilsētu starpā virzīta uz izaugsmi un iespējām veidot tās par jaunrades un inovācijas centriem, skaidri apzinoties, ka izveidojot pietiekamu sadarbības „kritisko masu” (uzņēmumi, universitātes, pētniecības organizācijas), var uzlabot izaugsmes rādītājus un radīt pamatu jaunu darba vietu veidošanai.

Kopēju reģionālu programmu izstrāde veicina iesaistīto pušu sadarbību. Labie piemēri:

- 2009.gadā uzsāktā atkritumu apsaimniekošanas reģionu plānu ieviešana centralizēta atkritumu savākšanai, šķirošanai un kompostēšanai, kad iesaistījās visu pašvaldību speciālisti un vadītāji.
- Otrs sadarbības piemērs 2010. gadā izstrādātā sociālo pakalpojumu attīstības programma (alternatīvās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstība). Programma izveidota, sadarbojoties visu reģiona pašvaldību sociālo dienestu pārstāvjiem, un piesaistot sociālo pakalpojumu sniedzējus no nevalstiskā un valsts sektora.
- Jāpiemin arī tādi projekti kā „Pieejamā atbalsta no ELFLA informācijas sniegšana un izplatīšana sabiedrībai”, Vietējo iniciatīvas grupu (partnerību) stratēģiju izstrāde un ieviešana, „Atbalsts integrācijas programmu izstrādāšanai un īstenošanai”.

Sadarbības veicināšanai reģiona līmenī tiek plaši izmantotas IKT sniegtās iespējas. Mājas lapa www.latgale.lv kalpo kā Latgales reģiona portāls, kurā apkopota informācija par aktuālākajiem notikumiem reģionā, uzkrāts informācijas kopums par iepriekšējo gadu laikā realizētajiem projektiem un to rezultātiem dažādās tautsaimniecības nozarēs un sektoros. Portāls kalpo par ikdienas informācijas avotu kā pašvaldību speciālistiem, tā arī citiem interesentiem no reģiona un Latvijas. Nākotnē iespējams paplašināt portāla interaktīvās iespējas (diskusijas, komentāri, projektu datu bāze, specializētie rīki) veidojot to par daļu no sadarbības platformas kā reģiona, tā arī starptautiskajā mērogā.

Reģionālais tūrisma portāls <http://turisms.latgale.lv/> nodrošina aktuālu un pilnīgu Latgales tūrisma piedāvājuma atspoguļojumu un pašlaik ir uzskatāms par vismodernāko reģionālo tūrisma portālu Latvijā. Arī šī portāla attīstībā nepieciešams ieguldīt papildus līdzekļus, gan paplašinot tā funkcionalitāti, gan veidojot papildus atraktīvus dizaina risinājumus.

Latgales reģionam raksturīga iezīme ir uz pārmaiņām motivēta un iniciatīvas bagāta gados jaunākā iedzīvotāju daļa, daudznacionālais iedzīvotāju sastāvs veicina ekonomisko kontaktu veidošanos ar tuvējām kaimiņu valstīm. Vienlaikus jāatzīst, ka kopumā reģionā ir nepietiekami konkurētspējīga uzņēmējdarbības institucionālā vide, vāja valsts un privātā sektora sadarbība, vāja pašvaldību finansiālā bāze un kopumā absolūti nepietiekošs valsts atbalsts reģiona uzņēmējdarbības attīstībai.

Kopumā saiknes un sadarbība starp izglītības iestādēm, privātā sektora uzņēmumiem un publiskās pārvaldes iestādēm ir vājas, sadarbība notiek pārsvarā vienas nozares vai viena sektora ietvaros. Reģionam nepieciešams koncentrēt uzmanību sadarbības tālākai nostiprināšanai.

Nākotnē jāturpina aktīva iekļaušanas politika, veicinot sociālo inovāciju un attīstot inovāciju stratēģijas. Arī izveidotajai reģiona stratēģijai un attīstības programmai jāklūst par visaptverošiem un integrētiem instrumentiem, kas veido reģiona attīstības ietvaru un nosaka dažādo iesaistīto pušu sadarbības modeļus, pienākumus un atbildību. Vienošanās, kas dokumentu izstrādes gaitā panākta par kopējiem mērķiem un iespējamais lomu sadalījums, kā arī starp sektoru sadarbība ir būtiskākais nosacījums veiksmīgā finansējuma piesaistē un ideju realizācijā Latgales plānošanas reģionā.

13.2. Sadarbība nacionālā līmenī

Sadarbību un Latgales plānošanas reģiona interešu pārstāvēšanu nacionālajā līmenī Latgales plānošanas reģions realizē, sadarbojoties ar nozaru ministrijām un līdzdarbojoties nacionālā un starptautiskā līmeņa darba grupās, vadības grupās un padomēs:

- Nacionālajā reģionālajā attīstības padomē;
- Koordinācijas padomē un Latvijas Pašvaldību savienības valdē;
- Eiropas reģionālā attīstības fonda un Kohēzijas fonda, Eiropas sociālā fonda apakškomitejās;
- ES Struktūrfondu un Kohēzijas darbības programmu uzraudzības komitejā;
- Eiropas reģionālā attīstības fonda, Eiropas sociālā fonda, Eiropas lauksaimniecības virzības un garantiju fonda komitejās;
- Zivsaimniecības vadības finansēšanas instrumenta vadības komitejā;
- Latvijas Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam uzraudzības komitejā;
- Apvienoto Nāciju Konvencijas „Par personu ar invaliditāti tiesībām” darba grupā;
- Sabiedrības integrācijas fonda padomē;
- Latvijas Tūrisma konsultatīvajā padomē;
- Daugavas upju baseinu apgabala konsultatīvajā padomē;
- Latvijas – Šveices un Norvēģijas un Eiropas ekonomiskās zonas apvienotajā finanšu instrumentu uzraudzības un vadības komitejās;
- Eiropas kaimiņattiecību un partnerības un pārrobežu sadarbības programmu: Lietuvas – Latvijas - Baltkrievijas, Lietuvas – Latvijas, Latvijas – Krievijas – Igaunijas izstrādes darba un vadības grupās.

Latgales plānošanas reģionā ir izveidota un darbojas Sadarbības komisija, kas nodrošina Plānošanas reģiona sadarbību ar ministrijām. Sadarbības komisijas sastāvā ir LPRAP priekšsēdētājs un četri priekšsēdētāja vietnieki, kā arī Rēzeknes Augstskolas, Daugavpils Universitātes, Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Darba devēju konfederācijas, Valsts policijas Latgales reģiona pārvaldes un Valsts robežsardzes Ludzas pārvaldes pārstāvji, kā arī ir pārstāvētas ministrijas un valsts iestādes.

Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 45.panta 5.daļas nosacījumiem, 28.06.2010. ar Kultūras ministriju noslēgts deleģēšanas līgums par valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanu kultūras jomā. Deleģētie uzdevumi:

- nodrošināt regulāru datu ievadi Latvijas digitālajā kultūras kartē;
- apzināt un sagatavot nepieciešamo informāciju par kultūras tūrisma produktu klāstu Latgales plānošanas reģionā;
- sadarbībā ar kultūras nozares pārraugošām institūcijām nodrošināt metodisko un konsultatīvo palīdzību kultūras speciālistiem Latgales plānošanas reģiona pašvaldībās.

Sadarbībā ar RAPLM un pārrunās ar nozaru ministrijām, kopīgi ar citiem plānošanas reģioniem ir panāktas reģionālās kvotas 16 aktivitātes aktivitātēs reģionālo atšķirību mazināšanai 2007.-2013. gada programmās:

- “Mācību aprīkojuma modernizācija un infrastruktūras uzlabošana profesionālās izglītības programmu īstenošanai” kvota Latgales reģionam 9 584 903 LVL
- “Ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000”, kvota 24 203 521 LVL
- “Pirmsskolas izglītības iestāžu infrastruktūras attīstība nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centros”, kvota 3 499 180 LVL
- “Atbalsts alternatīvās aprūpes pakalpojumu pieejamības attīstībai”, kvota 565 863 LVL
- “Biznesa inkubatori”, kvota 4 041 720 LVL
- “Valsts 1.šķiras autoceļu maršrutu sakārtošana”, kvota 26 209 093,91 LVL
- “Lauku saimniecību modernizācija”, kvota 6,5 miljoni LVL, u.c.

Tomēr jāatzīmē, ka kvotas nedod nepieciešamo rezultātu, jo netiek realizēta integrēta pieeja –nestrādā aktivitātes horizontālā griezumā. Nepieciešamas integrēts komplekss risinājums – reģiona attīstības programmas finansējums, kas jau vidējā termiņā 3-4 gadu laikā dotu skaidrus rezultātus.

13.3. Sadarbība Eiropas Savienības līmenī

Plānošanas reģiona aktivitātes ES līmenī visspilgtāk izpaužas pārrobežu sadarbības projektu sagatavošanā un realizācijā. Pēdējo 5 gadu laikā izveidotās metodiskās pieejas ļauj sagatavot un realizēt projektus ar daudzu reģiona pašvaldību piedalīšanos, veidot ilgtermiņa sadarbības saites ar iestādēm un organizācijām Lietuvā, Baltkrievijā un Krievijā, tādējādi sekmējot plašāku kontaktu veidošanos un jaunu ideju attīstību. Inovatīvā pieeja projektu izveidei ir sniegusi labus rezultātus un turpināma arī nākotnē.

Pēdējo 3 gadu laikā realizētie, apstiprinātie un realizācijas statusā esošie projekti:

- „Latgales plānošanas reģiona un Pleskavas apgabala administrācijas reģionālās attīstības veicināšana caur attīstības vidēja un ilgtermiņa dokumentu izstrādi, balstoties uz līdzsvarotas pārrobežu sadarbības un labas partnerības pieeju/ENTERPLAN”
- „Latgales plānošanas reģiona pieredzes apmaiņas brauciens uz Trondelāgu Norvēģijā labas prakses apmaiņas veicināšanai starp reģioniem” („Study Trip of Latgale Planning Region to Trondelag in Norway to Foster Exchange of good Practice between Regions”)
- „Uz ūdens balstītā kopējā tūrisma piedāvājuma radīšana Latgalē un Utenas apgabalā” („Development of Joint Water-Based Tourism Offer in Latgale Region and Utena County”), akronīms WaterJoy; projekta reģistrācijas Nr. – LLI-050
- RSIC TP (Eiropas Sociālā fonda/ERAF/Kohēzijas fonda tehniskā palīdzība Latgales plānošanas reģiona ES struktūrfondu informācijas centra darbības nodrošināšanai)
- „Uzņēmējdarbības attīstības kapacitātes veicināšana Latgales-Utenas pārrobežu reģionā” (akronīms REGION INVEST)
- „Transporta un ostu sakaru sistēmas attīstība, akronīms Trans-Port”
- „Latvijas – Lietuvas pārrobežu basketbola un strītbola turnīru organizēšana” (“Organising Latvian-Lithuanian cross-border basketball championships and streetball tournaments”), akronīms Ball-Border-Basket;

Apstiprināšanas un koriģēšanas stadijā esošie iesniegtie projekti

- „Radošo industriju attīstība Latvijas-Lietuvas pierobežas reģionos”, akronīms Creative industries
- “Tūrisma attīstības veicināšana Latgales-Utenas-Vitebskas pārrobežu reģionos”, akronīms BELLA DVINA-2
- „Izglītības, veselības un sociālās jomas attīstības uzlabošana Latvijas, Lietuvas un Baltkrievijas pārrobežas reģionā”, akronīms HEALTH IS WEALTH

Projektu pieteikumi, kas tiek gatavoti nākamajiem programmu uzsaukumiem

- „Latvijas – Lietuvas pierobežas kultūras dzīves bagātināšana un attīstība” (“Enrichment and Development of Cultural Life in Latvia-Lithuania Border Regions”), akronīms CultureManager;
- „Mūžizglītības programmu ieviešana cilvēkresursu attīstībai sociālajā jomā Latgales reģionā” (“Implementation of Life-long Learning Programmes for Human Resource Development in Social Sector in Latgale Region”);
- “Mūžizglītības pakalpojuma pieejamības uzlabošana Latvijas reģionos” („Improvement of accessibility of lifelong learning services in Latvian regions”);

13.4. Sadarbība pasaules mērogā

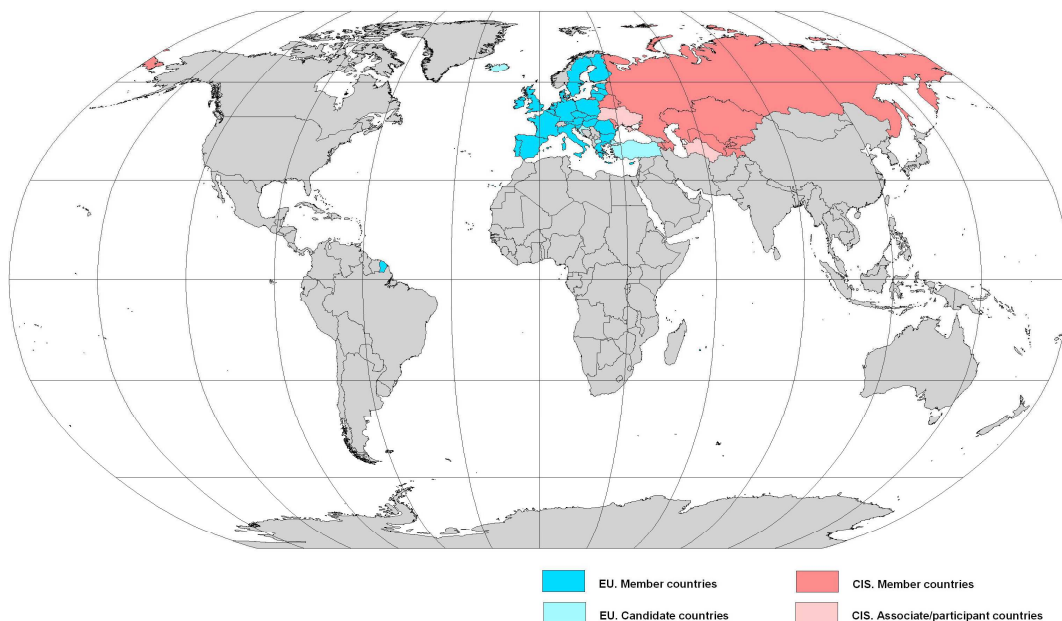
Latgales plānošanas reģions pēdējos gados uzsācis sadarbību arī starptautiskā līmenī - sadarbība ar Krievijas partneriem un esošie starptautiskie projekti ar Lietuvu, Baltkrieviju, Norvēģiju un Lielbritāniju. Kā iespējamās sadarbības mērķa valstis jāmin Tuvie un Tālie Austrumi (Ķīna, Persijas līča valstis), kā arī Indija un Brazīlija. Visiem minētajiem reģioniem nākotnē tiek plānota strauja izaugsme un pastāv labas iespējas

sadarbības izveidei. Pirmkārt tas saistās ar uzņēmumu sadarbību, kā arī kultūras, un citu sociālo sfēru sadarbību.

Iesaistoties starptautiskajā sadarbībā, un vienlaikus labi orientējoties gan Latvijas un ES situācijā, kā arī sadabojoties ar Krievijas un Baltkrievijas pierobežas reģioniem, - arī NVS valstu situācijā, būtiski uzsvērt Latgales atvērtību dažādām politiskajām un kultūras sistēmām. Latgale atrašanās pie ES Austrumu ārējās robežas, vienlaikus nozīmē atrašanos pie līdz šim laikam diu dažādu ekonomisko sistēmu robežas.

50.attēls. Latgales novietojums ES un NVS valstu pierobežā

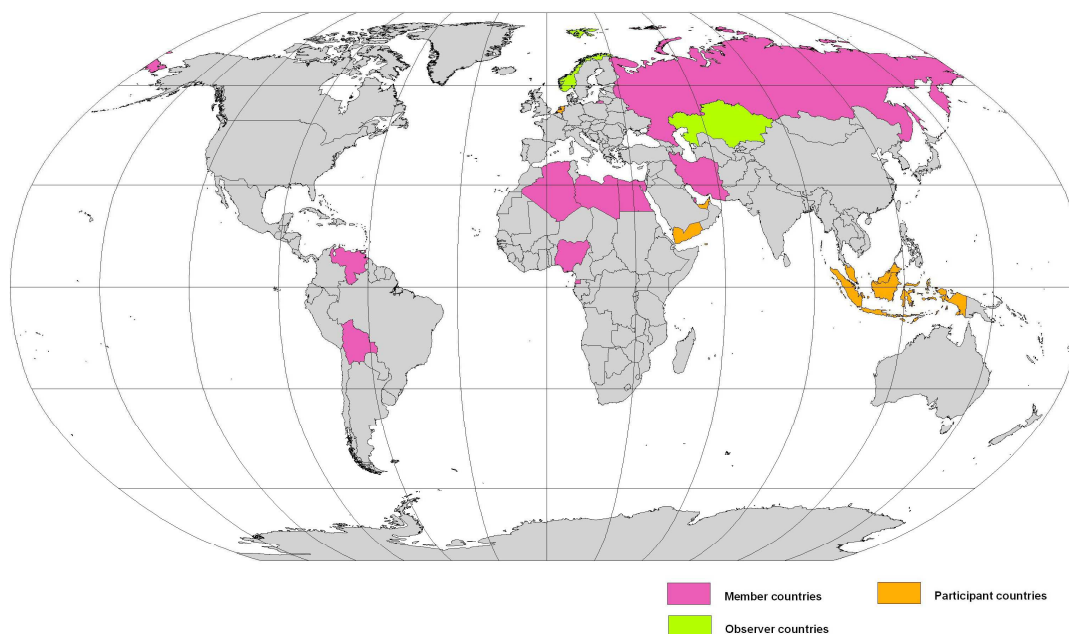
European Union and Commonwealth of Independent States

Kartes dati: SIA „Grupa 93”

51.attēls. Latgales reģiona novietojums pie energo resursu tirgiem

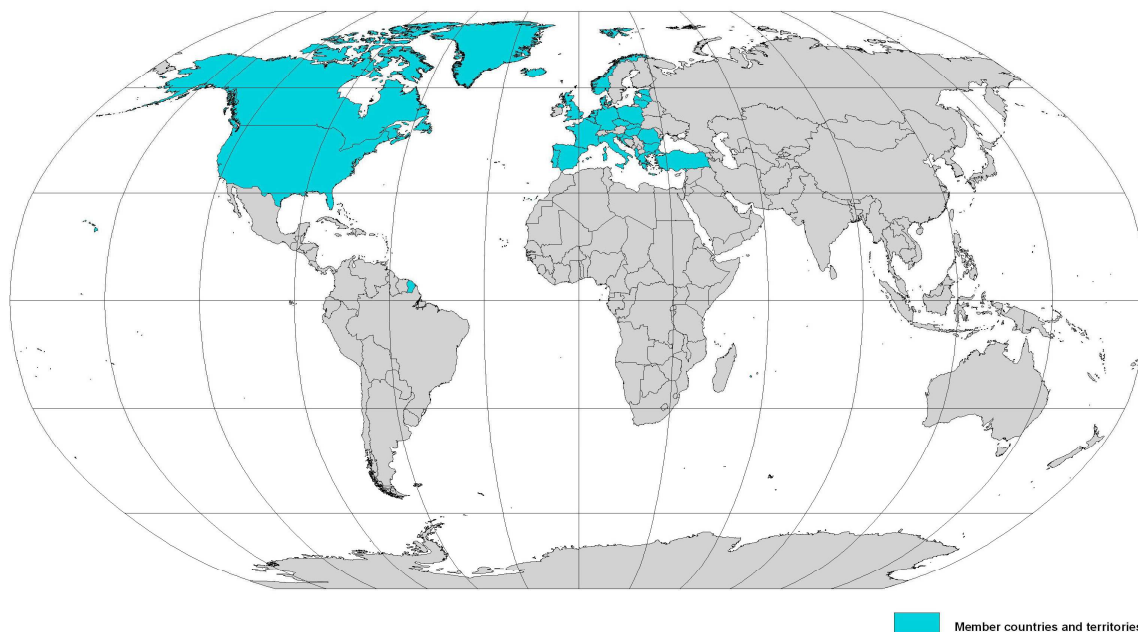
Gas Exporting Countries Forum

Kartes dati: SIA „Grupa 93”

52.attēls. Latgales reģiona novietojums pie NATO ārējās robežas

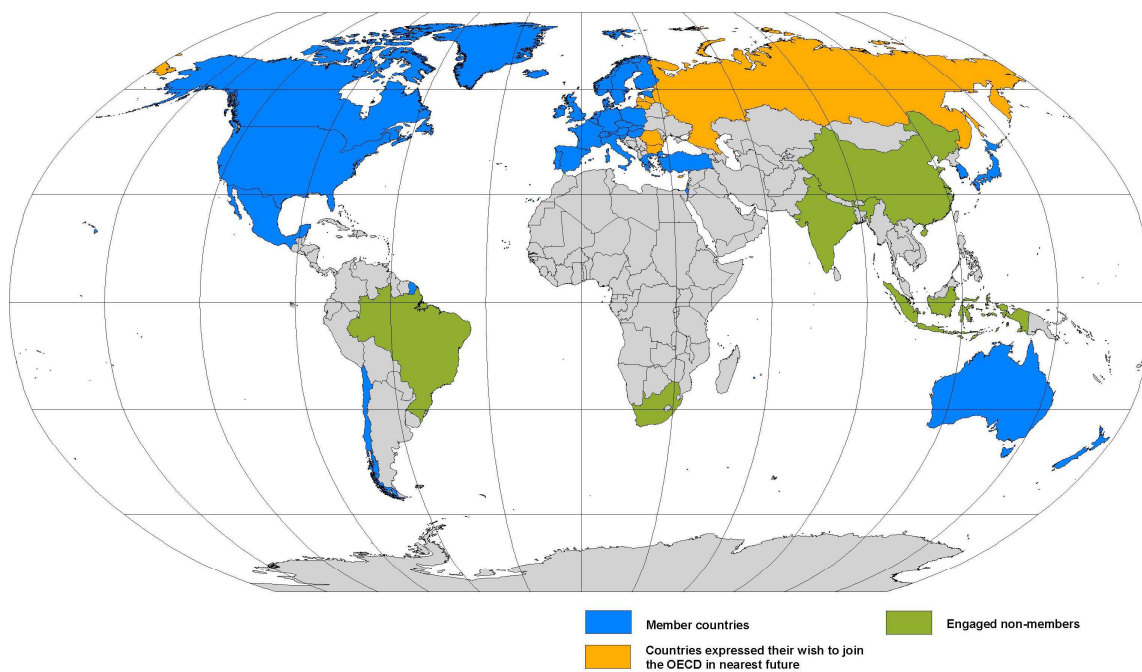
NATO

Kartes dati: SIA „Grupa 93”

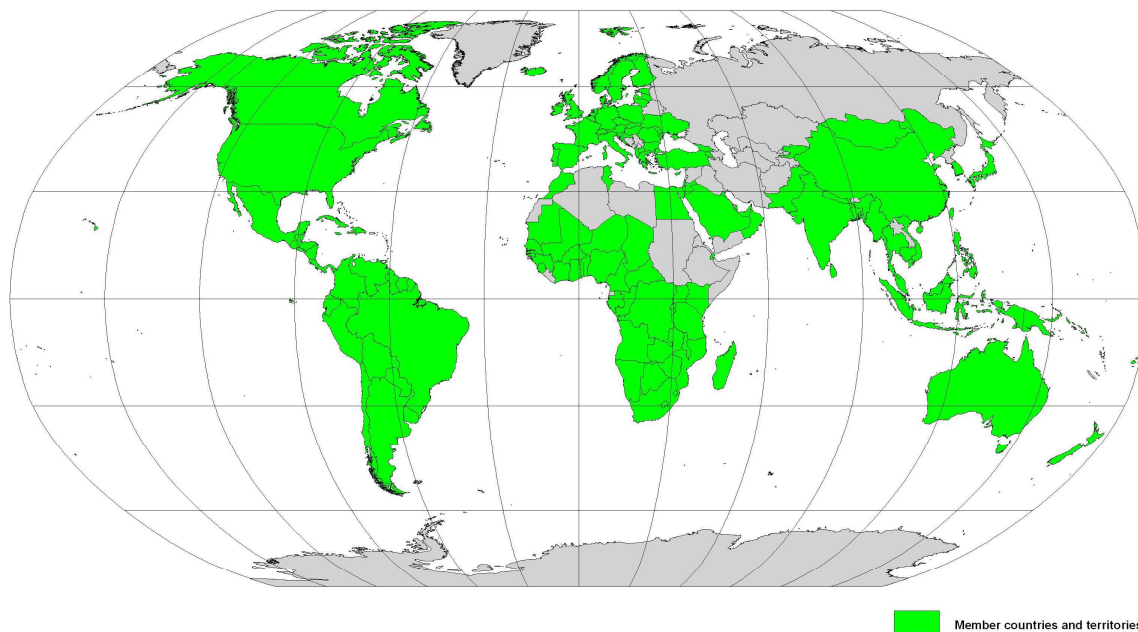
53.attēls. Latgales reģiona novietojums pie valstu robežas, kas iekļaujas Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijā (OECD)

Organisation for Economic Co-operation and Development

Kartes dati: SIA „Grupa 93”

54.attēls. Latgales reģiona novietojums pie valstu robežas, kas ietilpst Pasaules Tirdzniecības organizācijā
World Trade Organisation

Kartes dati: SIA „Grupa 93”

Stipro pušu, vājo pušu, iespēju un draudu analīze: Latgales plānošanas reģiona sadarbība

Stiprās puses: Uz pārmaiņām motivēta un iniciatīvas bagāta gados jaunākā iedzīvotāju daļa; Daudznacionālais iedzīvotāju sastāvs veicina ekonomisko kontaktu veidošanos ar tuvējām kaimiņu valstīm; Plānošanas reģiona un pašvaldību aktivitātes pārrobežu projektu realizācijā; Stiprāko pašvaldību izveidotā projektu vadības kapacitāte un vairāku gadu pārrobežu sadarbības pieredze; Latgales plānošanas reģiona projektu ieviešanas kapacitāte un plašs sadarbības partneru loks; Stabili un ilgstošas pārrobežu sadarbības institūcijas („Ezeru zeme”).	Vājās puses: Nepietiekami konkurētspējīga uzņēmējdarbības institucionālā vide, vāja valsts un privātā sektora sadarbība; Vāja pašvaldību finansiālā situācija, sadrumstaloti pieejamie finansu resursi; Nepietiekamas sadarbības prasmes starp sektoriem un nozarēm, nereti vienas nozares ietvaros, ko nosaka pretendēšana uz budžeta līdzekļiem, konkurēšana atklātos konkursos; Vāja kooperācija lauksaimniecības un pārtikas ražošanas sektorā; Nepietiekamas valodu un IKT iemaņas, kas nepieciešamas starptautiskajai sadarbībai, reģiona izglītības, zinātnes un biznesa pārstāvniecībai starptautiskajā vidē.
Iespējas: Eiropas Savienības fondu izmantošana paver lielākas iespējas veicināt mazo un vidējo uzņēmumu attīstību, inovācijas, uzlabot infrastruktūru, attīstīt cilvēkresursus un paaugstināt nodarbinātības līmeni; Krievijas un Baltkrievijas tirgus attīstība un noslēgtās starpvaldību vienošanās sekmēs ekonomisko sakaru attīstību ar šīm valstīm; Latvijas – Krievijas un Latvijas – Baltkrievijas robeža – iespējas tālākai pārrobežu sadarbības attīstībai, kopēju infrastruktūras objektu izbūvei uz robežas; Infrastruktūras izveidošana un pakalpojumu sniegšana, kas saistīta ar ES un tās kaimiņvalstu (Krievijas, Baltkrievijas) sadarbības un apmācības programmu realizāciju; „Inkubators” speciālistu sagatavošanai darbam NVS valstīs. Krievijas un Baltkrievijas biznesa centru un finansu institūciju filiāļu piesaistīšana; Tirgus inteligences un izpētes un attīstības izmantošana (biznesa partneru tīkli, jaunu finanšu instrumentu veidošana); Latgales kā ES-Krievijas robežteritorijas attīstība; Kļūt par reģionālo līderi pārrobežu sadarbības veidošanā; Esošo publiskās pārvaldes, privātā un nevalstiskā sektora veiksmes stāstu izmantošana pārrobežu sadarbības aprītē, finansējuma piesaistē, reģiona pievilcības vairošanā (eksporta uzņēmumi, augstskolu projekti, tūrisma un kultūras projekti, sociālo dienestu kompetence, u.c.).	Draudi: Neskaidra valsts un pašvaldību funkciju un līdzekļu pārdale, kas negatīvi var ietekmēt finanšu piesaisti reģionam; Reģionālās politikas neesamība/vājums centrālajā līmenī var mazināt plānošanas reģionu lomu un līdz ar to arī uzsāktos pārrobežu sadarbības procesus; Pašvaldību sadarbības trūkums var novest pie sadrumstalotu un uz šauru projektu ideju virzīšanas kā rezultātā, ir mazākas iespējas ES finanšu piesaistei reģionā kopumā; Pašvaldību, valsts iestāžu un citu partneru sadarbības trūkums neveicinās Latgales attīstības programmas ieviešanu.